

SIRÁLY KÖNYVEK

ERDŐS LÁSZLÓ

KÉNYSZERLESZÁLLÁS

REGÉNY

MÓRA KÖNYVKIADÓ, BUDAPEST, 1971

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

I. FEJEZET

Másfél éve már, hogy visszaérkeztünk arról az utazásunkról, amelyről annyi zavaros és téves hírt közölt - állítólag az egész világsajtó. Mi ketten, Péter meg én jutottunk el az emberek közül elsőként a múltba, és tértünk is vissza onnét. Ha időjárónk aztán nem vész el, ma Kolumbusszal együtt emlegetnének bennünket. Így persze a tudomány semmi hasznát nem húzta az utazásunkból, és én nem csodálkoznék, ha azóta elfelejtették volna még a nevünket is. Sajnos, csak Péter járt így, az én „büntetésem” ennél sokkal súlyosabb. Fantasztikus, hogy hányan hallottak valamit harangozni rólam - természetesen még véletlenül sem az igazat. Hányszor történik meg, hogy bemutatnak valakinek, elmondom a nevemet, mire az illető megkérdi: „Mondja, csak nem maga az?!”. És hogy milyen „az”? Az az „az”, aki állítólag felelőtlenségével megfosztotta az emberiséget az egyik legcsodálatosabb találmánytól, az időjárótól, s alkalmasint egyéb szégyellni való dolgokat is cselekedett. Csakhogy ebből egy szó sem igaz, és azt hiszem, nem vagyok köteles eltérni az efféle otrombaságokat. Ezért határoztam el, hogy megírom és közzéteszem utazásunk hiteles történetét. Sok marhaságot követtem el, az igaz; ha valaki elítél értük, lelke rajta. De azért ítéljen el, amit elkövettem, s nem olyasmikért, amikről már hivatalosan is megállapították, hogy nem igazak.

Mindenekelőtt sietve leszögezem: a rólam keringő hírek közül egyedül annyi igaz, hogy Vilmos bátyám, az időjáró feltalálója, nem akart magával vinni az első útjára. Ebből aztán némelyek - például Benedek professzor vagy Kikap elvtársnő - azt következtetik, hogy halála után sem volt jogom elvinni a gépet.

Kérdem én: ezt honnan veszik? Megsúgta nekik a nagybátyám? Hiszen majd húsz éve tüdejében hordta azt a golyót, mely megmozdult, és egy pillanat alatt megölte azon az éjszakán, de soha semmi kellemetlenséget nem okozott neki! Épnek és egészségesnek tudta magát, nem készült a halálra, és nem végrendelkezett. Márpedig rajta kívül én értettem egyedül a gép vezetéséhez, mégpedig kitűnően értettem hozzá, nem is utazhatott volna helyettem más. Azt viszont ő sem sejtette, hogy az időutazás bizonyos szervezetű embereknél rosszullétet okoz, hogy bekövetkezik az a furcsa vicc: a gyenge Péter eszméleténél marad, én pedig elájulok.

És ha nem utazunk el? Ha a gép idehaza marad?

Nagybátyám elégszer megmondta, hogy a gépház tetejét rajta kívül senki nem nyithatja ki. Csak ő ismeri az üzemanyag semlegesítésének módját. Ha pedig e nélkül emelik fel a fedőt, a hajtóanyag aktivizálódik, és az időjáró örökre elvész.

Mit róhatnak hát fel nekem? Hogy hasztalan próbálta elmagyarázni, nem értettem meg az időjáró szerkezetét? Ez igaz. De hiszen Vilmos bátyám maga is olyan fantasztikusnak találta azt a megfigyelését, melyből az időutazás lehetőségére következtetett, hogy még legközelebbi barátjának és munkatársának, Benedek professzornak sem merte kísérleteit elárulni, nehogy bolondnak higgye. Arra készült, hogy indulása előtt mindent megír neki, és ha a gép eltűnik az időben, s valami szerencsétlenség történik vele, leírása nyomán a tudósok nélküle is újra szerkeszthetik a készüléket. Ebben megakadályozta hirtelen halála. Így viszont nem volt rá okom, hogy ne próbáljam ki a gépet helyette én.

Azóta megtudtam, milyen furcsa tréfákat űz az emberrel a sors. Mikor hazaérkeztem, többé-kevésbé hősként fogadtak. Tetszett az embereknek, hogy nagyapám életét akartam megmenteni. Kérték, írjam meg élményeimet. - Én? - csodálkoztam. Nem értek az íráshoz, féltem, hogy mindent összezavarok. Mikor aztán megtudtam, hogy Kikap elvtársnő gonosz rágalmat terjeszt rólam; arra gondoltam, hogy mégis jobb volna ráfanyalodni az írásra. Csakhogy

közben Kikap maga is elismerte tévedését, és én teljesen megnyugodtam. Akkor még nem tudtam, hogy a rágalom terjed, a cáfolat pedig egy helyben marad.

Kikap aztán újabb támadást indított ellenem, de ezt ismét sikerült könyv nélkül is kivédenem.

Egyébként máris bebizonyosodott, hogy a tollal bánás nem nekem való. Beszélek Kikap elvtársnőről, és nem mondom meg, ki az.

Kikap elvtársnő a személyzeti főnökünk, és undok egy nőszemély. Mióta megismertük egymást, ő utál engem, és én utálom őt. Nem bírom azokat, akik csupán azért hordják magasan az orrukat, mert valamikor fiatalukban csináltak valamit. Bandi bácsi egyszer azt mondta róla: tulajdonképpen rendes ember, csak a természete nehéz. Nos, ezt az utóbbit aláírom. Az elsőt ítélik meg maguk.

Amikor ugyanis hazaérkeztem, az üzemben mindenki kedvesen fogadott. Ők is összeszidtak ugyan a gépért, de aztán azt mondták: spongyát reá, felejtsem el, szedjem össze magam. Már úgy látszott, minden a legnagyobb rendben van, amikor közbelépett Kikap.

- És a héthónapi igazolatlan mulasztással mi lesz? Azt is el akarjátok felejtetni?

Mindenki elképedt. Mert azt még csak rám lehetett fogni, hogy engedelem nélkül maradtam távol, de hogy igazolatlanul? Mindenki tudta, miért nem jöhöttem vissza korábban.

- Igazán nem lehetett kívánni a gyerektől, hogy közben reggelenként megjelenjen a munkahelyén! - mosolygott kínjában az igazgató.

Kikap azonban nem a minősítésen vitatkozott, csupán azt kívánta, hogy hét hónappal hosszabbítsák meg a tanulódíómet. Az igazgató apámra bízta a döntést, és ő természetesen beleegyezett.

- Ez a nő nem Kikap, hanem Kiköp! - kiáltottam első dühömben. - Rendben van, de akkor elmegyek! Itt hagyom az üzemet!

Hanem aztán rájöttem, hogy a nő mégsem olyan okos, amilyennek önmagát hiszi. Van még egy lehetőségem arra, hogy idejében felszabaduljak: ha megnyerem a szakma ifjú mestereinek versenyét. Akkor ugyanis soron kívül fel kell szabadítaniuk.

És megnyertem a versenyt. Kikap ugyan igyekezett megakadályozni, hogy indítsanak, de apám ez egyszer a sarkára állt. Kijelentette, ő a tanműhely vezetője, és a tanulókat egyedül neki van joga versenyre ereszteni vagy nem ereszteni. Ha pedig erről valakinek más a véleménye, keressenek helyette más hülyét, aki eltűri, hogy a dolgába beleüssék az orrukat. A gyerekek minden tárgyból jelese van az iskolában is, teljesítette az indításhoz szükséges feltételeket.

Kikapnak persze leesett az álla, amikor nemcsak az üzemben lettem első, hanem országosan is. Csodálkozásában meg is erőltette magát. Azt mondta, kétségtelenül rendes ember lett belőlem.

Azt hiszem különben, ebben igaza van. Én láttam nagyapámat meghalni, és úgy akarok élni, hogy méltó legyek hozzá. Csak amikor a zsűri elnöke ezzel gratulált:

- Örülök, hogy jóvátetted a bűnödöt, fiam! - értettem meg, hogy nem elég, ha teljesítem a kötelességemet, meg is kell védenem magam. Ezért határoztam el, hogy mégis megírom ezt a könyvet. Nem a dicsőségvágy hajt. Különben nem is hinném, hogy dicsőséget fog szerezni nekem. Úgy beszélek el mindent, amint megtörtént: kezdve azon, hogy nem nagyapám kedvéért utaztam vissza a múltba, és befejezve azzal, hogy csak egyszer sütöttem el géppiszto-lyomat, s akkor is csak a saját szememet vertem ki vele kevés híján.

Persze, ami az elbeszélés elejét és végét illeti, nem kell azért szó szerint venniük, amit mondtam - csupán jelezni akartam vele, hogy azt is el fogom mondani, amit szívesebben elhallgatnék. Péter szerint sem lenne jó, ha fejest ugranék az események közepébe, amúgy is hajlamom van arra, hogy összezagyváljam a dolgokat. Azt javasolta, először mutatkozzam be, azután magyarázzam meg, miért szöktünk el titokban, ahelyett, hogy indulás előtt bemutatnam volna a gépet Vilmos bátyám barátainak. Én pedig megfogadom a tanácsát, és ezennel bemutatkozom.

Vadász Istvánnak hívnak, apám után neveznek így, de így hívták már a nagyapámat is. Apám azt szokta mondani, történelmi famíliából származunk. Ükapám mellére Kossuth Lajos személyesen tűzött kitüntetést Budavár bevétele után. Dédapám zászlóalj-komisszár volt a polgárháború idején Szibériában. Nagyapámat 1933-ban egy tüntetésen lőtték agyon, és neve szerepelt a párt mártírjai között. Apám az ellenállásban vett részt, és 45 tavaszán a Széna térnél felrobbantott egy német katonákkal megrakott teherautót. El is várta volna tőlem, hogy boldog és büszke legyek, amiért ilyen nevezetes családba születtem bele. Én azonban, őszintén megvallva, rendkívül terhesnek találtam ezt a dicsőséget, amely hosszú időn át csak kellemetlenséget okozott.

Először nyolcéves koromban ért komolyabb kellemetlenség öseim miatt. Éppen Budavár visszavételét játszottuk el az utcabeli gyerekekkel, s én ükapámra hivatkozva azt követeltem, hogy én legyek az a vezér, aki elsőnek kapaszkodik fel a falakra. A fiúk azonban azt mondták, kicsi vagyok ahhoz, hogy beleugassak a nagyok dolgába, és örüljek, ha a torony alján verhetem a dobot. Mikor pedig a parancs ellenére is elibük vágtam a rohamban, úgy megvertek, hogy már csak a sebesült budavári hős szerepét játszhattam el. Akkor még szegény anyám is élt, ő támogatott haza, s amíg kimosta betört fejemet, apám nyugodtan elmagyarázta, hogy hősök utódjának lenni nem előjogokat, hanem kötelességeket jelent. Ükapám különben sem a rohamban vitézkedett, hanem elsőnek tört ágyújával rést a falakon, s ezzel többet használt az ostromlóknak, mintha szuronnyal pusztítja a németeket. Jegyezzem meg magamnak, hogy a társadalmat mindig az alul állók tartják a vállukon, s hogy az a szanitéc, aki fegyvertelenül kúszik be a harcmezőre a sebesültekért, nagyobb hős lehet, mint a tábornok, aki parancsot adott a támadásra. A győzelemnek különben is az a titka, hogy a dobos jobban doboljon, a tábornok pedig jobban ismerje ki magát a térképein, mint az ellenség dobosa, illetve tábornoka. És ha majd egyszer parancsolni akarok, azt is jó dobosként kell elkezdenem.

- Szegénykémnek alaposan felrepedt a fejbőre - szólt itt közbe szelíden anyám. - Nincs semmi szüksége arra, hogy még te is fájdítsad a fejét.

Apám erre abbahagyta a prédikációt, és csak magában mormogott még valamit. Pedig én elhallgattam volna estig is. Izgalmasan érthetetlen szavait ugyanis gondosan megjegyeztem, és egy-egy ilyen hosszú beszéde hetekre ellátott munícióval. Másnap például a hatalmas tapaszt a fejem búbján némi lel kifurdalással töltötte el a fiúkat, s rám bízta, hogy azt a rangot válasszam, amit akarok. Én pedig kijelentettem, hogy először dobolni fogok, hogy jól megtanuljam a hivatásomat, aztán én leszek a társadalom, és ők fognak tartani a vállukon. Mivel pedig a legidősebb is csak tízéves volt köztünk, egyik sem merte bevallani, hogy ezt a rangot nem ismeri, inkább egyhangúlag elfogadták javaslatomat. Én is csak addig izgultam, mit fogok majd csinálni mint társadalom, amíg a dobot vertem, mert amikor már ott álltam a vállukon, és körültekintettem a magasból, egyszerre megértettem, mi lehet a társadalom szerepe a csatában, és szememhez emelve távcsövemet, kikémleltem az ellenséget. Ez volt a baj: mert a „társadalom” így elveszítette titokzatosságát, a fiúk egyszerre kiabálni kezdtek, hogy a megfigyelő a helyesebb elnevezés, meg hogy ha már a vállukra emeltek, ne álljak ott, mint egy kuka, hanem helyesbítsem a lövéseiket. Végül is feltettek a kerítés oszlopára, hogy onnan

sokkal jobban megfigyelhetem a vidéket. Ezután öt percen keresztül diadalmasan vezényeltem tűzéremeim, és háromszor is telibe találtam az ellenséget - ám akkor arra hajtották a cirkusz elefántját, barátaim utána rohantak, engem pedig ottfelejtettek az oszlop tetején. Magamra maradván egyszerre elszállott belőlem a bátorság. Lemászni nem tudtam, leugrani nem mertem, így összekuporodva addig sírdogáltam, míg egy idősebb férfi észrevett és leemelt a kínzócsölőpről.

No de ezek a kezdeti kellemetlenségek eltörpültek a későbbiek mellett, és azokkal ellentétben nem csekély haszonnal is jártak. Sokat verekedtünk, és így gyorsan erősödtem, úgyhogy tizenkét éves koromban már nem akadt olyan fiú a környéken, aki szembe mert volna szállni velem. Sajnos, eddigre már jobban megértettem apám szavait is: tudtam, hogy a társadalom nem valamiféle tűzérségi felderítő, és hogy a hivatás elsajátításához nemcsak a dobolást, hanem a magyart és az oroszot is meg kell tanulnom. Ettől kezdve már az elején untam apám szövegelését, és ha tehettem, elszöktem hazulról, hogy ne kelljen estig hallanom. Mert aki nem próbálta, nem is sejtheti, hogy egy 48-as hős és egy kommunista mártír leszármazottjának mi mindent nem szabadna elkövetnie, illetve mennyi mindent kellene csinálnia. Ráadásul az öreg egyáltalán nem a hadvezéri pályát szánta nekem. Jobban szerette volna, ha mérnök leszek.

Igazat megvallva, ez a terv nekem sem volna ellenemre. Szerettem a matekot, a fizikát, a kémiát és a biológiát, s ezekből mindig meg is kaptam a jeles osztályzatot. Rajzolni is szerettem - csak, sajnos, nem azt, amit Klári néni adott feladatul, hanem inkább a tanárokat az óra alatt. A gyerekek halálra röhögtek magukat képeimen. Mivel azonban gondosan kellett vigyáznom, hogy éppen ezek a rajzok ne kerüljenek Klári néni kezébe, legfeljebb kegyelemből adta meg a négyest a tantárgyából. A többi tárgyat viszont utáltam, különösen a történelmet és a magyart.

Hetedikes koromig mégsem volt különösebb bajom, akkor azonban hatodik lettem négyszáz méteres gyorsúszásban a Budapest-bajnokságon, s az edzőm biztosra ígérte, hogy ha szorgalmasan készülök, a következő évben az országoson is bekerülök az első hat közé. Nos, én bíztam Kari bácsiban, s ettől fogva minden szabad időmet az uszodában töltöttem, sőt azt is, ami nem volt teljesen szabad. Gondoltam az első hat hely egyike az országos bajnokságon majd kissé hozzám hajlítja tanáraink szívét. És valószínűleg így is történt volna, ha nincs állati balszerencsém. Megfelelő erőlista híján, kizárólag a sorsolás döntötte el az előfutamok összetételét, és én egy csoportba kerültem a döntő későbbi első három helyezettjével. Így legjobb harmadikként sem kerülhettem a döntőbe, pedig jobb időt úsztam, mint a másik négy előfutam győztese.

Komolyan mondom, olyan volt az egész, mint egy rossz álom. A tréningek miatt elhanyagoltam a tanulást, és mert dicsőséget sem szereztem az iskolának, kíméletlenül elrontották a bizonyítványomat. Év végéig persze még pótolhattam volna a lemaradást, de mert visszastem az iskolában, az egyesületem is eltiltott az edzésektől. Ez a gyalázatos igazságtalanság viszont mindentől elvette a kedvemet. Hasztalan üldögéltem órákig a könyvek előtt, egyszerűen nem értettem, mit olvasok. Mikor pedig megkértem apámat, hallgasson ki a leckémből, feldühödött. Mert én nem vagyok csecsemő, ő pedig nem dada, hogy pelenkázgasson. Egy tizennégy éves fiúnak önállóan kell tudnia tanulni, és ha nem tud, jobb is, ha ez még az általános iskolában kiderül, mert a középiskolában úgysem fogja megállni a helyét. Mikor azonban három kettesem miatt nem vettek fel a technikumba, azonnal elfelejtette korábbi bölcs intelmeit, és olyan prédikációt tartott a kitartásról és a becsületről, hogy nem lehetett kivárni a végét.

Köztünk szólva, a felnőttek csodálatosan következtelenek. Apám ugyanis nem egy, hanem két okból volt büszke öseire. Az első okot már elmondtam. A második az volt, hogy úkapámat a

szabadságharc bukása után besorozták az osztrák hadseregbe, és amikor végre nagy keservesen leszerelték, nem ment vissza a falujába, hanem Pestre költözött, s itt beállt Ganz Ábrahám öntödéjébe segéd munkásnak. Azóta minden leszármazottja hű maradt a vasasszakmához, s így mi a legtörzsökösebb munkások közé tartozunk. De most, hiába hívatkoztam arra, hogy ha nem is leszek mérnök, legalább hű maradhatok a családi hagyományokhoz, cseppet sem sikerült lecsillapítanom, és - büszkeség ide, büszkeség oda - két akkora pofont ígért, ha tovább szemtelenkedem, hogy a faltól kapom a harmadikat. Én azonban nem ijedek meg egy-két pofontól, s ezért bátran megmondtam a véleményemet.

- Az egész egy nagy ostobaság. Nem elég, hogy matematikából, fizikából és kémiából jeles vagyok? Szeretném tudni, mi szüksége van egy mérnöknek a magyarra és a történelemre? Én például kitűnően beszélek magyarul, és akkor is megtalálom a legmegfelelőbb szavakat, ha nem tudom, hogy módhatározót vagy célhatározót kell-e használnom a nyelvtan szabályai szerint. Ami pedig a történelmet illeti, az önmagában is felháborító dolog. Minden gyerek tudja például, hogy Mátyásnak a törököt kellett volna kiűznie a Balkánról, de ő ehelyett Bécsnek büszke várát nyögette hadaival. Rákóczi pedig elvesztette a felkelését, mert nem volt hajlandó felszabadítani a jobbágyokat, és árulókat alkalmazott hadvezér gyanánt. De azért nekünk agyba-főbe dicsérik nagyságukat, és azt kívánnák, essünk hasra, ha meghalljuk a nevüket. Az egész történelem hadova.

Apámnak egyszerre bugyborékolni kezdett a hangja:

- A nagyapád vértanúsága is hadova? Meg az is hadova, amit mi csináltunk 44-ben? - kérdezte pulykavörösen.

- Az! - kiáltottam én. - Mert ha nagyapa egy fél méterrel odébb áll, mint ahol állt, nem kerül be a párttörténetbe. És az oroszok akkor is megnyerik a háborút, ha magának nem sikerül azt a nyavalyás teherautót felrobbantania.

Minden reményem megvolt, hogy megkapom az ígért két pofont, és ezzel befejeződik az egész. Őszintén megvallva, jobban szeretem, ha az arcomat masszírozzák, mintha a lelkemen tipródnak. Ráadásul igazán nem tudom, miért gondolta apám, hogy neki fáj jobban az elvesztett technikum, mint nekem. Ha csak egy kicsit ismerne, tudná, én csak akkor vagyok igazán szemtelen, amikor attól félek, hogy másként elbőgném magam. Márpedig inkább kapjon az ember két pofont, mint hogy potyogni kezdjenek a könnyei.

Sajnos, éppen nálunk volt Vilmos bátyám, s az utolsó pillanatban lefogta apám kezét.

- Ne üsd - mondta nyugodtan -, mert még azt hinné, igaza van! - Aztán hozzám fordult. - Szóval minden gyerek tudja, mi? Okosak vagytok, barátocskám! Hát ezt a dalt ismered-e:

*Minden vízbe mártott test, kisangyalom,
a súlyából annyit vesz, kisangyalom,
amennyi az általa
kiszorított víz súlya,
kisangyalom!*

- Képzelse! - mondtam bosszúsan, mert még nem tudtam, miféle csapdát állít nekem. - Ezt is ismeri minden gyerek!

- Persze, persze... - bólogatott. - Akkor nyilván a folytatást is: $A^2 + B^2$, kisangyalom...

Ezt a szakaszt azonban már nem dalolta végig. Ehelyett összeráncolta a homlokát, és haragosan kérdezte:

- De azt persze nem tudod, hogy mit jelent a Pitagorasz-tétel?!

Tévedett! Az iskolában ugyan még nem tanultuk, de én tudtam és el is mondtam, hogy a derékszögű háromszög két befogója négyzetének összege egyenlő az átfogó négyzetével. Aztán diadalmasan néztem nagybátyámra, s csak amikor észrevettem, hogy gúnyos szikrák gyulladnak ki a tekintetében, jutott hirtelen az eszembe, hogy az év elején éppen ő magyarázta el nekem a dal értelmét, s így alighanem csak ugratásból vizsgáztatott most. Nem fog megdicsérni, vagy ha igen, nem lesz benne köszönet.

Így is történt.

- És ezt a nagy tudóst mered te szidni? - kérdezte szigorúan apámtól. - Biztos forrásból hallottam, hogy Arkhimédész még harmincéves korában sem tudta, mennyit veszít súlyából a vízbe mártott test, a derékszögű háromszög befogóinak és átfogójának viszonyában pedig haláláig sem ismerte ki magát szegény. A te fiad viszont még tizennégy éves sincs egészen, és már mind a kettőt ismeri. Ami pedig Püthagoraszt illeti, annál a marhánál már kilencéves korában külön matematikus volt. Az a görög hólyag ugyanis soha nem tanult meg papíron szorozni és összeadni; egyszerűen nem is ismerte az arab számokat. Hát akkor miért kínozzák az iskolában az ilyen öslények nevével, mint Püthagorasz meg Mátyás király?

- Azért ne tessék összezavarni a kettőt! - mondtam elkeseredve. - A Pitagorasz-tétel nem mese! Azt be lehet bizonyítani!

Nem felelt. Ehelyett megkérdezte, hogy a világűrbeli érkező rádióhullámok jellegét is ismerem-e.

Elpirultam. Ez az egy igazán nem volt szép Vilmos bácsitól. Idáig nem olyanak ismertem, aki elárulná a rábízott titkokat.

De talán most lenne rá alkalom, hogy végre bemutassam Vilmos bácsit is - bár ez nem is olyan egyszerű dolog. Meghallom, már a rokonságunk tisztázása is eléggé bonyolult. Ő ugyanis nagyapám testvére - tehát apám nagybátyja, és hogy akkor nekem micsodám, arra elfelejtettek a magyarórákon megtanítani. De - másodszor - nagyapámnál jó húsz évvel volt fiatalabb, apámnál pedig alig valamivel idősebb, s ráadásul kölyök kora óta a bátyja nevelte fel, tehát nagyapámnak nemcsak testvére, hanem nevelt fia, apámnak nemcsak nagybátyja, de testvére, nekem pedig nemcsak a nem tudom hogyan kell neveznem, hanem a nagybátyám is. Az emberek általában mint feltalálót, egyetemi tanárt és Kossuth-díjas tudóst ismerték. Én azonban ismertem pilótának és lökhajtásos repülőgépnak, Afrika-vadásznak és oroszlánnak is - szóval mindennek, amire játékom közben szükségem volt, mivelhogy kiskorom óta szeretett, és kedvemért mindenre vállalkozott. Ezek után elképzelhetik, mennyire imádtam én. Előtte nem voltak titkaim. Még azt is elmeséltem neki magamról, amit Péternek sem mondtam el. Például hogy a metagalaktikákból érkező rádióhullámok titkát majd egyszer én szeretném felderíteni. Ma már persze nem egészen értem, miért kellett akkor ezt a reményemet szégyellnem és titkolnom mások előtt, de titkoltam, szégyelltem, és arcomba szökött a vér, amikor nagybátyám nem átalotta elárulni apámnak.

- Értem - mondtam elkeseredve és fülig vörösén -, ezzel arra akar figyelmeztetni, hogy most már nem én fogom megfejtetni a rejtélyüket. Mert gyenge volt az akaratom, és nem lesz belőlem mérnök.

- Természetesen ezt akarta mondani! - szólt közbe apám.

Ám Vilmos bácsi gúnyosan húzta el a száját - pedig óriási szája volt.

- Majd ha egyszer szükségem lesz rá, megkérdezem tőletek, mit akarok mondani. Egyelőre azonban nem hülyültem el. Pistának a gyárban majd megjön az esze, és mert van dolgozók iskolája is, el fogja végezni az egyetemet. Hanem a rádióhullámok titkát mégsem fogja megfejtetni, mert konstruktőr lesz belőle, nem pedig tudós. Kitűnő gyakorlati képessége van, de az

elméleti általánosításokhoz sem kitartása, sem érzéke nincs. És hogy mégsem kell soká várnunk a titok megfajtására, azt egyedül apádnak köszönheti a világ.

Most mindketten rábámultunk Vilmos bácsira. Máskor jót nevettem volna apám elképedt ábrázatán, de most sejtettem, hogy az enyém sem lehet sokkal értelmesebb. Vilmos bácsi pedig magára öltötte azt az ártatlan modort, amivel szinte még akkor is sikerült elhitetnie velem, hogy komolyan beszél, amikor biztosan tudtam az ellenkezőjét, és ekként magyarázta meg titokzatos kijelentését:

- Véletlenül megtudtam, hogy az a szakasz, amelyet apád felrobbantott, tiszttestül az egész német hadsereg legmegbízhatóbb osztaga volt. Hacsak tehetne, meglógott az első vonalból, s ha nem tehetne, fejét sem emelte fel, vaktában lövöldözött. Mikor apád közénk vágta a kézigránát, éppen visszaindultak a frontra, a Szilágyi Erzsébet fasorba. Előtte való nap mindössze két orosz katonát öltek meg. Figyelembe véve, hogy az eltelt 24 óra alatt tovább romlott erkölcsi állapotuk, ez alkalommal már csak egy ellenséget sikerült volna elpusztítaniuk.

Ezt az egyet Vaszilij Akakimovics Besztuhovnak hívták, és köztünk szólva, ugyancsak rossz katona volt. Néhány hónappal később a Balaton térségében olyan gyáván viselkedett, hogy haditörvényszék elé állították, és csak a szerencsés véletlennek köszönhetette, hogy nem küldték büntetőszázadba. Így azonban apád és a szerencse jóvoltából életben maradt, és a háború után leszerelt. Otthon megházasodott. Anna Sepilovná-t vette feleségül, egy kubáni kolhoz-paraszt hetedik gyermekét. Második fiuk, a veled egyidős Akakim Vasziljevics Besztuhov azonban már most, tizennégy éves korában közöl matematikai tanulmányokat, s elvégezván az egyetemet, a világ egyik legzséniálisabb fizikusává válik. Ő fogja a rádióhullámok titkát megfajteni. Ha viszont apád nem mentette volna meg az ő apja életét, még további 32 évet kellene várnunk a rejtély megoldására.

Ilyen kellemetlenül tudott gúnyolódni Vilmos bátyám. Fülig pirultam - de azért nem irgalmazott.

- Ez ugyan csak mese, barátocskám - mondta élesen -, de akár igaz is lehetne! Honnét tudod, ki köszönheti az életét annak, hogy apád felrobbantott néhány németet? A történelem komoly dolog, s ha ezt nem érted, ne dicsekedj vele, hanem szégyelld magad!

Felugrott a helyéről, elémbé cövekelte magát, és láttam, hogy most igazán haragszik rám.

- Ami pedig nagyapádat illeti, ő nem azért került be a történelembe, mert őt ölték meg a szomszédja helyett, hanem mert ott járt, ahol békében is eldőrdültek a fegyverek. És ha nem tudnám, hogy titokban te is büszke vagy rá, és hozzá szeretnél hasonlítani, olyan két pofont kaptál volna tőlem az előbb, amelyet az apád csak ígérni szokott. Mert az engem igen kevésbé izgat, ha apáddal vagy velem szemtelenkedsz. De ha azt az embert bántod, akinek én apámnál is többet köszönhetek, azt az ostobaságod kedvéért sem fogom megbocsátani!

Legjobban azt szerettem Vilmos bácsiban, hogy ha nagy ritkán feldühítettem, akkor sem haragudott sokáig. Megmondta a magáét, és néhány perc múlva újra rám mosolygott. Én pedig nagyon is vigyáztam arra, véletlenül se ismétljem meg azt, amivel kihoztam a sodrából.

Most is így történt. Leostobázott - aztán apámhoz fordult, és csendesen ezt mondta neki:

- Különbén a gyerekek általában nem értik a történelmet. Vagy nem lehet, vagy csak nem tudjuk megmagyarázni nekik. Talán ha nemcsak apádról beszélünk Pistának, hanem azt is elmondjuk neki, miért találtam én fel végül a fregolikulcsot a nyomtatott áramkör helyett, jobban értené az akkori helyzetet.

Cigarettára gyújtott, s most már ismét szokott, ingerkedő modorában folytatta:

- Egyébként nem érdemes tovább veszekednetek. Pista nem jutott be a technikumba, ez most már történelem, azaz már semmiféle beszéddel megváltoztatni nem lehet. A történelemben azonban éppen az a szép, hogy valamilyen módon minden ostobaság elnyeri benne méltó büntetését. Te most beviszed Pistát magadhoz, és fél év múlva bánni fogod, mint a kutya, hogy nem segítettél neki többet a tanulásban, mert nem lesz olyan napod, amelyiken vérig ne bosszantana. Te viszont úgy megkeserítetted az életét, hogy a fejét veri a falba, amiért ostoba módon elhanyagolta a tanulást, s így a te kezéd alá került.

Én pedig majd jól szórakozom mind a kettőtökön. De kérlek, ennek láttán se feledjétek el, hogy jó szívem van, és tulajdonképpen sajnállak titeket, csak nem tudok rajtatok segíteni.

Ezzel köszönt és elment.

Mikor kettesben maradtunk, apám rám nézett, és mondani akart valamit - hanem aztán csak lemondóan legyintett, és megcsóválta a fejét. Én viszont, bármennyire is fájt Vilmos bátyám viselkedése, megfigyeltem, hogy apám egyáltalán nem örül a fregolikulus emlegetésének, s ezért megkérdeztem tőle, mi az a szerszám, amit elsőnek talált fel a nagybátyám.

- Nem tudod, mi az a fregoli? - kérdezte. - Ruhaszáritó. A fregolikulus valami kurbliféle volt, ami megkönnyítette, hogy a háziasszony felhúzza vele a megrakott ruhaszáritót. Többet én sem tudok róla, mert én is csak hallomásból ismerem. Tény, hogy húsz-egynéhány éves korában Vilmos bátyád fregolikulusok készítésével kereste kenyerét.

Mulatságosnak találtam, hogy abban az időben ilyen vacakságokért pénzt adtak a háziasszonyok. Megvallom, azért a kíváncsiságomat is felkeltette a dolog, és néhány hétig komolyan törtem a fejem, hogy oldanám meg én ezt a feladatot. De ez csak azért volt, mert akkor még nem tudtam, hogy - nagyon ritkán és csak fontos okból - néha még apám is szokott füllenteni.

Különben akkor még azt sem vettem észre, hogy Vilmos bátyám ifjúkoráról jóformán semmit sem tudok. Pedig már korábban is voltak furcsa megjegyzései. Például, ha apámat sikerült annyira felbosszantania, hogy dühében kirohant a szobából, kaján mosollyal dörmögte maga elé:

- Hát ha még azt is tudná, ki lopta el nagymama keszkenőjét!

Én persze azt hittem, ez is egyike a sok szólásmondásnak, amit a múltból magával hozott, mint például az: „Nem a hat húszas vonattal érkeztem Budapestre”, vagy az: „Nekem mondja, akinek biciklije van?” - s csak jóval később, hallatlanul izgalmas körülmények között sejtettem meg, hogy ennek talán komolyabb alapja is van. Egyelőre beletörődtem, hogy apám, ha nagybátyám múltjáról kérdezem, csak a vállát vonogatja. Mintha csak onnét kezdődött volna az élettörténete, hogy ott volt a voronyezsi áttörésnél, ahol a magyar csapatok jó része megsemmisült, vagy fogságba került, s ő maga sok száz kilométert szaladva a hómezőkön át, végül lefagyott lábujjakkal érkezett Kijevbe, ahol mindkét nagyujját el kellett távolítani. Ennek ellenére 44-ben újra a frontra akarták küldeni, de megszökött, és Pesten bujkált. Erre az idejére apám már nagyon jól emlékezett, bombákat készített az ellenállók részére. Még az ostrom vége előtt a nyilasok elfogták, s egy csoporttal kivitték a Rákos-patak partjára, és gépfegyverrel tüzeltek rájuk. Őt három golyó találta. Mind a három a hátába fűródött. Szerencséjére a nyilasok holtnak hitték és otthagyták, neki pedig súlyos sebeivel sikerült elmászni az egyik kunyhóig, ahol befogadták és ápolták. Később megoperálták, és két golyót sikerült eltávolítani a tüdejéből, a harmadik azonban bent maradt. Évekig élt úgy, hogy nem is érezte mellében az idegen testet, azután az utolsó időben különböző panaszokat okozott a golyó. Azt mondták az orvosok, meg kell operálni, mert a lövedék elvándorolt eredeti helyéről, és túlságosan közel került a szívéhez. Nagybátyám, sajnos, nem egyezett bele az operációba, nem mintha a késtől félt volna - egyszerűen úgy találta, hogy nincs ideje több hetes kórházi kezelésre. Mint később, már hazaérkezésem után megtudtam, ez a golyó okozta váratlan halálát.

Visszatérve a saját sorsomhoz: azzal kezdődtek tehát bajaim, hogy nem tanulhattam tovább. Azután azzal folytatódott, amit Vilmos bátyám megjósolt. Apámmal megkeserítettük egymás életét. És én nem bánom, ha felfuvalkodottnak vagy szemtelennek is hisznek érte, meg kell mondanom hogy legalábbis kezdetben, ennek kizárólag ő volt az oka. Kivételezett velem. Csak éppen nem úgy, ahogyan a többi apa szokott a fiával, hanem éppen ellenkezőleg. Kivételesen undokul bánt velem. Márpedig én éppen olyan voltam, mint a többiek, se rosszabb, se jobb, közülük akármelyik tizenegy egy tucatot képezett velem. Gyerekek voltunk, csibészkedtünk is néha, de általában nagyon rendesen végeztük a dolgunkat. Az öreg rengeteget követelt gyerekeitől, rendre és pontosságra szoktatta őket, és mégis mindegyikük szerette, mert bízott bennük, s ha kellett, mindenkivel szemben kiállt értük, és oroszládként védte az érdekeiket. Egyedül engem nem védett meg soha.

El is beszélek mindjárt egy esetet, hogy lássák, nemcsak úgy a levegőből vádaskodom.

Azt persze már korábban is hallottam, hogy van az üzemben egy bizonyos Kikap nevű elvtársnő, csak éppen azt hittem, valójában nem így hívják, hanem ez a gúnyneve. Mikor aztán az első napon a szünetben azt mondta apám: „Most pedig felviszlek Kikap elvtársnőhöz, és bemutatlak neki”, elnevettem magam.

- Tréfálsz? - kérdeztem. - Vagy valóban így hívják szegényt?

Így hívták. Csak éppen nem a szüleitől örökölte a nevét, hanem egy halálosan beteg fiatal lánytól, aki 1944-ben nekiajándékozta az iratait, hogy segítségükkel bujkálhasson a nyilasok elől. Sok szerencsét nem hoztak számára igazolványai, azokkal együtt is letartóztatták, csak legalább nem tudták, ki került a kezükbe, s így nem végezték ki, hanem Németországba vitték, ahonnét sikerült visszakerülnie. Mégis úgy érezte, tartozik annyival a lány emlékének, hogy most már haláláig hordja a nevét. Mert ha a Kikap név fennmarad, az olyan, mintha a közben elpusztult lány is élne még egy kicsit.

Megvallom, a hálának ez a különös módja eleinte még tetszett is nekem. Majdnem tíz percig tetszett. Addig, amíg személyesen nem találkoztam a személyzeti főnöknőnkkel. Azután már akkor sem tetszett volna a neve, ha történetesen Vaspataki Máriának hívják, vagy mit tudom én, Tündér Ilonának. Pedig nem fogadott ellenségesen. Sőt. Úgy örült nekem, mintha én volnék a Mikulás. Remélte, hogy hasonlítok apámhoz, és jó hatással leszek a többi tanulóra is.

- Csak aztán magát is el ne rontsák azok a huligánok!

- Miféle huligánok?! - hördült itt közbe apám. - Nagyon rendes társaság!

Dühösen meredtek egymásra, és nyilván csak azért nem ugrottak össze, mert az első napon még szégyelltek előttem veszekedni. Így kellett lennie, hiszen később tanúja lehettem néhány élesebb összecsapásuknak is. Ha a vén varjú néhanapján beröppent a tanműhelybe, nem állta meg káromlás nélkül. Mindig talált valamit, amivel székálhatta a gyerekeket: a hosszú hajukért, a titkos cigarettázásukért, a jóisten tudja, miért. Apám ilyenkor harciasan előreszegezte szakállát, és olyan válaszokat adott Kikap elvtársnőnek, hogy kétfelé állt a fülünk a gyönyörűségtől. Soha nem hagyta bántani a becsületüket.

Soha - kivéve azt az esetet, amikor Kikap engem is elcsípett a folyosón cigarettázók között, és engem is lehuligánozott. Az öreg ekkor szótlanul behúzódott a művezetői fülkébe, és magára zárta az ajtót. Otthon pedig ezt mondta nekem:

- Te az én fiam vagy! Meg ne lássalak többé munkaidő alatt a folyosón!

Jelzem, ebben az egyben igaza volt. A művezető megkövetelheti a fiától, hogy különösen fegyelmezett legyen. De az már túrhetetlen, hogy három hónap alatt annyit tanul, mint mások

egy év alatt, és sohasem elégedett a munkájával. Mondtam már, hogy mindenkihez szigorú volt. Az üzem meósa talán még elfogadta volna azt a munkadarabot, amiért ő már az egész műhelyt betöltő hangon veszekedett:

- Balásznéknál talán megfelel. De nálunk nem!

De kisebb pontatlanságok esetében másoknak csak azt mondta szelíden: „Máskor vigyázz egy kicsit jobban, fiam!” Nálam viszont ilyen esetben is üvöltött, mint a megszállott:

- Vadászéknál talán megfelel, de nálunk nem!

Fél évig türtem szótlanul a kitolásait. De amikor a fiúk reggelenként már kórusban kérdezték: „Mi újság Vadászéknál, Vadász úr?” - elhatároztam, hogy törlesztek valamit. És ez nem is volt nehéz.

Van az öregnek néhány furcsa szokása, például az előbb már említett szakáll. Büszkén hordja az állán, és nem veszi észre, mennyire nevetségessé teszi magát vele.

Jó, én is tudom, hogy ma divat a szakállviselet. Nem is ostoba divat. Ha valamivel sűrűbben nőne a szőr az arcomon, talán én is megnöveszteném. Tekintélyesebb lesz tőle az ember, komolyabban veszik a felnőttek is meg a lányok is. De az apám már nem fiatal, minek neki a szakáll? Nem is divatból hordja, hanem csak azért, mert a nagyapám is ilyen ronda, merev éket viselt az állán, s ő külsejében is apjához akar hasonlítani. No, én aztán lerajzoltam az öreget, amint vídiakés helyett a szakállát fogja be az esztergapadba, s mikor azt hittem, senki sem látja, kiakasztottam rajzomat a művezetői fülke ablakára.

Állati botrány lett belőle.

Tulajdonképpen tudnia kellett volna, hogy csak én merek ilyen viccet csinálni vele - de nem tudta. Elhitte tanárainknak, hogy én rosszul rajzolok, a karikatúrám pedig igazán jól sikerült. Annyira jól, hogy rajtam kívül csak egy gyerek csinálhatta volna meg, a Balázs. Így aztán apám őt vette gyanúba, s hasztalan tiltakozott szegény, addig gyúrta és szekálta, míg ki nem derült, tévedtem, mikor azt hittem, senki nem látta, amikor kiakasztottam a remekművemet. Balázs látta, s amikor megunt a szövegelést, hidegvérűen feladott.

Meglepetésemre apám ezúttal nem veszekedett velem.

- Örülök - mondta ehelyett -, hogy legalább ehhez van tehetséged. De ha ezután még egyszer hármast hozol géprajzból, két olyan pofont kapsz odahaza, hogy a fal adja a harmadikat.

Akkor sokáig vigyáztam magamra, és Pali bácsi nem győzött csodálkozni, milyen tisztán és pontosan kezelem a tuskihúzókat. Sajnos, végül elfogyott a türelmem, ismét hármast vittem haza, s akkor megkaptam a beígért két pofont. A harmadikat nem. Egyáltalán nem repültem a falig, még csak meg sem tántorodtam. Igaza van Vilmos bácsinak; apám vigyáz, hogy ne üssön túl nagyot.

Csak hogy a gyenge pofon talán még megalázóbb, mint az erős. Az utóbbinál legalább tudja az ember; azért kapta, mert apjának fejébe szaladt a vére, és a kezébe kergette onnan az intelligenciáját. A nagy pofon fáj - a kis pofon sért. Én pedig még apámtól sem türöm el, hogy hidegvérűen megszégyenítsen.

Ezért aztán a következő héten - most már valóban észrevétlenül - munkaidőben beosontam az öltözőbe, csomót kötöttem apám nadrágjára, és bedugtam az egyik üres szekrénybe.

Sajnos, nincs külön mosdónk, a felnőttekkel együtt öltözködünk. És ha már beszabadultam a ruhák közé, nem bírtam ellenállni a kísértésnek. Gondosan és lelkiismeretesen összekötöttem a nadrágok szárát, egyiket a másik után - kivéve persze a magamét -, majd összekevertem az egészet.

Mondanom sem kell, ismét állati nagy zűr keletkezett. A felnőttek káromkodtak, a gyerekek röhögtek, és miközben ide-oda szaladgálva keresték ruháikat, még jobban összekeverték az egész csomagot. Én pedig, miután kellően kimulattam magam, leültem a padra, és a leg-szebben húzni kezdtem a nadrágomat. Egyszerre csak éreztem, hogy valaki hátulról megfogja és rángatni kezdi a fületem. Visszafordultam: Bandi bácsi állt mögöttem, apám barátja.

- Te vagy az? - kérdezte meglepődve, és eleresztette a fületem. - Akkor én nem bántlak. Akkor intézzen el az apád odahaza!

- Mi az? - kérdezte apám. - Miért kell elintéznem Pistát?

Bandi bácsi ravaszul mosolygott.

- Hát, nem azért, mert összekeverte a nadrágokat, ezt megcsináltuk mi ketten is, ha jól emlékszem, 1931-ben. De mi legalább nem voltunk lusták, és összebogoztuk a magunkét is, s ezért soha nem derült ki, hogy kik voltak a tettesek. Fiad viszont rajtacsípette magát, s ezért megérdemel két pofont.

- Tudom - mondtam dühösen. - Akkorát, hogy a fal adja a harmadikat...

Bevallom, féltem, mert azt hittem, a többiek most majd kitöltik rajtam a mérgüket. Csakhogy a felnőttek kiszámíthatatlanok. Mivel ilyen ostobán elárultam magamat, egyszerre abbahagyták a szitkozódást, és mindenki rajtam nevetett. A vidáman ficáncoló srácok viszont kitöltötték rajtam - a jókedvüket. Körülfogtak, és addig csúfoltak, míg végül felkaptam a cipőmet, és mezítláb rohantam ki a folyosóra. Meg is náthásodtam a hideg kövön.

Ha ezzel véget ért volna az ügy, azt még el lehetett volna viselni. De nem ezzel végződött.

Azt ugyanis elfelejtettem mondani, hogy a karikatúraeset után megvártam Balázst az utcán, és lekentem neki két pofont. Akkor lenyelte az inzultust, és nem szólt róla senkinek. Most azonban bosszúból feljelentett Kikap elvtársnőnél. Kikap ugyan nem mondta meg, ki volt az áruló, de más nem lehetett.

Jaj, az a nő! Az a nő! Hogy pereg a nyelve! És miket tud kitalálni!

- Szokott maga egyáltalán gondolkodni, Vadász? Tudja, mit csinált? Felelőtlensége miatt kilencen késtek el a szemináriumról, Vadász!

Uralkodtam magamon, és némán hallgattam végig prédikációját. Csak amikor megtartották a KISZ-taggyűlést, és Balázst javasolták a vezetőségbe, fejtettem ki a véleményemet, de akkor alaposan. Hogy majd megmondom én, kiket válasszanak meg a vezetőségbe, de nem spicliket...

Nos, ami eddig történt, az semmiség volt ahhoz a botrányhoz, ami ezután következett. Hogy nekem estek! Kikap visítva követelte, zárjanak ki a szövetségből, mert kispolgári a gondolkodásom, és megbízhatatlan a jellemem. Balázs pedig kabátja hasítékába dugta a kezét, mint Napóleon szokta a képein, és fölényesen kioktatott, mire való a KISZ.

- Mert a KISZ nem arra való, drága elvtársam, hogy a fegyelmezetlenséget támogassa! A KISZ-nek az a feladata, hogy nevelje a fiatalokat!

Komolyan mondom, nem sok hiányzott ahhoz, hogy kizárjanak a szövetségből. Bandi bácsi mentett meg. Ő volt ott a pártvezetőségből. Szólásra jelentkezett.

- Egy kérdésem volna Balázs elvtárshoz - mondta csendesen. - Hol volt, amikor kigyulladt a raktár, és biztonságba kellett helyezni a benzint meg az olajat? Mert Vadász elvtárs mellettem gurította a hordókat. Meg is égette a kezét. De azért bekötözni sem engedte magát, míg biztonságba nem helyeztük a gyúlékony anyagot.

Igen, ez így történt. Sebesülésem után háromszor kergettek el a tűztől, és én mind a háromszor visszaszöktem. Pedig szörnyű érzés volt beszaladni az izzó gerendák alá, a hulló zsarátok közé, hogy kigörgessem a lángoktól már áttüzesedett hordókat a szabad ég alá. Olyan apróra húztam össze magam, amilyenre csak tudtam, és teljes erőmből rohantam kifelé. Sőt, talán nem is én húztam össze magam, hanem belülről rángatott a görcs, a félelem, és a fogam vacogott a rémülettől. Őt hordót hoztam ki a raktárból, és mindegyik után elhatároztam, hogy többször nem megyek vissza a lángok közé. Csakhogy mikor az ember végre elérkezett a kerítéshez, ahol a tűzoltófecskeendők oltalma alatt már gyorsan lehültek az áttüzesedett vas-hengerek, és végre kinyújtóztathatta tagjait, az olyan boldogító érzés volt, hogy ennek kedvéért újra és újra, ötödszörre is vállaltam a veszélyt.

De nem egyedül én vettem részt a mentésben a gyerekek közül, a fél tanműhely ott szorgoskodott mellettem. Nincs tehát semmi okom a dicsekvésre, és el se mesélném az esetet, ha Bandi bácsi nem hozza szóba, és nem játszik fontos szerepet a továbbiakban. Az volt a lényeg, hogy a fiúknak csupán az egyik fele volt velünk, és éppen Balázs, akinek megsértése miatt ki akartak zárni a szövetségből, a többiekkel a műhelyben maradt, azzal mentegette magát, hogy csupán fegyelmezetten követte a tűzoltók utasítását, akik megtiltották, hogy zavarjuk a munkájukat. Ez igaz is volt, csakhogy Bandi bácsinak, nekem, sőt a fiúk többségének is az volt a véleménye, hogy a fegyelmezettség általában helyes, szükséges és dicsérendő dolog, néha azonban arra is alkalmas lehet, hogy valaki a gyávaságát leplezze vele. Ennek az igazságát még Kikap elvtársnő is kénytelen volt elismerni. Csupán azt vetette ellene, hogy viszont olyanok is lehettek közöttünk, akiknél a mentésben való részvétel nem öntudat kérdése volt, hanem kitűnő alkalom a rumlizásra. És hogy minden bizonnyal ezek közé tartoztam én is.

- Lehet! - mondta erre Bandi bácsi. - De ha csak egy hordó felrobban, akkor most már az örök vadászmezőkön rumlizik, és én is vele. És minden valószínűség szerint a tűzvész áterjed a műhelyekre is.

Ezek után azt vártam, hogy engem megdicsérnek, Balázs pedig csúfosan megbukik. Ehelyett végül Bandi bácsi is könnyörtelenül rám húzta a vizes lepedőt. Mert ő ugyan a történetek után nem biztos abban, hogy Balázs elvtársnak a vezetőségben volna a helye, az az érv viszont, amit én hoztam fel ellene, rendkívüli szemtelenségre és anarchizmusra vall. Ezért azt javasolta, hogy a taggyűlés részesítsen szigorú megrovásban.

És a taggyűlés szigorú megrovásban részesített.

- Szóval - támadtam Bandi bácsira az értekezlet után - nem az a fontos, hogy az ember mit csinál, hanem hogy mit beszél! Amikor a kezemet használtam, nem kaptam dicséretet. Amikor a nyelvemet, rögtön kiosztották a megrovást.

Rám nézett.

- A nyelv éppen olyan hasznos vagy veszélyes lehet, fiam, mint a kéz - mondta harag nélkül. - Néha hasznosabb vagy veszélyesebb. Egy kommunistának mind a kettőt helyesen kell használnia.

Félbeszakítottam:

- Most nem erről van szó! Bandi bácsi nyilvánosan megráncigálta a fülem, tehát megkaptam a büntetésemet. Kellott akkor a Balásznak még Kikap elvtársnőnél bejelentenie?

- Nem kellett volna! - felelte komolyan. - De ha megtette, semmit nem szólhatsz ellene. A személyzetis azért van, hogy mindenről tudjon, ami az üzemben történik. Szerintem egy tizenöt éves gyereknek el lehet nézni, ha néha csintalankodik. Viszont ha rajtakapják, neki is el kell tudnia viselni a büntetést.

Persze Bandi bácsi csak onnét ismerte az esetemet, amikor összekavartam a nadrágokat, és innét nézve talán igaza is volt. Nekem azonban átfutott a fejemben, hogy a balszerencse micsoda sorozata juttatott ebbe a keserves helyzetbe, és elszorult a szívem. Nekitámadtam Balázsnak, mert feljelentett, hogy rumlit csináltam az öltözőben. Rumlit csináltam az öltözőben, mert apám megkeserítette az életemet. Megkeserítette az életemet, mert nem vettek fel a technikumba. Nem vettek fel a technikumba, mert a tréningek miatt elhanyagoltam a tanulást, és a balszerencse folytán mégsem kerültem a döntőbe. Elhanyagoltam a tanulást, mert az edzőm megígérte, hogy bent leszek az első hat között, ha szorgalmasan tréningezek...

És azelőtt? Azelőtt semmi baj! Tehát egy felnőtt ígérete áll a sor végén, s így azért kaptam ma fegyelmi büntetést, mert másfél évvel ezelőtt gyerekfejjel hittem egy felnőtt ígéretében. Igazam tudatában halálosan elkeseredve próbáltam megmagyarázni Bandi bácsinak, ha nem is az egész folyamatot, legalább a végét - de az első néhány mondat után haragosan félbeszakított:

- Szóval azért kötözted össze az én gatyámat, mert az apádra haragudtál! Na, eredj innét, mielőtt újból meghúzom a füledet!

Így aztán senkinek sem panaszkodhattam el bánatomat. Kivéve persze Vilmos bátyámat, akinek mindig volt számomra ideje. Csakhogy ebben sem volt sok örömem. Türelmesen végighallgatott, résztvevően csóválta a fejét, de ha befejeztem, nagyot nevetett. Ilyenkor én megsértődtem, ő pedig azzal mentegette magát, hogy tulajdonképpen nem rajtam, hanem apámon nevet. Talán mondanom sem kell, hogy ezt az egyet soha nem hittem el, pedig más esetben nem szokott hazudni nekem.

Hadd mondjam meg mindjárt: mióta jártam a múltban, már tudom, hogy akkor sem hazudott. De hogy miből jöttem rá, arról csak később beszélek. Itt elég annyi, hogy elpanaszoltam neki Bandi bácsi viselkedését is, és megint nevetett, pedig ezúttal szó sem volt az apámról.

- Dehogynem értett meg! - legyintett fölényesen. - Teljesen megértett. Beszéltem vele. Azt mondta, óriási tökfey vagy, de nagyon rokonszenves tökfey, és kitűnő felnőtt válik majd belőled. Különben ez az én véleményem is.

Egyébként azzal vigasztalt, hogy ha visszatérünk az időből, majd akkora tekintélyem lesz, hogy senki sem mer bántani.

Igen, mert ekkor már ott állt garázsában a gép, amelyen vissza lehetett utazni az időben. Kicsi volt, de erőteljes, mint valami zömök bogár vagy egy krumpli formájú csónak, amelyre tréfából ferdén hátranyúló szárnyakat szereltek. Ha a szárnyait leszerelték, és testéből kiengedték a levegőt, belefért egy nagyobbacska zsákba, és olyan könnyű volt, hogy két ember elvihette a hátán. Annyi is utazhatott rajta. A vezetőfülke falán műszerek csillogtak, ezek közül az egyik, egy tárcsás kapcsolón az utazás célját lehetett beállítani. Visszafelé azonban automatikusan kapcsolott, nehogy hibás beállítás folytán az utas eltévedjen az időben, és soha többé ne érjen haza.

Egyebet nem tudok róla mondani, mert - ismétlem - a működési elvét nem tudtam megérteni. Nagyokat bólogattam ugyan, mikor bácsikám egyszer megpróbálta elmagyarázni, de aztán rögtön elárultam a tudatlanságomat. Azt kérdeztem ugyanis:

- De mért nem a jövőbe utazunk, Vilmos bácsi? Az sokkal érdekesebb volna!

Bosszankodva nézett rám.

- Máskor ne bólogass, tökfajmóric, ha nem értesz valamit. A magyarázatból következik, hogy csak azt az időt járhatjuk be vele, amit az emberiség már megélt. Előbbre egy órával sem mehetünk.

Hanem aztán megbékült.

- Hát persze! - mondta. - A fizika ezen a fokon még nem neked való. A gép kezelését pedig a működési elv megértése nélkül is megtanulhatod.

Megmutatta és gyakoroltatta, hogyan kell az időt beállítani, előre és hátra elindulni, és hogyan kell leszállás előtt fékezni, hogy földre érve össze ne törjem magam. Azt akarta, hogy ha majd együtt utazunk, boldoguljak nélküle is.

Az első próbaútra ugyanis nem akart magával vinni. Ezt egyébként is egész rövidre, legfeljebb egy órára tervezte. Elindulás előtt le akarta írni a gép szerkezetét, utazása célját, és nálam hagyta volna a levelet. Nekem ott kellett volna lennem induláskor, és megvárnom, amíg visszaérkezik. Ha nem sikerül visszatérnie, el kellett juttatnom az Akadémiához a levelét; ha pedig szerencsétlenség érné visszaérkeztek, segítségért sietek. Ha viszont minden jól megy, nem szólok senkinek, hanem néhány nap múlva megismétli a kísérletet. Harmadszorra pedig magával visz engem is.

- A harmincas évekbe! - mondta. - Meglátogatjuk a nagyapádat.

Én azonban jobb szerettem volna, ha először ükapámat látogatjuk meg, azaz 1848-ba utazunk. Csodálkozva kérdezte: - Miért?

- Gondold el, Vilmos bácsi! - magyaráztam lelkesen. - Öt géppisztollyal megváltoztathatjuk a szabadságharc kimenetelét. Mire visszatérünk, egy gazdag és boldog országba jutunk!

- Számár! - nevette el magát. - Ami egyszer megtörtént, azon változtatni már nem lehet. Egyébként is honnan vennénk géppisztolyokat? A hadseregtől kérünk? Vagy magunk készítjük el?

Én is nevettem - de ezúttal nem vele, hanem rajta. Én tudtam, honnan szerezhetek géppisztolyt. Öt darabot fedeztem fel az üzemben egy bizonyos helyen. Valószínűleg 1956 után rejtették oda az ellenforradalmárok, de aztán menekülniük kellett, és nem tudtak értük visszajönni. Tudtam, hogy a rendőrségnek kellene jelentenem a leletet, de úgy gondoltam, semmi baj nem lehet abból, ha nem sietek túlságosan. Sőt, egyelőre Vilmos bátyámnak sem árultam el a titkomat, gondoltam, ráérek akkor, ha az első két próbaút sikerül. Majd akkor meggyőzőm, jöjjön vissza velem 48-ba.

Azt ugyanis egy pillanatig sem hittem el, hogy ha már egyszer ott vagyunk, ne változtathatnánk meg a jövő eseményeit. Elvégre öt géppisztollyal egy egész kozákhadosztályt összehódzhatunk!...

Még egyre szerettem volna rábeszélni Vilmos bátyámat: vigyük magunkkal Pétert is az utazásra, de ebbe nem egyezett bele. Pedig ismerte és szerette barátomat, tudta, mekkora bolondja a történelemnek. Nem is a személye ellen volt kifogása, csupán a túlterhelés ellen tiltakozott.

- Persze - mondta - ketten is összeszorulhatnátok a hátsó ülésen, de akkor a poggyásznak nem maradna hely. Márpedig olyan felszerelést kell magunkkal vinnünk, mintha az Amazonas erdőségeibe utaznánk. Pénzünk nem lesz, irataink nem lesznek, tehát magunkkal kell vinnünk az élelmiszert, sőt néhány holmit is, amit eladhatunk, hogy legalább a villamosjegyek árát ki tudjuk fizetni. És megvásárolhassuk a hamis papírokat. És mert azok nélkül lakást sem bérelhetünk, sátrat is kell vinnünk, melyben az első napokban meghúzódhatunk. Persze vékony,

összehajtható selyemsátrat, hogy beleférjen a bogárkába. (Vilmos bácsi így becézgette a gépét.)

- Ugyan! - vontam én vállat. - Hát majd nagyapámék segítenek. Náluk töltjük az első éjszakát, aztán átmenetileg állást vállalunk...

- Állást?! - nevetett mérgesen. - Kérdezd meg tudós barátodat, mi a véleménye erről!

Pétert értette tudós barátom. Azt ugyanis első kérésemre megengedte, hogy neki is elmondjam, mire készülünk, sőt azt is, hogy majd együtt figyeljük az első kísérletét. Mi tagadás, néha féltékeny voltam a barátomra, annyira szerette. Tudósnak pedig azért nevezte, mert nagyapám iránti érdeklődésből elolvasta és szinte betéve tudta az 1933-ban megjelent összes újságot. Mégis, amikor megkérdeztük a véleményét, nem azt mondta, amit Vilmos bácsi várt. Ő tudta, amit én nem, hogy ebben az évben érte el tetőfokát a munkanélküliség, de úgy gondolta, valami állást azért csak lehetett találni annak, aki nagyon akart. Például aki elment volna utcaseprőnek is.

Érdekes módon nagybátyám Pétert nem nevette ki. Megsimogatta a haját.

- Igen, ennek így kell lennie! - mondta inkább magának, mint nekünk. - Hogyan érthetné meg egy gyerek, aki beleszületett a mi társadalmunkba, hogy 1933-ban ép, erős, okos, dolgozni vágyó fiatalok ezrei már pöcegödör-tisztítónak is elmentek volna, de hiába járták le térdig a lábukat, mégis tétlenségben kellett nyomorogniuk, s még szerencsésnek mondhatta magát, aki elkeseredésében nem csatlakozott a bűnözőkhöz...

Itt aztán váratlanul elnevette magát.

- Még hogy utcaseprő!... Barátocskáim, az utcaseprés akkor irigyelt foglalkozásnak számított! Az utcaseprőknek nyugdíjas állásuk volt!

Kételkedve néztünk egymásra Péterrel, azt hittük, ugratni akar az öreg. De ő csak nevetett.

- Van egy kitűnő francia közmondás, Pista, megjegyezheted: „Voir et savoir sont deux.” Azaz: „Látni és tudni, az kettő.” Ha két hetet velem töltesz a múltban, többet fogsz belőle érteni, mint Péter, ha betéve tudja is az összes eseményt. Különben - magyarázta aztán - nagyapádnál egyetlen éjszakát sem tölthetnénk. Ahogyan akkor mondtuk: „fekete” volt szegény, vagyis a rendőrség már tudta, hogy a kommunista pártban dolgozik. Bármikor megjelenhettek lakásán a detektívek. Ha mi véletlenül egy ilyen éjszakán érkezünk, és kiderül, hogy kik vagyunk, akkor elvisznek magunkkal, és soha többé nem térhetünk vissza. Csak képzelj el: a párt mai vezetői akkor még fiatal gyerekek voltak, legjobb esetben is kezdők a pártban, s a rendőrség még nem sejtette, ki lesz belőlük három évtized alatt. Természetesen ízekre tépnének bennünket, hogy kiszedjék belőlünk a nevüket, s így idejében megpróbálhassák őket összeszedni és elpusztítani.

Ezt az érvet sokkal jobban megértettük, mint az előbbi, és abbahagytuk a vitatkozást. Úgy látszik azonban, Vilmos bácsit is izgatta ez a kérdés, mert másnap magától visszatért rá.

- Azt hiszem egyébként, hogy nemcsak ti nem tudjátok megérteni őket, ők sem hinnének nekünk. Tegyük fel, nagyapád elhinné nekem, hogy ilyen leszek idős koromra, és egy sereg apró dolog elmesélésével, amit csak ő meg én tudhatunk, bizonyítottnak is venné, hogy én a jövőből visszatért öccse vagyok. Természetesen azonnal kifaggatna, hogy mi van nálunk ma, és mi történt 1933-tól máig. Azt, hogy szocializmusban élünk, örömmel és meglepetés nélkül venné tudomásul. Azt is elhinné, hogy még abban az évben meg kell halnia - ha nem is örülne neki. De ha elmondanám, hogy Hitlernek még a német munkásokat is sikerült megbolondítania, sőt hogy a háború alatt el fog jutni Moszkváig, és csapatai két évig ostromolják

Leningrádot, úgy kidobna, hogy a lábam sem érné a földet. Ezt ő nem tudná elképzelni, és inkább azt hinné, hogy őrült és provokátor vagyok!

- Miért ne hinné? - kérdezte Péter. - Ha azzal tetszik kezdeni, hogy a háború végére elfoglalták Berlint, és saját barlangjában verték agyon a fenevadat...

- Okos dolog! - bólintott bátyám. - Csak az élet, sajnos, bolondabb, mint hiszed. Már nem emlékszem, hogy gondolkodtunk mi akkor, mi volt számunkra hihetetlen és mi hihető...

Furcsán mosolygott.

- Persze majd saját magammal is találkozni fogok. Őszintén megvallom, ez izgat a legjobban. Rendkívül kíváncsi vagyok, mit fogunk egymásnak mondani. Azt hiszem, mélyen meg lesz sértve, ha kiderül, hogy olyan ember lesz belőlem, mint én vagyok: hivatalos nagyság, egyetemi tanár, akadémikus... Én pedig nagyképű, cinikus és ostoba fickónak fogom találni, s alaposan megmondom neki a véleményemet. Szóval mindketten legszívesebben kitagadnánk egymást, de én nem tehetem, mert tudom az igazat; ő pedig azért nem vonhatja kétségbe személyazonosságomat, mert olyanokat tudok róla, amiket soha nem mondott el senkinek.

Olyan mulatságosan mesélte mindezt, hogy mi is nevetni kezdtünk. Én pedig azon gondolkodtam, hogy úgy látszik, nemcsak mi gyerekek szoktunk álmodozni, hanem néha a felnőttek is.

No de ebből elég. Fecsegek, fecsegek, és nem jutok előre. Most már csak Pétert kell bemutatnom a szereplők közül, aztán indulhatunk a nagy utazásra, és természetesen önök is jöhetnek velünk.

Péterrel először harmadikos korunkban barátkoztunk össze, amikor kiderült, hogy mind a ketten január 7-én születtünk, de azért én tíz órával öregebb vagyok nála. Akkor néhány hónapig minden szombaton együtt játszottunk, hol náluk, hol nálunk. Hanem aztán jött a tavasz, kiszabadultunk a lakásból, és ismét lehetett két kapura rúgni a labdát - s ezzel véget is ért a barátságunk. Első alkalommal őt választottam páromul, és 15:0-ra kikaptunk. Azért csak ennyire, mert a tizenhatodik gól előtt dühömben a labda helyett Péter bokájába rúgtam, és nem tudott tovább játszani. Anyukája pedig, mikor este meglátta sántikáló fiacskáját, megtiltotta, hogy olyan vad gyerekekkel játsszon, mint én és barátaim. Ő, úgy látszik, nem is nagyon bánta a tilalmat, és nekem sem fájt a szívem utána.

Másodszor tulajdonképpen nem egymással kezdtünk barátkozni, hanem ő az én apámmal, én meg az övével. Hetedikesek voltunk, és akkor jött divatba, hogy az úttörők kinyomozzák a régi kommunisták emlékeit. Ő kiderítette, hogy az én apám is veterán, és ellátogatott hozzá. Azonnal megtetszettek egymásnak. Péter olyan áhítatosan hallgatta azokat a történeteket, melyek nekem már a könyökömön jöttek ki, és - mint apám mondta - olyan okosan kérdezett, hogy neki áldozta őt egymás utáni estéjét, és ükapámig bezárólag megismertette minden családi hagyományunkkal. Én meghúzódtam az egyik sarokban, magamban nevetgélve figyeltem, micsoda lázba jöttek. Apám minduntalan fölugrott, hogy hol egy könyvet, hol egy régi fényképet vegyen elő, Péter pedig megesküdtött, hogy elolvassa a 33-ban megjelent összes újságot. A hatodik napon az iskolában megvallotta, mennyire irigyel az apámért meg apám könyveiért.

- A te apád ügyész - mondtam. - Bizonyára több könyve van, mint apámnak.

Szomorúan legyintett.

- Az én apám szabad idejében autómódellekkel vacakol. Műhelyt rendezett be magának az egyik szobában.

Elámultam. Nem gondoltam volna, hogy egy felnőttnek ilyen remek szenvedélye legyen.

- Működő modellek? - kérdeztem.

- Természetesen. Drezdában már versenyt is nyert velük.

Most én jöttem lázba. Megkérdeztem, megnézhetném-e gyűjteményét.

Vállat vont.

- Boldog lesz, ha eldicsekedhet velük.

Hajós bácsi igen kövér ember, kezei apró sonkákra hasonlítanak. Majd kiesett a szemem, mikor láttam, milyen boszorkányos ügyességgel dolgozik tömpe ujjával. De aztán kiderült, hogy én is tudok a szerszámokkal bánni, és ismerem az összes motorfajta működését. Így aztán én Hajós bácsihoz jártam fel segíteni, s ezért megint csak találkoztunk egymással. Sőt, ha délutánosok voltunk, az sem ritkán fordult elő, hogy hol hozzánk, hol hozzájuk együtt mentünk haza. Ilyenkor persze beszélgettünk is egymással mindenről, ami osztálytársak között szokásos.

Egy bizonyos idő múlva akkor is elkísért kapunkig, ha nem jött föl hozzánk. Ebben tulajdonképpen nem volt semmi különös. Ő lakott messzebb az iskolától, és csak pár perces különbséget jelentett, ha nem a legrövidebb úton ment haza. Én azonban mégis hamar rájöttem, hogy nem az én kedvemért csinálja ezeket a kerülőket, hanem azért, mert néhány sarokig a Rudas Klári is egy úton járt velünk.

Klári volt a legokosabb és legszebb lány az osztályban, sőt az egész iskolában is. Én nem szerettem a lányokat, de még nekem is el kellett ismernem, hogy ő nem olyan, mint a többiek. Sem nyafogni, sem árulkodni nem szokott. És mikor - még a hatodikban - Braun Sanyi, az egyik legerősebb gyerek az osztályból az utcán hirtelen elébe állt és megcsókolta, két olyan pofont kent le Sanyinak, hogy mind a tíz ujj nyoma ott maradt az arcán. Így tehát sok fiúról tudtuk, hogy szerelmes Kláriba, és szívesen kísérné haza - csak éppen Pétert nem számítottuk ezek közé. Igen, mert ő még ahhoz is szégyenlős volt, hogy megpróbáljon csatlakozni hozzá. Úgy intézte a dolgot hogy Klári elválaszthatatlan barátnőjével, Ilivel előbb lépjen ki a kapun, mint mi ketten, akkor tíz-husz méternyírről a nyomába szegődött, és le nem vette róla a tekintetét, míg csak be nem fordultak a Kosár utca sarkán, és el nem tűntek a szeme elől.

Ettől fogva sokat ugrattam Pétert szerelméért, gyávaságáért, s ha megsértődött, leintettem, mert a szerelmesek megérdemlik, hogy kicsúfolják őket. Ez így tartott két hétig, háromig, aztán kijelentette, hogy ha nem hagyom békén, menjek a fenébe, el tudja ő egyedül is kísérni a lányokat.

„Hát, ha ez neki így jó - gondoltam -, legyen!”

És már másnap úgy elhúztam a készülődést, hogy Péternek vagy rólam, vagy Kláriról kellett lemondania. Egy darabig ott toporgott mellettem, és egyre dühösebben sürgetett, de aztán otthagyt, és rohant a lányok után. Akkor aztán én is elindultam hazafelé.

Így történt aznap: elől ment Klári Ilivel, mögöttük húsz méterrel Péter, és jó ötven méterrel mögöttem én. A negyedik vagy ötödik saroknál aztán a lányok elé állt egy nálunk két évvel idősebb kamasz, akit vagányságáról mindnyájan ismertünk a környéken, és lehetőleg kitértünk az útjából, szemrevételezte Klárit, aztán durván röhögött és megkérdezte:

- Mi van, csini baba?

Klári oldalt lépett, és megpróbált elmenni mellette, de az utána nyúlt, és megfogta a karját.

- Hova sietsz, kis liba?

Klári visszafordult, és halálsápadtan bámult a vörös hajú, szeplős kamaszra. Ili visítva elszaladt. Péter viszont - amit a legkevésbé sem vártam volna - eldobta táskáját, hozzájuk rohant, lábujjhegyre ágaskodott, és se szó, se beszéd, orrba vágta a nála két fejjel magasabb fiút. Az meg egy pillanatra eleresztette Klári karját, és egyetlen mozdulattal úgy ellökte magától Pétert, hogy az kettőt hengeredett a járdán, és az úttestre csúszott. De estében is azt kiáltotta Klárinak:

- Szaladj!

Klári azonban nem az a lány volt, aki cserbenhagyja azt, aki segítségére sietett. Két kézre fogva táskáját, nekiesett vele támadójának, és addig tartotta lekötve, míg Péter talpra állva, hátulról újból rátámadhatott. Sajnos, egy újabb lökéstől ezúttal a falnak esett, és alaposan beverte a fejét. Aztán a vagány Klárit kapta el, útésre emelte a kezét, és most neki akart lekeverni egy pofont.

Ekkor értem oda én.

Jóval magasabb vagyok Péternél, de az én fejem is csak a srác álláig ért. Csakhogy én nem a fejét ütöttem, hanem a gyomrát. És csak amikor fájdalomában előrehajolt, törtem be fejemmel az orrát. Ő pedig felbődült fájdalomában, és nekem rohant.

Semmi kétség, sokkal erősebb volt nálam. Csak éppen a nagyapja nem volt budavári hős, és így nem kellett már kilencéves korában nála nagyobb fiúkkal verekednie. Ha megfog, nem szabadulok a kezei közül. De én elhajoltam előle, s mikor ellépett mellettem, összeakasztottam a lábát. Persze elesett, és végignyalta a földet. Ez volt az a pillanat, mikor mind a hárman elmenekülhettünk volna előle. De csak most láttam igazán, milyen félelmetesen hosszú és erős. Ha sikerül idejében feltápáskodnia, bizonyosan utolér; s ha utolér, elkap és összever. Ez nem lett volna ugyan az első verés életemben, de ha nem is sokat törődtem a lányokkal, mégsem szerettem előttük ruhát szakítani. Így aztán, hogy megelőzzek minden támadást, belerúgtam a földön fekvőbe, és - mint később kiderült - eltörtem a karját. Akkor ezt még nem tudtam. Csak azt láttam, hogy nehézkesen feltápáskodik, aztán szégyentelenül bőgni kezd, és mocskosan káromkodva elmenekül.

Én még össze sem piszkoltam magam. Annál koszosabb lett Péter ruhája, de együttes erővel gyorsan megtisztítottuk, s hogy magához térjen, néhányszor lenyomtam a fejét. Akkor aztán elibém állt Klári, és azt mondta:

- Mert megvédtél, adok neked egy puszit!

- Nekem?! - kiáltottam felháborodva ezen az álnokságon, pedig nagyon tetszett kipirult arcával és csillogó szemével. - Téged Péter mentett meg, pusztul meg őt. Én a barátomért szálltam be a verekedésbe.

Péter bíborvörösén tiltakozott. Klári is elpirult, de egy szót sem szólt, csak megindult hazafelé. Mi közrefogva kísértük az ismeretes sarokig. Ott gyorsan visszafordult.

- Köszönöm, Pötyi! - mondta, és mégis megcsókolta Péter arcát. Aztán szaladni kezdett hazafelé. Péter pedig a boldogságtól szinte megsemmisülve állt a sarkon, és reszkető kézzel simogatta a puszi helyét. Átöleltem a vállát, és gyengéd erőszakkal elindítottam hazafelé. Ezúttal én kísértem el a kapujukig. Bevallom, ezekben a percekben rettentően irigyeltem, és talán ezért, de az is lehet, hogy nem ezért, útközben - magamnak is váratlanul - bevallottam neki, amit eddig Vilmos bácsinak sem árultam el. Azt ugyanis, hogy én csak a felnőttek előtt teszek úgy, mintha nem érdekelné őseim dicsősége. Valójában nagyon is büszke vagyok rájuk, és arra készülök, hogy én is nagy tetteket hajtsak majd végre.

Harmadnap igazgatói megrovást kaptam a vagány eltört karja miatt. Talán ha elmondom, mi történt, nem bántanak. De semmi kedvem sem volt Péterről és főleg Kláriról beszélni. Ehelyett makacsul csak azt hajtogattam: megérdemelte, amit kapott, minek molesztálja a lányokat! Így aztán még be is hívták apámat, és az igazgató sokáig beszélt vele. Egy fiú, aki véletlenül arra járt, azt állította, hogy a folyosón is hallani lehetett a hangjukat. Otthon az öreg térdei közé állított, és elmondatta velem, hogyan folyt le a verekedés. Hogy min vesztünk össze, azt nem kérdezte. Én mindent elbeszéltem, ő figyelmesen végighallgatott, azután azt mondta:

- Földön fekvő ellenségbe nem szabad belerúgni, fiam! Ha gáncsolás helyett azonnal sípcsonton rúgod, megspóroltál volna egy igazgatói megrovást.

Igazán örömmel mondom el, hogy az öregem ilyen ügyekben nem szokott akadékoskodni.

- Ha erősebbel verekedtél, biztosan volt rá okod. Megmondtam az igazgatónak is. Hogy az, aki kinyújtott kezével eléri az eget, ne kezdjen ki a kisebbekkel; ha pedig kikezd, és pórul jár, ne visítson, mint a rühes malac!...

Nem sokkal azután Péter is, én is gyakorlati foglalkozáson vettünk részt a kémia szakkörben. Két szomszédos asztalon dolgoztunk. Valami nagyon egyszerű kísérletet kellett elvégeznünk. Péter mindjárt munkához is látott, én viszont előbb körülnéztem egy kicsit a vegyszerek között, és nagyot dobbant a szívem. Engem régóta érdekelt a kémia, az iskolában még nem is tanultuk, mikor nekem már otthon volt egy kis laboratóriumom, néhány könyvem, és nemcsak oxigént meg hidrogént, hanem festéket, sőt bengálitüzet is sikerült előállítanom. Többféle receptet tudtam fejből, ezek közül az egyik a durranópor készítését írta le. Ezt azonban otthon nem sikerült kipróbálnom, mert sehogy sem jutottam foszforhoz. Most itt, az iskola szertárában az összes szükséges vegyszert megtaláltam, és elhatároztam, hogy míg Péter sósavat öntöget a cinkre, és a keletkező hidrogént meggyújtja, én végre elkészítem a durranóport. No, aztán mindkettőnk kísérlete sikerült, az enyém egy kicsit jobban is a kelleténél. Furcsa módon azonban a lombik szilánkjai nem engem sebesítettek meg, hanem őt. Két helyen vérzett az arca. De azért nem magával törődött, hanem engem lökött félre az asztalomtól, és a helyemre állt. Mikor pedig tiltakoztam, hogy magára vállalja a bűnöt, leintett. Mert én nemrég kaptam igazgatói megrovást, és az újabb csínyemért könnyen kicsaphatnak, neki viszont semmi baja nem történhet. És nem is történt, mert kitűnően értett a kémiához, s oly ügyesen cserélte ki asztalomon az üvegeket, hogy mire a tanárnő kirohant a szomszéd szobából, már el kellett hinnie, hogy véletlen vegyszercseréből durranógáz keletkezett, s az vetette szét az üveget. S mikor a tanárnő rájött, hogy az óra elején még én álltam a szóban forgó asztalnál, ártatlanul kijelentette, szívességből cseréltem vele, mert ő rosszabbul lát, s az én asztalom közelebb állt a világossághoz.

Sajnos, a tanárnő mindkettőnkénél jobb vegyésznek bizonyult. Úgy látszik, a szétpattant lombik fenekén maradt valami csapadék, s ő nem röstellte a fáradságot: megcsinálta az analízisét, s ebből egészen helyesen összeállította a baleset előzményeit. Mikor pedig Péter édesanyja másnap berohan hozzá, és ordítva tiltakozott, hogy a gyerekekkel életveszélyes kísérleteket végeztessenek, hidegvérűen közölte vele, mit csináltunk, s hogy csak azért nem jelentett be az osztályfőnökünkénél, mert nem akarja, hogy Péter az ártatlanul szerzett sérülésein túl még baráti önfeláldozásáért is bűnhődjön. Engem azonban a szakkörből év végéig ki fog tiltani. Hajós néni nem tehetett mást, megköszönte a tanárnő szívességét, aztán hazarohant, és fiát másodszor is eltiltotta a velem való barátkozástól. Mikor pedig Péter közölte, hogy én nem hozzá, hanem az apjához járok, ráparancsolt férjére, hogy tiltson ki a lakásukból.

Én eddig úgy láttam, hogy Hajós bácsi általában engedelmeskedni szokott Hajós néninek. Ezúttal azonban fellázadt. Magához rendelt, és felesége jelenlétében megkérdezte fiától, miért vállalta kedvemért a bűnbak szerepét, hiszen tudomása szerint mi nem vagyunk különösebben

jó barátok. Meg kell mondanom őszintén, Péter már három ízben is hősnek bizonyult. Akkor is, amikor megtámadta a sokkal erősebb vagányt, akkor is, mikor sebei helyett a vegyszerek kicserélésével törődött, s akkor is, mikor még magára is vállalta a hibát. De ezt a hármat én is megtettem volna a helyében. Azt a negyediket azonban, amit most csinált, senki kedvéért sem. Én nem vallottam volna be apámnak, anyámnak, hogy csúfosan megverték, amikor meg akartam védeni a szerelmemet, s hogy a barátom az én védelmemben törte el a támadó kezét. Igaz, nem is kívántam, hogy ő megtegye, sőt tiltakoztam, és kijelentettem, hogy ez az ügy kizárólag kettőnkre tartozik. Ő azonban nem engedett, és bebizonyította, hogy ha én inkább vállaltam az igazgatói megrovást, de nem árultam el megszégyenülését, akkor most kutya kötelessége volt, hogy megmentsem a kicsapástól. Hajós bácsi pedig mindkettőnket magához szorított; azt mondta, derék gyerekek vagyunk, kitűnően kiegészítjük egymást, s kár volna barátságunkat megszakítani. Egyébként is biztosra veszi, hogy tanultam az esetből, és egyikünket sem fogom többé veszélybe dönteni.

Ebben - mint már tudják - súlyosan tévedett. De Péterrel most már végleg összebarátkoztunk, akkor is kitartott mellettem, mikor ő gimnazista lett, én pedig tanműhelybe kerültem a technikum helyett.

Persze még sok mindent el tudnék mondani kettőnk barátságáról, de magukat úgysem ez érdekli, hanem az utazás. No, hát akkor jöjjenek velünk!

Vilmos bátyám március 6-ra tervezte próbaútját. Március 4-én nála töltöttem az egész délutánt. Az elektromos berendezéseket ellenőriztük, s én közben ismét próbáltam rábeszélni, hogy velem majd 1848-ba utazzon vissza. Ő szegény meglehetősen ideges volt. Bent az intézetében valamilyen kísérletsorozatot folytatott, amiről eredetileg biztosra vette, hogy már február elején be fogja fejezni. Csakhogy egy sor újabb, előre nem látott nehézség merült fel, két nappal az indulás előtt még mindig nem voltak készen, márpedig befejezetlen munkát semmiképpen sem akart maga mögött hagyni, viszont a próbát sem szeretne volna tovább halasztani. Nem nagyon figyelt tehát rám, hanem még ellenőrzés közben is a kísérletsorozat megoldásán törte a fejét. Én ezt kihasználva addig gyötörtem, amíg megígérte, hogy ha a próbaút sikerül, még egyszer megvitatjuk a tervemet. Aztán vette a kabátját, s engem azzal küldött haza, hogy visszamegy az intézetbe, mert támadt valami ötlete, amellyel esetleg még indulás előtt megoldhatja a hátralevő problémákat.

Engem meglehetősen fellelkesített az ígérete. Nem hangzott ugyan túlságosan meggyőzően, de idáig ennyit sem tudtam elérni nála. Otthon megvacsoráztam, elmosogattam az edényt, s korán ágyba bújtam. Négy órakor akartam kelni, hogy gyárba indulás előtt még megkérdezhessem Vilmos bácsit, bevált-e az ötlete. Sajnos, az izgalomtól nem jött álom a szememre. Egy ideig hánykolódtam az ágyban, aztán megpróbáltam elképzelni, mi fog történni, ha megérkezünk Kossuth seregeihez.

Mi tagadás, közben kissé elragadott a fantáziám. Még Vilmos bácsival szálltam be a gépbe, de Aradra már Péterrel érkeztem. Öt géppisztoly volt velünk, s útközben sikerült még három fiatal önkéntest is megtanítanunk a kezelésükre. Kossuth azonnal Bem apó megsegítésére küldött bennünket. Mivel autónk nem volt, lovon utaztunk Budáról Aradra, s közben gyakran kellett bujkálnunk a császáriak elől, csak a temesvári csata utolsó órájában sikerült elérnünk Bem apót. Petőfi megmentéséről tehát már elkéstünk, néhány hete elesett Segesvár alatt. Viszont ahhoz még jókor jöttünk, hogy megváltoztassuk a döntő ütközet kimenetelét. Bem apó tüstént a legveszélyeztetettebb pontra küldött bennünket: szeretett tűzérégehez. Már csak egy löveg működött, s vele szemben két teljes kozákezred készült a támadásra. Én ránéztem az öreg tűzérre, s felkiáltottam:

- Vadász bácsi! Hogy került ide Damjanich seregétől?

Természetesen az ükapámmal találkoztam. Az öreg tempósan megsodorta a bajuszát, és így felelt:

- Ez katonai titok! De ti mit kerestek itt ezekkel a piszkavasakkal?

Elnevettem magam.

- Ez is katonai titok.

Ükapám oldalát fúrta a kíváncsiság, honnan ismerem, de én nem árultam el, hogy kései le-származottja vagyok. Erre egyébként nem is lett volna időm, mert közben megindult ellenünk a lovasság rohamja. Felállítottam a gépfegyvereket, és megtiltottam, hogy lőjenek, mielőtt parancsot adok. Ükapám viszont szédületes tempóban küldte a közeledő ellenségre gránátjait, de hát mit érhetett egyetlen ágyú tüze a sok ezer lovassal szemben? A föld rengett patkóik alatt, a levegő villámlott kivont kardjaiktól. Félelmetes volt! A tüzerek már-már menekülni kezdtek, és láttam, hogy újoncaim, sőt Péter is fegyverük gombjára helyezik ujjukat. Én azonban rájuk fogtam revolveremet.

- Lelőlek, mint egy kutyát! - ordítottam, csak úgy általánosságban, mert reméltem, hogy mindegyik magára veszi.

Megvártam, míg a kozákok egy kőhajításnyira érnek, a tüzerek és a fedező gyalogság már elszelelt, csak mi öten és ükapám álltunk az ágyú mellett, mikor végre azt ordítottam:

- Tűz!

Ekkora pusztulást még nem látott a világ. A két büszke kozákezred öt perc alatt elvérzett. Több ezer halott hevert állásaink előtt. Az életben maradottak megfordították lovukat, és eszeveszetten vágattak a közeli erdő oltalma alá, de nem sokuknak sikerült elérnie a menedéket. Ekkor Czech ezredes, a kötelékparancsnok az így támadt résbe vetette utolsó pihent zászlóalját, és egy óra múlva az egész orosz hadsereg fejvesztetten menekült Segesvár felé. Mi azonban nem üldöztük őket, hanem azonnal Arad felé vonultunk, hogy szétverjük Paskievicsét is.

Bem persze azonnal látni akart bennünket, és kérésemre ükapám is velünk jöhetett. A vezérkar egy városszéli kis kocsmában tanácskozott. Mikor beléptünk az ivóba, Bem apó hozzám sietett, átölelt, és azt mondta:

- Köszönöm neked a nemzet és a világszabadság nevében!

Aztán odakiáltott a csaposnak:

- Egy pohár bort az ifjú hősnek! Én fizetem!

Arra ébredtem, hogy apám rázza a vállamat. Kiugrottam az ágyból, és ijedten pillantottam órámrá. Elkéstem, már nem kereshettem meg nagybátyámat, azonnal indulnom kellett a gyárba...

És csak ezután vettem észre, hogy apámnak könnyes a szeme.

- Pista! - mondta. - Most telefonáltak... Rettenetes. Vilmos bácsit hajnalban az asztalára borulva találták. Halott. Meghalt munka közben.

Hát ezért kellett elutaznunk. Vilmos bácsi maga akarta, hogy dicsőségéből rám is hulljon egy sugár, és én nem tűrhettem, hogy a balszerencse megfosszon tőle. Kikapnak meg az apámnak meg kellett mutatnom, hogy én is vagyok valaki. Elindultam volna egyedül is, de Péter habozás nélkül felajánlotta, hogy elkísér.

Azt persze bölcsen tudtuk, hogy csak néhány nap áll rendelkezésünkre. A temetés után majd kinyitják Vilmos bácsi garázsát, megtalálják a gépet, s akkor nekünk befellegzett. Így aztán csak hevenyészve készíthettük elő az expedíciót. Vilmos bácsi gondosan összeállított listájának már nem vehettük hasznát. Egy műbőr táskába beraktunk néhány konzervet, két kiló kenyeret, Pista zsebrádióját, melléje tettünk két pokrócot s egy-egy könyvet az útra, s ezzel tulajdonképpen be is fejeztük előkészületeinket. Már csak a fegyverek átszállítása maradt hátra. Ezek előszedését és csomagolását csak éjszaka végezhattük el.

Azt viszont becsületszavamra kijelenthetem, hogy eredetileg nem titokban akartunk elindulni. Úgy gondoltuk, apámat valamiképpen becsaljuk a garázsba, szeme láttára beülünk a gépbe, kezébe nyomunk egy levelet, amelyben mindent megmagyarázunk, s csak aztán tűnünk el előle. Tervünk végrehajtását csupán egy, a fegyverek átszállítása közben ért sajnálatos műszaki hiba akadályozta meg. Péter géppisztolyáról váratlanul leesett a csomagolópapír - hogy aztán ő fogta-e ügyetlenül, vagy én tekertem be gondatlanul, az most már teljesen mindegy -, de hogy még csak észre sem vette a hibát, az tény. Így aztán csaknem elkapott bennünket egy rendőr, és mikor elszaladtunk előle, üldözni kezdett, és a sípjába fűjt. Percek alatt legalább tízen rohantak utánunk, köztük három rendőr. Szerencsénkre már nem volt messze a garázs, sikerült beugranunk az ajtaján, és becsapnunk üldözőink orra előtt. Sajnos, belülről csak egy véletlenül rajta felejtett kampóval lehetett bezárni, s mivel a kívül rekedtek teljes erővel rángatták a kilincset, nem tarthatta fel őket sokáig. Így aztán bedobtuk a géppisztolyt a csónakba, beugrottam az első ülésre, Péter a másodikra, beállítottam a tempométeren a célidőt, és megragadtam az indítót. Éppen ekkor szakadt be mögöttünk az ajtó, egy villanásnyi időre még láttam a rendőr ábrázatát, de aztán már el is tűnt előlünk, majd ugyancsak egy villanásnyi időre újra a zárt ajtó rángatózó kilincset láttam, és hallottam kintről a kiáltásokat. Ekkor vissza kellett fordulnom a műszerfalhoz, mert nem tudtam, mennyi ideig tart majd a repülés, és meg kellett keresnem a féket, amivel lelassíthatom a landolást. Ekkor azonban úgy éreztem, mintha egy körhinta módjára forgó liften sülyednék lefelé, amely azonban sebesebben fordul, mint a körhinta, gyorsabban zuhan, mint a lift - és elvesztettem az eszméletemet.

Irigylem Pétert, aki viszont végig magánál volt, és mindent megfigyelt. Később azt mesélte, hogy lefelé zsugorodva gyorsan eltűnt a garázs, és kissé a levegőbe emelkedve mindenféle gödrök fölött suhantunk tova. Illetve nem mi suhantunk, a gép egy helyben állt, hanem a gödrök ugráltak alattunk jobbról balra és hátulról előre. Gépek is szökdécseltek ide-oda, és egy toronydaru harci táncot lejtett a mezőn. De a legkülönösebbek az emberek voltak: ők is szaladgáltak, de nem előre, hanem hátrafelé, és ahelyett, hogy ők dobták volna földre a gerendákat, elkapták, amikor azok felugrottak a vállukra. Aztán elnéptelenedett a mező, s csak egy pillanatra tűnt fel egy-egy magányos férfi vagy egy játszadozó gyerekcsapat. Végül hirtelen valamiféle domb nőtt ki a földből, alulról felnyúlva körülfogott bennünket, s néhány pillanat múlva gépünk nagy reccsenéssel megállt.

Én erre a reccsenésre tértem magamhoz. Vaksötétség vett körül, nem kaptam levegőt, valami undorítóan csúszott lefelé az arcomon, és mikor kiáltani akarva kitátottam a számat, homok ízt éreztem a nyelvemen. Görcsösen próbáltam kiszabadítani magamat a rám zúduló teher alól, s éreztem, mögöttem Péter erőlködik, rúgkapál. De hasztalan volt minden erőlködésem. A körülfogó anyag könnyen engedett utat kezemnek, de mindig új mennyiség csúszott az ellökött helyére, s csak annyit értem el, hogy a gép üléséből sikerült kiszabadítanom magamat. Ekkorra már vörös és zöld karikák táncoltak a szemem előtt. Még éreztem, mintha valami elrántaná mellettem Péter testét - aztán újra elvesztettem az eszméletemet.

II. FEJEZET

Kizárólag véletlen és rendkívüli szerencsénknak köszönhetjük, hogy nem pusztultunk el mind a ketten nyomorultul öt perccel megérkezésünk után. De ennek nem én voltam az oka, hanem Vilmos bácsi. A zseniális feltaláló elkövetett egy súlyos számítási hibát. A gép ugyanis helyileg pontosan ugyanoda érkezik, ahonnan elindul, s így az utazás sikere attól is függ, hogy a múltban mi volt azon a helyen, ahol a jelenben a gépet felállítják. Ha például rögtön az őskorba indultunk volna, úgy valahol a Pannon-tenger vizének középrétegeiben találjuk magunkat, és felfalnak a cápák vagy a halgyíkok. A történelmi időkbe készülvén, tengerre persze nem kellett számítanunk. Hanem arról elfeledkezett bácsikám, hogy a lakótelep, amelyen élt, az egykori zuglói homokdombok helyén emelkedett, s így nem nézett utána, hogy a jelenlegi garázs szintje nem volt-e akkor még az egyik domb alatt.

Ott volt. Szerencsére a legszélére esett, s mikor mi belefűrődtünk, fellazult, és hullani kezdett a homok. Péter került kívülre, mégpedig annyira, hogy küszködése közben sikerült egyik lábát a homok alól kidugnia. Emberek jártak arra, észrevették és kihúzták, majd kiszabadítottak engem is. A gépről semmit nem tudtak, az a helyén maradt. Viszont mind megesküdték arra, hogy látták, amint ránk szakadt a homok, és szidtak, mint a bokrot, hogy nagy kamasz létünkre úgy csúszkáltunk az omló lejtőn, mint az elemista gyerekek.

- Elemisták? - kérdezte Péter, mikor végül magunkra maradtunk. - Eltévesztetted a beállítást, István! 1848-ban még nem volt kötelező népoktatás, és nem elemistáknak hívták a kisiskolásokat!

Rögtön megértettem, hogy igaza van - nem hagytam magam.

- Ez a szerencséd! - vágtam vissza. - Képzeld el, hogy 48-ban milyen elhagyott lehetett ez a környék. Ha utolsó pillanatban nem változtatom meg a tervemet, beledöglünk a homokba, öregem!

Később aztán titokban megvizsgáltam a beállító tárcsáját, és rájöttem, hogy Vilmos bátyám átmenetileg fixre állította be a szerkezetet. Forgathattam én, amit akarok, a gépnek 1933-ba kellett érkeznie. Úgy látszik, biztonságosabbnak tartotta, ha első ízben nem kezűgyességére, hanem egy jól leforrasztott csatlakozásra bízta magát.

Mindenesetre az az igazság, hogy ez a kettős tévedés - a Vilmos bácsié meg az enyém - végül is nagy szerencsének bizonyult. Ezt ugyan előre nem lehetett tudni, de a visszautazáson végleg kiderült, hogy gépünkön majdnem olyan terhelő az utazás, mint az űrhajókon, tehát különlegesen erős szerkezet kell a vezetéséhez. Én például visszafelé is elvesztettem az eszméletemet, nem tudtam kezelni a fékezőberendezést, s ezért tört össze alattunk a gép. De már odafelé is összetörik, ha nem fékezi le a homok az összeütközés erejét. És akkor soha többé nem kerülünk vissza a jelenbe.

Márpedig ha így történik, eltűnésünk rejtélyét soha nem sikerül megfejteni. Szüleink természetesen a rendőrséghez fordultak, amikor nem kerültünk haza. Arra hamar rájöttek, hogy mi voltunk azok a titokzatos géppisztolyosok, akiket a rendőrök üldöztek. Azt azonban senki nem képzelte, hogy a minden oldalról zárt garázból szöktünk meg, s végül már ők maguk sem hittek a szemüknek. Feltételezték, hogy nem belülről, hanem kívülről vágtuk be a garázs ajtaját, s miközben ők a zárral birkóztak, mi megléptünk a ház sarka mögött. Hasztalan vezették a rendőrökutyák újból és újból a garázsba gazdáikat, a lehetetlent egyetlen értelmes ember sem hitte el. Eleinte úgy gondolták, hogy az országban bujdosunk; majd amikor nem tudtak előkeríteni, hogy sikerült átlépnünk a határt. Hónapokig várták, hogy életjelt adunk magunkról, s csak ennek elmaradása után kezdték egy ellenforradalmi banda kezét keresni

eltűnésünk mögött. Arra a következtetésre jutottak ugyanis, hogy összeesküvők hálójába keveredtünk, s mikor rajtacsíptek bennünket a fegyvercsempészésen, saját társaink tettek el láb alól, nehogy a rendőrség kezébe kerülve elárulhassuk őket. Visszaérkezésünkkor még országszerte kutattak holttestünk után, és a közvélemény feszült figyelemmel várta az eredményt.

Az a két ember azonban, aki az üldözők közül leginkább a sarkunkban volt, nem hitte el az eltűnésünkkel kapcsolatos hivatalos véleményt. Érvelésük - mulatságos módon - sokkal meggyőzőbb volt, mint a rendőröké. Először is - mondták - ők látták, hogy beugrunk a garázsba, és biztosan nem káprázott a szemük. Másodszor - ha mégis megzavarta volna őket a szembe-tűző erős napfény, akkor is elképzelhetetlen, hogy az ajtó becsapásakor a kiakasztó pecek éppen a karikába essen bele, s nekik erővel kelljen az ajtót kirángatniuk. Mivel azonban arra már ők sem találtak természetes magyarázatot, hogyan tűnhettünk el a falakon keresztül, azt híresztelték, csoda történt velünk. Egy csoda a sok közül, amellyel Isten arra figyelmezteti a bűnös emberiséget, hogy közeledik a világ vége, és csatlakozzék Jehova tanúihoz, amíg nem késő. Ő tüntetett el bennünket harminc ember szeme előtt, s aki még ezután sem hisz a természetfeletti erőben, az megérdemli, hogy örök szenvedésre kárhoztassák az utolsó ítélet napján. Meg kell mondanom, elég sokan fogadták el a hivatalos álláspont helyett az ő magyarázatukat.

Visszaérkezésünk aztán megoldotta a rejtélyt, és megcáfolta az összes elképzelést. Péter szerint azonban szinte kár, hogy nem tört össze már előszörre a gépünk, másként alighanem bekerülünk azoknak a legendás férfiaknak a sorába, akik a vakhit szerint elevenen jutottak az egekbe, mint Ganimédész és Illés próféta, valamint Jézus Krisztus vagy Castor és Pollux (Péter lévén a történész, sejthetik, hogy ez a négy hasonlat is tőle származik).

Égbe repülés helyett azonban egyelőre a földön kuporogtunk, sűrű homokot köpködtünk a számból, és fájt minden tagunk. Péter halászápadtan ült mellettem, s ha azt hitte, nem figyelik, mutogatott valamit megmentőink - két férfi és egy nő - háta mögött. Én attól féltem, valami belső sérülése van, azért olyan fehér. Pedig ő is csak félt. Attól, hogy beszélni fogok a gépről. Akkor ugyanis ő már tudta, hogy eltévesztettük a célt, és modernebb időbe kerültünk, mint hiszem.

Amikor magunkhoz tértünk, neki is, nekem is az volt az első szavam: hol vagyok? Erre természetesen azt felelték: jó helyen. Ő aztán még megkérdezte, milyen nap van és hányadika. Ez persze még nem volt gyanús. Megmondták, hogy szombat és október 4-e. De azután az idősebbik férfi jót nevetett, s azt mondta, biztosan azért akartunk öngyilkosok lenni, mert már unjuk az iskolát. A néni azonban leintette, hogy ne ugrassa a gyerekeket, elég volt nekik az ijedelem is. Aztán azt mondta, meg kellene mosnunk az arcunkat és a kezünket.

- Van itt egy bolgárkertész, attól kaphatok vizet.

Megmutatta a kertész házát, és valóban kaptunk vizet. A kertész látva, hogy milyen nyomorúságos állapotban vagyunk, maga húzta fel a kútból a vizet, és töltötte lavórba a konyha előtt a kis padon. Még szappant és törülközőt is adott. Mi pedig nagyon köszöntük a szíveségét, és gyorsan visszamentünk megérkezésünk helyére, hogy megjegyezzük, melyik domb alatt rejtőzik a gépünk és pontosan melyik helyen. Mert azt hamar megértettük, hogy alkonyatig nem szabadíthatjuk ki a homok alól, ahhoz azért nem eléggé elhagyott a tájék.

- Láttad? - mondtam közben Péternek. - Nincs vízvezetékük. Mégsem lehetünk messze 48-tól!

Gúnyosan nézett rám.

- Nem láttad? - kérdezte. - A konyhájukban egy naptár lógott a falon. 1933-ban vagyunk.

Önkéntelenül órámra pillantottam. Szerencsére járt.

- Déli egy óra. A konzerv a homok alatt maradt. Pedig nagyon éhes vagyok. Mit tegyünk?

- Én - mondta erre ő - minden eshetőségre felkészültem. Kossuth-bankót nem tudtam szerezni, de pengőt igen. Van nálam valamennyi pénz. Bemegyünk a városba, és megebédelünk.

És valóban kihalászott a zsebéből egy marék pengőt, sőt némi aprópénzt is. Elvettem tőle, és megszámloltam. Kilenc pengő és 32 fillér volt minden vagyona.

- Ezért legfeljebb szalonnát és kenyeret vehetünk! - legyintettem rosszkedvűen. Kinevetett. A belső zsebéből előhúzott egy testes jegyzetfüzetet, és belelapozott.

- A Dénes-féle vendéglőben - emelte fel az ujját - 80 fillér egy menü. De a Király utcában, a Zeneakadémia mellett, egy kifőzésben már 20 fillérért kaphatunk levest és főzeléket.

Rábámultam. Határozottan nagy fölényben volt, mert áttanulmányozta az 1933. évi újságokat. Csak azt nem értettem, miért hozta magával éppen az erről szóló feljegyzéseit. Lefőzve akartam visszaadni a pénzét, mikor valami eszembe jutott, és jobban megnéztem a pengősöket. És most én nevettem rajta, bár egyáltalán nem jókedvűen.

- Megsütheted. A legfiatalabb érmed is 37-es keltezésű. Nem fizethetsz olyan pénzzel, amit csak négy év múlva bocsát ki a pénzverő.

Újból legyintett.

- Miért, te otthon meg szoktad nézni a forintosok keltezését? Ezt én már meggondoltam, öregem.

Valahogyan nem tetszett nekem ez a hang. És még kevésbé tetszett az egész dolog. Mert jó: ő volt kettőnk közül a történelemtudós, ő gyűjtött mindenféle régi kacatot, könnyebben juthatott neki eszébe, mint nekem, hogy némi pénzt is vigyünk magunkkal, és figyelembe véve rendkívül gyors indulásunkat, azért sem haragudhattam, hogy elfelejtett beavatni a titkába. Tehát ha 1848-ban szállunk ki a gépből, s kihúz néhány Kossuth-bankót a zsebéből, háromszoros hurrát kellett volna kiáltanom. Mert igazán nem rossz, ha konzerveinket kímélve egy fogadóban is elverhetjük az éhségünket, s ha szükség esetén fogatot is bérelhetünk.

Hanem a 9 pengő 32 fillérje igazán nem töltött el lelkesedéssel.

Önök most bizonyára azt hiszik, agyrázkódást kaptam a leszálláskor, vagy a csalódás zavarta meg a fejemet, azért tettem különbséget a pengősök és a Kossuth-bankók között. Mert hiszen látszólag csak az történt, hogy fogadó helyett vendéglőbe kellett betérnünk, és a postakocsi helyett villamosra válthattunk jegyet. Ennyiben persze igazuk is lenne. Csak éppen a pengő elárulta, hogy Péter már eredetileg sem bízott bennem, lehetségesnek tartotta, hogy nem oda érkezünk, ahova indultunk. Ez igazán nem volt szép tőle, s első mérgemben meg is mondtam neki.

- Miért? - kérdezte ártatlanul. - Nem volt igazam?

Megmagyaráztam neki, hogy nem erről van szó. Mert más egy látszólagos tévedés, és megint más a bizalom. Ha azt hiszi, hogy teljesen bolond vagyok, és csak úgy röpködtem a vakvilágba, mondja meg. Nekem igazán csak kellemes lesz, ha nem kell felelősséget vállalnom az életünkért, szívesen lemondok az expedíció vezetéséről, legyen ő a vezér. De akkor ezt most azonnal döntsük el, mert még a gyerek is tudja, hogy ha a vezetőnek nincs tekintélye, legjobb, ha az expedíció azonnal visszafordul, és nem várja meg, amíg a viszálykodásban tönkremegy.

Hogy mennyire nem voltam bolond, az majd később kiderül. Egyelőre nem sejtettem, hogy nem véletlenül, nem bizalmatlanságból hozta magával a pengősöket, hanem tud valamit, amiről én nem tudok. Egyelőre örömmel láttam, hogy megijed. Azt mondta, Scott kapitány is tévedett, amikor póni lovakkal akarta a Déli-sarkot meghódítani, de azért társai egy pillanatig

nem vonták kétségbe, hogy ő közöttük a legrátermettebb vezető, és halálig híven teljesítették utasításait. Mint tudjuk, Vilmos bácsi is lehetségesnek tartotta, hogy első útján valami szerencsétlenség éri, még inkább számítani lehetett erre, ha én vezetek helyette, aki a gépet kevésbé ismerem. Ő tehát éppúgy megbízik bennem, mint eddig, és szívesen teljesíti utasításaimat.

- Jó - mondtam én. - Akkor ismerjük be, hogy bár a pénzek évszámával igazad lehet, azért mégsem kizárt dolog, hogy ezen lebukunk. Viszont már egy fél órája gunnyasztunk a domb tövéen, és még nem jött erre senki. Legjobb lesz tehát, ha mégis kiássuk a gépet, mielőtt elindulunk.

Engedelmesen kapaszkodott felfelé a dombon. Hanem félútról visszafordult.

- Kiássuk? A két géppisztollyal?! - kérdezte, és ijedtében csaknem elsírta magát. - Statárium van, Pistikém! Nemrégén végezték ki Sallait és Fürstöt!

Szóval ismét neki volt igaza - de most ezért cseppet sem haragudtam rá. Ragyogó ötletet adott, amivel helyreállíthattam a tekintélyemet!

- Úgy? - kérdeztem gúnyosan. - Ezt nem felejtetted el? És azt igen, hogy kit gyilkolnak meg december 17-én?

December 17-én nagyapámat lőtték agyon, azon a tüntetésen, amelyet a párt azért rendezett, hogy a szintén rendőrkézre került Karikás Frigyes ne állítsák statáriális bíróság elé. Természetesen egy pillanatig sem hittem, hogy Péter erről elfeledkezne. Csupán így magyaráztam meg neki, hogy az utolsó pillanatban megértettem, miért akart Vilmos bátyám 33-ba érkezni 1848 helyett.

- Akkor jöttem rá - füllentettem -, mikor a rendőrség kergetett bennünket. Vilmos bácsinak először nagyapámat kellett megmentenie, s akkor én megesküdttem, hogy teljesíteni fogom utolsó akarát, s én fogom elrántani nagyapámat a gyilkos golyó elől. Így kerültünk ide. Kossuth igazán várhat még egy évig a segítségre, ha száz esztendeig kellett várnia.

Szörnyen éhesek voltunk mind a ketten, különösen én. Pénzünk volt, legszívesebben rohantunk volna ebédelni. De tudtam, hogy már az első nap mindent elronthatunk, s ezért csendet parancsoltunk gyomrunknak, és megtartottuk első haditanácsunkat ott, a domb tövéen. Péter azt javasolta, keressük meg mindjárt a nagyapámat, s tőle kérjünk tanácsot, hova rejthetjük el a gépet. Technikailag ebben nem lett volna semmi nehézség, a címüket tudtam én is, Pétert pedig egyszer az apám elkalauzolta oda, s akkor nemcsak a házat, hanem az egykori lakást is megnézték. Csak éppen a gépben maradtak az irataink, s eszembe jutott Vilmos bátyám figyelmeztetése, hogy bizonyíték nélkül nagyon nehéz lesz elhíttetni velük, kik vagyunk és honnan érkeztünk. Be kellett látni, nagy zűrbe kerültünk. Hova rejtsük el a gépet, és hol töltsük az éjszakát? Azt ugyanis Péter határozottan állította, hogy bejelentő cédula nélkül szállodára nem is gondolhatunk. Azt viszont József Attila versében magam is olvastam, hogy ha a szabadban alszunk el, felráznak, és még örülhetünk, ha nem kísérnek be az őrszobára.

Mindenekelőtt felkapaszkodtunk tehát a domb tetejére, és szemügyre vettük a vidéket. Ekkor értettem meg, miért nem számolt Vilmos bátyám a homokdombbal. Apám sokszor játszott itt gyermekkorában, és az ő elbeszéléséből ismertem, milyen volt akkoriban ez a vidék. Kílóméter hosszúságban és több száz méter szélességben emelkedtek egymás mögött a dombok, s nyilván remekül lehetett köztük rabló-pandúrt játszani. De 1933-ra már jelentősen átalakult a vidék, a földet elplanírozták, s csak ott, ahol éppen álltunk, árválkodott még három domb egymás mögött. A körvasút töltését könnyen felismertük, s így egész jól be tudtuk tájolni magunkat. A dombok körül kertek és grundok terültek el, s láttuk, hogy csak kerítések között kacskaringózva s a földeken átvágva érhetjük el a legközelebbi kiépített utat. De ha arccal a vasút felé álltunk, akkor nekünk jobbra - tehát az Erzsébet királyné útja és a Bosnyák tér

között -, tőlünk nem is olyan messze, beépített terület feküdt. Jobbra és hátra viszont akadálytalanul elláthattunk Angyalföldig és a kisebbik vasútvonalig, amely a Városliget szélén halad. Úgy határoztunk, hogy a kerítések útvesztőjében megpróbálunk eljutni az Erzsébet királyné úton át a Május 1. útig (akkor persze még nem így hívták), abban a reményben, hogy találunk valami megfelelő telket; s ha nem találunk, a liget bokrai közt rejtjük el a gépünket.

Hanem hogy az éjszakánkkal mit fogunk kezdeni, arra nem volt semmi ötletünk. Úgy látszik, hallgatnunk kellett volna Vilmos bácsira. Ha sátrat hozunk magunkkal, kimehetnénk a hegyek közé.

Nos, elindultunk kifelé. Péter tüstént előhúzott zsebéből egy másik, tiszta jegyzetfüzetet, amire már otthon ráírta: *Útinaplóm*. Most pedig az első lapját üresen hagyva a megérkezés történetére, a második oldal tetejét így címezte meg: *Először láttam...* - s rögtön fel is jegyezte: Homokdombot. Vízvezeték nélküli bolgárkertészetet.

Sürgetésemre aztán megindult mellettem, de majd a nyakát törte a kerítések közötti keskeny ösvényeken, mert ahelyett, hogy a lába alá nézett volna, jobbra-balra forgatta a fejét. Szemmel láthatóan azt remélte, hogy mielőtt kiérnénk az útra, megtöltheti feljegyzésekkel a füzet teljes oldalát - de persze nem talált semmi újat, én titokban jól mulattam igyekezetén.

Nem messze az Erzsébet királynő úttól azonban egy tiszta réten vastag betongyűrűk vagy inkább csövek heverték hosszú sorban - Péter megállt, és ismét feljegyzett valamit.

- Mi az? - kérdeztem bosszúsan. - Betoncsövet is először látsz életedben?

Felragyogott az arca.

- Nem csövet! - suttogta lelkesen. - Csőlakót!

És valóban, az egyik csősorból éppen egy fiatalember mászott elő. Velünk egykorú lehetett, vagy egy-két esztendővel öregebb. De amikor felegyenesedett, láttuk, hogy valóságos égi-meszelő. Meg is bámultuk alaposan. Mert azt is felírhatta volna Pista, hogy soha nem láttunk ilyen öltözetet. Csikos trikót viselt s efölött egy elképzelhetetlenül rongyos zöld zakót, amelyre valami piros kockás rongyból varrt zsebeket. Zöld nadrágjának egyik szára a bokájáig ért, a másik cipője orrát is eltakarta. Harisnyát nem hordott, ezzel szemben cipőjéből vidáman kandikáltak elő mocskos lábujjai. És a karja is messzire kinyúlt kabátjából; ha jól láttam, lapátnyi két tenyere szinte a térdéig lógott. De hogy azért-e, mert természetből hosszabbak a karjai a kelleténél, vagy pedig csak azért, mert felsőtestét nem egyenesítette ki teljesen, azt nem tudtam eldönteni.

- A micisapkája viszont vadonatúj! - súgta Péter izgatottan. - Bizonyára lopta valahol.

A fickó közben észrevett bennünket, és mogorván megindult felénk. Megfigyeltem, hogy csoszogva jár, és minden lépésnél berogynak a térdei.

- Mi van? - kérdezte néhány lépésnyiről. - Kerestek valamit?

- Igen! - feleltem én. - A tegnapi napot!

Elvigyorodott - s ettől végigfutott hátamon a hideg. Az arca eddig sem volt szépnek mondható, de most határozottan ronda lett.

- Menjetek utána az anyátok keservibe! - tanácsolta nyugodtan. - Nem szeretem, ha úri kölykök bámulnak rám!

Egymásra néztünk Péterrel, s megállapíthattuk, hogy ehhez a fickóhoz hasonlítva valóban hihetetlenül elegánsaknak látszhatunk.

A helyzet mindenesetre kellemetlennek volt mondható. Új ismerősünk kétségtelenül belénk akart kötni, és hiába voltunk ketten egy ellen, tudtam, hogy egy esetleges verekedésnél Péterre nem számíthatok. Abban ugyan nem kételkedtem, hogy ha gyomron vágom, akkor elterül, csak éppen nehéz volt elképzelnem, hogyan ugorhatok be véget nem érő két karja közé.

Mielőtt azonban a fickó nekünk támadhatott volna, Péter barátságosan elvigyorodott.

- Semmi baj, haver - mondta kedélyesen. - Ha majd feltörsz, te is vásárolsz magadnak jobb jakót. Mi kávéházakban dolgozunk. Ha összetöröd a pofánkat, néhány napig neked kell el-tartanod.

Csodák csodája, a fickó elmosolyodott, s most már sokkal rokonszenvesebb volt a pofája, mint az előbb. Hanem azért még nem békült meg teljesen.

- Nem is tudtam, hogy arrafelé kávéházak vannak - bökött ujjával a hátunk mögé.

- Én sem! - felelte Péter. - De csőre egy éjszakára nekünk is szükségünk lehet.

Hiába, Péter pompásan felkészült az útra, és még sokszor hasznát vettük jegyzeteinek. Rejtélyes szavai, amelyekből én nem sokat értettem, teljesen kielégítették a hosszú fickót. Közömbösen kijelentette, hogy van itt hely akár száz embernek is, és nincs kifogása ellene, hogy egy éjszakára szomszédok legyünk.

- Csak hozzatok valami italt...

Nem írtam volna le ilyen részletesen a fickót, ha később nem játszik komoly szerepet történetünkben. Akkor még azt hittem, Péter nemcsak az ő kedvéért hadovál - bocsánat, ezt a szót onnan hoztam magammal, körülbelül azt jelenti: felvágósan hazudik -, hanem arra is rájött, hogyan lehet a problémánkat megoldani. Így aztán jót nevettem, mikor hallótávolságon kívül kerülve azt mondta nekem:

- Ezt is akkor látjuk újra, amikor a hátunk közepét!

Értik ezt? A fickót ragyogóan átejtette. De hogy ezekbe a csövekbe elrejtethjük a gépet, és mi is eltölthetünk bennük egy éjszakát, az már túl magas volt számára. Viharos örömmel borult a nyakamba, mikor végre megértette, hogy a legnehezebben már túl is vagyunk. Aztán nyakunk közé szedtük a lábunkat, és siettünk a villamos felé, hogy minél előbb ehessünk valamit. Én azt hittem, legjobb lesz trolira szállnunk a vasúti aluljáró mögött, de ő kinevetett. Azt állította, csak folszabadulás óta van trolink. Viszont itt fekszik valahol a Zöld Vadász vendéglő, ahol megebédelhetünk.

Végül azonban mégse mertünk vendéglőbe menni, féltünk, hogy eláruljuk magunkat valamivel, mert nem ismerjük a szokásokat. Azt viszont Péter pontosan tudta, hogyan kell a hentesnél vásárolni, tehát kértünk mind a ketten tíz deka meleg kolbászt, tíz deka absziclit és ötért kenyeret. Egy ligeti padon ebédeltünk, és mondhatom, felségesen. Italként kakaót vettünk az egyik téren. Péter azt állította, hogy ekkor még a liget minden terének külön neve volt, s mi most a Turul-körben vagyunk. Hanem ez engem egyáltalán nem érdekelt. Fáradt voltam, és Péter még nálam is fáradtabb. Hosszabb tanakodás után végül beültünk a Csikágó moziba, ahol az volt kiírva: folytatólagos előadás. Hogy mit játszottak, azt nem tudom, mert nehezen maradtunk ébren az első szünetig. Mikor újból sötét lett a teremben, mind a ketten elaludtunk, csak a csengő szavára ébredtünk fel újra. Órára néztem: hatot mutatott. Indulnunk kellett vissza a cuccokért.

A gép kiásása minden izgalom nélkül sikerült, és a sötétben észrevétlenül el is cipeltük a csövekig. Péter félt egy kicsit, mivel nem hoztunk italt, de a hosszút nem láttuk sehol. A gépet elrejtettük az egyik henger mélyén, magunk is utána kúsztunk, és pokrócba burkolózva töltöttük el az első éjszakát. Reggel Péter be is jegyezte a naplójába:

„Életemben először voltam csőlakó. Nem is olyan kellemetlen, mint az ember képzelné.”

Én csak most, mielőtt hozzákezdtém az íráshoz, olvastam el Péter feljegyzéseit, és állatian jól nevettem, mikor ehhez a részhez értem. Fogalmam sincs róla, milyennek képzelhette barátom a csövesek életét, ha viszonylag elégedett az első éjszakánkkal. Én pokolian kínlódtam reggelig, s ő sem érezhette magát valami nagyszerűen. Szerintem csak azt akarta igazolni maga előtt legénykedésével, hogy edzett és erős akaratú fiatalember, akit nem törnek meg expedíciónk első nehézségei.

Emlékszem jól, lefekvés előtt még megbeszéltük, hogy amíg tart a pénzünkből, nem nyúlunk a magunkkal hozott konzervekhez, hanem az lesz a vastartalékunk. Aztán mégis felbontottunk egy kínai paradicsomos angolnát, és kenyér nélkül elfogyasztottuk az utolsó darabig. Péternek is megártott-e, vagy csak nekem, azt nem tudom. Engem mindenesetre hascsikarás is kínozott órákon keresztül. De nem ez volt a legrosszabb az éjszakából.

A cső, amelyben elhelyezkedtünk, nem volt elég hosszú ahhoz, hogy egymás mögött feküdhessünk a fenekén. Ehelyett fejünk alá gyűrtük a gép borítóját, beburkolóztunk pokrócunkba, és egymás mellé hevertünk, úgy, hogy csak egyik oldalunk ért a gyűrű fenekére, hátunk alá az oldala került. Péter letette a fejét, és azonnal el is aludt. Én sem nagyon voltam már ébren, s pár perc múlva nyilván elfeledkezem a világról - de ekkor barátom kettőt horkolt, egyet moccant, s aztán teljes hosszában rám hengeredett, a gyűrű falához verve a fejemet. Dühösen löktem le magamról, és gurítottam vissza a helyére, mire ő - alighanem álmában - motyogva kérdezte, mit akarok.

- Légy szíves, és ne mocoorgj! - kiáltottam rá dühösen. - Jó?

- Jó! - felelte kedvesen, s azzal az arcomra rakta a vállát.

Fél óra kínos birkózás kezdődött a sötétben. Nagyon sajnáltam szegényt, s nem akartam felkelteni. Talán harmincszor szabadítottam ki a vállamat és az arcomat, és ő legalább annyi-szor rúgott még sípcsonton is. Végül nem bírtam tovább. Nagy keservesen életre ráztam, és megkértem, vigyázzon magára, másként vagy megfojt, vagy darabokra töri a fejemet. Szégyenkezve kért bocsánatot, és megpróbált úgy elhelyezkedni, hogy minél szilárdabban támaszthassa meg a testét, s ebből a célból oldalamba nyomta a térdeit. Hanem ez az eddigiekhez képest már keveset számított. Nagyot sóhajtottam, s most végre én aludtam el. Így a következő pillanatban én vertem be a fejemmel Péter orrát.

Nem tudnám megmondani, mennyi ideig kínlódtunk egymással így, hogy hol én fojtogattam őt, hol ő engem. Mindenesetre sokáig tartott, amíg megtaláltuk az egyetlen lehetséges megoldást. Egyszerűen kanttíra fordultunk, s egymás derekát átölelve töltöttük el az éjszakát.

Illetve töltötte el a nyavalya. Csupán végül egyszerre sikerült elaludnunk, s ettől kezdve egyikünk sem törődött azzal, mit csinál a másik. Mindenesetre, mire fölébresztett a hajnali hideg, én a cső fenekén feküdtem középen, Péter pedig félig rám fordulva, fejét vállamra hajtva aludt. Őt még nem keltette fel a fagy, de álmában didergett, és hangosan vacogtak a fogai. Annyira hangosan, hogy talán engem sem a hideg ébresztett, hanem a géppuskaszerű kattogás a fülem mellett. Igazán számíthattunk volna rá, hogy ősszel már csak nappal van meleg, az éjszaka már télies. Pedig az utóbbi években szinte nemzeti szenvedély lett nálunk a meteorológiai jelentések meghallgatása, tudhattuk volna, hogy a szélmentes zugokban talaj menti

fagyokra számíthatunk. Ha egy kis eszünk van, eltömhettük volna a cső két bejáratát. Így legfeljebb csak azon mulathattam, hogy Péter végül még jót is tett velem, amikor hánykolódása közben rám tehenkedett. Mozdulatlanul feküdtem néhány percig. Hanem aztán rájöttem, halálra hűti magát, ha fel nem ébresztem. Mozogni kell, másként megfagyunk. Megráztam tehát a vállát, ő pedig riadtan felugrott, és a cső tetejébe vágta a fejét. Két kezét fájó koponyájára szorítva, bambán meredt rám, aztán rekedten felkiáltott:

- Ja igen! Most már értem!

Dideregve és farral előre kimászott a csőből. Odakint felegyenesedett, és jobban magára tekerte a pokrócát. Ám egy pillanat múlva újra megjelent rémült arca a nyílásban.

- Fél öt! - vacogta elkeseredve. - Mit csinálunk reggelig?

Kibújtam én is a szabad levegőre, de én nyomban földre dobtam a takarómat.

- Tornászni fogunk!

Egy pillanatig gondolkodtam, hogy példamutatásból ne tegyem-e le a zakómat is, de aztán azt későbbre halasztottam. Először csináltam néhány mély törzshajlítást, majd karlengetéssel egybekötött guggolóállásokat végeztem.

- Gondolod, hogy ez használ? - kérdezte ő gyanakodva.

- Le a pokróccal! - biztattam vidáman. - A mozgás többet ér, mint a takaró!

Savanyú arcot vágott, de azért engedelmesen lefejtette magáról pokrócát, és utánozni kezdte gyakorlataimat. Csak éppen olyan lassan és undorodva, hogy nem bírtam megállni nevetés nélkül. Szegénynek mindig kegyelemnégyese volt tornából.

- Frissebben! Erőteljesebben! - kiáltottam rá. - Egy-kettő-három... egy-kettő-három... meglátod, tíz perc múlva csurogni fog rólad a verejték.

Azonnal abbahagyta az egészet.

- Akkor aztán az isten se ment meg a tüdőgyulladástól!

Még csak azt se mondhattam, hogy nincs igaza. Mert én ragyogó kondícióban voltam, és kétségtelenül folytatni tudtam a tornát addig, amíg felmelegedik az idő. De ha ő tíz perc alatt kidől, akkor rosszabbul jár, mintha el sem kezdi a gyakorlatokat. Így hát végül mégis levettem és vállára teríttem a kabátomat, rátekertem mind a két pokrócot, s felültem az egyik cső tetejére. A vastag göngyöleg alatt kissé felmelegedtem, onnan felülről nézte, hogy szaladgálok ingben a mező egyik végétől a másikig. Így már egészen jól el lehetett viselni a hideget. Hanem azért azt a két órát, amíg a lassan erősödő napsugár végre felmelegítette csontjainkat, máig is gyakran emlegetjük. Pedig igazán nem ez volt a legrosszabb éjszakánk 33-ban. De ez volt a legelső.

Péter meg is mondta, amikor végre le merte dobni magáról a kacamákat, és boldogan kinyújtózta elgémberedett tagjait a napsütésben:

- Igaza van apádnak! A mi nemzedékünk elszokott a nehézségek elviselésétől!

Eléggé meggondolatlanul kinevettem.

- Miért? Azt hiszed, a bennszülöttek jobban bírják nálunk a hideget?

Csodálkozva nézett rám.

- És az a tegnapi csőlakó, abban a csodálatosan rongyos ruhában? Gondolod, hogy ő pehelypaplan alatt alussza át az éjszakát?

Egyszerre megjelent előttem a fickó látványa, és elismertem, hogy Péternek van igaza. Minket, maiakat már régen kórházba szállítottak volna a mentők, ha hozzá hasonlóan öltözve töltünk el a csövekben néhány éjszakát. No de nem maradt sok időnk a filozofálgatásra. Vasárnap volt, reggel hat óra, tudtuk, hogy nagyapámék ilyenkor túrára járnak, sietnünk kellett, ha otthon akartuk találni őket. Gyorsan magunkhoz vettük a kis táskát, sőt némi habozás után a pokrócokat is, és elindultunk az öregek lakására. Még útközben megállapodtunk, hogy először egyedül csöngetek be hozzájuk, és Péter az utcán vár, amíg sikerül magamat igazolni előttük. Szerencsénkre elég jól ismertük az utat, és így kissé átizzadva és lihegve, de kérdészködés és minden említésre méltó kaland nélkül sikerült elérkeznünk a Gombkötő utca 27. szám alatti kétemeletes ház elé, még hét óra előtt. Itt kezdet szorítottunk, aztán én bátran befordultam a kapun, hogy becsengessek nagyapám első emeleti lakásába. Hanem a csengésből nem lett semmi. Az ajtó sarkig nyitva állt, s én némi habozás után kettőt kopogtatva beléptem a kis előszobába, és hangosan megkérdeztem:

- Van itt valaki?

És valóban volt ott valaki. A nagyapám.

III. FEJEZET

Bevallom, sokáig gondolkodtam itt, miképpen folytassam az elbeszélést. Hagyjam az olvasót éppolyan tudatlanságban az előzmények felől, mint én voltam, amikor bekopogtam nagyapám nyitott ajtaján, hadd csodálkozzon az eseményeken éppen úgy, mint én - vagy pedig mondjam el mindjárt azt, amit én is csak utólag tudtam meg? Először az első megoldásra hajlottam, mert nem kívántam, hogy az olvasó nálam előnyösebb helyzetbe kerüljön; hanem aztán beláttam, hogy nem is olyan egyszerű a dolog, mint ahogy képzelem. Hiszen számomra is olyan volt az egész, mint valami lidércnyomásos álom, és még napok múlva is azon vitatkoztunk Péterrel, miért végeztek olyan elképzelhetetlenül röviden és kíméletlenül velem. Néha az volt az érzésem, Péter arra gyanakszik, elhallgatok előle valamit, és ez nem is lep meg - ha nem velem történik a dolog, talán én sem hiszem el.

Na igen, csakhogy én kétségtelen bizonyítékát hordoztam a történeteknek az arcomon és a fejemen, s bármennyire is érthetetlennek találtam nagyapám viselkedését, nem hihettem, hogy csak álmodom. Viszont attól tartok, hogy az, aki rekamióján hasalva vagy asztalára könyökölve olvassa a könyvemet, s akinek egyetlen testrészét sem illette nagyapám, az vagy engem néz bolondnak, vagy az öreget, vagy - s ez lenne a legrosszabb - azt hiszi, én nézem őt bolondnak: egyszerűen és pimaszul hazudok neki, s ezért félrerakja a történetemet. Persze talán az is elég lenne, ha becsületszavamat adnám, hogy harminc-negyven oldallal később mindennek megadom a magyarázatát - de azt hiszem, akkor már egyszerűbb, becsületesebb és célravezetőbb, ha röviden vázolom kedvéért az előzményeket.

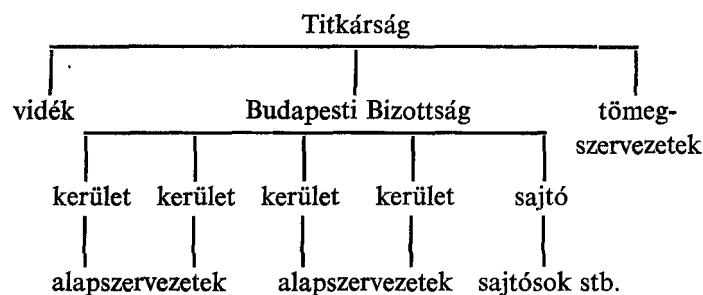
Kezdem azzal, hogy nagyapámékhoz - enyhén szólva - nem a legszerencsésebb pillanatban érkeztem. Azt is mondhatnám, akarattal sem választhattam volna kedvezőtlenebb időt.

A kommunista pártból ugyanis az utolsó három héten sok elvtársat tartóztattak le. Ez önmagában véve még nem lett volna szokatlan dolog. Hiszen a detektívek egész hada és rajtuk kívül sok ezer polgári rendőrkém dolgozott azon, hogy a párttagok nyomára jusson, és börtönbe hurcoltassa őket. Így aztán a legnagyobb vigyázattal sem lehetett elkerülni, hogy időről időre a párt egyik vagy másik szervezetét - ahogyan a rendőrségi jelentés szokta mondani - felgöngyölítsék.

Csakhogy az utolsó letartóztatási sorozat egyetlen eddigihez sem hasonlított, és az események logikáját egyszerűen nem lehetett megérteni.

Lehetséges persze, hogy ez az állításom némi magyarázatra szorul. Elvégre nem mindenki ismerheti olyan jól a párt és a rendőrség harcát, mint én, akinek mégis csak sikerült két hónapot 1933-ban töltenem.

A kommunisták a kémek elleni védekezésül egyre tökéletesítették a konspirációt. Konspiráción azoknak a szabályoknak az összességét értették, amelyekkel megakadályozhatták, hogy a rendőrség értesüléseket szerezhessen a mozgalomról. Ezek közé tartozott, hogy lehetőleg az egy szervezetben dolgozó elvtársak is csak álnéven ismerjék egymást, s az egész munka irányítása és összefogása egy olyan rendszer segítségével történt, amelynek ábrája az állattan törzsfájára emlékeztet, csak éppen a gyökerei helyére kerültek az ágai. Valahogy így:

Aluról felfelé és felülről lefelé a szervezetek között csak egy ember tartotta az összeköttetést, s annak is csak az álnevét ismerték a többiek. Azt persze nem lehetett elkerülni, hogy néha ismerősök is összekerüljenek a szervezetben, de ilyen esetben is biztosítva volt, hogy még ezek az úgynevezett összekötők is legfeljebb két csoportot ismertek, az alattuk és a fölöttük levőt.

No már most, a rendőrségnek három módja volt arra, hogy leleplezzen egy szervezetet. 1. Sikerült valakit titokban követniük, s az akaratlanul elvezette találkozóira a detektíveket; 2. Valamelyik letartóztatott gyengének bizonyult, és a kínzások alatt elárulta társait; 3. Ez volt a legveszélyesebb: sikerült valamely posztra beépíteni saját emberüket. De könnyű belátni, hogy a fenti fölépítés következtében mindhárom esetben csak egy szerven belül kezdődhetett el, s onnan csak vonalasan terjedhetett tovább a lebukás. Így:

Vagy legrosszabb esetben így:

Abban a lebukássorozatban azonban, amiről szó van, tehát amelyik a megérkezésünk előtti utolsó három hétre esett, egyáltalán nem vonalasan haladtak tovább a detektívek, hanem hol ebből, hol abból a szervezetből csíptek el valakit, s a letartóztatottak bizonyíthatóan soha nem érintkeztek egymással. Ráadásul az elfogottakat a rendőrség nyomban eltüntette szem elől, s oly mértékben elszigetelte a külvilágtól, hogy sem ügyvédnek, sem hozzátartozóknak nem sikerült velük beszélgetniük. Azok az utak is bedugultak, amelyeken keresztül más alkalmakkor a bent levők valamilyen módon hírt adtak magukról. Csupán kettőnek sikerült közülük szűkszavú üzenetet kijuttatnia; az egyik szerint egy gyerek szervezte a lebukásokat, a másik szerint pedig egy vérebet eresztettek a nyomukba.

Persze az ilyen teljes elszigetelést nem lehet a végtelenségig fenntartani, és néhány nappal a nagyapámnál tett látogatásom után már ki is derült a titok valóban szokatlan, de azért rendkívül egyszerű magyarázata. Az első üzenet némileg eltorzítva érkezett meg az illetékesekhez, az elvtárs nem egy gyerekről, hanem a „Gyerekről” beszélt, vagyis arról a körülbelül negyven-negyvenöt éves férfiről - Abonyi Lajos Péterről -, akit ő ezen az álneven ismert. A másik elvtárs is egy álnevet üzent meg a kintieknek, de egy kicsit kénytelen volt azt eltorzítani. Az ő szavait ugyanis egy egészen fiatal rendőr juttatta el hozzátartozóihoz, aki még nem vesztette el teljesen az emberségét, és készséggel közvetítette a letartóztatott szüleihez dühös kifakadásnak ható mondatát: „Egy vérebet küldtek a nyomunkba” - de aligha vállalta volna valami konkrét útbaigazítás továbbítását. Az elvtárs nem jogtalanul remélte, hogy a kintiek

majd rájönnek, a valóságban nem vérebről, hanem „Verébről”, vagyis egy másik álnévről van szó, hiszen nem tudhatta, hogy a „Gyerekről” szóló korábbi üzenet máris eléggé megzavarta az elvtársakat.

A Veréb egyébként ugyancsak Abonyi Lajos Péternek volt az álneve.

Ez az Abonyi - mint az elvtársak később kiderítették, és nekem is elmagyarázták - akkor már második éve a politikai rendőrségen szolgált mint nyomozó. Első feladataként azt kapta, hogy álnéven és hamis papírokkal lépjen be a Szociáldemokrata Párt pesterzsébeti szervezetébe, járjon el a gyűlésekre, hogy tanulmányozza azt a mozgalmat, ami ellen majd harcolnia kell; tájékoztassa feletteseit az ott történetekről, szerezzen ismerősöket, és, ha lehet, próbáljon kapcsolatot teremteni az ott dolgozó kommunistákkal is. A budapesti detektívek, sajnos, kitűnő kiképzést kaptak, meg kellett ismerkedniük Marx, Engels és Lenin legfontosabb tanításaival, meg kellett tanulniuk néhány idézetet, és alaposan elmagyarázták nekik, hogyan beszéljenek és viselkedjenek, hogy kommunistáknak lássanak. Ennek az Abonyinak egyébként is vonzó külseje volt, s valószínűleg különleges tehetsége ahhoz, hogy megnyerje az emberek bizalmát. A Pesterzsébeten dolgozó kommunistákkal nemcsak barátságot sikerült kötnie, hanem még fel is szólították, dolgozzék az illegális pártszervezetben.

Abonyinak kezdettől fogva nagyon tetszett ez a munka, s annyira elszemtelenedett, hogy később már nemcsak Pesterzsébetre járt, hanem különböző papírokkal és más-más néven több, egymástól távol eső szervezetbe is, s így sikerült több kommunista sejtbe is - ahogy akkor mondták - beépülnie. Ahhoz azonban már nem volt eléggé ügyes, hogy a pártba magasabb funkcióhoz jusson; legnagyobb sikerét éppen Angyalföldön érte el, ahol az egyik sejt titkárává választották. De ha nem is sikerült felsőbb szervekbe kerülnie, működése mégis roppant veszedelmes volt, és nem lehet tudni, micsoda károkat okozott volna később, ha egy szerencsés véletlen folytán le nem lepleződik.

Az a bizonyos angyalföldi sejt új összekötőt kapott, s mint titkárnak, éppen Abonyinak kellett az új emberrel találkoznia. Ahogyan már említettem, a kommunisták akkor nem ismerhették egymást névről, s ezért az első találkozáson különféle jelek és jelszavak segítségével ismerték fel egymást. Abonyi tehát utasítást kapott, hogy egy bizonyos este egy megadott időben sétáljon fel és alá a Reitter Ferenc utca 37. számú ház előtt, tartson a kezében egy zöld és egy fehér színű újságot (a sportlapot nyomtatták akkoriban zöld papíron), s ha valaki azt kérdezi tőle, merre van a cinkotai Nagy Icce, felelje azt, hogy a Filatori gátnál.

Ő tehát megvette a két újságot, elment a megadott helyre, és a kapott utasítás szerint sétálni kezdett fel és alá. Csakhogy a 37-es szám egész közel volt a sarokhoz, éppen háttal fordult arra, amikor az összekötő kilépett a mellékutcából, és még nem fordult vissza, amikor az hátulról már meg is kérdezte:

- Nem tetszik tudni véletlenül, merre van a cinkotai Nagy Icce?

Ő pedig már majdnem megadta az előírt választ, amikor a hangról hirtelen felismerte, hogy a kérdező éppen az az elvtárs, aki idáig az erzsébeti sejtben volt az összekötőjük, s aki őt egészen más álnéven ismerte. Véletlenül helyezték át hozzájuk, s ha most valamiképpen ki nem vágja magát, lelepleződik, és mielőtt cselekedhetne, értesítik mindazokat, akikkel kapcsolatban állt, eltüntetik őket, s akkor kétévi munkájának nem veszi semmi hasznát a rendőrség. Ezért még mielőtt vissza fordult volna, így válaszolt:

- Úgy tudom, a Keleti pályaudvartól indul oda a helyiérdekű, uram!

Aztán hátrafordult, és jól megjátszott meglepődéssel „ismerte” fel összekötőjét.

- Te vagy az? Fantasztikus! Úgy látszik, ma este két találkozó lesz ezen az egy helyen. Mert ez nem az én jelszavam.

Az összekötő az ügyes válasz ellenére is gyanút foghatott volna, és bizonyára gyanút is fog, ha az elvtársak nem követnek el valami hibát. Túlságosan valószínűtlen volt ugyanis, hogy ugyanazzal az ismertetőjellel, de más jelszóval két találkozó legyen ugyanazon a napon, ugyanabban az órában, ugyanolyan utca, ugyanolyan számú háza előtt. Csakhogy - én ezen titokban sokat mulattam - a divat még az ilyen komoly ügyekben is érvényesült, és a kétféle színű újság meg ismertetőjel éppen divatban volt. Ugyanígy gondolkodás nélkül gyakran jelöltek ki bizonyos néptelen, de jól ismert utcákat találkozóhelyül, s ezek közé tartozott a Reitter Ferenc utca is. Így az összekötő ahelyett, hogy gyanakodni kezdett volna, elszörnyülködött a kellemetlen véletlen, s rövid gondolkodás után azt tanácsolta Abonyinak, hogy ha már így adódott a dolog, további komplikációk elkerülése végett mindketten menjenek haza, és kérjenek új találkozót. Abonyi örömmel fogadta az ajánlatot, s minden fölösleges búcsúzkodás nélkül elindult az ellenkező irányban. A detektív azonban természetesen tudta, hogy ha a következő alkalommal újból találkozik összekötőjével, többé semmi módon ki nem magyarázhatja magát, ezért néhány lépés után megfordult, előhúzta revolverét, néhány ugrással az összekötő mögött termett, s fegyverrel kényszerítette, hogy forduljanak be a közeli rendőrszoba ajtaján. Ezt így elintézve, taxin a főkapitányságra sietett, s jelentette fölötteseinek a történetet. Azok pedig úgy ítélték meg a helyzetet, hogy Abonyi ezek után menthetetlenül lelepleződik, tehát a lehető leggyorsabban le kell tartóztatni mindenkit, akivel kapcsolatban áll. Remélték - és így is történt -, hogy a szokatlan természetű, különféle helyeken egyszerre bekövetkező lebukás legalább egy kissé megzavarja a párt tagjait.

Amikor én beléptem nagyapámhoz, tulajdonképpen már véget is ért a lebukássorozat, de ezt még az elvtársak nem tudhatták. Éppen azért nem is maradtak tétlenül. Az üzenetek után úgy képzelték, valamilyen gyereknek vagy fiatalembernek valamilyen ismeretlen módon sikerült különféle elvtársakat provokálnia és rendőrkézzre juttatnia. A legsürgősebb feladat volt tehát megtudni a lefogottak névsorát, és mindenkit értesíteni, akik velük kapcsolatban álltak, hogy egyelőre ne járjanak ki a találkozókra, s így elvágják a további szálakat a nyomozók elől. Ebben a munkában nagyapám is részt vett. Márpedig ez egyáltalán nem volt veszélytelen feladat. Előfordult, hogy bizonyos elvtársakat a lakásukon kellett értesíteni, és aki erre vállalkozott, nem tudhatta, nem várják-e már az illető helyett a detektívek. Így azután nagyapám szombat este az egyik helyre apámat küldte el maga helyett, aki azonban...

Azaz bocsánat, de azt, hogy az apám mit csinált, már nem beszélem el. Abból, hogy mit gondoltak az elvtársak az Abonyi-ügyről, nagyapám viselkedését tökéletesen megérthetik. Én pedig egyáltalán nem vagyok köteles előre lelőni néhány meglepetést, melyen - bármilyen kellemetlen következményekkel jártak számunkra - még ma is rettentő jót mulatok.

Szóval térjünk vissza oda, amikor a nyitott ajtón beléptem apámék lakására, és hangosan megkérdeztem, van-e itt valaki. Erre a szobából kijött a nagyapám - és nekem elállt a lélegzetem.

Vilmos bátyám gyakran beszélte, hogy apám csodálatosan hasonlít nagyapámhoz, de a valóságban ez már nem is hasonlóság volt, hanem csoda. Mintha apám maga lépett volna elélem: ugyanaz a termet, ugyanaz az arc, ugyanaz a pakfonszakáll, ugyanazok a gyors és tekintélyt sugárzó mozdulatok. Egy biztos: ha az utcán találkozunk, én feltétlenül apámnak hiszem, és gondolkodóba esem, nem álmodom-e az egész utazást. Még így is majdnem azzal üdvözöltem: „csókolom, apám”, s csak az óvott meg ettől a baklövéstől, hogy a meglepetés elvette a szavamat. Álltam, és bámultam némán - s így azonnal megtudhattam, hogy még a haragjuk is teljesen egyforma. Mindkettőnek bíborba borul az arca, a szava pedig akadozni kezd.

- Mmi ez?! - kérdezte elképedve. - Rreggel jössz haza, és még tr-tréfálsz?

Ez a második meglepetés egyszerre magamhoz térített. Ezek szerint én meg annyira hasonlítok egykori apámhoz, hogy nagyapám gyanútlanul összetéveszt a saját fiával! Ez óriási hecc volt, s mert, sajnos, egyetlen alkalmat sem bírok elszalasztani, amikor valakit ugratnom lehet, elhatároztam, hogy óvatosan bár, de egy kicsit megtréfálom az öreget.

- Bocsánat a korai zavarásért - mondtam ezért udvariasan -, de azt hallottam, később nem található idehaza. Én Vadász István urat keresem.

Egy pillanatig rám bámult. Lehet, hogy észrevett rajtam valamit, ami azt a gyanút keltette benne, hogy talán mégsem vagyok a fia; vagy egyszerűen nem hitt a fülének, hogy ilyen mértékig merek vele szemtelenkedni. Nem tudom, melyik történt a kettő közül, később sem kérdeztem meg tőle. Csak azt tudom, hogy a következő pillanatban már ismét fejébe szállt a vér.

- Te! - kiáltotta fenyegetően. - Az egész éjszakát átvirrasztottam miattad, és te...

- Miattam? - vágtam közbe csodálkozva. - Lehetetlen! Miért?

- Beszéld csak ki magad! Beszéld! Tudom, hogy mindenre találsz magyarázatot! De én...

„Hm! - gondoltam magamban. - Hiszen ezt apám szokta nekem mondani...”

Hangosan azonban nem mondtam semmit. Csak a vállamat vonogattam, és úgy tettem, mintha nem érteném a szavait. Erre megragadta mellemen a kabátot, és megrázott.

- Nem megparancsoltam neked, hogy ha sikerült átadnod az üzenetet Feri bácsinak, gyere haza? Mégis elmentél táncolni?

Most vette észre, hogy a kabát, amit a kezében tart, nem a fiáé. Bugyborékolni kezdett a hang a torkában, ami apámnál is a veszélyek előjele volt.

- És hol szerezted ezt a maskarát? - Egy pillanatra mintha megijedt volna. - Át kellett öltöznöd? Üldöztek? Beszélj!

Vállat vontam.

- Ez a maskara - mondtam határozottan - mindig is az enyém volt, az első keresetemből vettem magamnak. És nem tudok semmiféle Feri bácsiról.

Ellökött magától.

- Nem beszéltél Feri bácsival?

- Nem - feleltem én.

Elsápadt.

- Nem hiszem! - mondta aztán. - Sokszor hoztál szégyent a fejemre, de hogy ennyire aljas lennél, ez nem lehet igaz. Az én fiam ilyet nem tehet!

- Ezt próbálom magyarázni! - mondtam én ismét nagyon udvariasan. - Én nem vagyok a fia, és maga nem az apám.

- Nem? - kérdezte ő nagyon csendesen.

Apám ismeretében nyomban ugrottam volna félre, de már elkéstem. Megkaptam azt a bizonyos két pofont, s ezúttal valóban a fal adta a harmadikat. Ebből megállapíthattam, hogy nagyapám apánál is jobban céloz, és gyorsabban üt.

- Ki ez a fiú, apám? - kérdezte ekkor egy csodálkozó hang a hátam mögött. - És miért verted pofon?

Egy hang? Mit egy hang?! A saját hangom kérdezte ezt, s mikor megfordultam, ott láttam az ajtóban magamat.

Természetesen azonnal tudtam, hogy az újonnan érkezett az apám. De most már egyáltalán nem csodáltam, hogy az öreg összetévesztett vele. Félelmetes volt, és mi tagadás, rendkívül mulatságos is. Sokkal mulatságosabb, mint a nagyapám megpillantása. Mert az öreg, ha fiatalabb volt is annál, mintsem hogy apja lehetett volna egy olyan korú embernek, mint amilyenek én az apámat ismertem, nálam mégis sokkal öregebb volt, s így elfogadtam olyannak, amilyen. De az az apám, aki most az ajtóban állt, és hitetlenkedve meresztette rám a szemét, körülbelül egykorú volt velem, s ráadásul éppen az előbb tudtam meg róla, hogy rendszeresen szégyent hoz az apja fejére, de ilyenkor mindig kimagyarázza magát. Hallatlanul mulatságos volt az eset, s egyszerre megértettem Vilmos bátyám néhány ritka célzását, amelyre soha nem adott magyarázatot.

A két pofontól kínosan sajgott a pofám. De istenemre, apám és nagyapám látványa megérte a frászatokat. Olyan ábrázattal meredtek előbb rám, azután egymásra, hogy azt soha többé nem fogom elfelejteni.

- Te vagy az? - mondta végül az öreg teljesen elgyöngülve. - Akkor én sem tudom, ki ez a fiú!

- Szépen fogadják maguknál a vendéget! - mondtam én, arcomra szorítva a kezemet. - Fél órája próbálom megmagyarázni, hogy nem vagyok a maga fia. Még életemben nem láttam magát.

Most az egyszer kitűnően eltaláltam a hangot. Láttam, hogy az öreg zavarba jön, a fiú pedig - még gondolatban sem tudtam apámnak nevezni - gúnyosan elmosolyodik. Bizonyára megértette, hogy helyette kaptam a két pofont. Sajnos, ekkor megint nem bírtam ellenállni a kísértésnek, s így fejeztem be a bemutatkozást:

- Az apám voltaképpen az, aki ott az ajtóban áll!

- Mit beszél?! - kérdezték mindketten egyszerre, s én elhatároztam, végre elmondom az igazat.

A szavaimra, sajnos, már nem emlékszem pontosan. Bevallom, kicsit zavarba jöttem, mert rögtön éreztem, hogy utolsó tréfám nem volt egészen helyénvaló. Ezért gyorsan hadarva adtam meg a szükséges felvilágosításokat: honnan jöttem, hogyan és miért, hogy mi már a szocializmusban élünk, és valóban ez a fiatalember lesz vagy tizenöt év múlva az apám. De még nem értem végére a mondanivalómnak, amikor apám félbeszakított:

- Apám! - kiáltotta különös megdöbben hangon. - Én kezdem sejteni, ki ez a fiú.

Nagyapám pedig éppen olyan különös pillantással válaszolt:

- Hagyd csak, fiam! Van időnk! Hadd fejezze be, amit mondani akart. Vagy talán kezdje előlről, mert nem egészen értettem, miről beszélt.

Jó, elkezdtem előlről. De mert éreztem, hogy valamiért nem hisznek nekem, hirtelen félbeszakítottam saját magamat:

- Az időgépet egyébként Vilmos bácsi fedezte fel. Ő most híres feltaláló és akadémikus!

- Vilmos? - kérdezte apám csalódottan. - Az a csirkefogó küldött ide?

- Csirkefogó? - mondta csendesén nagyapám. - Hallod, hogy akadémikus! Mert a szocializmus éppen ilyenekre vár, hogy akadémikusokat csináljon belőlük. Különben a fiatalembernek biztosan van irata is arról, hogy honnan jött ide. Lehet, hogy a párttól kapott megbízólevelet...

- Igenis van! - feleltem végleg megsértődve, és elővettem KISZ-igazolványomat. - Tessék, nézze meg. Olvassa el rajta a dátumot. És - tettem hozzá még sietve - van egy 1937-es pengősöm is.

Az igazolványomat a nagyapám vette el, a pénzdarabot az apám.

- 1931! - olvasta a feliratot. - Bár az egyes nem a legszebbre sikerült!

Értik ezt? Ilyen balszerencsém is csak nekem lehetett! Ha 38-as pénzem van, ez nem fordulhat elő.

Az öreg pedig kinyitotta a piros könyvecske első lapját, és elnevette magát. De a nevetése éppen nem hangzott vidáman.

- Milyen ostoba ez a Schweinitzer! - mondta. - Nem ellenőrzi, hogy az emberei mit csinálnak! Kommunista Ifjómunkások Szövetsége van rányomtatva. Kommunista Ifjómunkások Magyarországi Szövetsége helyett!

A Schweinitzer névre végigfutott hátamon a hideg. Nem készültem fel ugyan olyan jól 1933-ra, mint Péter, de azt még én is tudtam, hogy ez a politikai rendőrség főnökének a neve. Ezek szerint azt hitték, hogy a horthysta rendőrségtől kaptam az irataimat! Tiltakozni akartam, de mielőtt szóhoz jutottam volna, az öreg két kezével újra megkapta a kabátomat, úgy megrázott, mint Krisztus a vargát.

- Szóval - dadogta félelmetesen haragos arccal - te vagy a gyerek! Te buktattad le az elvtársakat! A fiam hasonmásaként férköztél hozzájuk!

Minden mondata után taszított egyet rajtam, úgyhogy végül már szorosan a fal mellé kerültem. Ekkor a vállamat ragadta meg, és annál fogva a falhoz kezdte verni a fejem.

- Akkor én most megöllek, te disznó!

Rettenetesen megijedtem, és birkózni kezdtem az öreggel, hogy kiszabaduljak kezéből. Bár nem vagyok éppen gyenge gyerek, mint már tudják, valóban értek is a verekedéshez, de csak tehetetlenül vergődtem, erőm elolvadt nagyapám vaskarjai között. És bizonyára addig csapdos a falhoz, míg eszméletemet veszítve össze nem esem, ha a fia hozzánk nem ugrik, és le nem fogja hátulról.

- Apa, ne! - kiáltotta. - Ezt nem szabad!

Elugrottam a fal mellől, lihegve hátráltam néhány lépést, ott megálltam. Akármennyire is fáj a koponyám, és akármennyire is meg voltam ijedve, nem akartam elmenekülni. Be akartam bizonyítani az igazamat. Volt néhány dolog a csomagomban, amit ők még soha nem láthattak, gondoltam, ha azokat is megmutatom nekik, legalább annyit elérek, hogy nyugodtan végighallgatnak. Csakhogy nagyapám dühében teljesen elveszítette a fejét. Félrelökte a fiát, hogy az a szoba tulsó sarkába repült, s felkapta a kályha elől a tűzpiszkáló vasat.

- Szétverem a fejed!

- Szaladj! - kiáltotta ijedten apám.

Csakhogy engem akkorra már nem kellett biztatni. Rohantam, ahogy csak tudtam, ki az ajtón, le a lépcsőn a kapu felé. A kapuban összeütköztem egy magas fiatal férfival, azt ellöktem az utamból, és bocsánatkérés nélkül futottam tovább.

- De sürgös, öcsém! - kiáltott utánam.

Sürgös volt bizony! Átszaladtam az úton, megragadtam Péter karját, s elkezdtem rángatni.

- Meneküljünk! Gyere!

Első ijedtében futott mellettem néhány lépést. Hanem aztán megállt, hátrafordult, s mikor látta, hogy senki nem üldöz, csodálkozva kérdezte:

- Miért kell szaladnunk? Mi történt veled?

- Nem tudom! - dadogtam. - Nem értem! Agyon akart verni! Azt mondta, én buktattam le az elvtársakat! A fia álarcában!

Péter rémülten bámult rám. Nem ilyen fogadtatásra számítottunk, és nem is volt vitás, hogy ezzel minden tervünk füstbe ment. Hanem aztán előkotorta feljegyzéseit, hogy nem történt-e valami ezekben a napokban, ami gyanússá tehetné váratlan látogatásunkat.

Dühösen kaptam ki kezéből a noteszt.

- Teljesen becsavarodtál? Ha majd túl leszel a veszélyen, addig tetvéskedhetsz az átkozott füzetemben, ameddig akarsz!

Ismét szaladni kezdtünk tehát, de megint nem jutottunk messzire. Ezúttal miattam kellett megállni. Remegett a lábam, szédült a fejem, és lassan elsötétedett előttem a világ. Hogy el ne essem, leültem az egyik ház küszöbére, és a kapufához támasztottam a fejem. Péter szó nélkül mellém kuporodott visszavette füzetét, és keresni kezdte benne október 6-át. Közben kijött a házmesterné a kapuból.

- Mit csináltok itt? - kérdezte gyanakodva. - MenjeteK tovább!

Én szólni sem tudtam a gyengeségtől, Péter azonban nagyszerűen feltalálta magát.

- Nem mehetünk, néni! - mondta. - Megtámadott egy vagány banda, és el akarták rabolni a pokrócaimat. A barátomnak beverték a fejét!

- Fényes nappal? - szörnyülködött a néni. - Szűzanyám! Egyre rosszabb a helyzet. Nem lehet már ezen a környéken megmaradni!

Hanem ezek után megengedte, hogy ücsörögjünk egy kicsit a küszöbén, sőt hozott is nekem egy pohár vizet.

Lassan magamhoz tértem. Péter közben átböngészte az elmúlt napokról írt feljegyzéseit, és szomorúan csóválta a fejét. Semmit nem talált, amivel megmagyarázhatta volna nagyapám érthetetlen gyanakvását. Úgy látszik, az Abonyi-ügyről neki sem beszélt apám.

- Te mindent feljegyeztél? - kérdeztem csodálkozva. - Miért? Hiszen szó sem volt arról, hogy te is velünk jössz!

Megsértődött.

- Nem magamnak csináltam! Azt hittem, te majd jó hasznát veszed.

Mi tagadás, meghatott egy kissé önzetlen barátsága. De mert nem szeretem, ha észreveszik rajtam, hogy érzelmeskedem, gúnyosan mosolyogtam.

- Mára például mit ígér a noteszod?

Nem vette észre, hogy gúnyolódok. Megnézte.

- Váratlanul erős, megkésett zivatart - mondta komolyan. - Galambtojásnyi jég fog esni a város belterületén. A szél a Városligetben kidönt egy százados vén platánt.

- Csodálatos! - nevettem el magam. - Akkor még várunk egy kicsit, aztán bemegyünk a városba, és megreggelizünk.

- Rendben! - bólintott. Aztán szomorúan hajtotta le a fejét. - És mikor indulunk haza?...

Most pedig nagyon kérem, gondolkozzanak, mit csináltak volna a helyemben maguk. Ne értsenek félre: nem azt kérdelem, mi lett volna a helyes. Ezt utólag nagyon is könnyű eldönteni. Ha még aznap hazautazunk, Péter nem kap tüdőgyulladást, sőt talán a gépet is sikerült volna megmenteni. Ráadásul tudtam, hogy nagyapám segítsége nélkül nem tarthatjuk magunkat sokáig - leghelyesebb az lenne tehát, ha nyomban visszaindulnánk. Csak éppen azt nem tudtam, mit mondanak majd ebben az esetben odahaza. Mert ha azok az átkozott géppisztolyok nem lennének velünk, könnyen kimagyarázhatnám magam. Kipróbáltuk a gépet, és kitűnően működik. Kész. Nagybátyám holta után megkapja a Nobel-díjat, minket pedig megdicsérnek bátorságunkért. De hát látták nálunk a fegyvereket, magyarázatot kérnek, s akkor be kell vallanom, hogy Bem apó helyett nagyapámhoz érkeztem, ő pedig kis híján szétverte a fejemet.

Okvetlen tennem kellett tehát valamit, mielőtt visszaindulok, de egyelőre nem is sejtettem, mihez kezdhetek.

- Legalább ne bosszants! - mondtam ezért Péternek. - Tudod, hogy este előtt amúgy sem indulhatunk.

Nem tudta. Meg kellett magyaráznom, pedig roppant egyszerű volt a dolog. Előbb vissza kellett vinnünk a gépet a homokdombra, mégpedig ugyanoda, ahova leest.

- Akkor ugyanis biztosan a garázsba érkezünk. Azt viszont nem tudhatjuk, hogy a rét helyén most mi van. Én például nem szeretném, ha beszorulnánk egy vastag kőkerítésbe, vagy egy robogó autóbusz elé zuhannánk. Már a homokdombból is csak véletlenül húztak ki bennünket. Semmi biztosítékunk nincs, hogy a villamos kerekei alól is kiráncigálnának.

Meg kell mondanom őszintén, én akkor még nem ismertem olyan jól Pétert, mint most. Előre sejtettem, hogy nem mindenben ő a legalkalmasabb partner egy ilyen veszélyes kiránduláshoz. Tudtam, hogy időnként be fog gazolni. De nem felejtettem el, hogyan tűrte a pofonokat Klári kedvéért, és biztosra vettem, engem sem hagy cserben, ha komolyan bajba kerülök. Azt viszont nem vártam, hogy akkor is megjátssza a nagy legényt, ha kiderül, hogy félelmével nem megy semmire. Például hogy mikor megérti, miért nem indulhatunk sötétedés előtt, vonogatni kezdi a vállát.

- Persze én sem akartam rögtön hazarohanni. Ha már itt vagyok, szeretnék még megnézni valamit.

Tulajdonképpen bosszantott ez a hirtelen támadt bátorság. Legszívesebben megmondtam volna, amúgy sem vakmerősége miatt választottam éppen őt útitársamul, nem muszáj hősködnie.

- Mit is mondtál tegnap? - kérdeztem, hogy másra tereljem a szót. - Mennyi ideig jöhetnénk ki a pénzünkből?

- Egyetlen napig sem, ha nincsenek irataink. Sehol nem kapunk lakást.

Most én vontam vállat.

- Nem is azért kérdeztem. Csak kíváncsi lennék, mennyi ideig élhetnénk a pénzedből, ha például lakásra nem kellene költenünk.

És most, másodszorra, nem tudott ellenállni a kísértésnek, hogy bebizonyítsa jártasságát a 33-as viszonyokban. Arcát fölfújva hosszan számolgatott. Aztán magabiztosan jelentette ki:

- Egy hetet biztosan kihúzhatnánk.

- Jó - mondtam megkönnyebbülve. - Akkor menjünk reggelizni.

Gondolom, már kitalálták a szándékomat, de Péter még gyanútlanul baktatott az oldalamon. Már fölcserélte a két noteszát, s most jobbra-balra tekingetve gondosan feljegyzett mindent, amit először látott életében, vagy amit olyannak talált, ahogyan mesélték neki. Ez nála olyan szenvedély volt, mint nálam például a... de nem, engem talán nem is érdekelt semmi ennyire szenvedélyesen. Teljesen belemerült „történelmi” megfigyeléseibe, és gondolom, közben arról is megfeledkezett, hogy én a világon vagyok. Engem azonban ez egy cseppet sem bántott, sőt! Iparkodtam minél észrevétlenebb maradni. Hagytam, hogy egyre jobban belemerüljön a boldog szemlélődésbe. Váratlan oldaltámadással akartam csapdába ejteni.

- Azt mondd, egy hét? - kérdeztem aztán hirtelen és álnokul. - Egy hetet akár a csőben is kibírunk...

Ijedten megállt és megborzongott még a cső említésére is. Pedig olyan meleg volt, mint más évben szeptember elején.

- Egyetlen éjszakát sem! - tiltakozott hevesen. - Tudod, hogy már kétszer volt tüdőgyulladásom! Nem bírok ki még egy ilyen éjszakát.

Kellemetlen figyelmeztetés volt, mondhatom. Teljesen elfeledkeztem tüdőgyulladásairól s arról, hogy mennyire óvták az orvosok a meghűléstől. Ezt a tervemet tehát el kellett ejtenem. Annyit én is tudtam a múltból, hogy 33-ban még nem volt penicillin, és a tüdőgyulladás életveszélyes betegségnek számított. Annyira igaza volt, hogy még nekem kellett volna lebeszélnem a további csövezésről, ha véletlenül ő ajánlkozik erre.

Észrevette rajtam, mennyire elszomorodom, és mentegetőzni kezdett, amiért tönkre kell tennie a terveimet. Azt mondta, disznóság volt elfogadnia a meghívásomat, hiszen ő nem alkalmas effajta expedícióra. Csak hát az életét adta volna, hogy megismerje azt a világot, amelyről apám beszélt.

Csodálkozva néztem rá.

- De hiszen mi Bem apóhoz indultunk, nem ide...

Előbb elsápadt, aztán elpirult. Végül azonban bevallotta, neki elmagyarázta Vilmos bácsi, miért blokkolta le a korszabályozó tárcsát. Mert még így sem vette bizonyosra, hogy éppen 33-ba érkezik, nem tíz évvel előbb vagy utóbb.

Most én sápadtam el, de én nem a lelkipurdalástól, hanem a szégyentől és haragtól. Tehát még Vilmos bácsi is többet árult el Péternek, mint nekem! De hát miért? Csak nem gondolta, hogy manipulálni fogok a kapcsolóval, ha a titkát megismerem?

Hanem azon mosolyognom kellett, hogy Péter azt hiszi, bármi módon is tönkretelheti terveimet. Engem nem olyan fából faragtak, hogy meghátráljak a nehézségek elől. Már előbb elhatároztam, s most ez a sértés még jobban megerősített abban, hogy én semmiképpen nem megyek haza. Már rájöttem, hol követtem el a hibát: nem nagyapámmal, hanem Vilmos bácsival kellett volna felvennem a kapcsolatot. Neki mint feltalálónak, biztosan másként jár az agya, mint nevelőapjának, s ráadásul egy egész sereg dolgot tudtam róla, amit rajtam kívül nem beszélt el senkinek, ha ezeket elmesélem, el kell hinnie, hogy a jövőből érkeztem. S ha őt meggyőzőm, ő majd meggyőzi nagyapámat is - vagy ha ezt nem tartja lehetségesnek, ő fogad védőszárnyai alá.

Megtalálnom pedig nem lehetett nehéz, hiszen tudtam, hogy nagyapáméknál lakik. Másnap hajnalban tehát elrejtőzünk a házuk körül, megvárjuk, míg az öreg és a fiú dolgozni megy, aztán bekopogunk Vilmos bácsihoz.

Bekopogunk - mondom -, mert eleinte azt hittem, Péterrel együtt megyünk. És bevallom, nem örültem annak, hogy nem maradhat velem. De ha nem, akkor nem, akkor utazik egyedül, s

majd egy hónap múlva visszajön értem, s én pontosan éjfélkor várom a domboldalon. Nem kételkedtem, hogy ha tervem valamiért nem sikerülne, egy hónapig akkor is ki tudok tartani.

Úgy gondoltam azonban, jobb, ha csak este ismeri meg szándékomat. Ezért némán ballagtam mellette a Váci út felé, és dühösen rugdaltam az eléem került köveket.

A Váci úton aztán beültünk az első csehóba, ami elénk került. Én tejet akartam inni kenyérrel, de Péter váratlanul hallatlan pazarlásba fogott. Fejenként fél-fél liter forró kakaót rendelt, két-két zsemlet, dzsemet és vaját. No meg egy tábla csokoládét, mert nagyon szerette az édességet. És én nem figyelmeztethettem, hogy ne szórja a pénzünket - hiszen akár az egészet elkelthetjük, ha este együtt indulunk haza.

Kínomban elkértem és olvasgatni kezdtem feljegyzéseit. De már a második oldalnál elröhögtem magam.

Most, mikor az emlékeimet írom, óriási hasznát veszem naplójának. E nélkül, azt hiszem, fel se tudnám idézni az első napok hangulatát. Csodálatos módon oly hamar megszoktam a környezetet, hogy ma már nem tudnám megmondani, mi volt az, ami eleinte mindkettőnköt meglepett - és az is szinte hihetetlen, hogy rövid másfél év alatt mennyi részletet felejtettem el. De akkor még nem azért nevettem megfigyelésein, hogy ugrassam szegényt. Mulatságosnak találtam azt a buzgalmat, amivel akkor minden marhaságot papírra vetett.

Az első oldalon felül ez állt:

Igaz.

Alája azt írta fel, ami információinak megfelelt. Például:

A Keleti és a Nyugati között a 46-os villamos közlekedik.

A földalatti lépcsőjén lámpa gyullad ki, ha az állomásra kocsik érkeznek.

A Csikágó moziban még nincs hangosfilm-berendezés.

A Capitol mozi kár volt lebontani...

A Király utcában a kereskedők az utcáról csalják be a vevőt...

És így tovább, és így tovább...

A második oldalra viszont ezt írta fel:

Az első igazán rongyos gyerek. A szó szoros értelmében kilátszik a nadrágból a fenekét!

Alatta szinte a lap aljáig ismerős jelek:

- Statisztikát csinálasz? - nevettem. - Számolod a kilógó feneket?

Azt hiszem, a kisfiúknak egészen furcsa az emlékezőképességük. Megmaradt benne néhány régi dolog, amiről később nem tudja, álmolta-e, hallotta-e. Én például emlékeztem, hogy nagyon régen, mikor még anyám is élt, ha hármasban sétáltunk, apám legnagyobb öröme a külvárosi gyerekek látványa volt. Egy sétán háromszor is elmondta, milyen szépek, milyen csinosak, s hogyha semmi más, az az egy is elárulná a szocializmus fölényét a tőkés társadalom fölött, hogy a szülők tisztán tartják és jól öltöztetik gyermekeiket. Úgy látszik, később annyira megszokta már maga is ezt az újdonságot, hogy többet nem beszélt róla, s én néha meg is akartam kérdezni, jól emlékszem-e, hogy ez kiskoromban állandó téma volt közte és anyám között, hanem aztán végül is egyszer sem tettem szavá a dolgot. Most, megérkezve 33-ba, engem is mellbe vágott a látvány: az a rengeteg koszos, mezítláb, rongyokba öltözött

kisgyerek, aki az úttesten fel-alá szaladgálva vagy a járda szegélyére kuporodva játszott előttem ismeretlen játékokat. Volt, aki hosszú drótot hajlított egy rozsdás abroncs körül, s azt görgette maga előtt; volt, aki rongylabdával focizott; volt, aki patkószöveget dobott a levegőbe és kapott el előttem ismeretlen szabályok szerint - akkor még nem tudtam, hogy ezt a játékot bikázásnak hívják -, s volt, aki csigát csapdosott ostonnal, amiről apám sokszor mesélte, hogy neki is kedvenc játéka volt, s kár, hogy kiment a divatból. Mondhatom, nem láttam és el sem tudtam képzelni eddig akkora szenny- és rongygyűjteményt, amit ezek a kis játékosok képeztek. De hogy Péter két teljes napon át számlálja ezt a tengert, sőt, mint később kiderült, kategóriákba ossza a rongyosság foka szerint, és azt higgye, ezzel valami érdemleges dolgot csinál, az nagyon mulatságosnak tetszett nekem.

- Ezt akarod látni? - gúnyolódtam. - Ezért nem akarsz elutazni sötétedés előtt?

- Dehogy! - mondta, és az arca felragyogott. - A fát szeretném látni, amikor kidől.

- Fát? - lepődtem meg. - Micsoda fát?

Mert már teljesen elfelejtettem, mit ígért délutánra az ő furcsa meteorológiája, amely immár nem téveszthette el a jóslatait. Amikor pedig emlékeztetett a zivatarra és a galambtojásnyi jégre, azt hittem, végképpen elment az esze.

- S hogy gondolod?! - kiáltottam. - Szaladgálni fogunk a záporban a liget egyik csücskétől a másikig, és a fa megteszi nekünk azt a szívességet, hogy éppen akkor dől ki, amikor alája érkezünk? Mert hiszen hogy melyik platánról van szó, azt nem tudhatod!

De tudta. Mint kiderült, apám valamiért nagyon szerette ezt a fát, s egyszer megmutatta a helyét.

- Képzeld el! - magyarázta Péter. - Három ember sem érte át a derekát! Nagyszerű látvány lehet, mikor egy ilyen faóriás kidől! Félelmetes.

- Persze hogy az! - egyeztem bele. - Különösen ha közben galambtojásnyi jegek esnek a fejedre. Hol akarsz állni a zivatarban? A fák alatt?

Kinevetett.

- Az az öreg platán a Fás-kör szélén állt! - mondta. - A Dózsa György útról tehát jól látható. Beállunk az egyik kapu alá.

Így már engem is érdekelt a dolog. Én is csak filmen láttam eddig, hogy egy óriási fa a földre zuhan; s ugyebár, ez azért mégsem ugyanaz? De Péternek csak annyit mondtam, hogy kedvéért a fát is programunkba iktatom, hadd örüljön, hogy kész vagyok kívánságát teljesíteni.

Délelőtt a városban csavarogtunk, délben pengős menüt ettünk a Körúton, ebéd után pedig, mikor már kezdett beborulni az ég, leszálltunk a földalattiról a Hősök terén. Ám amikor szenzációra éhesen kibújtunk a föld alól, és körülnéztünk, Péter arca a meglepetéstől komikus grimaszba torzult, én pedig nagyot nevettem.

Szegény barátom, erről az egyről megfélekedezett. Tudniillik arról, hogy még nincs meg a Felvonulás tere, a liget fái jó harminc méterrel előbbre állanak, mint megszoktuk és elfedik a Fás-kört a Dózsa György, pardon, az Aréna út felől. Ráadásul az Aréna út innenső felén a járda is háromszor szélesebb volt, mint ma, és olyan kertek álltak a házak előtt, mint például ma a Bajza utcában, a Gorkij fasor és a Népköztársaság útja között. Szóval egyrészt hiába is állnánk be valamelyik kapu alá, másrészt pedig be sem állhatunk.

- Hát igen! - morogta rosszkedvűen. Aztán beírta noteszába az „igaz” felirat alá:

8-as, 10-es és 23-as villamos. A 20-as autóbusz a Bezilla Béla utcában megy.

Rám nézett.

- Már többször elhatároztam, utánanézek ennek a pacáknak. Apádnak is, Vilmos bácsinak is fúrta oldalát a kíváncsiság, ki az isten nyila lehetett az a Bezsilla Béla.

Megsajnáltam a fiút. Láttam, hogy tulajdonképpen sírni szeretne - s ez ellen ki így védekezik, ki úgy. Én szemtelen leszek, ő pedig tudományos érdeklődést színlel. Csakhogy én rögtön rájöttem, hogy még nincsen veszve minden, s ha nem is olyan kifogástalanul, ahogyan képzelte, mégis mindent látni fogunk. Csak éppen nem az Aréna úton, hanem az Ajtósi Dürer soron kell felállítani leshelyünket. Azon az oldalon ugyanis semmi sem változott. Legfeljebb annyi, hogy egy kis kölcsönkönyvtár állt a mai eszpresszó helyén, és vele szemben az a színház, amelynek a falától apám gyerekkorában a Feld Matyi kergette el a gyerekeket.

- Igen! - mondta Péter hálásan, mikor erre emlékeztettem. - És itt szolgált az az öreg csősz is, aki ezzel a kiáltással szaladt utánuk: „Nem mész ki a fibul?”

Volt abban valami álomszerű, ahogyan ott álltunk a kapu alatt, mások emlékeire emlékeztünk, és vártuk, hogy végre kitörjön a vihar. Fejünk fölött egyre gyorsabban feketedett az ég, körülöttünk az utcán rohanni kezdtek az emberek. Látszott, hogy ítéletidő készül, és mindenki fedél alá igyekezett. Amikor az első csöppök hullani kezdtek felülről, egy fiatalember nem szaladt ki a Fás-körből, hanem éppen a szóban forgó öreg platán ágai alá menekült az eső elől. Egymásra néztünk Péterrel, s mindketten egyszerre mozdultunk meg, hogy odafussunk hozzá, és elráncigáljuk a kidülni készülő fa alól, de ugyanabban a pillanatban meg is álltunk. Bármilyen különös volt, mi tudtuk, hogy nélkülünk is el kell onnan jönnie, hiszen az orkán nem okozott halálos balesetet. És valóban, egyszer csak eltűnt a fa alól, de hogy mikor és merre, azt nem láttuk, mert közben végre megdördültek a felhők, iszonyatos csattanással lecsapott az első villám, egyik percről a másikra ömleni kezdett az eső, s figyelmünket teljesen lekötötte a vihar fenséges látványa. Mind a négy sarkán morajlott a világ, fények rohantak az ég egyik felétől a másikig, és éles kopogással közeledett a város felől a jég.

- Vigyázz, Pista! - ordította a fülembe Péter. - Ha még egyszer elbámészkodunk, elszalasztjuk a fa kidőlését!

Én ettől nem nagyon féltem, mert számos útleírásban olvastam, hogy harsogja túl a mennydörgést a kidőlő trópusi faóriás iszonyatos recsegése, hogyan törí-zúzza a körülötte növő fákat, mielőtt tompa puffanással a földre zuhan. Törésről-zúzásról ugyan a mi vén platánunk esetében szó sem lehetett, mert magányosan állt egy kis füves térségen, de a recsegését azért meg kellett hallani. Mégsem vettem le róla a szememet, mert közben megérkezett a jég, és függőnyt vont tekintetünk elé.

Az igazi szél is a jéggel érkezett, azt üzte, hajtotta maga előtt. Mondhatom, életemben nem láttam ehhez foghatót. Most már nemcsak a föld és az ég, hanem a liget is harsogott. A fák örült iramban hajladoztak, s egy-egy széllokés belénk fojtotta a lélegzetet.

Aztán az öreg platán egyszerre megbillent, egy kicsit megtántorodott, majd lustán, lassan és sután a földre feküdt. Gyökerestül szakadt ki a talajból, és biztosra veszem, hogy egyáltalán nem recsegett. Lehet, hogy tompán puffant, amikor a fű közé esett, de ezt a zajt is elsodorta a szél, és elnyomta az állandó moraj. Bukása nem volt sem megrendítő, sem félelmetes. Láttam Péteren, hogy ő is csalódott.

Néhány perccel később hirtelen véget is ért a felhőszakadás, és már a szél is csak lanyhán, meggyőződés nélkül fújdogált tovább. Szaladtunk mind a ketten a vén platánhoz. Azaz inkább csak csúszkáltunk, szökdeltünk és kanyarogtunk a sár, a rohanó patakocskák s a gyorsan terjedő tócsák között. Péter ért oda előbb. Cipője orrával néhányszor megrúgta a vén mohos törzset, aztán óvatosan körüljárta, majd megállt az égre meredő gyökerek alatt, és lábujj-

hegyre ágaskodva próbálta elérni felső végüket. De ez nemcsak neki, nekem sem sikerült. A leghosszabb gyökér legalább másfél méterrel nyúlt a fejünk fölé.

- Pedig már azt hittem, hogy apádat megcsalta az emlékezete, és sokkal kisebb ez a dög, mint amilyennek mesélte! - mondta Péter panaszosan. - De hát akkor miért?

Vállat vontam. Én sem értettem, hogy ez a baromi óriás, mely földhöz lapult ágaival olyan tragikusan fenségesnek látszott, estében miért volt unalmas és suta. Viszont éreztem én is, hogy ez roppantul kínos probléma, amit feltétlenül meg kellene fejteni - ám hogy miért kínos, azt már nem tudtam volna megmondani.

- Tudod, mit csináltam én délelőtt? - kérdezte ekkor Péter. - Unatkoztam. Még hozzá rettenetesen!

- Én is! - vallottam be meglepődve. - De hogy te is, azt nem hittem volna. Nem is értem.

Közben mintha csak a földből bújtak volna elő, a Fás-kört előzőnlőtték az utcagyerekek. Meztelen lábukkal bátran átgázoltak a hullámokon, visítva rohangásztak a csúszós agyagon, s ha valamelyik fenékre ült, és nyakig összesározta a ruháját - gondtalanul nevetett. Fürge majmokként kapaszkodtak fel a kidőlt fa nedves törzsére, megmászták az égnek meredő rönköket, s a legügyesebb közülük csakhamar a számunkra elérhetetlen leghosszabb gyökéren hintázott a fejünk felett. Péter pedig leírhatatlan grimasszal előrántotta jegyzetblokkját, ideges mozdulattal vastagon áthúzta striguláit, és felkiáltott:

- Rongyosok és mezítlásosok - igaz! De nagyon boldogoknak látszanak. Akkor pedig miféle igazság ez, mondd!

- Nem tudom! - feleltem szomorúan, mert most már értettem, miért kellene legalább a vén fa titkát megfejtennem.

- Kár volt nekünk idejönni! - sóhajtott Péter. - Semmit sem értünk az egészből. Menjünk haza! Hanem ez a megjegyzése már felingerelt.

- Nekem teszel szemrehányást? - kérdeztem dühösen. - Én vagyok talán a felelős, hogy ide kerültünk? Én Kossuthhoz indultam segíteni.

Gúnyosan nevetett.

- Két géppisztollyal és kétszáz tölténnyel? Mulatságos! A cár talán meg se tudta volna, hogy kétszáz kozákja elesik.

Elképedtem a pimaszságán.

- S ezt csak most mondod? Miért jöttél akkor velem?

Rám bámult.

- Hiszen már mondtam. Én tudtam, hogy apádékhoz jövünk.

- Jól van! - mondtam, és éreztem, hogy elfullad a hangom az újra föltámadt szégyentől, amiért Vilmos bátyám bizalmasabb volt hozzá, mint hozzám. - Te csak utazz haza, én még maradok.

Most már persze, miután végigcsináltam az egész utazást, Vilmos bátyám viselkedésének kivételével minden rejtélynek ismerem a nyitját. A vén platán kidőltét azért nem láttuk izgalmasnak, mert biztos tető volt a fejünk felett. Az expresszt is érezheti lassúnak, aki rajta utazik, de a pesti villamos is száguldva közeledik feléd, ha cipőd sarka a sínek közé akadt. „A kibicnek semmi sem drága” - szokta mondani apám, és igaza van. Akinek még sohasem kellett lyukas cipőben caplatnia télen, az irigyelheti a mezítláb hancúrozó utcakölyköket. De

akinek már égette a talpát a fagy, annak a szíve szorul el, ha látja, milyen gyanútlanul jókedvűek szegénykék, ameddig tart a meleg. Aki kapu alól bámulja az eseményeket, az ne mondjon róluk véleményt. Ha mégis mond, akassza fel magát, nem érdekel.

Mi pedig - no de nem szeretnék túlságosan előreszaladni. Azt persze tudják, hogy végül Péter is ott maradt velem. Először majdnem összeesett ijedtében, de aztán kifagगतott szándékom felől, és egyszerre felragyogott a szeme.

- Öregem! - kiáltotta. - Ha van értelme, akkor persze nekem is megér még egy éjszakát! Ragyogó az ötleted!

Így aztán nem utaztunk el aznap, hanem visszatértünk szállásunkra. Lefekvés előtt újra láttuk azt a furcsa madárijesztőt, még integettünk is neki. Aztán behúzódtunk a csőbe, s én, a reggeli veréstől végleg elcsigázva, nyomban elaludtam, csak arra ébredtem fel, hogy Péter rázza a vállamat. Szegénykém arca lila volt a hidegtől, látszott rajta, hogy szörnyen szenved, de egyetlen szóval sem panaszkodott. Hanem azért ő sem fagyott meg, sőt meg se hűlt - legalábbis nem komolyan. Ha jól emlékszem, köhögött egy kicsit, de egész biztosan nem akkor kapta a tüdőgyulladást, s ez számomra nagyon fontos dolog. Ha nem így volna, örökké furdalna a lelkiismeret, amiért első tervemmel szemben nem zavartam azonnal haza.

Szóval felrázott álmomból, és indulásra sürgetett, hogy el ne késsük, amikor nagyapám és apám munkába vonul. Én pedig egy perc alatt kibújtam a csőből, és időt nem veszítve siettünk célunk felé. Kissé talán piszkosabbak voltunk a kelleténél, de ez egyikünket sem izgatott. Most minden azon múlt, hogy idejében érkezzünk oda.

Idejében érkeztünk, s találtunk megfelelő búvóhelyet, ahonnet észrevétlenül nézhettük végig nagyapámék kivonulását. Péter egészen tűzbe jött.

- Igazad van! - suttogta izgatottan. - Apád meg te! Olyanok vagytok, mint két tojás!

- Azért a fiú magasabb nálam! - súgtam vissza. - Ha én megöregszem, már nem fogok annyira az apámhoz hasonlítani, mint ő a nagyapámhoz. Többek között biztosan nem hordok majd pakfonszakállt.

Megvártuk, míg eltűnnek az utca végén, aztán bementünk a házba, felmentünk az emeletre, és becsöngettünk a lakásba. Azaz csak a gombot nyomtuk meg, mert a csengő néma maradt. Akkor kopogni kezdtünk, majd amikor Vilmos bácsi erre sem jelentkezett, ököllel dörömböltünk az ajtón. A lármára kijött a házmester, és felkiáltott, hogy ne hangoskodjunk, mert már úgyszínesnek odahaza. Tíz perccel ezelőtt elmentek mind a ketten.

Lementünk hozzá az udvarra, ott mondtuk meg, hogy nem az Istvánokat keressük, hanem a Vadász Vilmost.

- Azt a csirkefogót? - borult el a házmester arca. - Az már két hete elköltözött.

Megdöbbenve néztünk egymásra. Mi eddig úgy tudtuk, hogy nagyapám haláláig együtt laktak.

- És hova költözött? - kérdeztem én.

Válat vont.

- Nem tudom.

- Nem tudja? - csodálkozott Péter, aki a lakásügyekhez is értett. - Hiszen magánál be kellett jelentenie új címét.

- Képzeld! - mondta ő. - Nem jelentette be.

- Hát az hogy lehet?

Ismét vállat vont.

- Talán a rendőrség keresi. És ha tovább erőszakoskodtok, akkor én talán a rendőrségnek jelentem, hogy ti meg őt keressétek. Tűnjetek el!

Megfordult, és visszament a lakásába. Még hallottuk, hogy magában ezt dörögte:

- A Vilmost keresik! Pedig milyen fiatalok!

Értetlenül álltunk a helyünkön. Azt tudtuk, hogy Vilmos bácsi nem vett részt a mozgalomban, tehát ezért nem kereshetik. De hát akkor miért? És hol keressük ezután mi?

Kiszédelegettünk az utcára. Ott aztán eszembe jutott valami, és elnevettem magam.

- A fregolikulcs! - kiáltottam. - Biztosan valami szédelt az egész, azért emlegették olyan különösen.

- Fregolikulcs? - bámult Péter. - Mi az?

Elmagyaráztam neki, ahogy tudtam, s arra aztán ő is jót nevetett. Hanem azonnal elmúlt a jókedvünk, mert ha az elköltözés titkát ez meg is oldotta, második kérdésünkre még nem adott választ. Arra ugyanis, hogy hol találhatjuk meg az öreget. Péter ugyan tudta, hogy van valahol egy központi nyilvántartó, amely bizonyos összegért megadja a keresett személy lakcímét, csakhogy azt is tudta, hogy a rendőrség a körözést is meg szokta küldeni oda, s így veszélyesnek tartotta, hogy ott érdeklődjünk Vilmos után. Hiszen igazolni sem tudjuk magunkat, ha megkérdezik, kik vagyunk.

Utólag persze elmondhatom: Vilmos bácsit nem kereste a rendőrség, nyugodtan érdeklőhettünk volna utána a nyilvántartóban. Csakhogy ezt akkor még nem tudhattam, és azt hittem, Péternek igaza van. Sokáig törtük tehát a fejünket valami más megoldáson, s mikor semmi okosat nem tudtunk kitalálni, kénytelen-kelletlen elhatároztuk, hogy este együtt indulunk haza.

Hanem ebből a napunkból már csak egy epizódot beszélek el, ami a későbbiekben nagyon fontosnak bizonyult - a nap többi része ugyanúgy telt el, mint az előtte való.

Valahol a Dohány utcában csavarogtunk, amikor Péter hirtelen felkiáltott:

- Nézd! A madárijesztőnk!

Valóban a madárijesztőnk ment előttünk, és rendkívül különösen viselkedett. Vállát megörbítve, kissé előrehajolva járt, és véget nem érő két kezével, mely ebben az állásban a földig ért, szélsébesen kapkodott valamit a járdáról, és jobbról-balról a már említett két óriási zsebébe süllyesztette azt.

- Csikkeket szed - mondta Péter megborzadva. - Undorító!

- Igen - feleltem én -, de hát tudod, hogy ebben az időben, akinek nem volt pénze, az az utcán főlisedett csikkekből csavart magának cigarettát.

Bólintott.

- Tudom. De ennyiből?...

Figyeltem egy kicsit a hosszú fickót, s meg kellett állapítanom, hogy Péternek igaza van. Barátunk megállás nélkül dolgozott, pedig két zsebe már enélkül is csaknem dugig tömve volt. Ennyi csikket senki nem szívhatott el egyedül. De hát akkor mire kellett neki?

- Akárminek, én nem csinálnám! - mondta Péter.

De azért ő is kíváncsi volt, mire kellhet ez a rengeteg cigarettavég, s ezért titokban követtük madárijesztőnkét. Könnyen tehettük, mert ő a fejét sem emelte fel, úgy haladt az utcán, s csak

szedte, szedte a nyálas csikket, végig a Dohány utcán, majd az István úton, aztán befordult a kis Cserhát utcába. Szerencsénkre nem kísértük túl szorosan, mert itt felegyenesedett, gyorsan körülnézett, mintha attól tartana, figyelik, aztán lement egy, az utcáról nyíló pincébe, melynek ajtaján ez a fölirat állt: Lemm Mihály őszeres, tollkereskedő.

Odamentünk mi is, és benéztünk az egyik ablakon. Ott lent a félhomályban, két hosszú asztal mellett néhány öregasszony és fiatal lány dolgozott. A madárijesztőt nem láttuk sehol, de a titkát enélkül is megfejtettük. Az asztalokon ugyanis halomban állt a csikk. A nők egyenként kibontották, és nagy papírlapra szórták belőle a dohányt, a másik asztalnál pedig cigarettát töltöttek belőle, új hüvelyekbe. A két asztal között, de hátrább a falnál, valami kemenceféle állt, feldolgozás előtt nyilván azon szárították a csikkekből kikerülő dohányt.

- Úristen! - mondta Péter, és elhalványodva lépett hátra az ablaktól, de hányingert éreztem én magam is.

- Mit csinálnak vele? Eladják? - kérdeztem.

- El - mondta Péter.

- És van, aki megveszi ezt a szemetet?

- Nem tudják, hogyan készül, azt hiszem, egyszer mesélt erről valaki, de nem hittem el.

Átmentünk az utca másik oldalára, és vártuk, történik-e valami. Nemsokára egy ember jött föl a lépcsőn, de nem a madárijesztő, hanem egy idősebb, katonaruhás férfi, aki a kabátján „Hadirokkant” feliratot viselt. Körülnézett ő is, mint előbb hosszú barátunk, aztán elindult a Garay tér irányába. Mi követtük. A Murányi utca és Garay tér sarkán egy hatévesforma kislány várta, egy üres asztal mellett ülve. Mikor meglátta a közeledőt, felállt, és átadta a helyét. A hadirokkant pedig kibontotta csomagját, kihúzott belőle néhány doboz cigarettát, és elkezdett kiabálni:

*Reta-reta cigaretta,
két fillér a cigaretta.*

- Undorító! - suttogta Péter. - Miért nem koldul inkább? Az még mindig tisztességesebb lenne.

- Nem tudom! - feleltem. - Gyerünk!

- Gyerünk - bólintott ő is. - Ebből elég volt.

Aztán ott maradtunk, és szinte megbabonázva vártuk az első vevőt. Nemsokára jött egy vasutas a Keleti pályaudvar felől, és megállt az asztalka előtt. Régi kuncsaft lehetett, mert a rokkant névről szólította meg:

- Jó reggelt, Horváth úr! Ma is késett a tragacsa?

- Miért éppen ma ne késett volna? - kérdezte az vissza. Aztán vaskos, tömpe ujjjaival válogatni kezdett a cigaretták között. Mindegyiket végigtapogatta, melyik van úgy töltve, ahogy szereti, nem lazábban és nem is szorosabban. El kell ismerni, nem dolgoztak rosszul a pince munkásai, így szemre igazán ízléses volt az árujuk, nem látszott rajta, milyen alvilági helyről származik. Vasutasunk hamar talált tíz megfelelő staubot, és még ott a sarkon rá is gyújtott az egyikre.

- És ha megmondanám neki, hogy nem dohányt szív, hanem bagót? - kérdeztem Pétert. - Hogy minden szála nyállal van tele?

Erre Péter is kíváncsi lett volna, de persze nem mertük megpróbálni. Egyébként is késő volt már, s elindultunk szállásunk felé. Útközben megnéztem az egyik trafik kirakatában az árakat,

és kiszámítottam, hogy nem is rossz üzlet a csikkfeldolgozás, mert egy cigarettahüvely mindössze fél fillérbe kerül, tehát négyszeres haszonnal dolgoznak. Igaz, szüksége van cigaretta-töltőre is, de az csak ötven fillér, és korlátlan ideig használható, tehát az árut gyakorlatilag nem drágítja meg.

- No nem! - mondotta Péter rövid gondolkodás után. - Ezenkívül szüksége van egy helyiségre, ahol a dohányt száríthatja és újratöltheti. Meg egy segítségre, mert az árusnak egész nap a helyén kell állnia, s így nyilván nem tud csikket gyűjteni.

- Igaz! - egyeztem bele. - Meg erős gyomorra is, de az már nem kerül külön pénzbe.

Némi vita után megegyeztünk, hogy egy ilyen cigarettaárusnak mintegy 20 pengőre lehet szüksége az induláshoz. Ezt pedig néhány hónap alatt koldulással is összeszedheti. Vagyis nem könnyű itt az élet, de bizonyára senkinek nem kell éhen döglenni.

Ilyen hasznos beszélgetés közben tettük meg a hazafelé vezető utat. Már egész közel jártunk a tanyánkhoz, mikor Péter hirtelen elkapta a karomat.

- Oda nézz! - kiáltotta rémulten.

- Hová? - kérdeztem csodálkozva.

Némán előremutatott. Én pedig odanééztem, és kis híján összecsuklottak a lábaim.

Onnan, ahol álltunk, már jól látszott a mi kis rétünk. De most teljesen üres volt. Amíg mi a városban csavarogtunk, elszállították róla a csöveket.

IV. FEJEZET

Mostanában gyakran álmodom azt, hogy egy rettenetesen nagy, üres mezőn állok egyedül. Lábam alatt jég, fejem felett felleg, és a távolból egy csupasz, szürke szörnyeteg kúszik felém. Menekülni próbálok - nem tudok; ébredni szeretnék - nem bírok; segítségért kiáltanék, de egymáshoz fagyott az ajkam, s csak valami tompa nyögés hagyja el a számat.

Azt mondják, minden álom emlékezés. Ha ez igaz, akkor én ilyenkor ennek a percnak rémületére emlékszem, amelyben először tudtam meg, hogy nem utazhatunk haza, mert az időjárónk elveszett. Pedig a környék igazán nem volt se szürke, se elhagyott. A kertészetekben még nem szedték fel a téli káposztát, az út széléről még nem fagyott ki a fű, az úton emberek jártak, szekerek nyikorogtak, s a mi kis rétünket csak megszépítette, hogy elhordták róla a csöveket. Belül voltam üres és kopár, mint egy jeges-tengeri táj. Tulajdonképpen nem is ijedtem meg. A veszteség sokkal nagyobb volt annál, semhogy fel tudjam fogni, meg tudjam érteni. Előbb néztem a réten a semmit, aztán néztem Péter hamuszínű arcát, végül azt motyogtam süketen és ostobán:

- Most mi lesz?

Nem felelt a kérdésekre. Ehelyett kért egy cigarettát. Én pedig minden meglepődés nélkül kivettem a zsebemből két szimfóniát, egyet neki, egyet nekem, pedig ő máskor nem szokott dohányozni. Aztán előkotortam a gyufásdobozomat is, de ujjaim nem engedelmeskedtek, egymás után törték el a gyufaszálakat. Ekkor kivette reszkető kezemből a skatulyát, és ő adott tüzet.

Hát nem különös? Három napon át úgy viselkedett, mint egy árva gyerek. Nem is mondtam el róla eddig a teljes igazat. Mert vasárnap hajnalban nemcsak didergett és kéült a cső tetején, hanem sírt is, vagy legalább - mint Petőfi mondta - a hidegtől folytak könnyei. Hétfőn pedig, amikor fölrázott, rögtön láttam az arcán, hogy végigbőgte az éjszakát. Most viszont, mikor még én is elvesztettem a fejem, ő egészen nyugodt maradt. Nagyot szívott a cigarettájából, aztán szó nélkül elindult a kis rét felé, hogy nem talál-e valami nyomot, egy darabkát a gépből vagy legalább a zsák egy fecnijét. Én buzgón követtem példáját, s oly alaposan végigvizsgáltunk minden talpatatnyi helyet, hogy végül valaki odajött hozzánk, s megkérdezte: mit vesztettünk el.

Most, utólag persze már tudom, hogy semmi értelme nem volt a keresgélésnek, legfeljebb az, hogy egy negyedóraig még megőrizzünk valami reményt. Én, mint aki álmából riadt fel, hunyorogva néztem a kérdezőre, s hamarjában nem tudtam, mit válaszoljak neki. Péter azonban ravaszul felkiáltott:

- Az anyja szemit! Hát nem a nadrágom hajtókájába esett a nyavalyás?!

És felmutatott egy húszfillérest. Az idegen ekkor jót nevetett, és mi együtt nevettünk vele, és közösen megállapítottuk, hogy néha ennél még furcsább esetek is előfordulnak.

- Igen! - mondta Péter, mikor végre ketten maradtunk. - Például a mienk. Most már soha nem tudják meg a szüleink, hogyan veszünk el.

És ismét könnyel telt meg a szeme.

Később elmondta, hogy az édesanyját sajnálta, nem magát. De én akkor azt hittem, a bátorságát vesztette el, s egyszerre elszállt belőlem az az üresség, amiről az előbb beszéltem, s ehelyett rám tört a lelkifurdalás. Felelősnek éreztem magam Péterért - én csábítottam el. Kétségbeesésemben a tenyerembe vájtam körmeimet.

- Szedd össze magad! - szóltam rá meglehetősen durván. - Ha el kell pusztulnunk, úgy haljunk meg, mint Scott kapitány és társai. Bátran és hűségesen.

Rám nézett. Sohasem fogom elfelejteni a mosolyát.

- Meghalni? - kérdezte kissé fölényesen. - Ebben a városban egymillió-kétszázezer ember él. Mi is megleszünk valahogy.

De azért nagyot sóhajtott, s én együtt sóhajtottam vele.

Az előbb már írtam, hogy Péter naplója nélkül nehezen tudnám felidézni az első három nap érzéseit. Most, ha szórakozni akarok, előveszem és elolvasom. Mert Péter megdühödve a vihar után, megjegyzésekkel látta el feljegyzéseit, s ezek eléggé mulatságosak. Mindenekelőtt felírta azt, amit már a Fás-körben mondott: „A gyerekek mezítláb járnak és rongyosak, de azért eléggé boldognak látszanak.” Aztán ebben a hangnemben kérdőjelezett meg mindent, amire korábban azt írta: igaz.

„Átlag minden tizedik sarkon ül egy koldus - de nem is rossz kereset a koldulás.

A felnőttek zsugáznak a villamoson - de egyáltalán nem szégyellik magukat.”

(Mivel önök nem ismerhetik olyan jól a régi nyelvet, mint én, meg kell mondanom, hogy a fenti megjegyzésben nem kártyázásról van szó, nem arról, hogy ultiztak vagy snapszliztak volna a villamoson az emberek. Zsugázáson akkoriban a közlekedésnek azt a módját nevezték, melynél az illető a megállóknál eldobott átszállójegyek közül kiválogatta azt, amellyel a legközelebbi átszállóhelyen a kívánt irányban folytathatta utazását. Péter minden mást elhitt az apámnak, de ezt az egyet nehezen, s legalább arról meg volt győződve, hogy a felnőttek rettentően szégyellték magukat, ha a földön kellett turkálniuk a megfelelő jegy után. Aztán láttuk, hogy ez egyáltalán nincs így, sőt az ügyesebb zsugázók határozottan büszkék arra, hogy tévedhetetlenül kiismerik magukat a jegyeken látható titokzatos római és arab számok, valamint a lyukkombinációk között.)

No de hagyjuk a magyarázkodást: azt akartam elmondani, miért tartom ma mulatságosnak Péter feljegyzéseit.

Hát azért, mert azzal a szándékkal készülődött hazafelé, hogy otthon alaposan kitálal apámnak. El fogja ismerni ugyan, hogy egyetlen részletben sem hazudott, csak éppen 1933-ban korántsem volt olyan veszélyes az élet, mint amilyennek el akarta hitetni velünk. Én pedig tökéletesen egyetértettem ezzel, s őszinte kárörömmel készültem részt venni a vitában.

Abban a percben azonban, amelyben kiderült, hogy itt kell leélnünk hátralevő életünket, egyszerre megértettük, hogy nem apám füllentett, hanem mi voltunk ostobák. Mert az élet itt elviselhetetlen, sőt - legalábbis én úgy éreztem - számunkra teljesen reménytelen. Csodálkoztam, hogy Péter nem osztja ezt a véleményemet; igaz, hogy néhány titkáról nem is számolt be nekem.

- Nem érted? - magyaráztam elkeseredetten. - Az az egymillió-kétszázezer ember valahol itt is született. Mindegyiknek van apja és anyja. Hogy él-e, vagy már halott, az teljesen egyre megy: tartoznak valahová. Az én apám azonban csak tizenhét éves. A tied talán még meg sem született.

- De igen! - mondta ő. - Jelenleg hároméves, és Kaposváron él.

Feldühödtem ezen a konokságon.

- Az mindegy! - kiáltottam. - Az a lényeg, hogy a többieknek vannak irataik. Vagy ha még nincsenek, szerezhetnek maguknak.

- Nekünk is vannak! - felelte pimaszul. - S ha nem lennének, szerezhetnénk mi is.

Diadalmasan a kezembe nyomott két kitöltetlen kijelentőlapot. Azaz nem voltak teljesen kitöltetlenek. Mindkettő sarkában lila pecsét virított, ezzel a felírással: „Községháza, Öszöd.”

- Az öszöd tokja! - dühöngtem. - Mi ez?!

És most kínos dolgokat kellett hallanom. Nagybátyám nekem is próbálta elbeszélni a ráváró nehézségeket, de ezek akkoriban nem nagyon érdekeltek. Ekkor Péternek magyarázta el terveit, hogy miért tette, nem tudom.

Elég annyi, Vilmos bácsi lehetségesnek tartotta, hogy a leszállásnál megsérül a gép, s eltökélte, hogy ha a katasztrófánál ő életben marad, megpróbálja kijavítani, s ha kell, újjáépíteni. Ehhez azonban helyiségre, szerszámokra, anyagra, időre - tehát iratokra és pénzre volt szüksége. Néhány ezer pengővel akart ideutazni, s biztosra vette, hogy nem lesz nehéz azt megsokszoroznia.

„A legrosszabb esetben - magyarázta tréfásan - felcsapok jósnőnek! Én pontosan tudni fogom, hogy mi történik holnap és holnapután, megjövedölhetem a jégverést, az aszályt, a politikai változásokat, néhány hónap alatt az egész ország ismerni fogja a nevemet, és dőlni fog hozzám a pénz.

Iratokat sem lesz nehéz szereznem - mondotta aztán -, az alvilágban sokan készítenek hivatásszerűen hamis papírokat. De én ennél jobbat is tudok.”

Már említettem, hogy 1943-44-ben iratokat hamisított a bujkálók részére. Eközben rájöttek az iratszerzés egy viszonylag veszélytelen módjára is. Az országban ugyanis kétféle karhatalom létezett: a fővárosban és a nagyobb városokban a rendőrség, a falun pedig a csendőrség. Ők intézték a ki- és bejelentést, és minden általuk kiadott igazolványból egy példány a központi nyilvántartóba került, tehát valódiságukat ellenőrizhették az egész ország területén.

A nagyon kicsi falvakban azonban, amelyekben még csendőrőrs sem székelt, a községházán állították ki az igazolványokat, s az ilyen helyről származó kijelentések nem kerültek a nyilvántartóba, akadálytalanul lehetett tehát azokat hamisítani, s bejelentkezni velük bármelyik nagyobb helyen. Erre a célra készítette tehát Vilmos bácsi az Öszöd feliratú pecséteket. Eredeti nyomtatványokat - mivel már úgysem voltak forgalomban, s így nem is lehetett visszaélni velük - viszonylag könnyen szerezhetett egy történész barátjától.

Nagy kő esett le a szívemről, mikor megtudtam, hogy lesznek irataink. Csak azt nem értettem, miért nem hozott magával Péter több pénzt. Legalább egy százast.

- Pontosán ennyit hoztam! - mondta ő. - Csak nem árultam el neked.

Hogy miért nem árulta el, azt nem mertem megkérdezni. Sejtettem a választ: félt, hogy ha tudok a pénzről, könnyelműen fogok viselkedni. S minthogy a gépünk eltűnt, nem állíthattam, hogy nem volt igaza.

- Akkor azt is mondd meg, te nagy okos - veszekedtem ehelyett -, mit csinálunk ma éjszaka! Mert papírokat mára már nem szerezhetünk.

- Én - mondta csendes humorral - alighanem sírni fogok. Te meg majd vigasztalsz.

Volt pénzünk, elmehettünk volna egy olcsó szállodába is, ha tudjuk, hol van ilyen a városban. De erről apám soha nem mesélt. Arról igen, hogy valahol az Aréna úton van egy tömegszállás, amelyen fillérekért kaphatnánk helyet éjszakára, de ezt nem mertük megkockáztatni, mert ott időnként razziát tartott a rendőrség, s még nem voltak rendben a papírjaink. Nem maradt más hátra, az utcákon kellett bolyonganunk reggelig.

Nagyon hideg volt. A városra újra lecsapott a szél, és lesodorta a fák maradék levelét. Nekünk pedig még a pokrócunk is elveszett. Siettünk a Belváros felé, mert a meteorológiai jelenté-

sekből tudtuk, hogy a nagy házak között valamivel kevésbé hűl le a levegő, mint a város szélén. Ez bizonyára így is van, de mi akkor nem nagyon éreztük a különbséget. Fáztunk kívül és belül. Kívül valamivel fagypont fölött lehetett a hőmérséklet, belül mélyen fagypont alatt. Erről nem beszéltünk egymással, de én egyre arra gondoltam, hogy most már soha nem utazhatunk haza, hanem örökké így kell vándorolnunk idegen emberek között. Esküszöm, a kinti hideget még kibírtam volna valahogy. A kétségbeesés törte meg ellenálló-képességemet. Hallottam, hogy Péter halkán nyöszörög mellettem, és volt olyan gyanúm, hogy időnként én is nyöszöröghetek.

- Mondtál valamit? - kérdeztem Pétertől.

- Semmit! - vacogta. - Azt mondtam: nesze neked, Scott kapitány!

Úgy látszik, ő még nem vesztette el teljesen a humorát. Csak éppen nem volt igaza, amikor tréfálkozott. Mert a Déli-sarkon bizonyára hidegebb volt. De hogy Scott kapitány és társai jobban fáztak volna, mint mi ketten, azt nem hiszem. Én legalábbis már egyhuzamban dideregtem, s azt el sem tudom mondani, milyen érzés az, mikor az ember szünet nélkül remeg. Azt viszont sejtettem akkor is, hogy ez a vég kezdete. Az ember ilyenkor utolsó energiáit használja fel, s aztán már a fagyhalál következik.

Megnéztem az órát. Pontosan tizenkettőt mutatott.

- Még csak éjfél van. Nem fogjuk kibírni reggelig.

Vállat vont.

- Muszáj!

- Nem muszáj - tiltakoztam, és megpróbáltam diadalmasan kihúzni magam.

Éppen a gettó szűk utcáiban csavarogtunk, s én láttam, hogy minden kapu alatt ajánlanak kiadó szobát: ágyat vagy albérletet. Sőt, az egyik házban maga a házmester keresett lakót. Elhatároztam, hogy ezt kicsengetem, s ajánlok egy tizedet, ha nála maradhatunk reggelig. És meg is próbálom, ha már megírtuk volna a kijelentő céduláinkat, és biztos vagyok benne, hogy nem is sikertelenül. Így azonban előbb elmentünk a Klauzál térre, hogy az egyik padon, az utcai lámpa fényében kitöltsem az iratokat. Sajnos, remegő kezem nem engedelmeskedett, s golyóstollam az első kísérletnél összevissza vonalat húzott a papíron.

Péter dühösen lökte félre kezemet, és elkapta orrom elől a két nyomtatványt.

- Nem engedem! Ha elrontod, utolsó lehetőségünk is elveszett!

- Így vész el! - suttoztam rémülten. - Reggelig elpusztulunk.

Rám kiáltott valamit, és felrángatott a padról. Talán azt mondta:

- Ne hagyd el magad!

Később megpróbáltam utánanézni, hogy történhetett ez - tudniillik, hogy kettőnk közül ő bírta jobban ezt az éjszakát. Meggyőződhettem arról, hogy az eset egyáltalán nem példa nélküli. Sokat próbált emberek erősítgették, hogy a hadifogságban vagy a börtönben is először az atléták törnek össze, a vékony, cingár legénykéek viszont szinte elpusztíthatatlanok. Úgy gondolom, ez azért van, mert az olyanok, mint én, nem szoktuk meg a szenvedést.

Azt hiszem azonban, a lényegben mégis nekem volt igazam, s ha továbbra is csak mozgással próbálunk védekezni a hideg ellen, megfagyunk hajnalig. Szerencsére a veszély nemcsak testi erejét sokszorozta meg Péternek, hanem mozgásba hozta az agyát is. Még az első sarokig sem jutottunk, mikor hirtelen megállt és felkiáltott:

- Micsoda marha vagyok! - Aztán valami különös szöveget kezdett mondani: - A Szövetség utcai áramátalakító ablakában hajléktalanok gyűlnek össze éjszakára, hogy egy kissé felmelegedjenek...

- Mit beszélsz? - kérdeztem. - Mi ez?

- Egy idézet a Népszavából! - kiáltotta. - Benne van a munkásmozgalom dokumentumaiban is. Hogy ez eddig nem jutott eszembe! Gyerünk!

És átmentünk a Szövetség utcába. Szerencsére a jó oldaláról közelítettük meg. Mert lehet, hogy az áramátalakító ajtaja a Szövetség utcára nyílt, de az a bizonyos ablak a Wesselényi utcára, s kék fényével messze világított az éjszakába. Így nem lehetett elkerülni. Ezúttal csak hárman kuporogtak előtte: egy vénséges vén koldusasszony és két öreg csőlakó. Egy nagy bádog szellőzőcsövön át áramlott ki a meleg, a pince szinte ránk fújta boldogító leheletét.

Az egyik csőves hátát a falnak támasztva aludt. Társa az öregasszonnyal beszélgetett, s mikor észrevett bennünket, gonoszul ránk vicsorított.

- Nincs hely! Lóduljatok tovább!

- Bácsi, kérem - könyörögtem -, nagyon fájom!...

Újabb vicsorgás.

- Fiatal vér, tüzes vér. Ti nem fogtok megfagyni.

Ám a koldusasszony barátságosan megfogta a kezemet.

- Üljetek csak le, gyerekecskéim!

Segített kényelmesen elhelyezkedni. S mikor az ablak fényében meglátta Péter arcát, szánakozva fölsóhajtott:

- Hiszen ez még gyerek! Hány éves vagy, fiacskám?

- Tizennégy! - motyogta Péter. Így halálosan fáradtan nem is látszott többnek ennél. Lekuporodott a pinceablak keskeny padkájára, és borzongva húzta válla közé a nyakát. Az öregasszony pedig benyúlt mocskos iszákjába, kihúzott onnan két karaj kenyeret és két szem kockacukrot.

- Zabáljatok, gyerekecskéim! Legyetek az én vendégeim!

Meleg és étel - micsoda boldogság! Máskor talán kezembe se mertem volna venni a szörnyű batyuból kikerülő kenyeret, most azonban mohón beleharaptam, s a gyomrom szinte énekelt, míg a falat lecsúszott a torkomon.

Péter a cukrot rágcsálta. Én pedig elszorult szívvel láttam, hogy most, mikor révbe értünk, bizonyára a kimerültségtől és a megkönnyebbüléstől, eleredtek a könnyei. Oly csöndesen sírdogált, hogy a vén csőves észre sem vette, csak a kis öregasszony meg én. Nagyon rendes ember lehetett az anyóka, mert ezerráncú arca fénylett a boldogságtól, amíg nézte a cukrot majszóló gyereket.

Aztán Péter szájához emelte a kenyeret, beleharapott, majd a falattal a szájában egyik pillanatról a másikra elaludt. Karja lehanyatlott, aztán egész testével oldalra dőlve, lassan az öreg koldusasszony ölébe hajtotta a fejét.

Reggel arra ébredtem, hogy egy rendőr rugdossa a cipőm talpát. Riadtan ugrottam fel, de nem bántott. Csak felzavart a földről, hogy ne képezzünk forgalmi akadályt. Felkeltettem tehát Pétert is, és gyorsan elindultunk a Körút felé. Csak most vettem észre, hogy a koldusasszony kenyerét még mindig a markomban szorongatom. Gyorsan a zsebembe süllyesztettem, azzal a szándékkal, hogy bedobom az első személtládába.

Péter megfázott, köhögött, és szaporán fújta az orrát. Elhűlve láttam, milyen mocskos a zseb-kendője. De nemcsak az volt mocskos, hanem az ingünk, a ruhánk, az arcunk és a kezünk is. Már nem sokban különböztünk azoktól az utcagyerekektől, akiken három nap előtt még annyira megesett a szívünk.

Hanem a nap ragyogóan sütött, cseppet sem volt hideg, s a jó idővel az önbizalmunk is visszatért. Kezdtek remélni, hogy véget értek szenvedéseink. S nehogy még egyszer a tegnapihoz hasonló bajba keveredjünk, elhatároztuk, hogy még reggeli előtt kitöltjük az öszödi iratokat. Leültünk hát a Klauzál téren, mégpedig ugyanarra a padra, amelyen az éjjel olyan szerencsétlenül szerepeltem, s tréfálkozva billegtettem ujjaimat a fényben, nem remegnek-e.

- Jegyző úr! - mondtam. - Az iratokat!

Péter zsebébe nyúlt, elfehéredett, és kétségbeesetten kezdett kotorászni.

- Elvesztetted? - kérdeztem rémülten.

Nem, a bejelentőket szerencsére nem vesztette el. Csupán a százását lopták el tőle éjszaka. Annyi pénzünk maradt, amennyit apróban őrzött a nadrágzsebében. Ez utóbbit gyorsan megszámloltuk, s aztán aggódva néztünk egymásra. Nem volt valami sok. De azért több, mint amennyire kiadásaink ismeretében számítottam.

- Na igen - magyarázta Péter, és szégyenlősen elfordult -, mert amikor nem láttad, egy tízest már felváltottam.

Ez ugyan nagy pimaszság volt tőle, de mindenesetre ennek köszönhattuk, hogy maradt még valami reményünk. Ha nem váltja fel, ezt is ellopják.

- Különben ezt csak az öreg csöves csinálhatta...

Töprengve összehúzta a homlokát.

- Miféle csöves?

Nem feleltem a furcsa kérdésre. Láttam rajta, a lopás nyomán olyan állapotba került, hogy ismét nekem kell átvennem a vezetést, amit persze e nélkül is megtettem volna. Gyorsan kitöltöttem azokat az átkozott iratokat, s aztán arról kellett döntenem, rögtön induljunk-e lakást szerezni, vagy előbb reggelizzünk valahol. Gyorsan határoztam. Mivel a lakás most nemcsak fedelet jelentett, hanem végleges iratokat is, egy fillért nem költhettünk addig, amíg szobát nem kapunk. Viszont irgalmatlanul éhesek voltunk mind a ketten, s ezért némi habozás után újra kihalásztam zsebemből a koldusasszony kenyerét, kettétörtem, s pirulva nyújtottam Péternek a nagyobbik felét.

- Kenyered van? - ujjongott. - Hol szerezted?

Bármilyen furcsa, úgy látszik, már akkor is aludt, mikor a cukrot majszolta, mert attól a perctől fogva, amikor az áramátalakítóhoz értünk, semmire nem emlékezett. Én pedig nem beszéltem neki a jószívű öreganyóról, akinek kenyerünket köszönhattuk, hogy legalább ő fogyasztassa el az ételt undor nélkül, jó étvággal. Én ugyanis a szutykos tarisznyára gondoltam, és felkavarodott a gyomrom, amikor számhoz vittem az első falatot. Hanem aztán olyan jólesett, hogy röstelkedve bár, de viszolygás nélkül zabáltam be az egészet. Úgy látszik, mégsem hazudtak, sőt nem is voltak túlságosan gyenge fickók apámnak azok a barátai, akik azt mesélték, hogy munkaszolgálatos korukban a szemétdombon összekotorták és megették a krumplihéjat.

Szállást viszont könnyebben kaptunk, mint vártam. Mindjárt az első helyen. Csak mielőtt elindultunk volna, még egy kicsit megpróbáltam ugratni a barátomat.

- Elfelejtetted feljegyezni - mondtam ártatlanul -, hogy a 2-es villamos valóban itt jár a téren.

Péter rám nézett, aztán elővette füzetét, és dacosan feljegyezte:

„A 2-es villamos valóban átmegy a Klauzál téren, aztán befordul a Nyár utcába. Marhaság! Ezek még a közlekedésrendészethez sem értenek.”

Ismerik a Nyár utcát? Olyan keskeny, hogy ma az autók is csak egy irányban haladhatnak rajta. Mikor az első villamost láttam befordulni a sarkán, azt hittem, szét fogja tolni a házakat. Valóban ostobaságnak látszott, hogy ezt a veszélyes megoldást eltűrik, de Péter persze nem ezért jegyezte fel. Egyszerűen ezzel akarta jelezni, hogy szerencsétlenségünk nem törte meg akaraterejét, hanem tovább fogja folytatni történelmi kutatásait.

No, aztán átkeltünk a vágányokon, s még ott a téren megálltunk az első épület előtt. Roskadó, hámlott külsejű ház volt, s kapuján legalább hét cédula hirdetett kiadó szobát. Tíz pengő előlegért megkaphattuk volna bármelyiket, de meglopátásunk után ez már szóba sem jöhetett. Örölnünk kellett egy ágybérletnek is - szerencsénkre ilyen is volt az ajánlatok között:

„Tiszta ágy kiadó. Egy vagy két jobb férfinak. Szuterén. Bejárat az utcáról.”

- Szuterén? - kérdeztem Pétert. - Mi az?

- Pince - mondta ő. - Csak így előkelőbb.

És valóban két pincelejáró volt a házban. Az egyikken festett tábla: Bádogos. A másikon réztáblán csak ennyi: özv. Pamuki Mihályné. Ennek csengő is volt az ajtaján és az ablakán függönyök. Odalopóztunk, és óvatosan belestünk a homályos üvegen. Aztán elszontyolodva néztünk egymásra. Amit lent láttunk, egyáltalán nem volt vigasztaló. Viszont éreztük, hogy éppen ez az, ami vagyoni helyzetünknek megfelel.

Ekkor kinyílt a pinceajtó, és egy természetes asszonyság jelent meg a küszöbön.

- Az isten rogyassza rátok az eget! Leskelődtök egy tisztességes asszony ablakán?!

- Nem leskelődünk, hanem terepszemlét tartunk! - mondtam én. - A kiadó ágy érdekel.

A nő följött az utcára, s csak most láttuk, micsoda hústorony. Tetőtől talpig végigmért bennünket, aztán csípőre tette a kezét.

- Lódulás, amíg szépen beszélek! Pucoljatok haza, és szórakozzatok az édes jó anyáttal!

Elég messze álltunk, hogy szemtelen választ merjek adni erre az ocsmány beszédre, de Péter megelőzött. Elnevette magát.

- Az nehezen fog menni, asszonyság - mondta jókedvűen -, mert őt otthagytuk Öszödön. Este érkezünk a fővárosba.

Mondtam már, hogy Péter mindenkit meg tud hódítani, ha akar? Most is olyan ártatlanul mosolygott özv. Pamukinére, hogy az kissé elbizonytalanodott.

- Kijelentő van? - kérdezte valamivel kevésbé harciasan.

Mivel pedig iratunkon nem látszott, hogy a Klauzál térről származik, utat engedett, hogy lemehezzünk a pincébe, de csak nehezen fértünk át a keskeny résen. Odalent savanyú bűz csapott meg bennünket, s alig láttunk valamit a homályban.

A köves padlójú helyiség egyébként nem volt kicsi, de túlszűfolt. Hét ágy állt benne, mindegyik mellett egy hokedli, láthatóan a ruhák számára. A pince elejéből függönnyel rekesztettek el egy darabkát, ott lehetett Pamukiné szállása. Ülésre az ágyak szolgáltak, de a hokedlikén szükség esetén enni is lehetett. Rajtuk kívül különben senki nem volt a helyiségben, de az ágyneműről látszott, hogy aludtak rajtuk éjszaka.

- Én azokat a vendégeket szeretem, akik korán reggel elmennek, és este jönnek haza! - mondta az asszonyság. Aztán az egyik mocskos fekvőhelyre mutatott a sarokban. - Ez az az ágy. Egy hétre két pengő ötven. Hogy egy alszik rajta vagy kettő, az nekem mindegy.

Megint egymásra néztünk Péterrel, aztán sietve mondtam:

- Megfelel!

Ördögöt felelt meg! Talán még az áramfejlesztő ablakában is jobb lett volna, mint ebben a torokfojtogató levegőben. Tudtuk azt is, hogy három pengőért már udvari szobában is kapni ágyat, az özvegy vagy visszaélt azokkal, akiknek még ötven fillér is számított, s azért adott ilyen kis engedményt, vagy - ami valószínűbb - teljes joggal arra számított, hogy alkudozni fogunk. Akkor még túlságosan tapasztalatlanok voltunk, és nem kérdezősködtünk a többiek-től; de nem hiszem, hogy bármelyikük is többet fizetett két pengőnél. Csakhogy nekünk bejelentő kellett bármi áron, és tudtuk, hogy a rendőrség a lakásadó aláírása nélkül azt nem fogadja el. Így hát még mi féltünk, hogy az asszonyság végül mégsem ad helyet, s ezzel el is követtük az első hibát. Mohóságunk láttán Pamukiné gyanút fogott, s ismét igen harciasan felelt.

- Az semmi! - mondta. - Két ilyen ágrólszakadtnak a vécé is megfelel. Az a kérdés, megfeleltek-e ti nekem. Mit kerestek Budapesten, angyalkáim?

- Munkát! - kottyantotta ki Péter.

Az özvegy egyszerre olyan arcot vágott, mint aki anyja haláláról értesült.

- Állást! - kiáltotta gúnyosan. - Nem vagyok én jótékonyági intézmény! Munkanélkülieknek le is út, fel is út. Takarodjatok!

Péter megszeppent, nekem viszont fejembe szállt a vér. Hát minek néz engem ez a maskara? Hülyének? Elhiszem neki, hogy ebben a disznóólban grófoknak ad ágyat éjszakára?

Egyszerre felvettem azt a hangot, amit az egyik szomszédasszonyunk szokott használni, ha a viceházmesterrel alkudozott.

- Nézze, tésasszony! - húztam ki magam. - Én nem ismerem a pesti szokásokat, de az ilyen asszonyokat, mint maga, odahaza kiseprűzték a faluból a nyelvükért. Vasárnapig előre kifizetem az ágyat. Ha kell, kell. Ha nem kell, találom én még Pesten olyan butikot, mint a magáé! Jobbat is!

- Jobbat? - hördült föl az özvegy. - Nálam nincs ám poloska, fiatalúr!

- Azt elhiszem! - morogta az orra alatt Péter. - Nem bírják a levegőt.

Szóval az előre fizetés varázsigének bizonyult. Pamukiné eltette a pénzt, és ellenkezés nélkül adott elismervényt róla. Aztán fejcsóválva mondta:

- Pesten akarnak állást találni, fiatalúr?

És most megint nagyon figyeljenek ide! Én szoktam hazudni, de nem értek hozzá. Péter nem szokott, de tud. Sőt azt hiszem, élvezettel talál ki történeteket. Most is megveregette az özvegy hurkás tenyerét, és megnyugtatta, hogy nemcsak úgy vaktában utaztunk Pestre, hanem kész állásba jöttünk. A nagybátyja ígérte meg nagyapánknak, hogy elhelyez abban az üzemben, ahol maga is dolgozik. Eredetileg nem is gondoltunk arra, hogy szállást keressünk magunknak, csak éppen kiderült, hogy a nagynénénk smucig nőszemély, s egy éjszakánál tovább se szállást, se ételt nem ad nekünk. Hanem az állást annál is inkább meg fogja szerezni, nehogy hazafelé az útiköltségünket neki kelljen fizetnie.

- Mégpedig nem is lesz rossz helyünk - tette hozzá ábrándosan. - Az öreg a Csonka-gépgyárban dolgozik.

„A csirkefogó! - gondoltam. - Milyen gyorsan jár az esze!”

Azt én is hallottam apámtól, hogy a Csonka irigyelt helynek számított, de eszembe se jutott volna, mikor az özvegyel beszélgetek. Annak pedig kerekre tágult a szeme, és határozottan nőtt előtte a respektusunk. Csak éppen azt nem értettem, miért van erre szüksége Péternek, de aztán ez is kiderült.

- Jó lenne mindjárt elintézni a bejelentésünket is - mondta -, mert még munkakönyvet is kell váltanunk. A Csonka anélkül nem alkalmaz embereket.

Pamukiné teljesen egyetértett vele, s elmagyarázta, hol kaphatunk bejelentő lapot.

- Ha a Csonkában fognak dolgozni - mondta sóhajtva, mikor aláírta a kitöltött blankettát -, nem sokáig maradnak az én szállásomon, fiatalúr. Egy hónap múlva külön szobát bérelnek.

Most már tehát sajnálta, hogy nem leszünk soká az ügyfelei. Péter azonban megnyugtatta. Csak annyit fogunk költeni, amennyit okvetlen muszáj. Nem akarunk Pesten dolgozni. Oda-haza sertésvész volt, s elhullottak a disznaink. Addig maradunk, ameddig összekeresünk két hízóravalót, aztán irány Öszöd.

- Engem - szóltam közbe, hogy én se üljek úgy, mint a kuka - vár a szeretőm.

Az özvegy pedig mindent elhitt, és biztatott, hogy ha megnéztük a várost, nyugodtan jöjjünk haza olyan korán, amikor akarunk.

- Nem eszem én meg a vendégeimet...

- Te Péter! - mondtam, amikor újra kiszabadultunk a pincéből. - Ez a hölgy rosszabb, mint Kikap elvtársnő. Ha megkapjuk az első fizetésünket, úgy lógni hagyjuk, mint a vöcsök!

Igen, de ehhez előbb el kellett helyezkednünk, s efelől voltak némi kétségeink. Én azt ajánlottam, járjuk végig az angyalöldi gyárakat, Péter az új lipótvárosi építkezések mellett kardoskodott. Azt állította, ebben az évben érte el tetőfokát a munkanélküliség, de így tél elején bizonyára keresnek téglá- és malterhordásra segédmunkásokat.

Ezt én is valószínűbbnek tartottam, mint saját javaslatomat, csupán attól féltem, hogy a nehéz munkát a hidegben Péter nem bírja erővel.

- Azt bízd csak rám! - mondta hetykén. Hanem aztán hosszan elnyújtva köhögött. Nagyon megviselte az elmúlt éjszaka.

Jókedvűen indultunk el, és reményvesztve tértünk vissza kora délután. A híres nagy építkezés a tél közeledtére nagyrészt már leállt, s ahol még volt valami munka, hatalmas tábla lógott az állványokon:

„Munkásfelvétel nincs!”

Egyébként minden tele volt ragasztva hirdetésekkel, cédulák fehérlettek a kapukon és a villanyoszlopokon, a kerítések deszkáin és a fák derekán, de mindenki csak eladni akart, venni senki. Kínáltak jó karban levő gyerekágyat és alig használt férfiruhát, sparheltet és varrógépet, mosóteknőt, sőt egy helyen kilenc szalmazsákot is. Egy-két felirat megnevettetett akaratlan humorával - például a kis vendéglőé, melynek kirakatában ez állt: „Zene minden csütör- és vasárnap”, vagy az egyik kapualjban Kovács Gáspárnée, aki finom „házi koszt” ajánlott az ötödik emeleten. De még a nevetésünk sem volt vidám. Állást csak egyetlen helyen kínáltak: egy fűszerkereskedő keresett kifutófiút kerékpárral, ennek a bejáratánál kilenc

biciklista várakozott, tizenkettőtől legalább negyvenévesig. Láttukra Péter keserűen jegyezte meg:

- Ha ezt tudom, az időjáró után kötöm a kerékpáromat is.

Elsőként tértünk haza Pamukiné vendégei közül, de alig alhattunk egy órát, amikor kezdtek szállingózni a lakók. Ma már nem nagyon emlékszem rájuk, de az ő látványuk sem volt túlságosan vigasztaló. Tudom, volt köztük egy rossz arcú férfi a barátjával; rögtön huszonegyezni kezdtek, s mindenáron rá akartak beszélni, próbáljuk meg mi is a szerencsénket, valamint egy idősebb, úgynevezett jobb időket megért munkás, aki óvatosan a fülembe súgta, hogy hamisan játszanak. Az özvegy bemutatott nekik mint új lakókat, akiknek a bácsikájuk a Csonka-gépgyárban szerez állást, mire a rossz képű gúnyosan nevetett.

- Ha ez igaz, megeszem a kalapomat! Nagy hóhányó lehet az a bácsika!

Nem volt kedvünk egy nem létező nagybácsit védelmezni, inkább hallgattunk. A pacák, megtudván, hogy falusiak vagyunk, újból megpróbált játékra invitálni, de aztán ő is békében hagyott. Mi pedig gyorsan ágyba bújtunk vacsorázás helyett, hogy legalább melegben legyünk. Nem szoktam másodmagammal aludni egy ágyon, de ez az előzmények után már egyáltalán nem zavart. Alig hajtottam le a fejem, már aludtam is, és reggel arra ébredtünk, hogy Pamukiné rázza a vállunkat, mert nyolc óráig el kell hagynunk az ágyunkat.

Azt nem beszélem el részletesen, hogyan szaladgáltunk négy napig teljesen sikertelenül állás után. Sokat csavarogtunk, keveset ettünk, s a pénzünk mégis gyorsan elfogyott. Akkor zálogba akartuk csapni az óránkat, de erről is letettünk, mivel mind a kettőnknek Pobeda márkájú volt. Nehezen tudtuk volna megmagyarázni, hogyan jutottunk szovjet órához, ha valaki megkérdezi. Sőt, Péter szerint 33-ban még nem is gyártottak karórát a Szovjetunióban, így ha a rendőrség is beavatkozna a dolgunkba, gyorsan kiderülne, hogy a jövőből pottyantunk ide. Így aztán szombaton úgy látszott, hogy vasárnap már végképp nem eszünk, amikor végre váratlan szerencse ért bennünket. A Garay téri piacon egy néni felrakatta velünk nehéz ládáit a szekereire, s ezért negyven fillért adott. Ez nemcsak ebédre volt elég, hanem nagy erőfeszítéssel még a reggelit is kigazdálkodtuk belőle, úgyhogy csak vasárnap este kellett megkezdenuk a teljes éhezést.

De még este előtt jött a katasztrófa. Az özvegy kérte a következő heti bért, s mi kénytelenek voltunk bevallani, hogy egy vasunk sincs.

- Akkor reggel elköltöznék - vonogatta a vállát Pamukiné. - De azért harag nincs.

- Ugrott a bácsika? - kérdezte a rossz képű, mikor az özvegy eltűnt függőnye mögött.

- Nem is volt! - vallotta be búsan Péter. - Azért találtuk ki, hogy az asszonyság ide vegyen. Azt hittük, Pesten könnyebb munkát kapni, mint odahaza.

És most csoda történt. A rossz képű ránk bámult, és váratlanul elvigyorodott.

- Semmi baj, haverkám! Ahol én dolgozom, ott van munka számotokra is. Reggel eljöttök velem. Ami pedig ezt a kéglit illeti, az özvegynek betömöm a száját.

Azzal bement az asszony után az elrekesztett részbe.

- Csoda történt Gileádban! - hüledezett az öreg munkás. - A Füles jót tesz valakivel! Csak aztán nehogy átejtés legyen belőle!...

Egyébként kissé aggódtam én is - a rossz képűből nem néztem ki semmi jót. De komolyan gondolta az ígéretét. Legalábbis azt mondta, hogy ötkor felkelt bennünket, sőt amikor látta, hogy ismét vacsora nélkül akarunk ágyba bújni, megkínált szalonnával és kenyérrel.

- Hogy bírjátok a munkát! - magyarázta. - Nekem senki ne mondja, hogy szemét munkaerőt szállítok.

Csoda lett volna ez akkor is, ha nem a Füles műveli velünk! Csak azért nem voltam zavartalanul boldog, mert egyre jobban aggasztott Péter. Napról napra többet köhögött, s ha mellettem feküdt, éreztem, hogy egészségtelenül forró a teste. De azt állította, hogy nem betegség okozza a lázát, hanem valami beidegződési zavara van, amitől egy fáradságosabb túra után is napokig hőemelkedése lesz. Többé-kevésbé hittem neki, de már csak azért is örültem a munkalehetőségnek, mert így elvihettem egy körzeti orvoshoz, hogy vizsgálja meg.

Füles hajnali ötkor valóban kihúzott bennünket az ágyból. Reggeli nélkül indultunk el, mert azt mondta, a gyári kintinban majd kaphatunk tejet. Én csak most jöttem rá, hogy még meg sem kérdeztem, hol fogunk dolgozni.

- Pesterzsébeten - mondta kurtán. - Egy textilgyárban. De most pofa be, mert sietünk!

Tőle tanultam meg, hogy a zsugázásnak is vannak művészei. Az átszállójegyeket nemcsak felszedni lehet, hanem átalakítani is. Csupán olyan példányt kell keresni, amelyen egy kissé félrecsúszott a lyukasztás, s akkor az; némi ügyességgel úgy tágítható, hogy az ellenőr sem döntheti el, aznap kezelték-e vagy az előző napon. És ugyanez vonatkozik a többi adatra is. Így aztán szinte idővesztés nélkül zsugáztuk végig a háromnegyed órás utat, bár a villamostól már így is szaladnunk kellett, hogy hat órára elérjük a gyárkaput.

Csak később jöttem rá, hogy Füles szándékosan azért érkezett későn, ne legyen időnk körülnézni. Mert egyébként még én, a vendég is láttam, hogy az üzemben van valami rendkívüli. Rendőrök álltak a kapuk előtt, rendőr ült a portás mellett, és rendőrök ödöngtek az udvaron is.

- Hadiüzem? - kérdeztem csodálkozva. - Úgy értettem reggel, textilgyár.

- Így is van - vonta meg a vállát. - Fonunk és szövünk. A hadiüzemet egyébként sem zsaruk őrzik, hanem katonák.

További kérdezősködésre nem adott időt. Szólt valamit az őrnek, aztán vitt egyenesen a munkaügyi irodára. Itt egy idős tisztviselőt találtunk, aki nem fogadta köszönésünket. Ehelyett - legalábbis én úgy láttam - undorral nézett végig rajtunk a szemüvege mögül. Aztán mogorván kérte a munkakönyvünket.

- Még nincs nekik! - hadarta sietve Füles. - Pár napja jöttek föl Öszödről.

- Hja úgy! Vidékiek! - mondta az öreg, és mintha kissé barátságosabbá vált volna. Beírta egy könyvbe a nevünket, majd úgy nézett ránk, mintha valaki nagyon fontosra akarna figyelmeztetni. De aztán csak ennyit mondott: - Majd vigyázzanak magukra hazafelé!

„Furcsa! - gondoltam magamban. - Ne itt az üzemben vigyázzunk, hanem hazafelé?...”

Meg kell mondanom, Péter reggel óta kábultan viselkedett, azt lehetne mondani, inkább vittük, mint jött velünk, és semmire se figyelt. Az öreg szavaira sem. És éppen ezért én sem sokáig törtem rajtuk a fejem. Péterért aggódtam. Úgy láttam, beteg, s attól tartottam, nem bírja majd a munkát.

„Csak ezt az egy napot húzza ki - imádkoztam magamban -, hogy orvoshoz mehessek vele! Ha beteg, majd dolgozok én kettőnkre is egyedül!”

Hanem a munkával - legalábbis egyelőre - nem volt semmi baj. Valóban fonodába kerültünk, nem hadiüzembe, de az is igaz, hogy soha nem láttam ilyen különös helyet. Kihalt volt, szinte üres. Tíz-tizenkét ember lézengett a nagy teremben, s azok közül is csak néhány dolgozott a gépeken. A többi fel-alá mászkált, hordta egyik helyről a másikra az anyagot. Minket oda-

állítottak a gép mellé: figyeljük a munkásokat, mondván, hogy minket fonóknak fognak kitanítani, mégpedig nagyon gyorsan, néhány nap alatt. Így csak álltunk, nézelődtünk, és senki nem törődött velünk. Egyébként egymással sem sokat. Rosszkedvűen, hallgatagon dolgoztak, és ha megszólaltak, csak azért, hogy veszekedjenek. Számomra érthetetlen volt ez a viselkedés, és még érthetlenebb, hogy a drága gépek háromnegyed része állt. Mert igaz, tudtam apámtól, hogy válság van, és az üzemek csökkentették a termelést, de ha ezért állnak a gépek, mi a fenének vesznek fel új munkásokat?

No de legalább jó meleg volt a helyiségben, s én ezen a héten igazán megtanultam értékelni a meleget. Megkönnyebbülve láttam, hogy Péter is kezd magához térni a kellemes hőmérsékleten, bár a száraz, poros levegőben még többet köhögött, mint azelőtt. Lassanként kezdte tudomásul venni, hogy mi történik körülötte, és egyre jobban csodálkozott.

- Különös hely! - suttogta. - Nagyon különös!

Vállat vontam.

- Az. De mi közünk hozzá? Fő, hogy végre dolgozunk!

Ő azonban összeráncolta a homlokát, és kínlódva törte a fejét valamin.

- Persze! - mondta végül hosszas gondolkodás után. - Tizenhetedike van. Fogadjunk, hogy ez a pesterzsébeti jutagvár.

De valahogyan furcsán elváltozott a hangja. Mintha megijedt volna. Vagy még inkább: szörnyülködött.

Egy mérnökféle jött arra fehér köpenyben, és meghallotta a szavát.

- Persze hogy a Juta! Nem tudták? - kérdezte furcsálkodva. - Akkor hogyan csalták magukat ide?

De nem várta meg a válaszukat. Gyorsan továbbment, mintha megbánta volna szavait.

- Tudod, akkor mik vagyunk? - kérdezte Péter falfehéren, reszkető szájjal. - Sztrájkőrök!

- Hogyan?! - kiáltottam megdöbbenve.

A rémülettől elállt a lélegzetem. Péter pedig kínlódva idézte fel magában, amit bizonyára valami régi iratban olvasott:

- A munkások már három hete abbahagyták a munkát. Magasabb bért és emberségesebb bánásmódot követelnek. Az igazgatóság sztrájkőröket állított be, a munkásság sztrájkórséget szervezett. A sztrájkőröket rendőrök védik, és késekkel is felfegyverezték őket. Ennek ellenére néhányat úgy megverték a sztrájkőrök, hogy kettőt közülük kórházba kellett szállítani, s a többiek se mertek többé munkába járni. A rendőrség kilenc sztrájkolót letartóztatott.

Ez volt hát a gileádi csoda titka! Füles nyilván nem fonással, hanem sztrájkőrök toborzásával foglalkozott, és jutalékot kapott utánuk. Mi pedig ostobán belesétáltunk csapdájába, s így találtam magam én, a szocialista haza neveltje, a híres Vadász család tagja, a gyárosok oldalán, a munkásárulók között!

Elkeseredésemben a falba szerettem volna verni a fejem.

Becsületszavamra mondom, azonnal abba akartam hagyni a munkát, és a sztrájkot éltetve kivonulni a kapun. Tudtam, hogy ott aztán elkapnak, összevernek, és a kapitányságra visznek a rendőrök, de ez nem tartott volna vissza kötelességem teljesítésétől. Csak azért nem indultam tüstént, mert nem tudtam, Péterrel mi legyen: szabad-e ilyen állapotban kitennem egy verésnek, s ha nem, vajon hajlandó lesz-e itt maradni, ha én elmegyek? Így haboztam néhány percig, s közben Péter megelőzött. Tagolatlan kiáltással elfordult a géptől, szaladni kezdett a

kijárat felé, de alig tett három lépést, megingott és összeesett. Utána ugrottam, s épp hogy még elkaptam, mielőtt beverte volna a fejét. Ekkorra már felfelé fordult a szeme. Az emberek összeszaladtak, odajött az előbbi mérnök is. Helyet parancsolt magának, mellénk térdelt, és megfogta Péter pulzusát.

- Csak elájult - mondta. - Éhes?

Benyúltam az inge alá. Bőre valósággal égette a kezemet.

- Orvost! - könyörögtem a mérnöknek. - Biztosan ismét tüdőgyulladása van.

A mérnök félig gúnyosan, félig szomorúan mosolygott.

- Orvost? Ide?... - Legyintett. - Fektessek oda a zsákokra. Én megpróbálom kihívni a mentőket.

A sarokba fektettük Pétert. Öt zsákból derékaljat készítettünk számára, hárommal betakartuk. Nekem azt mondták, maradjak mellette, mert úgysem a munka a fontos.

Negyedóra múlva visszatért a mérnök, de csak néhány Kalmopyrint hozott magával.

- Nem engedélyezték! - mondta komoran. - A mentők nem jöhetnek be, nehogy azt higgyék, szerencsétlenség történt. Ti nem mehettek ki, nehogy úgy lássék, dezertáltak. Mert nekik egy ember, az egy ember, teljesen mindegy, egészséges-e vagy beteg. Csak lássák a sztrájkolókat, hogy mindennap többen vagyunk, mint a megelőzőn. Azt mondják, ez háború, s a háborúban nincs irgalom.

Intett a háta mögé.

- Ezek is olyanok! Van köztük egynéhány fonó és egynéhány munkanélküli, aki valóban dolgozni is kíván. A többi szemét népség. Azért jött ide, mert jó bérért lóghat.

Péter ekkorra már magához tért. Didergett, és halkán sírdogált. De nem félelmében, hanem a gyengeségtől és szégyenében, hogy ilyen helyzetbe kerülhetett.

- De mi nem vagyunk szemét népség! - tiltakozott. - És nem maradunk a sztrájkőrök között!

A mérnök összeráncolta a homlokát.

- Csakhogy itt nincsenek sztrájkőrök, barátocskám! Itt derék magyar emberek vannak, akik a munka szabadságát védik! Értettem?

Sem a hangjáról, sem az arcáról nem tudtam megállapítani, komolyan beszél-e, vagy gúnyolódik. De amikor közbe akartam szólni, leintett.

- A fiú beteg, legyen eszed! Jól ellesztek itt délutánig. Mikor hazafelé mentek, essen össze az utcán. Akkor jönnek a mentők, és kórházba viszik. Ha hazaérkeztek, orvost sem hívathatsz hozzá, mert amíg nincs munkakönyvetek, OTI-igazolványt sem ad a vállalat.

Igaza volt. A kapun nem juthattunk ki, a beteggel pedig nem mászhattam át a kerítésen. Tehetetlenül kellett várnom, amíg véget ér a munkaidő, s a többi sztrájkőrrel együtt távozom a gyárból.

Füles egész nap nem mutatkozott. Eltűnt, felszívódott valahová. Jelzem, nem is nagyon kívántam látni, hacsak azért nem, hogy behúzhassak neki egyet.

Hanem azért titokban azt reméltem, hogy záróra előtt eljön értünk, és együtt megyünk haza. Nem tagadom, féltem. Elsősorban Pétert féltettem, de azért magamat is. Nagyon kellemetlen lett volna, ha az egész napi izgalom után még meg is vernek a gyárkapu előtt. Azt gondoltam, Füles mégiscsak jobban ismeri nálunk a dörgést, tudja, hogyan kell meglógni a sztrájkőrség

elől. És ha legalább a zshiványbecsületből szorult volna beléje valami, nyilván nem is hagyja cserben áldozatait. De hasztalan vártam, nem jelentkezett. Bizonyára már megkapta értünk a vérdíjat, és további sorsunk nem érdekelte.

Így hát, amikor négy órakor lecsengették a munkát, feltámogattam Pétert, és szorongva indultam kifelé. Lent az udvaron a rendőrök összegyűjtöttek bennünket, és húszas csoportokban eresztettek ki a kapun. Figyelmeztettek, hogy az utcán is maradjunk együtt, és lehetőleg villamoson utazzunk haza. A megállóig biztosítanak nekünk fedezetet.

Innen az udvar sarkából, sorunkra várva messziről végre megpillantottam Füles kancsal ábrázatát. Őt három társával együtt különleges elbánásban részesítették: autón szállították el a gyárból.

„Ezért még számolunk!” - gondoltam, és ökölbe szorítottam a kezem.

Na, aztán két rendőr kíséretében mi is kiléptünk a kapun. Körülnéztem, és leesett az állam a meglepetéstől.

Hogy a sztrájkórság micsoda, azt persze tudtam apámtól. Ha lehet, meggyőzéssel, ha kell, erőszakkal nekik kell biztosítani, hogy ha a munkások abbahagyják a munkát, az igazgatóságok idegenekkel se indíthassák el újra az üzemet. De nemcsak hallottam a sztrájkőrökről, láttam is ilyeneket a televízióban. Bemutattak francia, angol, amerikai munkásokat, amint hátukon feliratokkal vagy a kezükben táblával sűrű sorokban járkálnak a bezárt gyárkapuk előtt, s közben ütemes kiáltással éltetik a sztrájkot. Természetesen azt hittem, hogy az utcára lépve itt is ilyenfajta tömeggel találkozom, s majd valahogyan át kell törnünk a soraikon. Elképzeltem, hogyan rohannak ránk minden oldalról, hogyan sodorják el a rendőröket, s ha másképpen nem bírnak bennünket kézre keríteni, felborítják velünk a villamost.

Mikor aztán láttam, hogy az utca a megszokott képét mutatja, vagy talán a szokottnál is csendesebb, nincs se csatárlánc, se transzparenszeket hordozó emberek, azt hittem, az egész sztrájkórségről szóló történet csupán kitalált mese. Nem tudtam, hogy amit ma lehet Londonban, azt nem lehetett tegnapelőtt nálunk. A rendőrség riadóautókkal percek alatt szétszórta volna a tüntetést, és ráadásul teljesen eredménytelen, sőt káros lett volna az áldozatuk. Látszólagos vereségük csak megrettentette volna a sztrájkoló munkásokat. De az elvtársak mégis őrizték a gyárat, csak éppen számunkra és a rendőrök számára láthatatlanul. A mellékutcákban bújtak meg magányosan vagy kis csoportokban, titokban követték a sztrájkőröket, és a rendőrségtől messze, néptelen utcákon próbálták őket elkapni vagy a villamoson megszólítani. Ehhez sokkal több bátorság kellett, mint a tévén bemutatott látványos felvonulásokhoz, mert sokkal nagyobb volt a veszély is. A magányos agitátor nem tudhatta, hogy akit megszólít, nem fogja-e átadni a rendőrnek, a csoportok pedig, hogy míg ők a sztrájkőröket követik, nem követik-e őket is titokban polgári ruhás detektívek.

Én persze mindezt csak később tudtam meg, és amíg élek, büszke leszek arra, hogy az üres utca láttán nem megkönnyebbülésem, hanem csalódásom volt nagyobb. Mert továbbra sem szerettem volna ugyan kikapni, de nem azon az áron, hogy az elvtársak cserbenhagyták a sztrájkolókat.

Péter pedig... Hát igen, Péter sokkal többet tudott nálam a történelemből, de azért ő sem volt eléggé okos. A látszat őt is megtévesztette, s ez az újabb csalódás teljesen letörte.

- Micsoda szégyen! - motyogta. - Meg sem fognak verni a sztrájkötésért.

Az volt a szerencsénk, hogy csak motyogott. Alaposan megjártuk volna, ha a többiek is megértik szavait. Hanem aztán megmakacsolta magát. Megvetette lábát, s az istennek sem akart továbbjönni rendőri felügyelet alatt. Ezt aztán már észre is vette az egyik zsaru, és nagy hangon megkérdezte, miért nem jövünk.

- Nincs pénzünk villamosra, biztos úr! - mondtam gyorsan. - Nem kaptunk előleget!

A rend őre ránk bámult, aztán lassan a zsebébe nyúlt, én pedig már örültem, hogy talán kapok tőle ötven fillért. De aztán meggondolta magát, és üresen húzta vissza a kezét. Legyintett.

- Akkor menjenek gyalog!

Mentem én, de milyen szívesen! Örültem, ha Péterrel mielőbb kievickélhetek a tömegből, és csak a házfalak hallják lázas megjegyzéseit. Befordultam vele az első mellékutcába, s közben könyörögve kértem, hogy legalább ne kiabáljon. De akár a falnak beszéltem volna, rám se hallgatott.

- István bácsi! - kiáltotta elcsukló hangon. - Meggyaláztam a zászlót! Taposson agyon!

Már félrebeszél. Először apámmal tévesztett össze, és lázasan követelte, hogy zárassam ki a szervezetből, aztán tiporjam agyon. Majdpedig nem tudom, kinek nézett, de megragadta a mellemen a kabátot, és dühösen kérdőre vont:

- Hol van az a te híres sztrájkórséged? Na, hol?

- Hát - szólalt meg akkor mögöttünk egy gúnyos hang -, ha éppen minket kerestek, itt vagyunk.

Összerezzenve fordultam hátra. Négy férfi állt mögöttünk. De csak egy pillanatig, mert aztán csak kettő maradt a helyén, a másik kettő elzárta előttünk az utat. Az előbbi hang tulajdonosa, egy fiatalember pedig diadalmasan kérdezte:

- Feri bácsi, kezddhetem?

- Ezeket akarod megverni? - mondta a kérdezett, egy idősebb férfi. - Hiszen ez két egészen fiatal kölyök.

Péter, úgy látszik, megértett valamit a helyzetből, mert felragyogott az arca, és a Feri bácsi mellére vetette magát.

- Pista bácsi! - kiáltotta újból. - Taposson agyon!

Az idős férfi egyszerre elkomorodott. Ellökte magától Pétert, és felháborodva kérdezte:

- Örültnek tetteted magad?

- Nincs szeme?! - ordítottam rá kétségbeesésemben és dühömben. - Félrebeszél. Tüdőgyulladás van.

Aztán csúnyán elkáromkodtam magam, mert már éreztem, hogy másképp bögni fogok. Az én idegeim is felmondták a szolgálatot.

Hanem új ismerőseink, úgy látszik, értettek a fájdalom nyelvén, mert mind a négy egyszerre megnyugodott. A Feri bácsi megtapogatta Péter homlokát, és bólintott.

- Magas láza van.

- Tudjátok, micsoda gyárban dolgoztatok? - kérdezte a fiatalember, most már ő is egészen barátságosan.

- Most már igen! - vallottam be az igazat. - Hogy az isten verné meg ezt a bandát! A barátom szégyenében akarja agyonveretni magát, mert egy napig a sztrájkőrök között dolgozott. Azt hiszi magáról, hogy maga az apám.

- Az apád? - csillant fel a Feri bácsi szeme. - Hát ki a te apád?

Hogy ki az apám?... Összeszorult a szívem... Vállat vontam.

- Senki. De tizenkilencben vöröskatona volt... Egy hete érkeztünk Pestre Öszödről...

Soha többet nem beszéltünk ezzel a négy emberrel, nem tudom, hogy hívták őket, mi lett a későbbi sorsuk, él-e ma közülük valaki. De most már halálomig kedves ismerősömként fogom magamban hordani a képüket. Mert nem lehet elfelejteni, hogy mikor így tisztázódott a helyzetünk, egyszerre milyen szeretettel és gondoskodással vettek bennünket körül. Feri bácsi magához ölelte Pétert, nyugtatta, és kedves, okos szavakkal magyarázta meg, hogy semmi oka a szégyenkezésre, nálunk tapasztaltabb emberekkel is előfordult már, hogy beugratta őket valamelyik csirkefogó. És most egyszerre kiderült, hogy a fiú nemcsak a láztól beszélt félre, hanem része volt ebben az izgalomnak is, mert ahogy lassacskán megnyugodott, kezdett kitisztulni az értelme is. És amikor teljesen magához tért, ismét bebizonyosodott, mennyivel okosabb nálam, mennyivel jobban kiismeri magát a dolgok között. Mert rögtön azt javasolta új barátainknak, intézzék el a Fülest, aki nyilván az igazgatóság fő felhajtói közé tartozik, hiszen autón szállították el a gyárból. Tehát ezt lázasan is észrevette, és levonta belőle a helyes következtetést, míg én egészségesen is csak addig jutottam, hogy otthon majd alaposan megmondom neki a véleményemet. És ha látták volna, hogy felragyogott Feri bácsiék szeme a javaslatára! A fiatal munkás egyszerre lázba jött.

- Melyik az a három közül? Csak nem a kancsal? Őt évet adnék az életemből, ha beverhetném a pofáját!

Péter pedig belevörösödött a boldogságba, mikor így kiderült, nemcsak hogy szégyenben nem maradt, hanem végül is használt az elvtársaknak, akik napok óta sikertelenül vadásztak a három jómadárra. És persze én is feldobódtam. Hiszen azért szántam rá magam a veszélyes utazásra, hogy a vállamat veregessék, és a kezemet szorongassák. És most az sem számított, hogy nem Bem apó, sőt nem is a nagyapám dicséri az eszemet; ezeknek az egyszerű embereknek a köszönete bizonyára nem szerzett kevesebb örömet, mint szerzett volna Kossuthé. Lármásan és egymás szavába vágva magyaráztuk el Péterrel, hogyan lehet a kancsált a legkönnyebben megszorítani, s csak amikor már minden részletet tisztáztunk, józanodtam ki hirtelen, és gondoltam végig az eset várható következményeit.

Reménytelen helyzetbe kerültünk. Egy árva fillér sem volt a zsebünkben, s ha másnap nem megyünk dolgozni, özv. Pamukiné úgy rúg ki a pincéjéből, hogy szputnyikként hétszer kerüljük meg a földtekét. Péter pedig nemcsak az örömtől volt piros, hanem a láztól is. Sőt talán elsősorban a láztól.

- Egy pillanat! - mondtam, mikor már szét akart oszolni a társaság. - Előbb verjete meg engem is. Mert én ma kezetekbe adom a kancsált, de ha csak félig vertek agyon, akkor én holnap ismét elmegyek dolgozni. Muszáj!

Elképedve néztek rám. Aztán Feri bácsi megdöbbenve kérdezte:

- Te sírsz, fiam?

Igen, én sírtam - szerencsére az egész történetben utoljára. És nem is szégyelltem a könnyeimet. Mert ebben a szörnyű, rothadt világban csak kettő között választhattam: vagy elárulom az elvtársaimat, vagy meggyilkolom a barátomat. Hanem Feri bácsi nyugtatónan tette karomra a kezét.

- A sztrájkbizottságban van egy hatgyermekes családanya - mondta. - Három hete nem tud tejet adni a kicsinyeinek.

- A Fernel Karcsi pedig tüdőbajos - tódította a fiatal. - Azt mondják, bele fog pusztulni az éhezésbe. Mégis kitart.

- Ez a világ valóban szörnyű és rohadt - vette vissza a szót Feri bácsi. - A sztrájkolók csak a nyomorúságukat és a kínjaikat szegezhetik szembe a tőkések erejével, mert nincs más fegyverük...

- Én pedig az életemet is!... - szakítottam félbe. - Csakhogy nem az én életemről van szó, hanem a barátoméról!

- Az mindegy! - kiáltotta hevesen a fiatal elvtárs.

Feri bácsi bosszúsan nézett társára, de aztán nem vitatkozott. Zsebébe nyúlt, és kikotort belőle húsz fillért.

- Én is munkanélküli vagyok - magyarázta bánatosan. - Van még pénz valakinél?

Egyszerre összedobtak részünkre egy pengő és harminc fillért. Pedig ez a csekélység sokkal többet jelentett számomra az értékénél: magát az életet. Mert így három napra kifizethetem az özvegyet, és három nap alatt - nem, már nem gondoltam arra, hogy állást keresek, de kijárok a Garay térre és a pályaudvarra, és majd cipelek koffert meg kosarat. Tudtam, hogy meg kell verekednem érte a hozzám hasonlókkal, de majd verekedni fogok. Ha Péteren kell segítenem, nem lehet, hogy ne keressek annyi pénzt, amennyit feltétlenül muszáj.

Elsőként értünk haza a pincébe. Az özvegy már az ajtóban ezzel fogadott:

- Dolgoztatok?

- Igen - feleltem. - De nem kaptunk előleget.

- Nem baj! - mondta ő. - Majd fizettek pénteken. És jó a helyetek?

Vállat vontam.

- Furcsa. Alig kellett dolgozni. És rendőrök kísérték el a villamosig.

- Rendőrök? - csodálkozott. - Miért?

Pedig ő bizonyára tudta, hová szerzett bennünket Fűles úr, csak ki akarta ugratni a nyulat a bokorból. Én azonban adtam az ostobát.

- Nem tudom. Talán hadiüzembe kerültünk.

Így beszéltük meg ezt az elvtársakkal. Attól féltek, ha rögtön eláruljuk odahaza a szándékunkat, a rendőrség esetleg arra gyanakszik, mi árultuk el a kancsal lakhelyét. Akkor kell majd megijednünk, amikor szemünk láttára megverik, és kijelentenünk, hogy ilyen veszélyes munkára nem vállalkozunk.

Különben azt terveztük, hogy az elvtársak még a téren fogják kikészíteni a kancsált, nehogy a többi lakó segítségére menjen, vagy személyleírást adjon támadóiról a rendőrségnek. Úgy látszik azonban, valahonnét figyelték a terepet, s észrevették, hogy Fűles nem sokkal utánunk ér haza, s az özvegyet nem számítva, csak hárman vagyunk a pincében. Márpedig odalent sokkal jobban megszoríthatták a csirkefogót, mint nyílt terepen. Így aztán fél perccel Fűles után ők is lejöttek a lépcsőn, és köszönés nélkül ránk nyitották az ajtót. Most öten voltak, pedig Feri bácsi már nem volt közöttük. Azt hittem, nyomban a még háttal álló Fűlesre vetik magukat, de nem támadtak rögtön. A fiatal elvtárs volt a vezetőjük, s ő inkább egy kis hatáshüvelyet tartott. Verés előtt még gyönyörködni akart a kancsal rémületében.

És valóban, Fűles arca eltorzult ijedtében, amikor hátrafordult, és megpillantotta őket. Hanem aztán zsebébe nyúlt, kirántott egy marha nagy halefet, és pengéjét egyetlen gombnyomással felkattintotta.

- Az elsőt, aki hozzám ér, leszúrom! - kiáltotta rekedten.

Nem értek hozzá, de még én is rögtön láttam, hogy gyakorlott bicskás lehet, és habozás nélkül beváltja fenyegetését. Már ugyanis ha sikerül neki, s azok öten nem tudják előbb kivenni az ökléből a kést. Úgy láttam azonban, hogy az ágyak között, a szűk helyen neki van több esélye - és az elvtársak is dermedten álltak egy pillanatig. Ekkor én felkaptam az öreg melós lábasát a hokedliről, és hátulról úgy vágtam vele fejbe Fülest, hogy megtántorodott. Ezt kihasználva az elvtársak, rávetették magukat, egy szempillantás alatt lefegyverezték, aztán addig ütötték, rúgták, míg eszméletlenül fekvé maradt az ágya előtt. Engem rögtön az elején félrelöktek a verekedéstől. Ezt annál is jobban tették, mert közben az özvegy visítva kirohant függönyei mögül, s megpróbálta leráncigálni lakójáról a támadókat. Erre valaki elkapta a karját, visszapenderítette, és egy jól irányzott rúgással eltüntette a függönyök mögött.

Amikor a támadók eltűntek, még mindig az utasításokhoz tartva magunkat, felemeltük és nagy sápirozások közepette ágyra fektettük „szegény” Fülest. Kigomboltuk a kabátját, lemostuk arcáról a vért. Közben - ezt már saját ötletemből - gondosan letöröltem a halefet is, hogy eltüntessem róla az esetleges ujjlenyomatokat. Péter pedig belépett Pamukiné szentélyébe, hogy orvost és rendőrt hívasson. Az özvegy ájulást színlelve feküdt bíborszínű kanapéján, de a rendőr szó hallatára egyszerre felpattant a helyéről.

- Rendőrt?! - rikácsolta. - Egy frászt! Az én házamba nem jön rendőr!

Hogy ez aztán szerencsénk volt-e vagy szerencsétlenségünk, azt nem tudom megállapítani. Mert a kihallgatástól így megmenekültünk, viszont mindkettőnket azonnal kirúgott a pincéjéből, mégpedig olyan sebesen, hogy a hátralékos bért is elfelejtette megkérni. És azt ígérte, hogy ha magához tér, utánunk löki a harmadik csirkefogót is. Ha látteleire van szüksége, csináltasson a tisztiorvosnál, de ne nála.

V. FEJEZET

Nem tudom, említettem-e már, hogy Péter feljegyzéseiben apám egy állítása mellett az a megállapítás szerepel: csak félig igaz. A mellett ugyanis, hogy a nem fizető lakók bútorát a háziurak az utcára teszik. Láttunk ugyan ilyet is, de csak egyet. A többi esetben nem rakatták a ház elé adósaik holmiját, hanem megtűrték bent az udvaron. Alighanem ennek a szokásnak köszönhattuk, hogy sikerült megmentenem Péter életét. Mert délutántól estig hiába kerestem magunknak lakást, pedig legalább száz emeletet bejártam. Ha tudom, merre találhatók az özvegyéhez hasonló tömegszállások, könnyebben boldogulok. De itt, a Dohány utca környékén a legsötétebb odú, a legrozogább ágy is különb volt Pamukiné pincéjénél, s ezért legalább kétheti bért kértek előre, én pedig egyheti foglalót sem tudtam ajánlani. Pétert nem cipeltem magammal az emeletekre; míg én a lépcsőket jártam, ő a kapu alatt várakozott, de így is egyre jobban gyöngült és reszketett. Kezdtém elhinni, hogy a mérnök jó tanácsot adott; rá kellene parancsolnom a fiúra, essen össze az utcán, s aztán kihívom hozzá a mentőket; de elképzeltem, mennyire fázna a fagyos kövön, és nem bírtam rászánni magam. Csak amikor már láttam, hogy egyébként is rövidesen összeesik, határoztam el, hogy még egyetlen utolsó próbát teszek, s ha az sem sikerül, ehhez a végső eszközhöz folyamodok.

Reménytelenül léptem be az utolsó kapun, s mert itt a földszinten hirdették a kiadó ágyat, magammal vittem barátomat is.

Nos, éppen egy olyan ház volt, amelyben az udvaron a fal mellett egy kiköltöztetett lakó bútorai heverték. Én azonban ügyet sem vettem a tehetetlenül ténfergő családra, hanem megkerestem a földszint hetet, becsöngettem - de nem nyitottak ajtót. A harmadik sikertelen próbálkozás után hozzám lépett egy férfi, és megkérdezte, miért keresem Farkasékat. Mondtam, hogy a kiadó ágy érdekelt. A férfi ekkor gúnyosan felkacagott, durván megkapta a vállamat, megfordított, és az udvar sarkába mutatott.

- Ha az ágy érdekli, nézze meg! - mondta. - Ott áll!

- Maguké volt a hirdetés? - kérdeztem elképedve és kétségbeesve a lehetetlen fordulattól.

- Egy kicsit elkéstek! - bólintott a férfi. - Pedig nagyon kellett volna a pénz.

Csak most néztem meg jobban a családot. Koldusszegény, de nagyon jóra való emberek lehetnek, mert még itt, az udvaron sem hagyták magukra száradni a koszt, és nem rám haragudtak a tévedésemért. A férj átvitt az udvar túlsó oldalára, ahol felesége éppen megpróbálta ágyba imádkozni két édesen szőszke gyermeküket, de a lányok pityeregve tiltakoztak, mert még nem kaptak vacsorát. Riadtan néztem az asszony szenvedő arcát, és megértettem, hogy neki még rettenetesebb lehet két éhező gyermekével, mint nekem Péterrel.

- Mit csináljak? - kérdezett kínlódom a férfi. - Törjek be valahova?

- Én a maga helyében betörnék! - feleltem határozottan. - Gyere, Péter, menjünk!

Eltökéltem, hogy kint a ház előtt lefektetem a kövezetre, és hívom a mentőket. Ő azonban nem mozdult. Azt hiszem, nem is hallotta a szavamat. Talán a gyerekeket sem látta. Csak azt, hogy a fal felé fordítva egy dívány is hever a bútorok között.

- Maguknak már úgymint mindegy! - mondta, mintha álmában beszélne. - Engedjék meg, hogy legalább leüljek egy kicsit.

- Súlyos beteg! - suttogtam riadtan könyörögve. - Magas láza van.

Az asszony otthagya kicsinyeit, Péterhez lépett, és megtapogatta a homlokát.

- Üljön le, lelkem, nyugodtan - mondta szánakozva. - Még be is takarom.

Egy perc alatt talpára állította férjével a rozzant jószágot, leültette rá Pétert, és becsavarta egy valahonnan előkerített takaróval.

Ekkor csodálatos ötletem támadt.

- Ki tilthatja meg nekem, hogy így is kibéreljem a díványukat?! - kiáltottam.

- Ugrat? - mordult rám a férfi fenyegetően, de aztán ránk nézett, és megértette, hogy aligha van kedvem tréfálni.

- Hatvan fillért fizetek előre, ha adnak valami meleg takarót is, és itt maradhatunk vasárnapig.

- Hatvan fillér! - csapta össze kezét az asszony. - Jesszasz! Talán még nyitva van a Weisz!

Kikapta kezemből a pénzt, és elrohant. A férfi pedig hitetlen arccal meredt maga elé, aztán egyszerre könnyel telt meg a szeme.

- Micsoda világ!

Végigfektette Pétert a díványon, s a takaró tetejére még egy ócska paplant is dobott.

- Mást nem adhatok... Csak nem fagynak meg éjjel egy pokróc és egy paplan alatt...

- Pista! - kiáltotta ekkor Péter töprengő arccal, fél könyökére támaszkodva. - Hányas számú ház ez, és hányadika van ma?

Szomorúan adtam meg a választ; azt hittem, ismét félrebeszél. De magánál volt, s csak eszébe jutott valami.

- Akkor - suttogta boldogan, és visszaesett a díványra - tető is lesz a fejünk felett. Pontosan kilenc órákor jönnek a VII. kerületi ifik, és erőszakkal visszaköltöztetik a családot a lakásba.

- Ki költöztet vissza? - kérdezte a férfi. - Mit beszél?

Először megijedtem, hogy Péter így elárulta magát, de aztán nem is tudom, miképpen, eszembe jutottak Vilmos bátyám tréfás tervei, és figyelmeztetően felemeltem az ujjamat.

- Nem tudom, miről beszél! Nemrég jöttünk Öszödről, nem ismerem a pestieket. De ha azt ígéri, hogy tető lesz a fejünk felett, akkor az úgy is lesz, mert ilyenben még sohasem tévedt...

Titokzatosan súgtam a fülébe:

- A nagyanyja boszorkány... Megtanulta tőle a jóslást.

- Ostobaság! Babona! - mondta a férfi, és elmosolyodott. - De örülök, hogy vidékről jöttetek. A szocikkal nem közösködöm. Megvan nekem nélkülük is a magam baja.

Nem folytatta, mert közben visszaérkezett a felesége, kezében egy üveg tejjel, hóna alatt kétkilós kenyérrel. Csaknem sírt a boldogságtól.

- Sikerült! - kiabálta már a kapuból. - Megkérem Varga nénit, hadd forralom meg nála a tejet. Mindjárt kaptok vacsorát! Addig bújjatok ágyba, lelkecskéim!

Bement az egyik lakásba. Férje pedig lehúzta a két kicsi cipőjét, és bedugta őket a dunna alá. Aztán felszeletelte a kenyeret, s addig is nyomott egy-egy szeletet a markukba, amíg felforr a tej. A két kicsi mohón falt.

Nemsokára jött az asszony a lábas tejjel. Három poharat hozott magával. Kettőt a két kicsi számára mert tele, a harmadikat Péternek hozta. És kaptunk egy-egy karaj kenyeret is.

- Fogadják jó szívvel.

- Köszönöm a jóságát! - mondtam. - Engedje meg, hogy megfizessem az ételt.

Odaadtam maradék pénzem egyharmadát. Nem szabadkozott, elfogadta. Szívesen adott volna ingyen is, de nem csodálkoztam, hogy a pénznek még jobban örül.

A férfi segített, hogy megittassam Pétert. Ő fogta a fejét. Közben ismét eszébe jutott szegénykém jóslata, és újból elmosolyodott.

- Még hogy tető lesz a fejünk felett... - csóválta a fejét. - Ha varázsolni tud, inkább azon imádkozzék, hogy ne essen éjszaka.

Rám tulajdonképpen rendkívül mulatságos szerep jutott - ma is büszke vagyok rá, hogy hibátlanul, önmagunk elárulása nélkül tudtam végigjátszani. Mert gondolják csak el: Péter elszólása miatt tovább kellett játszanom a hülyét, és bizonygatnom, hogy barátom ugyan nem tanulta meg nagyanyjától mesterségét, és nem tudja a jövőt tetszése szerint megmondani, de néha rájön az órája, s ha ilyenkor jóslatokat mond, az mindig be is teljesedik. Farkas úr azonban nem volt babonás, nem hitt a jósokban, s ezért gúnyos, bár megbocsátó mosollyal hallgatta erősködésemet. És természetesen neki volt igaza - minden értelmes embernek így kellett a helyében viselkednie: a jóslás lehetőségének még a gondolatát is el kellett utasítania. Röhejes módon azonban alig egy óra múlva mégiscsak benyomulnak az udvarba a hetes ifik, bezárják maguk mögött a kaput, négyen közülük felmennek az első emeletre, becsöngetnek a háztulajdonoshoz, és megszállják a lakását, hogy ne telefonálhasson a rendőrségre; s mikor ez megtörténik, a többiek elveszik a házmestertől a kulcsot, és senkitől sem kérve engedélyt, visszahordják Farkasék bútorait a lakásba. Ő pedig majd el fogja veszíteni a lába alól a talajt, kételkedni kezd a józan észben, hiszen a valóság - tudniillik az, hogy mi a jövőből érkezünk ide - még sokkal fantasztikusabb, mint hogy valakinek jóstehetsége legyen, s így inkább fog arra gyanakodni, hogy a babonának igaza van, mint az igazságra.

Mint látják, ezúttal én is folytathattam volna Péter jóslatát. Mert ha én nem is emlékeztem az esetre naptár, óra és házszám szerint, apám elbeszélései között nekem is ez volt az egyik kedvenc történetem, és pontosan emlékeztem minden részletére. Ebben rejlett a helyzet komikuma: az tudniillik, hogy ha majd végignéztem az eseményeket, akkor jobban fogom ismerni azokat, mint aki elmesélte. Mert aki elmesélte - mármint az apám -, egy percig sem volt bent az udvaron. Ezt az akciót ugyanis a hetes ifik különösen gondosan készítették elő. Ez volt az első ilyen vállalkozásuk, és sokkal veszélyesebbnek hitték, mint amilyennek végeredményben bizonyult. Ezért nem engedték benne részt venni azokat, akik közel laktak, az Almássy és Klauzál téri srácokat, nehogy felismerje és elárulja őket valaki. A csikágói gyerekeket vonultatták fel, s kölcsönkértek az angyalföldi szervezettől is néhány elvtársat. Így került ide apám. S mert a rendezők úgy gondolták, hogy az utcán örködőket fenyegeti leginkább a felismerés veszélye, őt is ezek közé állították.

De mulatságosnak tartottam azt is, hogy a résztvevőknek sejtelmük sem lehet arról, hogy a költöztetés nem egészen úgy fog lejátsszódni, ahogyan a valóságban történt, hiszen azóta belecsöppent a históriába két kölyök, aki tulajdonképpen ekkor még meg sem született, s most az egyik mégis betegen fekszik a díványon, a másik pedig segíteni fog a hurcolkodásban, s közben izgatottan reméli, hogy meg tudja oldani egy olyan rejtély nyitját, amelyet az igazi résztvevőknek 1963-ig sem sikerült megfejteniük. Farkas ugyanis rendkívül gyávának bizonyult. Tiltakozott visszaköltöztetése ellen, s avval fenyegetődött, hogy ő maga fogja reggel ismét az udvarra cipelni a bútorait. Apámék persze rettentően feldühödtek ezen az ostobaságon, és szidták a véletlent, hogy a sok hajléktalan közül éppen erre a szerencsétlenre esett a választásuk. Később viszont megnyugvással értesültek arról, hogy a pasas két hét múlva még mindig a lakásában volt - de hogy mi történt közben, azt nem sikerült kideríteniük.

„No - gondoltam -, akkor én most megtudom.”

Sajnos, az ügynek nemcsak ilyen mulatságos oldalai voltak, hanem izgalmasak is. Először is az aggasztott, mi lesz, ha a visszaköltöztetés után megjelenik a rendőrség, és ott talál minket is. Ezt a gondomat azonban hamar elvettem, hiszen a Pesten töltött másfél hét véglegesen tisztázta előéletünket, könnyen megmagyarázhattuk, miért estünk be éppen Farkasékhoz. Maradt tehát a másik probléma: az apám. Ott fog őrködni az utcán. Mit tegyek? Próbáljak meg ismét beszélni vele? Vagy jobb, ha nem kerülök a szeme elé?

Úgy döntöttem, ismét megkísértem a szerencsémét. Kilenc óra előtt kimegyek a házból, s ha már becsukták a kaput, s apám másodmagával marad, akkor sem sokat árthat nekem, ha másodszor is begurul, megszólítom.

Sajnos, vagy apám, vagy Péter, de valamelyikük rosszul emlékezett az akció idejére. Az elvtársak nem kilenckor érkeztek, hanem jóval előbb. Észre se vettem, hogyan, egyszerre csak ott álltak az udvaron. Zsúfolásig megtelt velük a ház. Egyébként jóval idősebbek voltak, mint képzeltem, tizennyolc évesnél bizonyára egyikük sem volt fiatalabb. Ezt leszámítva azonban éppen úgy viselkedtek, ahogyan apám mesélte: néma csöndben megvárták, amíg négy társuk lefoglalja a telefonkészüléket, csak akkor láttak munkához. És Farkas is igazolta jól értesültségemet; kezét tördelve könyörgött az elvtársaknak, ne hozzák nyakára a rendőrséget. Felesége pedig meghúzódott az udvar egyik sarkában, és némán, mozdulatlanul nézte, hogy kerülnek vissza lakásába a bútorai.

Én Péter mellett térdeltem. Mélyen aludt. Arca piros volt, álmában is ide-oda dobálta a testét. Fel akartam ébreszteni, de aztán nem vitt rá a lélek. Pedig tudtam, nehezen fogja megbocsátani, ha nem lehet tanúja a VII. kerületi ifik e híres, a történelemben is megörökített fegyvertényének.

Hát amint ott térdeltem, és kétségek között törtem a fejem, valaki hátulról vállamra tette a kezét. Megfordultam. Nagy meglepetésemre egy lány állt mögöttem - nekem erről senki nem beszélt, és biztosra vettem, hogy csak férfiak vettek részt az akción.

- Mi van a fiúval? - kérdezte. - És egyáltalán: hogy kerültök ti ide?

Az igazat megvallva, nem az otléte volt a nagyobbik meglepetés, hanem a külseje. Észrevehették az eddigiekből, hogy nem voltam valami udvarlós természetű. Mondhatnám úgy is, egyáltalán nem érdekelt a szoknya. Hanem ez a lány!... Hogy milyen volt, azt nem is tudom elmondani. Csak azt tudom, világosabb lett az udvar, amikor megláttam a két finom kis gödröcskét az arcán, fényes szemét és szeménél is fényesebb, kedves mosolyát.

Felugrottam, néhány szóval elmagyaráztam, kik vagyunk, s hogy Pétert azért nem keltem fel, mert súlyos beteg. De ha a díványra kerül a sor, én majd ölben beviszem.

- Orvos látta? - szakította félbe szóáradatomat.

- Orvos?! - sóhajtottam keserűen. - Miből?

Megfordultam, hogy ölbe vegyem Pétert, de a lány gyengéden félretolt.

- Ugyan! Elbírjuk a dívánnyal együtt is.

És bevittük a dívánnyal együtt. Ő ment elől, én hátul. S miközben csodáltam, milyen könnyedén mozog a nehéz teherrel, zavaromban megbotlottam a küszöbön.

Farkasné addigra bent volt a szobában, és mutatta, melyik bútort hová tegyék a fiúk.

Fél óra alatt befejezték az egész akciót, és olyan gyorsan, ahogyan jöttek, eltűntek az éjszakában. A lány búcsúzóul keményen megszorította a kezem.

- A barátodról pedig - mondta - gondoskodni fogunk. Ne aggódj, nem lesz semmi baj!

Elkísértem a kapuig, s még akkor is néztem utána megbabonázva, amikor már régen befordult a mellékutcába.

Farkas az asztalnál ült, és két kezével fogta a fejét. Az asszony kissé arrébb húzódva, lyukas gyermekholmikat foltozott. A két kicsi már újból aludt. Péter fel sem ébredt az egész hurcolkodás alatt. Nagyon féltettem. Az arca verejtékben fürdött, és nehezen lélegzett.

- Nem küldhetem el ilyen betegen! - mondta a férfi tompa kétségbeeséssel. - Pedig kellene!

- Hálából, amiért megetette a gyerekeidet... - felelt az asszony csendesen, anélkül, hogy a varrásból felemelte volna a fejét.

Farkas felpattant, mintha kígyó marta volna meg.

- Mit csináljak? Nem vagyok hős, tudod.

Felesége vállat vont.

- Én sem. De azért van eszem. Nem küldöm el a háztól azt, aki szerencsét hozott nekünk.

- Szerencse... - nyögte a férj. - No hiszen!

A házmester nyitotta rájuk az ajtót.

- Semmi baj, Farkas úr! - kezdte már a küszöbön. - Beszéltem Csopaki úrral. Majd mi ketten kora reggel visszavisszük a bútorokat. Legfeljebb a fiatalúr is segít. Az éjszakát töltsék csak nyugodtan idebent.

Farkas arca egyszerre felderült.

- Mondja meg Csopaki úrnak, hogy köszönöm... - Aztán sóhajtva tette hozzá: - Egy éjszaka is valami!

Hanem az asszony letette öléből a ruhákat, és odaplántálta magát a férje elé.

- Ide figyelj, Farkas! Öt órakor nyitják a kaput. Ha félsz, elmehetsz. De aki a bútoromra teszi a kezét, annak kikaparom a szemét. A gyermekeimet nem engedem! Egyiket sem a három közül! Mert most már - Péterre mutatott - ő is az én fiam!

Hirtelen felcsattant a hangja:

- Értette, házmester úr? Hívják csak a szállítómunkásokat meg a rendőrséget, annak majd engedelmeskedem! De addig kopogjon, ha be akar jönni, és törölje le a mocskos cipőjét a küszöbön!

Farkas, mintha pofon vágták volna, hátrakapta a fejét, a házmester pedig váratlanul elvigyorgott.

- Ha nem mondja el senkinek, Farkas úr, elárulhatom, hogy a feleségének van igaza. Az is bolond, aki önként kiköltözködik, és nem várja meg, amíg kiteszik.

Tréfás tisztelettel hajolt meg Farkasné előtt.

- Jó éjt, asszonyom!

A kicsi asszony finoman elmosolyodott.

- Annyira azért nem haragszom magára. Továbbra is Farkasné vagyok.

Farkas szó nélkül visszaült az asztalhoz, és újra öklére támasztotta a homlokát. Én megcsókoltam Farkasné kezét. Ezt sem tettem, mióta az eszemet tudom.

Tíz óra tájban - az időt nem tudom pontosan, mert az órát napok óta a zsebemben hordtam, s nem mertem megnézni idegenek előtt - erősen megzörgették az ajtót, összerezkentünk mind a hárman.

- A rendőrség! - ugrott fel Farkas sápadtan, és csak a harmadik zörgetésre indult el lassan az ajtó felé. De nemcsak ő ijedt meg, hanem én is. Mert amikor a nyakunkon volt a veszély, egyszerre rájöttem, hogy mégsem volt olyan egyszerű a dolgunk, ahogyan hiszem. Mert két özödi srác önmagában valóban nem kelthet gyanút. De ha ez a két srác véletlenül betéved özvegy Pamukinéhoz, s azután pincéjében megverik a fő-fő sztrájktrőrt, majd betéved Farkasékhoz, s még aznap visszarakják a bútoraikat, akkor a rendőrség könnyen kereshet összefüggést a két véletlen között.

Már tudniillik, ha az első eset is kiderül.

Így hát az én szívem is a torkomban dobogott, amikor Farkas végre kinyitotta az ajtót. De nem rendőr kopogtatott, hanem egy szemüveges fiatal férfi, aki a kezében ismerős alakú táskát hozott.

- Én vagyok az orvos - mondta. - Ki a beteg?

Meg sem várva válaszunkat, és mit sem törődve elképedésünkkel, már ment is Péter fekhelyéhez. Félrehajtotta a takaróját, és kurtán felnevetett.

- Azért levetköztethetted volna! - szólt oda nekem. - Nem vagytok már az udvaron!

Bosszantó volt. Ennyi valóban eszembe juthatott volna orvos nélkül is.

Segítettem levetköztetni Pétert. Az orvos lehúzta róla az inget, és kért egy törülközőt, hogy megszárihassa átizzadt testét. Én pedig aggódva vettem észre, hogy a sápadt bőr láttán tekintete elkomorodik. De nem tett semmi megjegyzést, hanem megkezdte az alapos vizsgálatot. Engem kért meg, hogy emeljem ülő helyzetbe a beteget, de Farkasné szelíden félretolt.

- Ehhez én jobban értek, doktor úr!

- Köszönöm! - mondta az orvos, és elmosolyodott. - Persze se sóhajtani, se köhögni nem fog nekem. De azért ketten együtt csak boldogulunk vele.

- Két órája nem tért magához. Nem lesz ebből baj, doktor úr? - kérdezte aggódva az asszony.

- Nem eszméletlen, csak alszik - nyugtatta meg az orvos. - Végsőkig kimerülhetett.

A vizsgálatot elvégezve, állott vizes ruhába csavarta Péter felsőtestét, s utasított, hogy kétóránként cseréljem a borogatást. Aztán felírt kétféle orvosságot, egy kanalasat és egy tablettát, s megparancsolta, hogy azonnal csináltassam meg a recepteket az ügyeletes patikában. Mielőtt megkérdezhettem volna, hogy miből, letett a recept mellé három pengőt is.

- A szirup beadásához - magyarázta közben - nem kell felébresztened. Ha a szájába töltöd, lenyeli alvás közben is.

Aztán a kezét nyújtotta, és elbúcsúzott mindenkitől.

- No, doktor úr - mondta ekkor Farkas -, olyan orvost már láttam, aki ingyen vizsgálta meg a beteget. De olyat még soha, aki maga fizette meg a honoráriumot is.

- Én sem! - válaszolta gyorsan. - Biztosra veszem, hogy ha fiatal barátom munkához jut, megadja nekem, amivel tartozik.

Kilépett a szobából, és intett, hogy menjek vele.

Elsápadtam. Nem gondolhattam mást, mint hogy a vizsgálat súlyos eredményét akarja közölni velem. És tulajdonképpen nem is tévedtem, csupán a diagnózis volt meglepő.

- Ha a barátod parasztyerek, akkor én kondás vagyok Egyházashetyén. Csak az olyan jó emberek vehették be ezt a maszlagot, mint a házigazdátok. Kik vagytok ti tulajdonképpen?

Nagyot nyeltem ijedtemben. Aztán az igazsághoz híven ezt feleltem:

- Ezt nem szabad megmondanom.

Meglepetés nélkül bólintott.

- Gondoltam. Azért is írtam fel ezt a szenteltvizet. A barátod túl van a veszélyen, és csak arra van szüksége, hogy ne legyen szem előtt, ha Schweinitzer mégis kiküldené a detektíveit. Azok nem hiszik el nektek, hogy parasztok vagytok. Hajnalban bevittem a Szabolcs utcai kórházba, vannak barátaim, akik a kedvemért ott tartják három napig. Az orvosságot tehát csak add be neki, hogy ne legyen gyanús, ha a mentők érte jönnek. Nem használ ugyan, de nem is fog ártani. És adj vissza két pengőt, mert ez volt az egész vagyonom. Egyelőre én is állás nélkül vagyok.

Visszaadtam a két pengőt, s aztán hálásan megszorítottam a különös orvos kezét. Akkor már sejtettem, kivel találkoztam, de tudtam, hogy nem szabad megkérdezni a nevét. Hazaérve a régi elvtársak könnyen felismerték leírásomból, és megerősítették sejtelmemet. Kitűnő elvtárs, nagyszerű orvos volt szegény. Ma már nem él. A nyilasok pusztították el a háború alatt.

No, aztán megvettem az orvosságot, és siettem haza. Hálával gondoltam a kis elvtársnőre, aki ilyen gyorsan küldött segítséget. Szerettem volna, ha még találkozom vele, de jól tudtam, hogy ez egyáltalán nem valószínű.

Otthon beadtam Péternek az orvosságot, majd leültem a dívány szélére, hogy idejében cserélhessem rajta a borogatást. Hanem Farkasné ágyba parancsolt engem is. Azt mondta, ő már megszokta a virrasztást, én pedig tönkremegyek, ha nem alszom ki magam. Így aztán bebújtam én is Péter mellé, és rögtön elaludtam. Csak arra emlékszem, eléggé zavarosan, hogy egy ízben felébredtem, amikor a jó asszony kicserélte Péter testén a lepedőt, s hogy aztán hajnalban a mentők elvitték a barátomat. Ő még erre sem ébredt fel. De magam is elaludtam újra, és mire kinyitottam a szemem, Farkasék vekkere delet mutatott. Ágyam mellé már oda volt készítve a reggeli: egy pohár tej és egy karaj kenyér. Kérdően néztem házigazdánkra: mi ez?

- A feleségemnek igaza volt, fiam! - mondta boldogan. - Szerencsét hoztatok ránk. A háziúr megengedte, hogy itt maradjunk még egy hónapig.

Közelebb hajolt, s a fülembe súgta:

- A házmester szerint megfenyegették, nagyon megverik, ha feljelent a rendőrségen...

Kiugrottam a takaró alól, és magamra kaptam ruháimat.

- Máskor keltsenek fel hat órakor. Felkopik az állunk, ha délig lustálkodom.

Farkasné tegnap azt mondta, most már Péter is az ő fia.

Nos - gondoltam -, ha ő a barátom anyja lett, akkor én az apja leszek a lánykáinak. Erős vagyok, fiatal, ügyes - történjék bármi, megkeresem a kenyerüket. És persze a házbért is, ha tudom, ne kelljen egy hónap múlva újra lakást keresnünk. Nem szaladgálok többé állás után, hanem majd cipelek a piacon kosarat, szatyrot...

Egy pillanatra elszorult a szívem, mert rájöttem, hogy a „kosarat, szatyrot” kifejezés egy József Attila-versből való, s erről eszembe jutott elhagyott otthonom, az iskola, a tanműhely s a tanműhelyben az öreg művezető - vagyis az apám -, a biztonság, a nyugalom, s átkozottul szerettem volna, ha Kikap elvtársnő valamiért megmossa a fejemet. Mosolyognom kellett, hogy milyen csuda módon kényes voltam az önérzetemre, és nem is sejtettem, mekkora szerencsém van, hogy kényes lehetek rá. Most pedig elhatároztam, hogy önként megcsókolom a

nagyságák kezét, hogy félrelökők utamból idős embereket, megverekszem a velem egyidőssekkkel, ha kell, a fejem tetejére is állok, csak hogy csomaghoz és borra valóhoz juthassak, és eltarthassam új családomat.

A kutya úristenit ennek az átkozott világnak!

Délben már nem mehettem a piacra, elindultam hát a Keletihez. Ahogy közeledtem célomhoz, úgy kerített egyre jobban hatalmába a harci láz. Remegtem, de nem a félelemtől, hanem az izgalomtól. Biztosra vettem, hogy győzni fogok. Napóleon érezhette így magát első ütközete előtt.

És valóban, mintegy három óra múlva átizzadva, berekedve, fáradtan, de boldogan indultam haza. Másfél pengőt kerestem egyetlen délután, s közben még ahhoz is volt időm, hogy ingyen a villamoshoz cipeljem egy idős néni kosarát.

Otthon büszkén vágtam az asztalra öt darab húszfillérest:

- Tud még vásárolni, Farkas néni?

Az asszony felkiáltott örömeiben. A két kicsi nyakamba csimpaszkodott, és megcsókolt kétfelől. Aztán anyjuk szoknyájába fogódzva rohantak vele a boltba. Csak Farkas nem örült a pénznek. Előbb elpirult, aztán elsápadt, és kétségbeesett mozdulattal vetette magát végig az ágyon.

- Baj van, Farkas úr? - kérdeztem megrökönyödve.

- Mi baj lehetne? - kérdezett vissza. - Semmi. Legfeljebb az, hogy élek. És hogy a feleségem elfogadja az alamizsnát, én pedig nem mondhatom neki, ne fogadja el.

- Alamizsnát?! - szisszentem fel én. - A felesége tegnap fiává fogadta a barátomat!

Nem ügyelt rám. Mondta tovább a magáét:

- Tudod te, micsoda ragyogó teremtés volt, mielőtt elvettem feleségül? A legszebb lány a Szondi utcában, és a legbüszkébb is. Kilenc kőrjét utasította el! Én voltam a tizedik... - Legyintett. - Honnan is tudnád? Teljesen tönkrement mellettem. Akármelyikkel jobb sora lett volna a kilenc közül, mint velem. Nekem semmi sem sikerül.

- Ugyan, Farkas úr! - kiáltottam bosszúsán. - Nem maga van egyedül munka nélkül. Az üzemekbe én sem tudtam bekerülni. A pályaudvar pedig bizonyára nem jutott az eszébe.

- Képzeld! - morogta. - Eszembe jutott. De én onnan sem hoztam haza pénzt.

Egyszerre elszállt a diadalérzetem. Eszembe jutott, hogy kétszer is elkaptam a bőröndöt egy ilyen Farkashoz hasonló, lassú mozgású, idősebb férfi orra elől. Vagyis - ha már az is apa - az ő családja ma azért éhezik, mert én jóllakatom a Farkas gyerekeket... Mondhatom, kínos felfedezés volt, még akkor is, ha nem tehettem másként. Vajon - kérdeztem magamtól - apám és nagyapám, akik ki tudják fizetni lakásuk bérét, gondolnak-e valaha arra, amire én? Hogy amikor dolgoznak, más, náluk nyomorultabbak elől veszik el a kenyeret?

Azt hiszem, nem. Legalábbis apám erről soha nem beszélt. Valószínűleg annyira megszokták az ő világukat, hogy egészen természetesnek tartották azt, ami számomra egyáltalán nem volt természetes. Viszont haragudtak rám, amiért én egészen természetesnek tartom, hogy iskolába járhatok, vagy hogy napjában ötször eszem.

- Talán annak is örüljek, hogy eleget ihatok? - kérdeztem egyszer dühösen az egyik vitánk hevében.

Felháborodásában lehülyézett, pedig könnyebben csúszott ki egy pofon a tenyeréből, mint lealázó kifejezés a száján. Azt mondta, szemtelenkedem, mert én is jól tudom, hogy víz mindig volt elég, és az ember nem örül annak, amiben soha nem szenvedett hiányt.

- Itt van víz, de a Szaharában nincs! - feleltem kíméletlen logikával. - Akkor talán annak örüljek, hogy nem a Szaharában lakunk? - Aztán vállat vontam. - Különben nálunk kenyér is van elég...

- Ez a dolog lényege! - mondta erre ő elégedetten. - Annak örülj, hogy bár ott laksz, ahol én születtem, mégsem ugyanabban az országban élsz.

Abbahagytam a reménytelen vitát. Képtelen volt megérteni, hogy mindenki annak a világnak törvényei szerint ítéli meg, mi az örülni és mi a sírni való, amibe beleszületett. Pedig ez megdönthetetlen tény. Legalábbis én soha nem ismertem olyan magyart, akinek hiányzott volna, hogy Nigéria nem a mienk. Angliában viszont - úgy mondják - sok ember bánkodik amiatt, hogy nem az övék.

Azt persze soha nem mesélte el az apám, hogy még neki is, aki egész életében a dolgozók összefogásáért harcolt, mások előtt kellett elennie a kenyeret, ha élni akart. Pedig ez még sokkal szörnyűbb, mint az éhezés.

Azt viszont sokszor jósolta, hogy ha csoda folytán visszaállna nálunk a kapitalizmus, mi, fiatalok elpusztulnánk egy év alatt, mert nem bíránk élni az ottani viszonyok között.

Nos, én azóta kipróbáltam a Horthy-korszakot, s ezt őszintén megvallva, nem hiszem el. Ezzel szemben attól tartok, hogy rendkívül gyorsan elzúllenénk. Megismerve a farkastörvényeket, látva, mennyi disznóságot kell akaratlanul is elkövetni, azt hinnénk, mindent szabad, s nem ismernénk fel a tisztesség és tisztességtelenség határát - amit pedig mindenki ismert, aki a kapitalizmusba beleszületett.

Hogy mire gondolok?

Mindjárt elmesélem, mit csináltam én. Most már egyáltalán nem szégyellem az esetet.

Másnap már két helyen is dolgoztam: reggel a Garay téri piacon, ebéd után a pályaudvaron, de délelőtt-délután együtt sem kerestem annyit, mint első próbálkozásom három órájában. Összesen 60 fillérrel tértem haza, ami jóformán a hideg vízre sem volt elég. Igaz, egész nap kísértett Farkas szomorú tekintete, és nem volt szívem, hogy elorozzam a munkát az idősebb emberek elől. Este aztán megállapítottam, hogy ha nem alkuszom meg a lelkiismeretemmel, hamarosan felkopik az állunk. De azért két napba tellett, míg sikerült visszaszereznem kezdő formámat, s nem vettem észre, milyen csalódottan néz utánam az, akit megelőztem. Gyors voltam, ügyes, megbízható s alighanem rokonszenves is, így a negyedik napon túljutottam a bűvös másfél pengős kereseten, a hét végére pedig elértem átlagosan a napi kettőt. Ezen a határon azonban, bárhogyan iparkodtam is, nem sikerült átlépnem.

Márpedig tessék kiszámítani, huszonnégy hétköznap van a hónapban, ez negyvennyolc pengő. Ehhez még megkereshetem vasárnap a felét, ez összesen ötvenkettő. S ebből a csekélyke összegből ki kellett volna fizetnünk a háziúrnak elsején huszonkilenc kemény pengőt - több mint a felét! Nem hittem a fülemnek, amikor meghallottam az összeget. Egyszerre megértettem, hogy a piacolásból aligha tudom Farkasékat és magunkat eltartani.

Persze cserben is hagyhattam volna házigazdáinkat - már volt pénzem, adhattam előleget, könnyen találhattam volna másik szobát. De ehhez nem volt semmi kedvem. Mi tagadás, megszerettem a két picinyt és az anyjukat, sőt Farkassal sem volt többé semmi bajom. Inkább megkettőztem iparkodásomat, gyorsabban futottam végig a piacon, fűgében előztem meg vetélytársaimat, s végül is az egyik délelőtt egy idősebb férfinak nem az orra elől, hanem a

kezéből ragadtam el a csomagot, egy ismerős kofa kosarát. Kaptam is nyomban a kofától egy akkora pofont, hogy nem apám, de öregapám kezéből is számot tett volna. Aztán néhány közvetlen mondattal elmondta véleményét rólam, valamint a szüleimről külön-külön és együttesen, s közben olyan szavakat használt, amelyeket nálunk egy huligán is csak nehezen ejtene ki a száján nyilvánosan. A gyorsan gyülekező háziasszonyok mégsem őt szidták, hanem engem, s csak fürgeségemnek köszönhettem, hogy további verés nélkül megúsztam, amiért az öreg kezéből kaptam azt a csomagot, amit egy másodperccel korábban az orra elől még nyugodtan fölszedhettem volna.

Megvallom, ma sem értem pontosan, miféle felháborító különbség van a két eljárás között, hiszen az eredménye mind a kettőnek ugyanaz. Pedig sok ilyen apróságot kellett volna megtanulnom ahhoz, hogy az életben kiismerjem magam, de nekem csaknem mindegyikről úgy tűnt, ostobaságot takar. Hallottam olyan fogalmakról, mint tisztességes verseny és szennykonkurrencia, és ez utóbbit akkor is elítélték, ha sokkal kisebb kárt okozott, mint az első.

Például öngyilkos lett a sarkon túl az a bizonyos Weisz nevű fűszeres, akinél Farkas néni vásárolt. Csődbe kergette egy Szövetség utcai boltos, ahogy akkor mondták, egy konkurens. Ez utóbbi ügyesebb volt nála, udvariasabban szolgálta ki a felnőtteket, a gyerekeknek pedig számológéddel osztogatott, s így azok akkor is nála vásároltak, ha a másikhoz küldték őket a szüleik. De ezt a gyilkost egy rossz szóval sem illette senki, mert azt mondták, nem használt tisztességtelen eszközöket. Viszont lakott a házban egy háromgyermekes asztalos, akit mindenki került, amióta megtudták, hogyan sikerült állást szereznie: addig itatott egy művezetőt, amíg elküldte egy fiatal, nőtlen munkását, s őt vette fel helyette. A fiatalember nem ölte meg magát, sőt pár hónap múlva újra elhelyezkedett, de ezt nem vették enyhítő körülménynek ugyanazok, akik a boltossal szívesen fogtak kezét.

Szóval ezeket az ügyeket én nem tudtam megérteni, de az ott élők, úgy látszik, mind egyformán gondolkodtak, és teljesen egyetértettek velük. Farkasné is kétségbeesetten csapta össze a kezét, mikor elmeséltem, miért kaptam pofont a piacon.

- De Pistukám! Egy ilyen derék gyerek!... Rettenetes!

A jó lélek nem is sejtette, mennyire eltalálta az igazat. Valóban rettenetes dolgot cselekedtem. Néhány nap alatt elvesztettem miatta legjobb ügyfeleimet. A kofám többé nem engedte meg, hogy hozzányúljak a holmijához; de nem elégedett meg ennyivel, hanem lebeszélte rólam a társnőit is. Rövid idő alatt felére csökkent a keresetem. Pedig akkor már nem ötünkről; hanem hatünkről kellett gondoskodnom. Pétert is hazaeresztették a kórházból. Teljesen meggyógyult, de még túlságosan gyenge volt ahhoz, hogy segítsen nekem a piacon. Így csak két választásom maradt: vagy átmegyek a Garayról és a Keletiről a Lehel térre és a Nyugatira, s ezzel még egy órával megnyújtom napi munkámat, vagy abbahagyom az egészet, s valami új megélhetési módot keresek.

Őszintén megvallva, az utóbbihoz lett volna nagyobb kedvem. Elképzelhetetlennek láttam ugyanis, hogy egy ember sokáig eltarthasson hatot. Viszont ha talállok olyan munkát, amelyre Péter, Farkas, esetleg Farkasné is beszállhat, nyomban megjavult volna a helyzetünk. És volt is már megfelelő elképzelésem, csak éppen spórolt pénz híján nem tudtam megvalósítani. Elkeseredetten panaszkodtam Péternek:

- Ez az átkozott házbér! Ha összehozom a huszonkilenc pengőt, egy árva fityingünk sem marad. Ha nem hozom össze, fejünkre dől a ház.

S ekkor valami elképesztő dolog történt. Péter megbolondult. Hirtelen kiugrott az ágyból, és kiabálni kezdett a szoba közepén:

- Mit mondtál? Összedől a ház?!

Olyan rémület ült az arcán, amilyen még akkor sem, amikor megtudtuk, hogy az időjárónk elveszett.

- Összedül a ház! - ismételte most már halkán, és tenyerébe temette az arcát. - Elfelejtettem. Pedig készültem rá. Rettenetes!

Kiugrottam én is az ágyból, megragadtam a mellén az inget, és alaposan megráztam.

- Térj magadhoz! Nincsen semmi baj!

Levette arcáról a kezét.

- Értsd meg! - könyörgött. - Hajnalra a Rákóczi út és az Aggteleki utca sarkán összedől egy háromemeletes ház! Maga alá temet egy kis cselédlányt! A feje ki fog látszani a romok közül!

Elengedtem az ingét, és megrémültem én is. Ez egyszer megint nem volt ismeretlen előttem, amiről beszélt. Egy fűszerkereskedés vagy egy vendéglő állt a ház Aggteleki utcai frontján, s a tulajdonosa kellő műszaki ellenőrzés nélkül kiszélesítette a kirakatait, s ezért aztán az egész épület összedült.

- Figyelmeztetni kellene őket - suttogtam. - De hogyan? Péter lázas gyorsasággal rántotta fel a nadrágját, és megindult az ajtó felé.

- A háziúrnak van telefonja! - kiáltotta közben. - Értesítjük a rendőrséget.

Utánakaptam, de már későn. Rohant fel az első emeletre. Én utána, és még utánam Farkas, mind a ketten félig meztelenül. Utol is értük a lépcső fordulóján, de kirántotta magát kezeim közül, és sikerült becsöngetnie. És amikor megpróbáltuk elrángítani az ajtótól, rúgott és harapott.

Csopaki úr maga nyitott ajtót, s ott látott bennünket verekedve a folyosón.

- Mit jelentsen ez?! - kiáltotta felháborodva. - Miért ütik azt a gyereket?

Kicsit meglepődtem ezen a fordulaton, de aztán rájöttem, hogy tulajdonképpen igaza van. Első pillanatban nem gondolhatott mást, mint hogy Péter előlünk menekül hozzá segítségért, s mert már úgysem akadályozhattam meg semmit, elengedtem a fiút. Ezt tette Farkas is.

- Uram! - kiáltotta ekkor Péter. - Telefonáljon a rendőrségre! Hajnalra összedül egy ház a Rákóczi úton!

Csopaki, mint aki rosszul hall, megrázta a fejét.

- Mit beszélsz?

- Összedül egy ház a Rákóczi úton...

Most ránk nézett Csopaki úr.

- Bolond ez, vagy részeg?

- Bolond, Csopaki úr! - mondta gyorsan Farkas. - De ártalmatlan bolond, és néha beválnak a jóslatai. Például előre megmondta, hogy jönnek, és visszarakják a bútoraimat.

Idejében bokán kellett volna rúgnom, de elmulasztottam a kellő pillanatot. Eljárt a szája, s én tudtam, hogy veszélybe kerültünk, és boldogok lehetünk, ha békében kihúzzuk másnap hajnalig. Mert ha majd a ház összeomlik, Csopaki úr is hinni fog Péter jóstehetségében. Addig azonban ő sem gondolhat másra, mint amire Farkas gondolt annak idején: tudniillik, hogy a támadóktól szerezte értesüléseit. Ha ezek után felhívja a rendőrséget, csak azért hívja fel, hogy feljelentést tegyen ellenünk.

- Kérem - mondtam ezért bosszúsan -, muszáj ezt a küszöbön megbeszelnünk? Felverjük az egész folyosót!

Láttam, hogy Csopaki gúnyosan elmosolyodik, de azért nem utasította el javaslatomat.

- Bent a családom alszik; hanem a konyhába bemehetünk.

Péternek felragyogott az arca - szegény még mindig nem fogott gyanút. A konyhába érve megpróbálta folytatni magyarázatát, de a háziúr letorkolta:

- Ha hajnalban dől össze az a ház, akkor még van egy-két óra időnk. Előbb hallgassanak meg engem. Van valakinél cigaretta?

Volt nálam egy doboz szimfónia. Én adtam cigarettát, ő adott tüzet. Láttam, hogy a rágyújtásnál reszket Farkas keze. Úgy látszik, jól ismerte Csopakit. Pedig úgy szemre nem volt rajta semmi félelmetes. Én legalábbis nem ilyennek képzeltem a háziurakat. Nem volt sem hájas, sem kopasz, sem előkelő. Egy fejjel volt magasabb nálam, háta meggörbült, s csak egy kopott fürdőköpenyt vett hálóinge fölé, amikor kijött ajtót nyitni. Hanem a tekintete nem ígért semmi jót.

- Azt persze nem tudom - kezdte csendesen -, hogy ez a házügy micsoda újabb szemtelenséget takar. Hanem a jóslatát már hallottam korábban is. Először föl akartam hívni a rendőrséget, de aztán előbb megnéztem a bejelentőtöket. Két hete jöttetek Öszödről, igaz. Ezek szerint a kommunistákkal nem lehetett kapcsolatotok. Ezek szerint az utcán hallottatok valamit beszélni, és ide siettetek, hogy bagóért kibéreljétek Farkasék dívánját, tudván, hogy este ismét tető lesz a fejetek felett.

Mélyet szívott a cigarettájából.

- Pompás üzleti fogás - igazán nem ítélem el, sőt tetszik nekem. Úgy kell Farkasnak, miért babonás.

Újabb mély szippantás, újabb hatásszünet. Aztán gúnyos mosoly.

- Így hiszem, mert ez az érdekem, s ráadásul ez a valószínű is. Én Farkas úrnak egy hónap haladékat adtam, mert megfenyegettek, és egyhavi lakbérért nem szívesen veretném meg magamat. Akkor sem azért fogom kitenni a lakásából, mert rossz ember vagyok, hanem mert adót kell fizetnem, s mert a bádogosműhelyem sem megy olyan jól, mint a válság előtt. Tehát vagy fizet Farkas úr, vagy ki kell tennem a szűrét, mert ha nem ő megy tönkre, tönkremegyek én, s ezt tőlem senki nem kívánhatja. Éppen ezért még két hétig elhiszem, hogy csak kihasználva szerencséteket, jó üzletet csináltatok, s ha akkor önként elhagyjátok a lakást, így is fogom hinni halálomig. De ha akkor újabb trükkel kísérleteznétek, azt fogom hinni, hogy nemcsak ti, de Farkas is tudott a támadásról előre, és így fogom informálni a rendőrséget is. Akkor pedig megnézhetitek magatokat. - Elnyomta a csikket. - Meg vagyok értve?

- Meg! - kiáltotta Péter egész testében remegve. - Gyáva hülyének tetszik nézni! Én azonban most megmondom az igazat!

És meg is mondta volna, annyira sajnálta a kis cselédlányt, s annyira felháborították Csopaki vádjai. Én azonban nem törődve a többiekkel, úgy rúgtam bokán, hogy jajgatva elesett. A konyhakőről emelte rám szemrehányó tekintetét.

- Nem érted? - sírta el magát. - Ki fog látszani a törmelékből a feje...

- Igen - ismételt komolyan -, ki fog lógni a feje. Így lesz, ha te állítod. De amikor én kérdeztem, honnét tudod a jövőt, azt mondtad, nagyanyád megtiltotta, hogy erről beszélj. Mert ha bárkinek elárulod a titkodat, nemcsak te halsz meg kínos halállal, hanem mindenki, aki hozzád tartozik s akit féltesz. Ezt akarod?

Szerencsénkre megértett, s összekuporodva lehajtotta a fejét.

- Epilepsziás? - kérdezte Csopaki, aki úgy látszik, nem volt egészen rossz ember, és aggódva nézte a gyereket. - Hozhatok valériáncseppeket.

- Mindjárt magához tér - mondtam -, nem érdemes. Egyébként önnek igaza van. Holnap reggelig azt kell hinnie, hogy vagy én vagyok gazember, vagy ő bolond. Holnap reggel persze, mikor a ház már összedőlt...

Magabiztosságom persze megzavarta egy kicsit háziurunkat.

- Mit jelent ez? - kérdezte Farkastól. - Mind a kettő bolond?

Barátunk vállat vont.

- Nem tudom. Azt hiszem, magának van igaza, Csopaki úr. Bedőltem nekik.

„Úgy? - gondoltam magamban. - Majd bokán rúglak téged is!”

Felsegítettem Pétert a földről.

- Menjünk - mondtam. - Ha meg tudnánk győzni őket, akkor is mit érnének vele? A rendőrség őket is bolondnak hinné.

Feljajdult:

- Semmiképpen nem tudunk segíteni?

- Megmondta nagyanád: ne jósolj, mert az emberek úgysem hiszik el a jövőjüket.

Csopaki végre elnevette magát. Gondolom, mérgében - de talán kicsit zavarában is.

- Úgy? - kérdezte durván. - Szóval ilyen okos asszony a kedves nagymama? Ezek szerint mi is várunk reggelig, s ha összedől a ház, én jelentkezem, és megcsókolom a kezeteiket.

Péter hirtelen kihúzta magát.

- Csakhogy akkor már késő lesz, Csopaki úr! - kiáltotta fenyegetően. - Mert még valami van megírva a jövőben, amitől majd magának törik ki a nyaka!

Az udvaron megállítottam a bandát. Iszonyatosan dühös voltam Péterre is, Farkasra is.

- Nem harapta ketté a nyelvét? - kérdeztem az utóbbitól. - Kár, kár. Két hete belőlem él, de azért rájött, hogy Csopaki úrnak van igaza: becsaptuk magát... Mondja, nem fél, hogy elköl-tözöm?

Dehogynem félt. Hanem azért még neki állt följebb. Akkorára nyitotta a száját, hogy attól tartottam, kiesik rajta a feje. Mert végül is mit gondolok én? Alamizsnát adtam neki? Szó sincs róla! Feljegyzett minden fillért, s ha álláshoz jut, kamatostul visszafizeti.

- Szóval borjúnyúzó pénteken! - intettem le. - Addig is tűnjön el. Négyszemközt akarok beszélni Péterrel.

Méltatlankodva és morogva, de tüstént engedelmeskedett. Ekkor Péternek akartam megmondani a magamét, de furcsa módon még ő támadt nekem:

- Cserbenhagytál! Elfelejtetted, hogy honnan jöttünk!

- Te viszont majdnem el is árultad nekik, te tökfő - robbant ki belőlem. - Tegnap még volt valami sütnivaló a sapkád alatt. Elszállt nyomtalanul?

Mert azt elfelejtettem mondani, hogy a Szabolcs utcai kórházban nemcsak meggyógyították, hanem föl is öltöztették az elvtársak. Kapott sapkát és felsőkabátot is. Nem kellett attól félnie, hogy megveszi az isten hidege, ha még egyszer az utcára kerülünk. S ez annyira tetszett neki,

hogy bármilyen gyorsan is rohant a háziúrhoz, ahhoz azért volt ideje, hogy fejébe csapja a tökfödőjét. Én gatyában és egy szál pulóverben dideregtem az udvaron, ő pedig melegen fölöltözve állt előttem. Mégis ő viselkedett úgy, mint az árva gyerek.

- Nem érted? - ismételte harmadszor is. - Ki fog látszani a törmelékből a feje...

Azt hittem, végleg elment az esze a törmeléktől, teljesen elfelejtette, mit mondott nagybátyám a rendőrségről: mi történik, ha megtudják, kik vagyunk, s kiszedik belőlünk az ország későbbi vezetőinek nevét. Szerencsére ennyire rosszul nem álltunk. Belátta, hogy igazam van.

- Szétszaggatom a noteszomat! - siránkozott. - Rettenetes, ha az ember ismeri a jövőt, és nem tud segíteni!

Mit tehettem? Mielőtt megmagyaráztam volna, hogy ostobaságot beszél, előbb egy gyors mozdulattal hátracsavartam a karját, és kivettem zsebéből a pótolhatatlan füzetet.

- Bolond vagy! - mondtam aztán. - Ez a füzet a nagyapám élete. Pontosan leírtad a tüntetés útvonalát és idejét. Oda fogunk menni, csatlakozunk a menethez, és kellő pillanatban félrerántjuk a lövés elől.

S most én kérdeztem meg tőle:

- Hát nem érted?

Reggel én ébredtem először. Utánam Farkas úr, aki rögtön vette a kabátját, kalapját, s elrohant, hogy lássa, áll-e a ház, vagy összedőlt. Mégsem ő érkezett a hírrel először, hanem Csopaki úr. Könnyen tehetette: ő nem gyalog járt, hanem taxin repült. Ajtóstul robbant a szobába, s úgy állt meg az ágyunk előtt, mint egy rakás kétségbeesés.

- Kilátszik a feje! - dadogta iszonyodva. - Rettenetes!

Pétert még ez sem ébresztette fel. Fél éjszakán át hánykolódott az ágyában, s most aludt, mint akit agyonvertek. Én azonban már áttanulmányoztam a noteszát, és nagy kinnal megértettem, miféle eseményre gondol, ami majd kitöri Csopaki úr nyakát. A kormány két hét múlva zároltatta a horganylemezeket, s ez a rendelet tönkretehetett egy olyan kisebbfajta üzemtulajdonost, mint a mi háziurunk. Viszont ha megszimatolja az intézkedést, és minden szabad pénzén horganylemez vásárol, akár meg is duplázhhatja a vagyonát.

Elhatároztam, kihasználom ezt a fölfedezést.

- Ijedt volna meg tegnap! - intettem le Csopakit. - Ki látszik, nem látszik ki, most már mindegy. Beszéljen halkabban, és ne költse fel a barátomat. Ha epilepsziás rohama van, vegyen be valériáncseppeket.

Csakhogy most ő volt úgy, mint előző este Péter. Teljesen kiborult.

- Meg kell neki mondani, nem?

Vállat vontam.

- Minek? Ő tudta pontosan. Sőt talán látta is. Bár erről soha nem beszél, mert ez egy halálos titok.

Nagy kár, hogy nem láthatták maguk is, milyen gyorsan húzódott hátrább a pacák, s milyen rémülten nézte Péter lesóványodott ábrázatát. Hová lett előző esti fölénye, magabiztossága?! De én nemcsak a hecc kedvéért ijesztgettem, hanem mert gyorsan megértettem, miért szeretné barátomat a történekekről azonnal tudósítani. Ez az úriember, aki egy héten át hidegvérűen hagyta, hogy a két kis Farkas lány otthon nélkül dideregjen az udvaron, habozás nélkül csalással vádolta barátomat, akiről tudta, hogy mentőknek kellett elszállítaniuk, nem borulhatott

ki ilyen végletesen egy ismeretlen kis cselédlány halála miatt. A jóslat második része vette le ennyire a lábáról, az a titokzatos veszély, ami őt fenyegette halállal. Úgy tett, mintha nem tudna a szörnyű látványtól magához térni, topogott, krákogott, orrát fújta, feldöntött egy széket, csak hogy sikerüljön Pétert felébresztenie.

- Most aztán elég volt! - vettem neki oda. - Örüljön, hogy alszik. Ha felébred, egyből a pokolba küldi magát. Én viszont hajlandó vagyok elárulni a titkát, persze nem ingyen, mert én viszont sem jós, sem bolond nem vagyok.

Egyszerre olyan csendes lett, mint egy kis pillangó. Vigyázott, hogy a szék se reccsenjen, amikor rátelepedett.

- Beszélj! - sürgetett aztán. - Beszélj!

Olvastam valahol, hogy bizonyosfajta emberek, ha életveszélybe kerülnek, önként rohannak a haláluk elé, csak hogy a várakozás kínját megrövidítsék. Most már elhiszem. Láttam, milyen fuldokló izgalommal kívánta minél előbb megtudni Csopaki úr, hogy mi fogja tönkretenni. Én azonban csak nevettem az igyekezetén. Tintát és tollat kerestem, s egy papírlappal odatoltam az orra elé.

- Írj!

Fancsali képpel vette fel a tollat.

- Mennyit kíván? - tért át a magázásra, hogy én se folytassam a tegezést.

- Egyévi ingyen lakást és a haszonból öt százalékot...

- Haszon? - kapta fel a fejét. - Miféle haszon? A barátja azt mondta, ki fogom törni a nyakam. Vállat vontam.

- Igen. Ha nem ismeri előre a veszélyt. Ha ismeri, megkésztetheti a vagyonát.

Gyanakodva nézett rám, aztán visszatette az asztalra a tollat.

- Nem veszek zsákbamacskát. Becsületszavamra megadom, amit kérsz, de előbb rakd csak ki szépen a kártyáidat.

Eszem ágában se volt.

- A lány feje kilátszik a törmelék alól - mondtam helyett. - Magának a feje sem fog ki-látszani. - Nagyot nyújtóztam. Ideje felkeltenem a barátomat.

Ijedten megragadta a karomat.

- Várj!

Fújtatva és meg-megállva, de szabályszerűen kitöltötte a kötelezvény első felét. Hanem aztán megállt.

- Hogy nevezzem meg az öt százalékot, ha azt sem tudom, milyen üzletről beszélsz?

- Írja azt - mondtam -, hogy az áremelkedésből származó haszon öt százalékát.

- Áremelkedés? - húzta fel a szemöldökét.

Pár pillanatig gondolkodott, aztán felvidult arccal gyorsan befejezte az írást, lendületesen aláaknázta a nevét: Csopaki.

- Hát ha ér is annyit az aláírása, mint amilyen gyönyörű - mondtam -, akkor vegyen fel annyi pénzt, amennyit csak tud, és vásároljon rajta horganylemezt. Két hónapon belül duplájára emelkedik az ára.

Mondhatom, nem volt boldogabb ember Csopakinál, mikor megértette a dolog lényegét.

- Pompás fickó vagy! - mondta. - Bőven megér öt százalékot a híretek.

Még szavát akartam venni, hogy senkinek nem árulja el, honnét ismeri előre a megjelenő rendeletet, de kinevetett.

- Nem leszek bolond elmondani! Hadd higgyék a szakmában, hogy magas összeköttetésekkel rendelkezem!

Én pedig beláttam, hogy ez biztosabb záloga a hallgatásának, mint a becsületszava.

Mellesleg megjegyezve, azóta megtudtam, ekkor már abból sem származott volna bajunk, ha szerepünkről a rendőrség is tudomást szerez. Babonás banda volt az is. Képzeljék el: bonyolultabb ügyeknél időnként igénybe vették az úgynevezett telepatikus fenomének szolgáltatát, vagyis olyan emberekét, akikben állítólag jóstehetség lakozott. Volt például egy emberük - röhögnöm kell, ha eszembe jut -, aki csak megnézte az áruházi lopások színhelyét, aztán önkívületbe esett, és pontosan leírta a tett elkövetésének módját és a tettes külsejét. A nyomozás során talált leletek minden esetben igazolták jóslatait. Egy teljes éven át világcsodaként kezelték, bár a bűnöst magát az ő segítségével sem tudták egy esetben sem kézre keríteni. Az év végén aztán az egyik rendőrőrszem észrevette, hogy betörő jár a közeli áruházban, bement és elfogta - a telepatikus fenomént. Kiderült, hogy minden esetben ő maga volt a tettes, azért tudta láthatatlanban leírni a körülményeket.

Megmondom mindjárt: nem gazdagodtunk meg ezen az üzleten. Az előlegen kívül csak még egyszer kaptunk száz pengőt - ezt viszont igen tanulságos körülmények között.

Két héttel később szólt a házmester, hogy este látogassuk meg Csopaki urat, beszélni szeretne velünk. Becsöngettünk tehát hozzá. Újból ő maga nyitott ajtót, de ezúttal bemutatott a feleségének is. Azután bevitt dolgozószobájába, leültetett, és likőrt meg finom cigarettákat tett elénk. Egyáltalán rendkívül jókedvűen és szívélyesen viselkedett.

- A horganylemez ára valóban emelkedik - mondta. - Ezzel tulajdonképpen csendestársaim lettetek. Illőnek találom tehát, hogy megmutassam üzleti könyveimet.

Ez ugyan minket nem túlságosan érdekelt, de azért hízelgett egy kicsit hiúságunknak, hogy úgy beszél velünk, ahogyan komoly üzletemberekkel szokás. Ő pedig felsorolta, hogy két hét alatt kitől mekkora kölcsönt szerzett, milyen kamatra, mikorra kell visszafizetnie, s hogy ezen az összegben mennyi lemezt vásárolt, és hol helyezte el. Aztán kiszámolta a várható árbevételt, a térülési sebességet és a tiszta hasznot, kínos aprólékossággal levonva az eladási árból az összes kiadást, szállítási és raktározási költségeket, ügynöki jutalékokat és a kamatterheket. Végül így foglalta össze a helyzetet:

- Amint mindebből kitűnik, az ötszázalékos részesedéssel nem kötöttetek rossz üzletet. Csak az a baj, hogy éppen éhen fogtok halni, mire az első részletet megkapjátok.

Egymásra néztünk Péterrel. Fejünkben zűrzavarosan kavargott a rengeteg szám, időpont és adat, egyébként sem értettünk sokat az egészből, de azt azért sejtettük, hogy „üzlettársunknak” alighanem igaza lehet. Egy évnél előbb egy fillért sem látunk tőle, márpedig...

- Ebből az a tanulság - mondta nyugodtan -, hogy akinek nincs kitartása, ne kössön hitelügyletet. Készpénzt kellett volna kikötnötnök.

Mivel azonban nem volt rossz ember, felajánlotta, hogy további fél éves ingyenlakásért és kétszáz pengőért visszavásárolja tőlünk a szerződésünket.

- Kétszáz pengő - kétezer helyett?! - kiáltottam megdöbbenve. - Lehetetlen!

- Jó - egyezett bele. - Legyen száz pengő, ha az jobban megfelel. És ha nem adjátok vissza azonnal a papíromat, akkor már csak a szerződés szerint fizetek. Az üzlet, az üzlet, a szív, az szív, barátocskáim - bölcselkedett később zsebre süllyesztve szerződésünket -, a kettőt nem szabad összekeverni. Ti nagyon derék fickók vagytok, s én szeretlek titeket. Most már jól ismerjük egymást, s ha ismét lesz számomra használható tippetek, tudni fogjátok, hogyan egyeztetek meg velem.

Így tehát nem gazdagodtunk meg, de száz pengő volt a zsebünkben - hallatlanul nagy összeg a mi körülményeink között! És azért annyit tanultunk Csopaki úrtól, hogy a másfél éves ingyenlakásról újból írásbeli szerződést kötöttünk, mielőtt a magunkét visszaadtuk volna. Aztán mindenekelőtt vettem egy váltás fehérneműt Péternek és nekem, magamnak még egy elég jó télikabátot is a Teleki téri ócskapiacon. Farkas néni a mi ruhánkat is kimosta a családéval, s így legalább a kínzó piszoktól megszabadultunk. Sőt a nagy összeg birtokában arra is rászántuk magunkat, hogy megnézzük a moziban a híres Ben Hurt és egy Harold Lloyd-komédiát, valamint a Fővárosi Nagycirkusz egy előadását, hogy láthassuk Gerald bohócot, akiről annyit hallottunk Vilmos bácsitól.

A legfontosabb azonban az volt, hogy egyelőre megszabadultam a hordárkodástól, és megint valami tisztességes állás után nézhettünk. Munkakönyvet váltottunk, bejelentkeztünk a közve-títőnél, azonkívül is sorra jártuk a gyárakat - egyelőre eredménytelenül. De azért nem vesztettük el a reményünket, mert lakbér nélkül, ha összehúzzuk a nadrágszíjat, a pénzünk-ből ki kellett jönnünk három hónapig.

Az lett volna természetes, hogy sorsunk ilyen jobbra fordulásával a kedvünk is megjavul. Furcsa módon azonban annak éppen az ellenkezője történt - bár ha jól meggondolom, ezt inkább természetesnek, mint furcsának kellene tartani. Mert a nyomornak az a foka, amibe jutottunk, rettenetes állapot, de van egy jó oldala is. Az ember reggel fáradtan ébred, este döglötten zuhan az ágyba, és nappal ideje, éjjel ereje nincs, hogy a jövőjén törje a fejét. Csak azon tud gondolkodni, megszerzi-e az aznapi kenyeret, s ha igen, sikerül-e másnap is megszereznie. Elviszi-e a rendőrség, kirúgja-e a háziúr, legyűri-e Péter szervezete a betegséget? A cél, amiért eredetileg itt maradtunk, s amivel Pétert is megpróbáltam vigasztalni, tudniillik hogy nagyapámat el kell rángatnunk a rendőrgolyó elől, tervezgetésem végső határa, a pont, ameddig okvetlen ki kell tartani, életünk értelme és indokolása lett, az utolsó kapu, amelyen túl a tenger is ködbe vész. Csak most, amikor pénzhez jutva, egy órával tovább heverhettünk reggel, és ballagva sétálhattunk az utcán az örökös ügetés helyett, gondoltam először arra: mi lesz azután? Azután, amikor már nem azért kell küszködnünk, hogy megmenthessük valakinek az életét, hanem csupán azért, hogy éljünk, mégpedig ebben a korban, s ezek között az emberek között... És egyszerre meg kellett értenem, hogy ha csúnya is a jelenünk, a jövőnk még sokkal szomorúbb lesz, mert mi tudjuk, amit az emberek körülöttünk még nem is sejtene-k, hogy a fasiszmus győzelme és a második világháború felé haladunk, s olyan szenvedések várnak ránk, amilyeneket senki nem tapasztalt a korábbi generáció gyermekei közül.

Szóval nem éhezünk, nem fáztunk, nem kellett a kofák és a nagyságák kosarait cipelnünk a piacon, s ez jó volt. Viszont túl sok időnk maradt a gondolkodásra, és ez nem volt jó. Egyszer már megijedtünk, amikor elvesztettük a gépet. Csakhogy akkor nem fogtuk fel a veszteség teljes nagyságát, s így most megijedtünk másodszor is, talán még jobban, mint először. Péter korábban, mint én, mert ő már időmilliomos volt a kórházban is. Letörve, rosszkedvűen érkezett haza, de én akkor azt hittem, ez csupán a gyengeség jele, még nem szedte össze teljesen magát. Most azonban én is lógatni kezdtem a fejemet, s egyszerre azt vettem észre, hogy nem merünk egymás szemébe nézni, nehogy kiolvassuk onnan a másik gondolatait. Mert bármilyen rossz volt is a jövőre gondolni, úgy éreztük, még rosszabb lenne beszélni róla.

Egyszer aztán azt ajánlottam Péternek, látogassuk meg a VII. kerületi ifiket. Először is illő megköszönni a segítségüket. Másodszor, így gyanakvás nélkül fogadnak, velük maradhatunk, részt vehetünk a munkájukban, s addig sem kell lopnunk az időt, amíg nagyapámon segíthetünk. Harmadszor - de ezt már nem árultam el neki - álmomban néhányszor beszéltem a lánnyal, s végre szerettem volna ébren is találkozni vele.

Péter természetesen örömmel kapott az ajánlatomon. Tudtuk, hogy a Dob utca 90-ben van a helyiségük, sőt azt is, hogy péntek esténként tartják összejelöveleiket. S mert éppen péntek volt, még aznap meglátogattuk őket. Nem mondhatnám, hogy rögtön örültek nekünk. Mi beléptünk a füstös, lármával telt terembe, megálltunk az ajtóban, és kissé tanácstalanul tekintettünk körül, mert egyetlen ismerős arcot sem fedeztünk fel közöttük. A közelünkben állók pedig elhallgattak, és gyanakodva nézték, hogyan kerültünk oda, és kik lehetünk. Aztán egyikük hozzánk lépett, és megkérdezte, keresünk-e valakit. Azt hitte, valaki meghívott bennünket közéjük, s vagy még nincs itt, vagy nem találjuk meg a tömegben. Nos, én megmondtam, kik vagyunk, s hogy szeretnénk megköszönni segítségüket, különösen annak a lánynak, aki elintézte, hogy barátomat kórházba vigyék. Szemmel láthatóan ismerték történetünket, mert nyomban barátságosan mosolyogtak ránk, és nyolcan-tízen körülvettek, vállunkat veregették, és szívélyesen betessékeltek bennünket. Viszont biztosítottak arról, hogy nekik semmi közük nincsen az esethez, nem is hallottak róla, de az nem tesz semmit, érezzük magunkat otthon. Majd valahonnan a terem túlsó sarkából hozzánk gyalogolt hosszú lábain a doktor, felismert bennünket, átölelte Péter vállát, és örömmel mondta:

- Látom, teljesen rendbe szedtek, öcsi!

Így a kétely utolsó maradéka is eloszlott kilétünk körül, s egy pillanat alatt befogadtak maguk közé. Hanem azért a doktor komoly arccal tagadta, hogy valaha is látta volna a lányt, és tudná, hogy hol található. Őt más küldte ki hozzánk, akit viszont én nem ismerek. Így aztán szomorúan kellett tudomásul vennem, hogy ez az úgynevezett konspiráció, s ha fejem tetejére állok, sem fogják elárulni, ki az a lány, akivel álmodni szoktam.

- Különb is - szölt közbe valaki - az elvtársnő nyilván nem vár köszönetet. Számunkra az a legtermészetesebb dolog, hogy akin tudunk, segítünk. És ha ti mégis úgy érezitek, köszönettel tartoztok valakinek, ennek az lesz a legjobb módja, ha ti is segítetek másokon.

Aztán a doktor meg ez az elvtárs belénk karolt, átvitt az egyik sarokba, s olyan dolgokat kezdett magyarázni nekünk, amit nálunk már az általános iskolában is tanítanak. Hogy mi a proletár, s mi a burzsoá meg a kizsákmányolás, és hogy mire való a munkásszolidaritás. Sajnáltam, hogy hiába vesztegeti az idejét, s nem merem Péterre nézni, mert féltem, hogy akkor mindketten elnevetjük magunkat. Szemem sarkából láttam ugyanis, hogy olyan áhítatos arccal hallgatja magyarázatát, mintha észre sem venné, hogy nem is mindig fejezik ki pontosan magukat. Tudtam, hogy magában pompásan mulat a helyzeten. Engem viszont inkább bosszantott a dolog, ezért aztán közöltem velük, hogy az apám tizenkilencben vöröskatona volt, s így már én is hallottam Marxról, sőt azt is tudom, kicsoda Lenin. Persze majd sokat szeretnék tanulni az elvtársaktól, de azért nincs szükség, hogy a mozgalomba agitáljanak. Apám azzal bocsátott útra, hogy ne hozzak szégyent öreg fejére, én szeretném is, ha méltó lehetnék hozzá.

- Péterrel persze más a helyzet - tettem hozzá, hogy bosszút álljak, amiért olyan ártatlannak tette magát. - Az ő apja uradalmi kanász, és az ispán úr bizalmi embere, a nagyanyja pedig ismert gyógyítóasszony és boszorkány, de ami őt magát illeti, érte tűzbe teszem a karomat.

Erre a doktor ismét a vállamat veregette, a másik pedig így kiáltott fel:

- Csak azt tudnám, hol az istenben van az az Öszöd!

Egymásra néztünk Péterrel. Ezt szerettük volna tudni mi is. Ostoba módon elfelejtettük megnézni, merre van a szülőfalunk. Én már zavarba is jöttem, de Péter szerencsére nem vesztette el a fejét.

- Gyerünk, Pista! - mondta szomorúan. - Itt csak ugratnak minket, ostoba parasztokat.

A kis doktor gyorsan a szája elé kapta a kezét - ne feledjék el, ő azt hitte, illegálisan tartózkodunk Pesten, s csak azért ment bele a magyarázkodásba, hogy a többiekkel segítsen elhitetni, hogy vidékről jöttünk Pestre. A másik barátunk pedig bocsánatot kért, hogy tudatlansága nem sértés, csak hiba.

- Öszöd pontosan a világ közepe! - mondta valaki félhangosan a hátunk mögött.

Persze eszünk ágában sem volt megsértődni - örültünk, hogy abbahagyták a kellemetlen kérdezősködést. Boldogan elfogadtuk a meghívást, hogy maradjunk ott az előadáson, politikai beszámolót tartanak.

- Mégpedig egy híres előadó! - közölték, és megmondták a nevét. Sőt be is mutattak neki bennünket, s mi elfogódva szorítottuk meg a kezét.

- Vadász? - kérdezte a nevemet hallva. - Tán az öreg Vadász elvtárs rokona vagy?

- Tudtommal nincs Pesten rokonom! - mondtam. Nem árulhattam el, hogy húsz évvel később a fiatalabbik Vadász már bemutatott neki, de akkor én még olyan kis gyerek voltam, hogy nem értettem, micsoda megtiszteltetés ért. Valamint azt sem, hogy a háborús éveket előbb a zalaegerszegi, majd a garanyi koncentrációs táborban fogja tölteni, s az ott szerzett súlyos betegségében pusztul el tíz évvel a felszabadulás után. Így csak néztem acélkéj szemét, s arra gondoltam, Péternek igaza van, nehéz, ha az ember a jövőt részleteiben is ismeri.

Aztán megkezdődött az előadás, s mi egyre szomorúbbak lettünk.

Hogyan is magyarázzam el, mi történt, hogy félre ne értsenek?

Az elvtárs az asztalnál lángoló meggyőződéssel és okos szavakkal magyarázta el, hogy Hitler győzelme nem a német tőkések erejének, hanem gyengeségének bizonyítéka. Hogy a fasiszmus terjedésének gátat kell emelni, hogy a hitlerájt meg lehet és meg is kell semmisíteni. Hogy az új forradalmi korszak előestjéről annak a küszöbére értünk, s hogy a nagyszerű német munkásosztály és a nemzetközi szolidaritás két-három éven belül szétzúzza a barna ingeseket, s akkor elkezdődik a világforradalom.

A hallgatóság pedig lángra gyúlva hallgatta a bizakodó szavakat. Érezni lehetett, ha az előadó azt kiáltaná: most pedig gyerünk az utcára, az egész terem tüntetve kivonulna, szembeszállna a rendőrökkel, s egyikük sem féltene az életét. Igazán mondhatom, soha nem láttam pompásabb gyerekeket, s nem hallottam jobb és okosabb előadást. Csak éppen...

- Jaj, istenem! - suttogta Péter a fülembe, mert mi ismertük a jövőndőt, és tudtuk, hogy Hitler le fogja rohanni Franciaországot, lába alá tiporja Európát, és csak a távoli Sztálingrádnál törik meg az erejét. Hogy a történelem gúnyt fog űzni ezeknek a fiúknak a hitéből, mert végül Magyarországra is utánuk jönnek a fasiszták, itt fogják őket agyonverni a Számonkérőszéken, mint Balogh bácsi feleségét, vagy lelövik a Rákos-pataknál, mint Vilmos bátyámat, s csak a szovjet hadsereg fogja őket megmenteni a biztos pusztulástól.

Úgy éreztem, megfulladok. Nem bírtam tovább. A doktor mellettünk ült, megérintettem a vállát, és fülébe súgtam, hogy Péter rosszul lett, haza kell kísérem. Bólintott, aztán kikísért bennünket a folyosóra. Többen utánunk fordultak, de nem kérdeztek semmit, úgy látszik, itt megszokták, hogy embereknek néha az előadás vége előtt kell távozniuk.

- Vigyázz magadra! - mondta odakint a doktor Péternek. - Ha megbetegszel, nem használhatsz többet a mozgalomnak.

Aztán a kezét nyújtotta.

- Nekem még itt kell maradnom, nem kísérhetlek haza.

Ennek őszintén örültem. Szívesebben hallgattam. Elfoglaltak a gondolataim. Azelőtt nem tudtam, hogy ezek az emberek azt hiszik, néhány év alatt győzni fognak. Bizonyára számtalanszor kellett csalódniuk életük során, és mégsem veszítették el kedvüket a további harctól. Küzdöttek, gyakran egészen a halálukig. Tűnődtem, hogy én vajon képes lennék-e erre. De nem mertem magamnak igennel válaszolni.

- Miért mondtad, hogy rosszul vagyok? - kérdezte egyszerre szemrehányóan Péter. - Soha nem éreztem jobban magam. És szívesen maradtam volna végig.

- Téged nem idegesített, hogy egy okos ember egy fél óra alatt mennyi téves jóslatot tud elmondani? - kérdeztem csodálkozva.

- De igen. Éppen ezért kellett volna ott maradnunk. Jobb azt minél gyorsabban megszokni, hiszen most már közöttük kell leélnünk az életünket.

Sóhajtottam.

- Éppen ez a szörnyű. Itt vagyunk mi ketten, akik ismerjük az egész jövőt, és nem tudunk rajtuk segíteni.

Most ő nézett rám csodálkozva.

- Miért?

- Mert - mondtam letörve -, ha elhiszik nekünk, hogy a jövőből érkeztünk vissza, szót kapunk, s nem tudtam volna mit mondani. Rájöttem, hogy ha megmondom nekik az igazat, akkor sem tehetnek semmit ellene, minden úgy történik, ahogy egyszer már megtörtént. Vagy te tudnál nekik tanácsot adni?

- Én igen. Már tudniillik ha valóban be tudnánk nekik bizonyítani, hogy ismerjük a jövőt.

Ez kíváncsivá tett. Megkérdeztem, mit tanácsolna, de nem árulta el. Azt mondta, most már nem tudunk bizonyítani, tehát úgylis teljesen mindegy. Most már csak egyetlen feladatunk van: meg kell mentenünk nagyapámat.

- Jó - válaszoltam. - Megmentjük. És azután?

Nem felelt. Némán ment mellettem.

- Igazad lehet - mondtam akkor. - Maradnunk kellett volna. Nem tehetünk mást, közöttük kell folytatnunk a munkát.

Megcsóválta a fejét.

- Tévedsz. Ide soha többé nem jöhetünk vissza. És máshol sem vehetünk részt a mozgalomban. Sokkal fontosabb feladatunk van ennél, nem kockáztathatjuk meg, hogy rendőrkézre kerüljünk. Ha sikerült megmentenünk nagyapádat, felmegyünk hozzá, és megkérjük, hallgasson végig. Be kell bizonyítanunk, kik vagyunk. Mert csak akkor tudjuk átadni neki azt az üzenetet, amire gondolok.

- De nem fog meghallgatni - mondtam gúnyosan. - Kirúg bennünket, mint először.

Elmosolyodott.

- De igen. Mert azt fogjuk neki mondani: „Figyeljen ide, Vadász bácsi! Abból még nem lehet semmi baja, ha öt percig meghallgat.” Aztán elmondjuk neki például, hogy a miniszterelnök rövidesen megbukik, és Gömbös Gyula jön a helyére, és ha hiszi, ha nem, egyik első intézkedése az lesz, hogy eltörli a rögtönítélő bíraskodást. Aztán három év múlva meghal vesezsugorodásban. Ezt jegyezze meg magának, és ha ez a jóslat, amit senki nem tudhat, csak az, aki a jövőből jött haza, bekövetkezik, akkor visszajövünk, és hinni fog nekünk. Addig nem is próbálkozunk találkozni vele.

- Hogy? - kérdeztem elképedve. - És három évig nem csinálunk semmit, csak erre várakozunk?

- Igen! - felelte büszkén. - Mert amit mondani fogok neki, attól függ a világtörténelem!

- Hát ezt igazán szeretném tudni, mi lehet az a csodálatos üzenet, amivel a világtörténelmet megváltoztatod! - kiáltottam föl hitetlenkedve.

Vállat vont.

- Ezt egyelőre nem mondom meg neked. Majd ha sikerült nagyapáddal megegyeznünk, akkor igen, hogy neked is legyen türelmed kivárni a három évet.

Ezután kis ideig hallgatva mentünk egymás mellett. Aztán váratlanul mégis megszólalt:

- Különben tévedsz! Három évnél korábban a mozgalomnak nem segíthetünk. Hanem az emberiségnek azért igen. És ha bele tudnánk törődni a sorsunkba, és elővennéd a jobbik eszedet, magad is rájönnél, ismerünk mi azért egyet-mást, aminek az emberiség nagy hasznát veszi.

- Például? - kérdeztem kissé gúnyosan és kissé kíváncsian.

- Például a penicillin. Sok tízezer embert menthetnénk meg a tüdőgyulladástól.

Megálltam és rábámultam.

- Miért, te tudod, hogyan készítik a penicillint?

- Nem! - felelte a világ legtermészetesebb hangján. - De például rá tudom beszélni Szent-Györgyi professzort, hogy fedezze fel Flemming helyett. Őt hamarabb meg tudnánk győzni, mint nagyapádat arról, hogy kik vagyunk. Például ha megjósoljuk, mikor kapja meg a Nobel-díjat.

Be kellett ismernem, amit mond, az nem is ostoba dolog. Ilyenformán valóban hasznossá tehetnénk magunkat. Csakhogy ez esetben néhány évig ki is kell tartanunk. Ő úgy gondolta, követnünk kell annak a bizonyos öregúrnak a példáját, akit a házban mindenki megvetett, mert a művezető itatásával szerzett magának állást. Én - mondta - elég jó esztergályos vagyok már ahhoz, hogy akármelyik gyárban megálljam a helyem. És ha egyszer ott vagyok, bizonyára őt is sikerül behoznom tanulónak. Csak mi nem szeszes itallal vásároljuk meg a művezetőt, hanem pénzzel.

- Pénzzel! - mondtam dühösen. - És honnét fogsz pénzt szerezni, fiam?

- Erről majd beszélünk otthon - dünnyögte. - Siessünk! Nagyon fázom.

Odahaza már mindenki aludt. Leültünk a konyhában, hogy megvacsorázzunk, és meghallgassam Péter nagyszerű javaslatát.

- Emlékszel Lemm úr pincéjére a Cserhát utcában? És hosszú barátunkra, a csikkszedőre?

Megborzongtam. Mi tagadás, amikor elvesztettem munkámat a Garay téri piacon, és azon törtem a fejem, hogy lehetne az egész családot bevonni a pénzszerzésbe, én is komolyan fog-

lalkoztam azzal a gondolattal, hogy utánozzuk az ő példájukat. Akkor, végső kétségbeesésemben, nem is találtam olyan lehetetlennek ezt a gondolatot. De mihelyst egy kis lélegzethez jutottam, már határtalanul undorított a gondolat, hogy piszkos csikkkel manipuláljak, sőt erre kényszerítsem Pétert és Farkas néit is. Meg is mondtam Péternek, nem vártam tőle ekkora ízléstelenséget. Csakhogy, amint nyomban kiderült, Péter nem cigarettát akar gyártani, hanem meg akarja ismételni a pénzszerzésnek azt a módját, amely Csopaki úr esetében már nagyszerűen bevált. Naptárából megállapította ugyanis, hogy 27-én a rendőrség letartóztatja az egész bűnszövetkezetet, és úgy gondolta, hogy ha figyelmeztetik őket a veszélyre, az legalább ötszáz pengőt megér nekik.

- A cikkben ugyan nem Lemmről van szó, hanem valami Blum úrról, de más minden olyan pontosan megegyezik, hogy tévedésről szó sem lehet. Úgy látszik, a cégérük hamis.

Ez megint nem látszott lehetetlen gondolatnak, csak éppen nem voltam biztos abban, hogy ilyen esetben is szabad gátolnunk a rendőrség munkáját. Hiszen azok a Lemmek vagy Blumék a dolgozók egészségét veszélyeztetik. Hanem Péter már ezen is gondolkozott. A cikk szerint ugyanis Pesten egy sereg hasonló banda dolgozik, s ezek közül a rendőrségnek csak egyet sikerül ártalmatlanná tennie. Tehát nem oldottak meg semmit, a dolgozókat ezután is éppen úgy mérgezik majd, mint ezelőtt, csupán a konkurrensnek haszna lesz ebből nagyobb. Különben is ő úgy tudja, hogy az efféle bandák nagyon is jóban vannak a rendőrséggel, és meghatározott összeggel adóznak nekik, ezért tűrik el garázdálkodásukat, hiszen az ilyenfajta szervezet annyira látható módon működik, hogy másképp nem lenne nehéz felgöngyölíteni.

- És akkor Blumékat miért tartóztatják le mégis? - kérdeztem kíváncsian.

- Nem tudom - mondta Péter. - Talán elfelejtettek megfizetni valakit.

Kérem, ne higgyék, hogy fölöslegesen szaporítom a szót, mikor ilyen részletesen mesélem el ezt a beszélgetést. Majd meglátják később, hogy minden mondatának fontossága van. Például Péter utolsó gondolata nélkül talán mindent elveszítünk, és soha többé nem kerülünk haza.

A javaslatot ugyanis elfogadtam, s így másnap gyanútlanul ballagtunk le a Cserhát utcai pince lépcsőjén, s még akkor sem támadt rossz érzésünk, mikor odalent két jól megtermett, díjbirkózó külsejű férfi állta el előttünk az utat, s kérdezte, hogy mit keresünk. Mondtuk, hogy a főnököt.

- Lemm urat? - kérdezte az egyik.

- Nem - feleltem én nyugodtan. - Blum urat.

Erre előjött egy szakállas kis mókus a pince háttéréből, és kíváncsian pislogott ránk apró egérszemével.

- Sokat tudtok, fickók - mondta -, és ezt nem szeretem! Gyorsan mondjátok meg, ki küldött ide hozzám!

Vállat vontam.

- Most nem az a fontos, küldtek-e, vagy magunktól jöttünk, hanem hogy tudunk-e valamit, ami a maga számára érdekes. Márpedig tudunk.

Barátságosan mosolygott.

- Hát akkor ki vele, fiam!

- Ötszáz pengőért akár ebben a percben is - válaszoltam hetykén. - Annyit biztosan megér az információnk.

Nevetett.

- Elmondjátok ti azt olcsóbban is.

Azzal intett a díjbirkózóknak. A következő pillanatban egyikük a hátam mögé lépett, fél kézzel hátracsavarta a karomat, a másikkal belemarkolt a hajamba, és mozgásra képtelenné rögzítette a fejemet. Ekkor a másik elibém állt, és jobbról-balról iszonyatosan arcul ütött.

- Még egyszer! - vezényelte a gnóm.

Megkaptam a második sorozatot is. Ám ekkor Péter odaugrott a dohánnyal telt asztalhoz, és megragadta a szélét.

- Eresszék el - ordította -, mert felborítom az asztalt!

A két díjbirkózó egy mozdulattal utánavetette magát. Én azonban a hátul állót, ahogy ellépett mellettem, teljes erőmből sípcsonton rúgtam, a másiknak pedig utánanyúlva elkaszáltam a lábát.

- Nyomás! - kiáltottam Péterre, s már ugrottunk is a kijárat felé. És egerutat is nyerünk, ha véletlenül ugyanakkor nem jön valaki lefelé a lépcsőn.

- Lőrinc! - sipította Blum úr. - Kapd el a nyakukat!

És most valami olyan történt, amit nehezen lehet elmondani. Két végtelenül hosszú kar nyúlt felénk, elkapta mellünkön az inget, és visszalökött a pincébe. Ettől a lökéstől úgy repültünk hátra, mint az ágyúgolyó. Péter nekizuhant az asztalnak, amelyet előbb már nem volt ideje feldönteni, azzal együtt a földre zuhant, aztán keresztülesett rajta, és egy merész bukfencsel a falig gurult. Én egyenes vonalban odáig szálltam, ahová Blum úr a verekedés láttán hátrame- nekült, és - talán csak hogy el ne essem - belekapaszkodtam a szakállába, kétszer megfordul- tam vele, s végül sikerült megőriznem az egyensúlyomat. Közben az ajtóban megjelent először két véget nem érő hosszú láb, majd mélyen lehajolva, hogy ne verje a boltozatba a fejét, belépett régi szomszédunk a csőből, a felejthetetlen csikkszedő. Megállt, bambán rám nézett, és csodálkozva kérdezte:

- Ti vagytok azok? - De nyomban utána rémülten összecsapta a kezét. - Bolond vagy? Ereszd el Blum bácsi szakállát, ha kedves az életed!

Mint tudják, verekedtem már éppen elégszer, és harc közben nem szoktam elveszteni lélekjelenlétemet. Egy pillanat alatt áttekintettem a helyzetet. Láttam, hogy a két díjbirkózó csak azért nem veti rám magát, mert túl közel van a markomhoz Blum úr nyaka. Láttam, hogy az öreg a zsebébe nyúl, s hallottam, amint kipattant bent a bicska vasa, s tudtam, hogy egy pillanat, s megpróbálja belém vágni a kést. Tapasztaltam az előbb Lőrinc rettentő erejét, s tudtam, hogy rá sem számíthatok, hiszen úgy remeg, mint valami taknyos kölyök, amiért kézzel mertem illetni a főnökét. Mindezt látva kitaláltam, hogy Blum úr alighanem az alvilág egyik császára, akivel életveszélyes kikezdeni, s ijedtemben ki is engedem a kezemből a szakállát, ha előbb meg nem szólal Péter nyugodtan és hűvösen:

- Ereszted a nyavalyát, fiam! Amíg kezedben van a szakállá, nem történhet semmi bajunk!

Aztán hirtelen élesen:

- Maga pedig hagyja a bicskát, mert ha belevágja, lesz valaki, aki tudja, ki ölte meg a barátomat, s Blum bácsi, nem Blum bácsi: biztosan lógni fog.

A kisöreg kihúzta kezét a zsebéből, s erre mindenki megdermedt a pincében. Péter pedig felállt, leverte nadrágjáról a port, aztán nyugodtan Lőrinc elé sétált. Esküszöm, most olyan volt a járása, mint a párducé, de hogy ezt hogyan csinálta, azt nem tudom.

- Te láttad, hogy a csőben töltöttük az éjszakát - mondta. - Azt is tudod, hogy távollétünkben elszállították a csöveket. Nahát! Akkor magyarázd meg Blum bácsinak, hogy elvitték a szer-

számainkat, és ezért van szükségem 500 forintra, s azt meg is fogom tőle kapni, máskülönben az egész banda rendőrkézre kerül.

Lőrinc ijedten tárta szét a két karját, és hallgatott. Helyette az öreg szólalt meg, jelzem, az ő hangján sem érződött semmi izgalom:

- Ezek miatt verted meg a trógereket, Lőrinc? Azt mesélted róluk, mackósok.

Megcsóválta a fejét, bár ez elég nehezen mehetett markomban tartott szakállá miatt.

- Ej, hiszen csak két kölyök!

- Most elengedheted a szakállát! - parancsolta Péter. - Úgy látom, kezdjük egymást érteni.

Vállat vont.

- Veled különben még számolok! Nem engedtem meg, hogy te pofázz, amikor bejövünk.

Kurtán felnevetett.

- Még hogy Blum úr! Minden taknyos kölyök tudja a Garay téren, hogy Blum bácsi, és nem Blum úr!

„Ezért majd elfenekellek!” - gondoltam magamban, de azért egyből teljesítettem utasítását, és elengedtem az öreget. Mi tagadás, tátva maradt a szám, mikor láttam, hogy viselkedik. Már tudniillik Péter. Később elmondta, hogy Blum bácsitól kapta az ötletet. Elgondolta, hogy ha a bandából is a leghitványabbnak látszó ember a vezér, és mégis mindenki vigyázzban áll előtte, akkor ha kettőnk közül ő, a gyengébb veszi át a parancsnokságot, annak Blum bácsira jó hatása lesz. A többi aztán jött magától, mert nemcsak történelemkönyveket olvasott, hanem titokban detektívregényeket is.

Csak hogy az első pillanatban úgy látszott, detektívregényekből merített bölcsessége nem felel meg a valóságnak. Alig engedtem ki a fogságból Blum bácsi szakállát, már helyet is cseréltem vele. Díjbirkózóm nem méltányolta Péter diplomáciáját. Rám vetette magát, összecsomagolt, s én úgy éreztem, nem látszhatom ki sokkal jobban a karjai közül, mint előbb az én markomból a szakáll.

- Azért a rúgásért most kitekerem a nyakad! - mondta.

Azt hiszem, nehézség nélkül be is tudta volna váltani a fenyegetését. Csak hogy ekkor megszólalt a főnöke.

- Úgy látszik - mondta Lőrincnek -, ez a legényke összetéveszti Blum bácsit az üdvhadsereggel. Én nem szoktam ingyen adományokat osztani. Viszont arra sem adtam engedélyt, hogy a másiknak megszorítsák a nyakát.

A díjbirkózó erre úgy elpattant tőlem, mint a gumilabda a faltól. A kisöregnek vagy hátul is volt szeme, vagy anélkül is tudta, hogy azonnal teljesítik a parancsát, mert elégedetten bólintott, és kedélyesen folytatta:

- Hogy mit kapsz te, és mit kap a barátod, azt nem te döntöd el, és nem is ezek a hülyék, hanem én. A rendőrséggel pedig ne fenyegetőzz, mert nem vagyok ijedős. Köpd ki gyorsan, ami a begyedben van, s akkor eldöntöm, adok-e egy húszast.

Péter vállat vont.

- A mi szakmánkban - mondta - csak akkor forog a kerék, ha kenik. Ezt persze maga is tudja, nemcsak én. De biztos benne, hogy nem feledkezett el valamelyik kerékről? - Rosszallóan csóválta a fejét. - Nagy baj, ha valaki nem meri a bukszáját a kellő pillanatban kinyitni!

Látják, ezért volt fontos történetünkben ez a beszélgetés. Ezt a vádat Péter nem most találta ki, hanem már akkor. És én rögtön éreztem, hogy a találat ül. Blum bácsi olyan magabiztosan viselkedett, mintha az egész rendőrséget ott tudná a háta mögött. Joggal gondolta tehát Péter, hogy ha mégis rövidesen letartóztatják, akkor valamelyik nagy kutyával kellett összevesznie. És valóban, az öreg egyszerre leszállt a magas lóról, megkérdezte Pétertől, kiről feledkezett el.

- Honnan tudjam? - kérdezte vissza ő. - Nekem is csak annyit mondtak, amennyivel az ötszáz pengőmet megkereshetem. Ugyanis nekem is vannak embereim a rendőrségen, akikkel risztelek.

Eddig minden világos volt. Most azonban mondott valamit, amitől azt hittem, elvesztem az eszemet.

- De ha Lőrinc megőrizte a szerszámunkat - mondta ugyanis könnyedén -, és nem esett semmi bajuk, akkor őt gazdagon megjutalmazzuk, maga pedig két hét múlva ezret kap vissza az ötszáz helyett.

- Megmentette a gépünket?! - ordítottam rekedten. - Ezt honnan veszed?

Csodálkozva nézett rám.

- Nem hallottad, hogy megverte miattunk a trógereket?

Értik ezt? Legalább tíz perce tudta, hogy megvan az időgép, megmenekültünk, és egyetlen arcrándulással sem árulta el, hogy legszívesebben fél lábon táncolna végig a Nagykörúton! Én - én pedig beleharaptam a nyelvembe, hogy el ne kiáltsam: „De hisz akkor utazhatunk haza!”

A fájdalom aztán magához térített. Odasétáltam Lőrinchez, és megfogtam a kabátját.

- Igaz ez?

Ő pedig büszkén mondta:

- Öhöm!

Lőrincet Lőrinc-napkor találták az egyik templom küszöbén, így lett belőle Templomos Lőrinc. Jó humora lehetett a gyámügyi előadónak, hogy ilyen fenséges nevet ajándékozott a kis szerencsétlennek. És mivel az anyja soha nem került elő, a gyermekmenhelyen töltötte első éveit, majd Alsópáhokra került nevelőszülőkhöz. Onnan szökött meg tizenhat éves korában, miután előbb véresre verte azt a vadállatot, akitől több verést kapott, mint kenyeret. Három hét alatt érkezett Pestre gyalog. S mintha a neve szerencsét hozott volna rá, Pestszent-lőrinc határában az első este összeismerkedett egy öreg csőlakóval, aki egy éjszakára megosztotta vele hálólhelyét, másnap pedig beajánlotta Blum bácsinak. Azóta a csikkszakmában dolgozott, s valószínűleg nem is rosszul, hiszen az öregúr kedvencei közé tartozott. De hogy hol rejtegette vagy mire költötte a keresetét, azt nem tudom, öltözködésre és lakásra biztosan nem, hiszen csak az az egy ruhája volt, amiben megismertük, és továbbra is csövekben lakott. Egyszer megkérdeztem, mit csinál a pénzével, de nem válaszolt. Nem mintha titkai lettek volna előttem, csak éppen nem szeretett beszélni. Annyira elvadult az emberektől, hogy harapófogóval is nehezen lehetett belőle kihúzni a szót. Pedig hogy egyébként végtelenül derék, jóakarátú gyerek volt, azt aligha kell bizonyítanom. Hiszen már tudják, hogy megvere-kedett a szállítómunkásokkal a holminkért, és hiánytalanul megőrizte számunkra.

Két vadidegen ember számára! Értik ezt? Én mindenesetre nagyon szeretném tudni, megérte-e a felszabadulást, s ha igen, mi lett belőle a mi időnkben. Ha véletlenül olvasná ezt a beszámolót, vagy olyasvalaki olvasná, aki ismeri őt, kérem, értesítsen haladéktalanul. Neki köszönhetjük az életünket.

Elképzelhetik, hogy jöttünk föl a pincéből. Teljesen kicserélődve. Blum bácsitól végül csak két darab százast kaptunk öt helyett, de ez most cseppet sem zavart bennünket. Az sem, hogy befordulva a Garay utcába, Lőrinc megkezdte szokásos tevékenységét, s két lógó karja fürgén kapkodta fel a csikkeket. Pedig még egy órával korábban, bármennyire is le voltunk törve, alighanem szégyelltünk volna vele végigmenni az utcán. De most csak egy érdekelt bennünket: minél előbb viszontlátni a mindörökre elveszettnek hitt időjárót. Megfogtuk egymás kezét, és oly ábrándosan haladtunk Lőrinc mögött, mint egy szerelmespár. Még azt is csak jó tíz perc múlva kérdeztem meg tőle, hogy hova megyünk tulajdonképpen.

- Hova? - kérdezte büszkén. - A kunyhóhoz!

Elképedve néztünk egymásra. Pár héttel ezelőtt még csölakó volt, s azóta kunyhót szerzett magának?... Mi a fene!

De higgyék el, nem azon törtem a fejem, hogyan jutott a kunyhójához, hanem hogy milyen ez, pontosabban szólva, mekkora. Össze lehet-e benne szeretni a gépet? Mert ha igen, akkor...

„Hogy fog csodálkozni, ha egyszerre eltűnünk előle!” - súgta ugyanebben a pillanatban a fülembe Péter, elárulva, hogy ugyanaz jár a fejében, ami nekem. Hanem aztán megint csak egyszerre komorodott el mind a kettőnk arca, mert rájöttünk, hogy csak olyan helyről indulhatunk, amelyről biztosan tudjuk, hogy harminc év múlva is ugyanolyan állapotban lesz, mint jelenleg.

- Ki kell vinnünk a homokdombokhoz a gépet! - sóhajtotta ő szomorúan. - Mégpedig hajnal előtt, hogy az első fényben megkeressük az érkezési pontunkat.

Dühösen ráztam a fejem.

- Ostobaság! A homokdomboknál félméteres pontossággal kellene megtalálnunk azt a pontot, ahová bevágódtunk, s még akkor is bajba kerülhetünk. Ki tudja, mit csináltak azóta Vilmos bátyám garázsával. A Normafától kell indulnunk vagy a hármashatár-hegyi repülőtérre! Ott nem érhet semmiféle meglepetés.

Még mélyebbre hajtotta a fejét.

- Akkor csak holnap este utazhatunk!

Hát igen! Mondom, hogy egy szempillantás alatt kicserélt bennünket a váratlan megkönnyebülés. Repülni akartunk minél előbb, és egyszerre kibíratatlan hosszúnak látszott a huszonnégy óra kényszerű késlekedés. Csak nagy sokára jutott eszébe Péternek, hogy amúgy sem indulhatnánk azonnal, mert a 200 pengőt előbb oda kell adnunk Farkaséknak. Meg a háziúrral kötött szerződést is természetesen.

Ekkor különös dolog történt velem. Fülig pirultam. A nagyapám még mindig nem jutott eszembe, tudniillik hogy meg kell mentenem, hanem a két kislányért egyszerre megsajdult a szívem. Úgy éreztem, gyalázatosan eláruljuk őket, amikor búcsú nélkül távozunk. Mert azt biztosra vettem, hogy az apjukra továbbra sem számíthatnak, s majd újra nyomorba jutnak, ha mi elmegyünk. És hasztalan tudtam, hogy nem tehetünk másként, mégis keservesen szégyelltem magam. Csak a szemem sarkából mertem Péterre nézni, és láttam, hogy ő is dühösen elfordítja a fejét.

- Soká megyünk még? - kérdeztem Lőrinctől, hogy mégis mondjak valamit.

- Dehogyan - felelte. - Már itt is vagyunk.

- Itt?! - kiáltottam csodálkozva, mert egy pusztára jutottunk, amelyet négy oldalról ronda, szürke bérkaszárnnyak vettek körül, s ezeken kívül nyoma sem volt rajta emberi lakhelynek. - De hol a kunyhó?

- Ott! - mutatott egy korláttal elzárt kis területre. - A föld alatt. Untam már az örökös költözködést.

Nevetnünk kellett. Nem annyira Lőrincen, mint inkább saját magunkon. Azon, hogy milyen fölöslegesen csalódtunk, amikor rájöttünk, hogy nem indulhatunk el barátunk kunyhójából még az éjszaka.

A kunyhó ugyanis egyáltalán nem volt kunyhó. Lőrinc, amikor megunta az örökös költöz-ködést, egyszerűen elcsent valahonnét néhány „csatornázás” feliratú sorompót meg egy olyan kis szürke sátrat, amelyet a csatornatisztítók szoktak felhúzni a munkahelyükön, elrekesztette a tér közepét, odagörgetett és beásott a földbe két betoncsövet, fölverte a sátrat, s azóta ott tanyázott a csőben, és senki nem kérdezte, mit csinál a kerítés mögött. Még piros lámpát is gyújtott éjszakára, ahogy azt előírta a közlekedési rend. Sőt, hogy nagyobb biztonságban legyen, utcaseprő-egyenruhát is szerzett magának, s azt vette fel, amikor hazaért. Igaz, a kabát ujjá csak a könyökéig ért, az egyensapka viszont a füléig csúszott, de nagyon jó volt az így is.

Nos hát a csőben természetesen akkor sem állíhattuk volna fel az időjárót, ha a terep történetesen megfelel. Csupán annyit tehettem, hogy lemásztam a csomagunkhoz, s megnéztem, minden rendben van-e. Rendben volt. Kíváncsi lettem volna, minek tartotta Lőrinc a gépet, de nem mertem megkérdezni tőle. Ehelyett arról érdeklődtem, mikor és hogyan vihetjük el, hogy ne keltsünk gyanút. Azt ajánlotta, gyerünk érte vissza reggel. Addigra szerezz egy fővárosi talicskát, és hivatalosan kiadja nekünk a zsákot, toljuk el. Kitűnő javaslatát örömmel fogadtuk, és kissé letörve indultunk haza.

Aztán ismét egy szörnyű éjszaka következett. Nem olyan rossz, mint amelyiken csaknem megfagytam a Klauzál téren, de rosszabb annál, amit a csőben kellett eltöltenem. Hajnalig dobáltam magam az ágyon, s minél tovább voltam ébren, annál inkább biztosra vettem, hogy újabb szerencsétlenség fenyeget. Hogy a rendőrség már rájött Lőrinc trükkjére, azon az éjszakán letartóztatják, megelik a zsákot, megtalálják a két géppisztolyt, és így nemcsak az időjárót veszítjük el újra, hanem még a kezükre is kerülünk. Reggel zöld voltam, mint a görögdinnye, egy falatot sem bírtam magamba gyömöszölni, és türelmetlenül sürgettem Pétert, induljunk a csomagért.

No de beszámolót írok, nem detektívregényt, nem szeretnék mesterségesen izgalmat kelteni. Inkább mindjárt megmondom, hogy a veszedelem csak az én fantáziámban élt, az időjárót minden komplikáció nélkül visszakaptuk, és többé nem is veszítettük el. S ha aznap este mégsem utaztunk haza, az csupán azért volt, mert közben más elhatározásra jutottunk. No meg a sors és Lőrinc is másképpen határozott.

Nekem éjjel a sok hánykolódás közepette ismét eszembe jutott nagyapám, és rendkívül szégyelltem magam, hogy nagy örömben elfeledkeztem róla. Nyomban elhatároztam, hogy eredeti tervem szerint Pétert egyedül küldöm haza, én pedig maradok a tüntetésig, és megvárom egy megbeszélt helyen, amíg újra eljönnek értem. Úgyhogy bármennyire izgultam is a gépért, és bármennyire futva tettem meg az út elejét, lépéseim egyre lassúbbakká váltak, és azon kezdtem törni a fejem, miképpen árulom el Péternek a tervemet. Mielőtt dönthettem volna, Péter hirtelen megállt, és szembefordult velem.

- Ide figyelj, Pista! - mondta. - Egyedül kell hazautaznod. Én addig nem mehetek vissza, amíg át nem adom az üzenetemet.

Elhűlve néztem rá. Hanem aztán elnevettem magam, őszintén örültem, hogy egyikünk sem akar hübelebalázs módjára dolgavégezetlenül hazamenekülni. Megszorítottam Péter kezét, és megmondtam neki, hogy ugyanez járt a fejemben nekem is, csak azért nem közöltem még szándékomat, mert nem akartam elkeseríteni. Így aztán túljutva a vallomásokon, ismét sietni kezdtünk, hogy minél gyorsabban viszontlássuk az időjárót.

Csakhogy Lőrinc nem volt egyedül. Neki is voltak velünk tervei.

Volt ugyanis a barátai között egy olyan Bicska Maxi jellegű alak, aki éppen egy nagyobb betörésre készült, amikor a társa részegségében kifecsegett valamit, és lebukott. A közelebbi részleteket nem ismerem, csak annyit tudok, hogy a vállalkozást egyedül nem lehetett végrehajtani, viszont sietni kellett vele, mert csak néhány napig volt rá megfelelő alkalom. A jó ember tehát ott állt megfürödve, s mert barátai közül elsőnek éppen Lőrincel találkozott, neki fejtette ki, miképpen fogja a segédét megnyúzni, a fejét apró darabokra hasítani, ha kiszabadul. Lőrinc persze szeretett volna Bicska Maxin segíteni, s mert tudta, hogy mi mennyire leégtünk, úgy gondolta, kivételesen mackós voltunk ellenére is vállalkunk egy betörést, s ezért följánlotta barátjának, hogy összehozza velünk. (Mackósoknak ugyanis abban az időben a kasszafűrókat nevezték, s azok rendkívül büszkék, lévén a szakmájukra, semmilyen más bűntényre nem szoktak vállalkozni.) Maxi persze megörült a váratlan lehetőségnek, s ezért reggel ő is ott volt a téren, mindjárt meg is tették az ajánlatukat. Azazhogy csak Lőrinc beszélt, mert Maxi, amikor meglátott bennünket, elfintorította az arcát, és dühösen tiltakozott:

- Ezekkel dolgozzak együtt? Meg vagy veszve, fiam!

Lőrinc azonban sértődötten így szólt:

- Mondom, hogy mackósok! Olyan két csöves lángvágójuk van, amilyent még nem láttam senkinél!

Így tudtuk meg egész váratlanul, hogy lángvágónak és a motorjának hitte az időjárót és a géppisztolyokat a jó fiú. Márpedig - ismétlem - a kasszafűrés külön rangot jelentett az akkori alvilágban, s ez megmagyarázta, miért tisztel bennünket annyira. Persze a tiszteletnek ez a különös megnyilvánulása éppen nem volt számunkra kellemes. Semmi kedvünk nem volt betörésben segíteni, s ezért azonnal fölényesen visszautasítottam az ajánlatot:

- Mi csak együtt szoktunk dolgozni, mással senkivel!

Rögtön rájöttem, mekkora ostobaság volt így viselkednem, de már nem szívhattam vissza a szavamat. Ha ehelyett megpróbálom magamat rátukmálni, Maxika úgy elzavar, mint a rühes kutyát. Így azonban látta, hogy fiatalságunk ellenére is nehéz gyerekek vagyunk, és okvetlen meg akart szerezni magának. Előbb csak kért, aztán dühöngött, végül kijelentette, kinyiffant, ha nem megyünk vele. Én egyre kétségbeesettebben tiltakoztam, Péter pedig hallgatott. Aztán hirtelen rám szólt, hogy fogjam be a pofámat.

Rögtön elhallgattam mert már tapasztalatból tudtam, hogy ilyenkor valami nagyszerű ötlete támadt.

- Már megint olyanba szólsz bele - mondta akkor -, ami egyedül rám tartozik.

Aztán lustán kifejtette, hogy bármelyik este szívesen beszáll a vállalkozásba, kivéve a mait, mert ezen az estén más dolga van. Engem viszont sehova nem enged el, mert nekem a lángvágót kell átvizsgálnom és megjavítanom, ha valami hibája volna.

Előbb távra maradt a szám, aztán csaknem elnevettem magam.

Hát persze! Ha egyszer elváltunk a pacáktól, már bottal üthette a nyomunkat, hiszen Lőrinc sem tudta, hol lakunk.

Szerencsénkre a pacáknak is éppen így konveniált az ajánlatunk, mert a segédjénél volt a fregolikulcsa is, és nem tudta, hol rejtette el. Azt pedig a mester nem szokta raktáron tartani, minden megrendelőnek külön készíti el. Így tehát mindenképpen várnia kell legalább két napot, mert ő fregolikulcs nélkül már nem dolgozik.

Fregolikulcs... Értik ezt?

Péterre néztem - azt hittem, ő is nyomban kapcsolni fog. De hát ő szegény csak egyszer hallotta ezt a kifejezést, s akkor is olyan körülmények között, amikor igazán nem ez volt a legizgalmasabb. Elöttem azonban nyomban megjelent apám arca, amikor elmagyarázza nekem, mi volt Vilmos bátyám találománya, és rögtön tudtam, hogy nem tévedhetek. Erről a fregolikulcsról beszéltek nekem.

- Jól van - mondtam ezért Péternek -, a srenkeléshez te mész el vele. De a Vadász Vilmoshoz én kísérem el. Már régen készülök hozzá. Ő talán tud tanácsot adni, hogyan szüntethetem meg a nyomáskülönbséget a két cső között. A talicskát majd te tolod haza.

Csendes elégtétellel láttam, hogy most az ő szeme akar kiugrani a gödréből, s hogy aztán elpirul, mikor megérti, miből jöttem rá, hogy az ürge Vilmos bátyámhoz készül. Furcsa módon nem örült annyira a váratlan lehetőségnek, mint hittem. Sőt! Mintha egy kicsit meg is ijedt volna. Megfogta a karomat, félrehúzott, és ezt mondta:

- Ebbe csak akkor egyezhetem bele, ha megígéred, hogy nagyapádon kívül senkinek nem beszélsz a világháborúig eltelt időről. Mert az én üzenetemnek csak akkor lehet haszna, ha senki nem tud róla azonkívül, akinek szól.

Mit tehettem volna? Láttam, mennyire izgatott, hát megígértem neki. Ekkor azt követelte, adjam becsületszavamat. Ezen aztán feldühödtem, mert cseppet sem szeretem az effajta dolgokat. Legszívesebben fenéken billentettem volna barátomat. De Bicska Maxi már gyanakvó pillantásokat vetett felénk, és semmiképpen nem szalaszthattam el az alkalmat, hogy elkísérjem.

- Egyen meg a fene! - mondtam ezért. - Becsületszavamra fogadom.

Ekkor aztán nem ellenkezett tovább. Engedelmesen indult talicskájáért. Én pedig egy fél óra múlva végre beléphettem nagybátyám műhelyébe.

Különös volt elképzelnem, hogy az a cingár, fekete legény, aki érkezésünkre feláll asztalkája mellől, és leveszi szemüvegét, az én fehér hajú, tekintélyes külsejű Vilmos bátyámmal azonos. Megvallom, amint megpillantottam, kételkedni kezdtem abban, hogy ő majd inkább elhiszi történetünket, mint a nagyapám. Ő azonban elének jött, megszorította Maxi kezét, majd mikor engem is észrevett a háta mögött, az első pillanatban tátva maradt szája csodálkozásában; hanem aztán elmosolyodott, s látszólag minden meglepődés nélkül kérdezte:

- Te vagy az, Pista? No lám! Mi meg azt hittük, hogy már vissza is utaztál... - Vállat vont. - Mindegy. Űlj addig félre, amíg a Pecás Ferivel végzek, aztán majd beszélünk.

De nem félreültetett, hanem a műhely legbelső végébe. Aztán megkérdezte Maxitól - azaz most már a Pecástól -, hogy mi jót hozott neki. Az pedig nevetett.

- Inkább vinnék valamit, mester! Például egy jó fregolikulcsot.

És most valami nagyon furcsa dolog történt. Nagybátyám álmélkodva kérdezte:

- Fregolikulcs? Soha nem hallottam erről... - Aztán elvigyorodott. - Tréfál, Feri! Miért kellene kulcs a fregolihoz?

Pecás értelmetlenül bámult Vilmosra. Jelzem én is. De én akkor már kezdtem rosszat sejteni, ő még nem. Vilmos bátyám pedig sietett tisztázni a helyzetet:

- Jó, csak vicceltem. Maga is tudja, hogy a rendőrség már egyszer kihallgatott a tolvajkulcsok ügyében, de én nekik is megmondtam, hogy nincs hozzájuk semmi közöm. Pedig akkor még ez a fiatalember, akit maga idehozott, csak politikai ügyekkel foglalkozott, nem ilyesmivel...

Pecás elvörösödött dühében. Én pedig megállapítottam, hogy az ifjú Vilmos valóban semmivel sem okosabb a nagyapámnál, tehát felálltam a helyemről, és meglehetősen gyors léptekkel elindultam az ajtó felé.

- Megtenne egy szívességet? - kérdezte nagybátyám Pecástól. - Lódítsa vissza a helyére!

Megtette. Meg kell mondanom, gyorsvonati sebességgel érkeztem vissza a székre. Pecás búsúra nyújtotta a kezét.

- Én pedig megyek, és kitekerem egy bizonyos Lőrinc nyakát.

- Hm! - morogta Vili úr. - Én azért a maga helyében nem sietnék. Vannak még tisztázatlan kérdések... Majd megüzenem magának, ha kezdheti a tekerést. Azt azonban láthatja, hogy ez előtt a fiúcska előtt nem érdemes technikai kérdésekről tárgyalni. Semmit nem ért hozzájuk. Még azt sem tudja, hogy egy ilyen csavarkulccsal bármikor be lehet törni a fejét...

Csak akkor vettem észre, hogy egy legalább félkilós csavarkulcsot tart a kezében. Nem láttam, mikor emelte fel. Mindenesetre harciasan felém suhintott vele, majd súgott valamit Pecásnak, gyorsan kituszkolta a műhelyből, és kulcsra zárta mögötte az ajtót. Végül visszafordult, és kezében félelmetes fegyverével lassan, fenyegetően közeledett felém.

- Először - mondta - azt hitték, hogy valami gyerek vagy, akit legjobb lenne agyonverni. Ma már tudják, hogy egy másik disznó vagy, csak nem egészen értik, mit akarsz. De majd te elmagyarázod, mielőtt beverem a fejedet.

Vállat vontam.

- Ha nem hiszitek, hogy a jövőből jöttem hozzátok, nincs semmi mondanivalóm...

Úgy tett, mintha nem hallaná válaszomat.

- Azt a kis fekete kazettát, amit voltál szíves nálunk felejtetni, eleinte pokolgépnek néztük, de aztán én rájöttem, hogy rádió. Csak éppen roppant különös rádió. Nincs benne se lámpa, se drót, hanem mindenféle bigyó, amiről még én sem tudom, mire való.

Hirtelen arcomhoz hajolt.

- Lehet, hogy nemcsak venni tud, hanem adni is? Hogy a sok bigyó között van egy, ami lehallgatja, miről beszélünk otthon, és továbbítja a rendőrségnek? Szóval hogy a te rádiód afféle lehallgatókészülék?

Nem álltam meg egy gúnyos mosoly nélkül. De azért nem válaszoltam. Ekkor taktikát változtatott.

- Nézd - mondta -, természetesen végül nélküled is megoldjuk a rejtélyt. Elküldtük olyan embereknek a készülékedet, akiknek módjukban lesz bemérni és kivizsgálni. Csak ez időbe kerül, és az idő drága. Ha tehát elmondod te, mit rejteget a rádiód, becsületszavamra elengedlek bántódás nélkül. Mehetsz, ahova akarsz, persze azzal a feltétellel, hogy nem kerülsz többet a szemünk elé.

Most már hangosan nevettem.

- Jó, akkor elmondom. Nyomatott áramkör van benne és tranzistorok. Nézz utánuk a technikai lexikonban, és ha megtalálod bármelyiket, ne hidd el, amit mondok. De ha nem, akkor, az apád istenit!...

Nézzék - az ördög tudja, miért, de egy percre sem aggódtam testi épségemért. Hiába emelte rám Vilmos néhányszor a csavarkulcsát, teljes biztonságban éreztem magamat. Annál jobban reszkettem attól, hogy ismét nem tudom megértetni magam, s akkor dolgom végezetlenül

repülhetek haza. Ezért úgy lehordtam nagybátyámat, mintha nem is én lennék az ő kezében, hanem ő az enyémben.

- Mikor megismertelek, te voltál a világ legokosabb embere. Nem hittem volna, hogy fiatalon ennyire ostoba légy.

Most ő vigyorgott, de nagyon dühösen.

- Tudom, hogy nem vagyok nagyon okos. De annyira hülye sem, hogy az időt összetévessem a Duna-korzóval, amelyen szabadon csalinkázhatsz oda- és visszafelé. Vagy találj ki valami hihetőbb hazugságot, vagy köpd ki az igazat - másképpen leütlek, s azután addig verlek, amíg térden állva nem könyörögsz, hogy engedjelek inkább beszélni.

- De hiszen - kiáltottam elkeseredve - nálunk van a gép! Jöjjön velem, és nézze meg maga!

Kinevetett.

- Remek! Menjek veled, s aztán megnézhetem magam! Ha kilépünk a kapun, elszaladsz, vagy átadsz az első rendőrnek.

Szinte hallottam a bicska kattanását, ahogy kinyílt a zsebemben. Majd én megmutatom ennek a tökfilkónak, kivel beszél...

- Feladom! - mondtam álnokul. - Nem tudok az eszeden túljárni. Bevallom, hogy a rendőrség szolgálatában állok. Miért is szégyellném előtted magamat? Én spicli vagyok, te tolvaj. Nem sokat vethetünk egymás szemére!

- Mi?! - hördült fel. - Tolvaj? Én?

- Talán nem? - kérdeztem vissza flegmán. - Hát ki lopta el a nagymama keszkenőjét?

Tudják, hogy ezt én eddig olyan régről ránk maradt mondókának tartottam, mint azt, hogy „nem a hat húszas vonattal érkeztem a fővárosba”, vagy hogy „nekem mondja, akinek biciklije van”. Csakhogy a másik két mondást gyakran használták új ismerőseim, a nagymama keszkenőjét viszont nem hallottam tőlük soha. Ez önmagában még nem keltette volna fel a gyanúmat, de most, hogy megismertem Vilikét, kezdtem sejteni, hogy mégsem egyszerű ugratás, hanem van is mögötte valami. Persze nem büntény, hanem egy szokatlanul komisz gyerekcsíny, amit még felnőtt fejjel is szégyellt bevallani. Akkor pedig, a jelenben nem is halhattam róla senkitől, s ha volt benne egy szikrája is későbbi találékonyságának, okvetlenül gondolkodóba kellett esnie kilétem felől. És valóban, nem is csalódtam. Egyszerre zavarba jött, sőt, szinte megszédült, és kábán dadogta:

- De ezt csak a bátyám tudja, meg én! Honnan veszed?

Nekem pedig elég volt ez a pillanatnyi elernyedése is. Felugrottam, kikaptam kezéből a fegyvert, és egy villámgyors testcsellessel őt ültettem a székre magam helyett.

- Ahonnan a csavarkulcsot! - kiáltottam diadalmasan. - Tőled!

Csakhogy Vilit egyelőre nem a helycsere érdekelte, hanem én. Kutatva nézett az arcomba, és láttam rajta, hogy kétségbeesett erőfeszítéssel töri a fejét.

- Mindegy! - mondta végül mintegy magának. - El kellett mesélnem valakinek, csak már nem tudok visszaemlékezni rá, mikor. Másképpen nem tudhatná a gyerek!

- És azt is elmesélted már valakinek - kiáltottam -, hogy eredetileg te szeretted volna a drótokat kiküszöbölni a rádióból?

- Igen! - válaszolt határozottan. - Egy barátomnak.

Én azonban csak nevettem rajta.

- Hazudsz! Nem te mesélted Tresszernek, hanem Tresszer neked! Ő találta ki először. Csak aztán elpusztult tüdőbajban, és te örökölted az ötletét!

Visszaadtam neki a csavarkulcsot.

- Nekem nem kell. Fogd te tovább.

Undorral dobta el a kezéből.

- Úgysem bírtalak volna megütni vele! Csak blöfföltem, hátha anélkül is beszélsz...

Aztán váratlanul rám kiáltott:

- Mondd meg nekem, mi az a MNOSZ!

- MNOSZ? - csodálkoztam. - Nem tudom. Honnan veszed ezt a szót?

- Tőled, te tökfej! - felelte ugyanúgy, ahogyan én az előbb. - A füzeted fedelén áll, amit nálunk felejtettél...

Én azonban akkor még nem tudtam, hogy ez a betűjel a nyomdaipari szabványok rövidítése, és nem adtam magyarázatot. De talán nem is várt ilyet. Felállt helyéről, és járkálni kezdett a műhelyben. Gondolkodott. Mégpedig hangosan:

- Az, hogy nem tudja, inkább mellette szól, mint ellene. De nem: hazudik. Az időben nem lehet utazni. Akkor viszont honnan tudja ezeket?

Hirtelen felragyogott az arca.

- Tudom már!

Megállt előttem, és rám parancsolt, hogy vessem le és akasszam a szögre a kabátomat. Mégpedig a zakómat is, nemcsak a nagyot. Én teljesítettem ezt a furcsa utasítást, és ingre vetkőztem előtte. Pedig nem szívesen tettem, mert sejtettem, mit akar.

- Most mondj valamit, amiről csak te tudhatsz kívülem! - nevetett diadalmasan.

- Egy szál ingben? Ne vessem le talán a nadrágomat is? - csodálkoztam. - Azt hittem, eszedbe jutott, hogy nektek hármatoknak van egy anyajegyetek a bal lapockátokon, s látni akartad, van-e nekem is...

- Nem is rossz ötlet! - kapta föl a fejét. - Van anyajegyed?

- Nincs! Képzeld el, a bőrömet nem tőletek örököltam, hanem az anyámtól.

Nevetett.

- Persze hogy nincs. És mesélni sem tudsz többet, mert a kabátoddal együtt letetted a gondolatolvasó gépedet is!

Nézett rám diadalmasan, hogy milyen okosan megfejtette a titkomat. Én pedig megkérem magukat, ne nevéssék ki ezért. Voltaképpen neki van igaza. A találmányok sorrendje néha ellentmond a logikának. Elvileg könnyebb gondolatolvasó gépet konstruálni, mint időjárót, s hogy Vilmos bátyám mégis a nehezebbiket találta fel előbb, az éppen olyan tréfája a tudománynak, mint az, hogy az ember előbb oldotta meg a Holdra szállás problémáját, mint a rák gyógyítását. Emlékezzenek rá: nagybátyám sem merte elárulni a többi tudósnek, mivel foglalkozik, mert félt, hogy kinevetik. Nekem ott, Vilinél nyomban ez jutott eszembe, és egyszerre elszállt a haragom. Megértettem, mennyire nehéz lehet az időjáró létezését elhinni egy olyan embernek, aki még a szputnyikokról sem tudhatott, s nagyon szomorúan próbáltam elmagyarázni, hogy a jövő egyáltalán nem olyan, mint amilyennek az ember elképzei. Hogy neki majd nem az lesz a legfőbb gondja, hogy nekem titkokat áruljon el magáról, sőt... Elmeséltem, mit hazudott apám a fregolikulcsról, s hogy mit gondoltam én a nagymama

keszkenőjéről, szóval hogy eddig is csak véletlen szerencséivel sikerült neki titkokat mondanom. Közbeszólás nélkül hallgatott végig, de csak annyit sikerült elérnem, hogy végül már ő is inkább szomorú volt, mint dühös.

- Szeretnék hinni neked - mondta. - Rokonszenvesnek talállak, és úgy érzem, hogy igazat beszélsz. De hát vannak, akik csodálatosan tudnak hazudni - mi pedig az életünkkel játszunk, és nem kockáztathatunk.

Lehajtottam a fejem. Mert én persze tudtam, hogy őszintén beszél, s ebből megértettem, mennyire reménytelen a további kísérletezés. Be kellett látnom, hogy tulajdonképpen igaza is van, amikor nem hisz nekem.

- Ostobák vagyunk - vallottam be letörten. - Sehogyan sem tudjuk megérteni ezt a korszakot. Itt maradtunk, miután nagyapám majdnem szétverte a fejemet, vállaltuk a veszélyt, elvesztettük a gépet, már azt hittük, itt kell megdöglөнünk, s végül mégsem sikerül megmentenem nagyapám életét.

- Mit? - kérdezte ijedten Vili.

Legyintettem.

- Hagyjuk. Ezt sem hiheted el.

Beletörődve az elkerülhetetlen kudarcba, már felvettem a kabátomat, és távozni készültem, amikor mégis eszembe jutott valami „titok”, amit Vilmos bácsi többször is elmesélt. Mikor még egyedül élt a bátyjával, úgy tízéves lehetett, egyszer elvesztette egész vagyonukat, két pengőt „itt a piros, hol a piros” játékon, s nagyapám nemcsak nem büntette meg, hanem még ő vigasztalta, nem fognak azért éhen halni. Még ezt az egyet megpróbáltam hát Vilinek elmondani. Végighallgatott, aztán megkeményedtek az arcvonásai.

- Világos! - mondta. - Éppen erre az esetre gondoltam magam is, amikor próbára tettelek. Csakhogy akkor éppen nem volt rajtad a kabát. Mindegy, legalább bebizonyosodott, hogy spicli vagy.

- Menj a fenébe - mondtam, s elindultam kifelé. Már a kilincsen volt a kezem, mikor megállított. Én visszafordultam, ő pedig hozzám jött, és vállamra tette a kezét.

- A mesterem azt szokta mondani - közölte furcsa, csodálkozó arccal -, hogy néha fontosabb, ha egy állításról az bizonyosodik be, hogy téves, mint ha az, hogy helyes. Úgy látszik, igaza van.

- Ez mit jelent? - kérdeztem bambán.

- Azt, hogy ugrott a gondolatolvasó gép, öcsém! Én ugyanis az „itt a piros” a bátyámnak sohasem mertem bevallani. Azt hazudtam hogy elvesztettem a pénzt. Ha tehát ezt te nem így tudod, akkor biztosan nem a gondolataimból olvastad ki, hanem én füllentettem neked az eljövendő húsz-harminc év valamelyikén.

Képzeltetik, mennyire megzavart ez a váratlan fordulat. Ő pedig leültetett, s azt mondta, hogy amíg magamhoz térek, elmeséli, miért akarta nagyapám szétverni a fejemet.

VI. FEJEZET

Most már sajnálom, hogy előre elmondtam önöknek, miért pofozott meg a nagyapám - legszívesebben kihúznám azt a részt, ha még lenne rá időm. De hát túl sok a munkám: beiratkoztam a dolgozók iskolájába, tanulni kell. Így most már nem tehetek mást: folytatom, amit kezdtem, s nem úgy, főleg nemcsak annyit mesélek el, amit Vilitől megtudtam, hanem mindent, amit azóta itthon sikerült még összeszednem. Úgy gondolom ugyanis, hogy egy könyvön belül kétszer még csak szabad visszatérni ugyanarra a kérdésre, de háromszor már határozottan nevetséges.

Szóval úgy látszik, a legendákkal ellentétben nagyapámnak egyáltalán nem volt sikeres az élete. Legalábbis amikor meghalt, azt kellett hinnie, hogy ő, akit a fiatal forradalmárok tucatjai vallottak tanítómesterüknek, öccse és fia nevelésében teljes kudarcot vallott. Különösen Vilmoséval, aki már gyermekkorától külön utakon járt. Akkoriban a kommunisták a szervezetekben töltötték estéiket, vasárnap pedig kivonultak a hegyek közé, hogy a jó levegőn felfrissülve új erőt nyerjenek a harchoz, hogy szórakozzanak, és hogy a rendőröktől nem háborgatva politikai előadásokat tarthassanak. Nagybátyám azonban sem az ifjúsági csoportokat, sem a túrákat nem kedvelte, ha csak tehetett, otthon maradt és olvasott, vagy fűrt-faragott. Ha pedig sikerült vegyszerekhez jutnia, azokkal kísérletezett, s ennek eredményeképpen egyszer felgyújtotta a lakást, egyszer pedig nyomorékká verte két ujját a szétrepedt lombik. Ráadásul a polgári iskola elvégzése után nem volt hajlandó szakmát tanulni, hanem egy nincstelen feltalálóhoz szegődött el afféle mindenesnek. Gazdája maga is gyakrabban feküdt le éhesen, mint jóllakottan, és örökké adós maradt segédje fizetésével. De Vilmos inkább vállalta, hogy bátyja nyakán élősködjek még húszéves korában is, mintsem hogy tisztességes állást keressen magának. A feltaláló mellett maga is kísérletezgethetett, tanulgathatott, és álmodozhatott arról, hogy egyszer majd Edison nyomdokába lép. Hasztalan fenyegetőzött nevelőapja, hogy kiűzi a házból - az egyik fülén be-, a másikon kieresztette az intelmeket.

Hanem aztán meghalt a feltaláló, és Vilmosra hagyta parányi műhelyét. Ettől fogva nagybátyám rendszeresen adott haza pénzt, nem is keveset, sőt egy ideig, mikor nagyapámat hathónapi fogházra ítélték, majd kiszabadulása után egy álló esztendeig nem kapott munkát, egyedül tartotta el az egész családot. Fura módon az öreg, aki eddig azért aggódott, hogy öccse teljesen el fog zúllni, ettől kezdve azért szidta, mert pénzszerzéssel tölti idejét, és szemmel láthatóan a tőkések közé akarja felküzdeni magát.

Ekkor aztán váratlanul beütött a krach. Egy este ismét nyomozók jelentek meg nagyapám lakásán, de ezúttal nem a politikai, hanem a bűnügyi rendőrség emberei. Valami újfajta, állítólag technikai szenzációnak számító tolvajkulcsot kerestek, amit egy spicli bejelentése szerint Vilmos talált fel és készített az éjszaka császárainak. A hekusok jól tudták, kinek a lakásán tették tiszteletüket, és végig bosszantották az öreget azzal, hogy úgy látszik, legalább egy okos ember is van a családjában, aki politika helyett jövedelmezőbb üzlettel foglalkozik.

A házkutatás eredménytelen maradt, és nagybátyámat nem árulták el az ügyfelei. De nagyapám ennek ellenére biztosra vette, hogy a rendőrség jó helyen kereskedett, az öccse nem tisztességes úton keresi a pénzt. Vilmos pedig nem tagadott. Bocsánatot kért bátyjától, amiért bűnügyi nyomozókat hozott a nyakára, s mielőtt még kidobhatták volna, önként összecsomagolt és elköltözött.

Az öreg természetesen maga sem tisztelte a törvényeket, de felháborította, hogy az öccse saját érdekében, nem pedig közérdekből ütközött össze velük. Ám bármekkora szégyent hozott is fejére az öccse, mégis a fia okozta csalódás fáj jobban neki.

Az apám ugyanis gyermekkorában még kitűnő tanítványnak ígérkezett. Alig kezdett járni, máris boldogan igyekezett a hosszú túrákon lépést tartani a felnőttekkel, részt vett az első pionírcsapatban, s a nagy csúcshegyi találkozó műsorában boldogan fújta kis társai kórusában a „Lánc, lánc, eszterlánc” dallamára számukra írt kis éneket:

*A kis prolinak
lyukas a cipője,
kilátszik a lába ujja
mind a tíz belőle.
Nem dolgozik az apja,
az anyja,
kifordulhat a gyomra:
úgyszincs szükség rája.*

*A kis prolinak
akkor lesz jó dolga,
hogya győz a proletár
vörös egységfrontja.
Dolgozik majd az apja,
az anyja,
nem fordul ki a gyomra:
lesz is szükség rája.*

Hanem amikor ő is tanonckorba lépett, nagyapám éppen feketelistán volt, s így nem valósíthatta meg kedvenc tervét, hogy majd ő maga nevel esztergályost a fiából. Azt azonban még el tudta érni, hogy felvesgyék egy idegen gyárba tanulónak. Ott pedig sajnálatos módon „rossz társaságba” keveredett: vagyis olyan fiatalok közé került, akik szerettek táncolni, és alkohol-elleneseknek sem voltak nevezhetők. Magukkal csalták mulatságaikra apámat, s ha az itálnak nem is vált barátjává, nagyon megkedvelte a táncot és ricsajt. Ettől fogva csak épp hogy lejárt egyszer egy héten az ifjómunkáscsoportba, de munkát nem vállalt, s a vasárnapi túrákra sem kísérté el társait, mivel szombatnként tánciskolába járt, és másnap nem volt kedve hajnalban kelni.

Hasztalan próbált az öreg beszélni a fejével, nem használtak intelmei. Csak éppen az apám nem vitakozott és nem tiltakozott, mint Vilmos, hanem bólogatott, helyeselt, mindent megígért: s aztán csinálta azt, amit eddig. Ez az alamusziséga fájt legjobban nagyapámnak, s éppen emiatt kezdte elveszíteni a reményét, hogy fiából valaha is rendes ember válhat.

Úgy látszik azonban - legalábbis nagyapám úgy hitte -, mégsem csak apámban volt hiba, hanem az ifjómunkás-csoportban is. Úgy fél évvel a megérkezésünk előtt ugyanis új emberek érkeztek a csoportba, akik elégedetlenek voltak a munkájával, felizgatták a tagságot, új vezetőséget választottak - s apám egyszerre újból lelkesedni kezdett a mozgalom iránt. Szakított barátaival, elmaradt a szombat esti táncmulatságokról, a csoporttal élt, velük járt nemcsak hétköznapi, de vasárnap is, készséggel elvállalt minden mozgalmi munkát, s ha nem is vették még be a kommunista ifjómunkás-szervezetbe, de legjobb úton haladt afelé.

Sajnos, nagyapám nem sejtette, hogy fia érdeklődése egyelőre nem a mozgalomnak szólt, hanem az új vezetőség egy tagjának, egy roppantul csinos, okos és kedves lánynak. Az ő kedvéért járt túrákra vasárnap, és végzett el minden kiosztott munkát a hét egyéb napjain, neki szeretett volna mindenképpen tetszeni. Így aztán teljes joggal hihette, hogy a gyerek végre megkomolyodott, és remélte, ha ő kiöregszik a harcból, lesz, aki a helyébe lép.

Mikor azok a bizonyos lebukások elkezdődtek, sürgősen kellett néhány elvtársat értesíteni, hogy vigyázzon magára, s egy ideig ne lakjon odahaza. Bárhogyan is számolt az öreg, nem

juthatott el mindegyikhez ő maga. Segítséget kellett tehát keresnie, s mert a fia volt leginkább kéznél, s mert már eléggé megbízhatónak látszott, elhatározta, hogy néhányukhoz őt küldi el maga helyett.

A megbízással nem is volt semmi baj. Apám igazán nem volt gyáva, inkább túlságosan is vakmerő, én azt hiszem, abban az időben is vállalkozott volna a veszélyes feladatra, amikor még tánciskolába járt csoportgyűlések helyett. Most pedig még inkább kész volt végigszaladni a megadott címeket. Csak az nem fért a fejébe, hogy miért kell a feladat végrehajtása után azonnal hazatérnie. Aznap este hajnalig tartó kultúrest és ünnepség volt a csoportban, a kislány vezette a műsort, apám is fellépett, és természetesen enélkül is mindenképpen ott kellett volna lennie. Csak hosszas vitatkozás után értette meg, hogy ha nem jelentkezik otthon, apja végig fogja kínlódni az éjszakát, mert nem tudhatja, sikeresen hajtotta-e végre a feladatát, vagy pedig már várták valakinél a detektívek, és ő is rendőrkézzre került. Ekkor aztán megígérte, hogy kapuzárás előtt - tehát tíz óráig - mindenképpen hazamegy. Legföljebb aztán újra eltávozik.

Az öregnek ez utóbbi ellen semmi kifogása nem volt. Így aztán apám felkereste az elvtársakat, átadta a rábízott üzeneteket, s mert korán végzett, elment a kultúrestre is, azzal a becsületes szándékkal, hogy tíz óra előtt hazaugrik, s aztán visszamegy. Csakhogy szereplése jobban sikerült, mint várta. Nagy siker, izzó hangulat, s a kislány, aki eddig nem látszott észrevenni, mennyire tetszik apámnak, ezen az estén végre leginkább vele töltötte az idejét. Mi tagadás: előbb elfeledkezett az időről, majd mire éjfél körül eszébe jutott, hogy az apja várja odahaza, a kislány éppen megkérte, nem volna-e kedve sétálni egyet. Sétálni - kettesben vele.

Kell-e mondanom, hogy volt kedve? Méghozzá reggelig!

Hadd tegyem hozzá, az öreg ez esetben is tartotta magát a szabályhoz, és csak annyit mondott el a fiának, amennyit éppen muszáj volt, tehát apám nem tudta, milyen rejtélyesnek, roppantul átfogónak s ezért veszélyesnek látszott az ügy. Kérdés, hogyha tudja, hazamegy-e? Azóta én is szerelmes vagyok egy lányba, s tudom, milyen nehéz elválni tőle, s így nem vagyok ebben egészen bizonyos.

Így azonban elképzelhetik, micsoda éjszakája volt a nagyapámnak. Tíz óra után még nem izgult túlságosan. Először ő maga is később ért haza, mint gondolta, mert két elvtársát nem találta otthon, s az egyiket meg kellett várnia, a másikat megkeresnie, és természetesen könnyen járhatott így a fia is. Később pedig azzal vigasztalódott, hogy talán a műsor húzódott el túlságosan, s a gyerek nem akarja cserbenhagyni az elvtársait - előbb elszavalja a versét, s csak aztán jön haza. Hanem amikor már az éjfél is elütötte az óra, nem áltathatta magát tovább. Katasztrófa történt. A gyereket várták a detektívek valamelyik elvtárs lakásán, hasztalan volt minden erőfeszítésük, a lebukásokat nem sikerült elszigetelniük. Ezek után ő maga is minden percben várhatta a detektíveket, a gyereket pedig már minden bizonnyal ütötték-verték a főkapitányságon. És hiába járta meg már ő maga is a kínzókamrákat, hiába tudott olyan makacsul hallgatni az ütlegek alatt, hogy végül a hekusok üvöltöztek dühükben, mert még csak egy jajkiáltást sem sikerült kivenniük belőle, hasztalan vállalta volna a párt kedvéért tizedszer is a megkínóztatást, - mindez nem tette könnyebbé annak elviselését, hogy most a fiát gyilkolják a pribékek. Akarva-akaratlanul százszor is elképzelte, mint kötözik csuklóját a bokájához, mint dognak át egy vastag botot a karja és lába között, hogy akasztják ezzel két asztal közé, s míg a feje földig lóg, a talpa pedig ég felé mered, hogyan csattogtatják rajta gumibotjukat azok a vadállatok. Kétségbeesésében saját öklébe harapott, hogy ne kelljen hangosan felkiáltania. Amikor pedig nagy erőfeszítéssel sikerült kivenni a fejéből a szörnyű képet, rögtön a lebukások jutottak az eszébe, és azon törte - teljesen reménytelenül - a fejét, vajon mennyit tudnak még a pártapparátusról a rendőrségen, és hogyan lehetne biztonságba helyezni a veszélyben forgó elvtársakat.

Hajnalgig várta a detektíveket. Akkor aztán ismét reménykedni kezdett, hogy talán mégsem katasztrófa történt, hanem csak egy kis kellemetlenség. Az effajta kultúrestekre ugyanis nem szoktak engedélyt kérni a rendőrségtől, és előfordult, hogy a detektívek rajtuk ütöttek, s elhurcolták az egész társaságot. Az ilyesmi azonban nem volt komoly dolog. Csak a rendőri felügyelet alatt állókat tartották bent, a többi reggel néhány pofonnal szabadult. Ettől pedig csak az olyan alakok gyulladtak be és maradtak távol a csoporttól, akiknek jobb is volt a mozgalmon kívül maradniuk. A rendesebb gyerekeket a pofonok csak hozzászoktatták ahhoz, hogy később, ha valóban helyt kell állniuk, könnyebben viseljék el a kínzásokat.

Ekkor toppantam be én, vidáman, magabiztosan és - ne felejtsek el, összetévesztett az apámmal - mérhetetlenül szemtelenül. Az első két pofont jogos felháborodásában kente le. Mikor pedig apám is megérkezett, nagyapám valóban nehezen gondolhatott mást, mint hogy mégis a kapitányságról szabadult, onnan küldtek engem is, hogy az eddigi sikeres provokációim után hasonlóságommal most őt ugrassam be. Ugy látszik, rosszul időzítették az eseményeket, s csak ennek volt köszönhető, hogy fiát is hazaengedték, még mielőtt én elvégezhettem volna a dolgomat. Mivel pedig az éjszaka minden aggodalma és kínja benne vibrált az idegeiben, dührohamában hirtelen elvesztette a fejét, és ha apám nem lép közbe, alighanem végez velem.

Mikor aztán én elmenekültem, ő pedig kissé lecsillapodott, s megtudta, hogy fiának semmi baja nem történt, ellenkezőleg, ragyogóan szórakozott egész éjszaka, hirtelen elhagyta az ereje. Még le akart kenni két frászt a gyerekeknek, de csak a kezét emelte fel, aztán lassan leült a díványra, és reménytelenül legyintett. Apámnak ez jobban fájt, mint ha megkapta volna a pofont, és megpróbált magyarázkodni, de az öreg nem hallgatta meg. Azt mondta, menjen vissza a barátaihoz, s többet ne is jöjjön haza. Mert ő nem kíván még egy ilyen csalódást.

Szerencsére ekkor érkezett meg Vilmos - ő volt az a fiatalember, akivel összeütköztem a kapuban. Öccsét elparancsolta a díványtól, belediktált az öregbe pár korty rumot, aztán értesülvén az eseményekről, melyeket a bátyja még mindig csak töredékesen és összefüggéstelenül adott elő, leült az asztalhoz, és átkutatta otffelejtett cuccomat. Mint őszintén elmondotta, először azt hitte, valami szélhámosságot vagy még inkább valami ostoba gyereksínyt akartam elkövetni, és minden egyéb, az elképesztő hasonlatosság s a provokációs kísérlet csak nagyapám felizgatott fantáziájában élt. Hanem amikor meglátta a KISZ-könyvemet, arra hajlott, hogy inkább a rendőrség ostobaságát lássa váratlan betoppanásom mögött, s kissé izgatottan fogott a nyomozáshoz. Idegesen rakta ki a zsák tartalmát az asztalra, és a polietilén tokot félre akarta hajítani. Hanem aztán már utána is kapott.

- Ez nem celofán! - kiáltotta csodálkozva. - Azt hittem, celofán. De hát akkor micsoda?

Furcsálkodva tapogatta az ismeretlen anyagot, s végül azt gondolta, talán mégis valami újfajta, szokatlanul vastag celofánkészítmény. Apám eközben a rádiómat forgatta kezében, meglehetősen értelmetlenül.

- És ez? - kérdezte. - Pokolgép?

Meg kell mondanom, ez nem is volt olyan elképesztő feltevés, amilyennek ma hangzanak - sőt! Annyit ránézésre is meg lehetett állapítani, hogy a fekete skatulya nem valami közönséges doboz, hanem nagyon is bonyolult készülék. Rádiónak viszont a technika akkori állapotában éppen kicsinysége miatt nem hihették. Persze bombán kívül lehetett volna ezernyi más rendeltetése is. Csakhogy éppen ez adhatta egyetlen értelmes magyarázatát a lehetetlen kalandnak, és ettől Vilmos bátyám is rettentő izgalomba jött. Azt az örültséget ugyanis, hogy a rendőrség ilyen eszeveszett ötlettel próbáljon nagyapámhoz egy spiclit becsempészni, egy pillanatig sem vette komolyan. Az viszont éppen nem volt elképzelhetetlen, hogy egy pokolgépet akarnak becsempészni a lakására, persze nem azért, hogy felrobbantsák, hanem hogy

néhány óra múlva házkutatás során megtalálják nála. Ne felejtsek el, nem is olyan régen volt akkor a biatorbágyi vasúti híd fölrobbantása, amit azért rendeztek, hogy a kommunisták nyakába varrják, de sikertelenül. Mégis a merénylet után kihirdetett rögtönítélkezés segítségével akasztották föl Sallait és Fürstöt, és így most könnyen előfordulhatott volna, hogy valamilyen formában újabb kísérletet tesznek a párt lejáratására. Ugyanis, ha nemcsak Matuska Szilveszter, a biatorbágyi robbantó rejtegetett a lakásán bombát, hanem egy régi kommunistánál is találnak, akkor a boszorkányüldözést előlről lehetett kezdeni. Márpedig ha ez volt a céljuk, akkor az én eszeveszett állításom az időjáróról nem örültségnek, hanem ragyogó trükknek bizonyul. Képzeljék el, hogy nagyapám a tárgyaláson azzal védekezik, hogy a bombát a rendőrség csempészte be hozzá, és elmeséli, milyen hazugsággal állítottam be a lakására, gyerekes próbálkozásával még a pártot is nevetségessé teszi.

Ezek után természetesen egyikük sem merte közelebből megvizsgálni a dobozt, hiszen egyetlen helytelen mozdulatra felrobbanhatott. Ehelyett a lehető leggyorsabban el akarták távolítani a lakásból, csak előbb még megnézték, nincs-e más veszélyes ajándék is a csomagomban. Idegesen turkáltak holmink között, és egymás után emeltek ki belőle egy orosz gyártmányú fényképezőgépet, egy golyóstollat és egy gázongyújtót. A három közül bármelyikről is felfedezhették volna, hogy ismeretlen az akkori gyártmányok között, csak éppen idegességükben egyiket sem vizsgálták meg alaposabban. Egyébként is kérdés, hogy ha például el akarják olvasni a Zorkij gyártmányát, felismerik-e betűiben a cirillírást. Így aztán apám már zsebre vágta a rádiót, hogy viszi a Dunaparra, s egy alkalmas helyen a vízbe ejti, mikor Vilmos bátyám végül megtalálta igazságunk bizonyítékát az utoljára kezébe kerülő holminkon. Mégpedig igazán elképesztő módon egy közönséges kis jegyzetfüzeten. Esküszöm, ezer ember közül egy sem vette volna észre kívülről, hogy mégis látni rajta valami különös. Automatikusan elolvasta ugyanis, hogy készült MNOSZ 5614. számú szabványa szerint, és felordított, hogy ilyen ma nincs, és kitalálni sem lehet egy ilyen aprócska trükköt. Akkoriban ugyanis még nemigen használtak szabványt, s ha igen, akkor sem hazait, hanem átvették a német ipari előírásokat, a DIN-t. Miután pedig biztosra vette, hogy ilyen apróság a legfantáziadúsabb hamisítónak sem juthat eszébe, visszavette apámtól a dobozt, és megpróbálta megfejteni rendeltetését. Először az antennát húzta ki, s ekkor elmosolyodott. Ilyesfajta acéltút akkor már autóra szerelve is láthatott, és sejtette, hogy itt ugyanúgy a rádióvételt szolgálja, mint az autók orrán. Bátran elfordította tehát a kapcsolótárcsát, és néhány másodperc múlva megszólalt kezében a rádió. Az már a véletlen furcsaságokhoz tartozik, hogy éppen Moszkva beszélt.

Egy pár percig mindhárman megkövülve hallgattak, aztán Vilmos bácsi óvatosan az asztalra tette a készüléket, és azt mondta:

- Olyat már hallottam, hogy egy apa dührohamában megfojtotta a fiát, bár ez is feltűnően ritkán fordul elő. De hogy egy nagyapa az unokája fejét próbálja szétverni a falon, az gondolkodás, példa nélkül álló eset.

Nagyot nevettem. Apám ismeretében el tudtam képzelni, milyen dühös arcot vágott nagyapám a tréfához. Hanem azért nem volt jókedvem. Mikor Vilmos bátyám azt a leányt említette, akinek apám udvarolt, közbe akartam szólni. Hanem aztán mégse szakítottam meg elbeszélését, de ettől kezdve elég szórakozottan hallgattam a szavait, s amikor nevetésemre elhallgatott, nem azt kérdeztem, miért változott meg aztán újra a véleményük, hanem ezt:

- És a lány? Az a lány kicsoda?

Csodálkozva nézett rám.

- Miféle lány?

- Hát az. Aki miatt az apám nem ment haza. Lehetséges, hogy ő lesz az édesanyám? Mert én csak hároméves voltam, amikor meghalt. Nem is emlékszem az arcára.

- Érteni! - bólintott szánakozva. - Sajnos, ezt apád sem tudja megmondani. Mi ketten nem tudjuk ugyanis, mi fog történni holnap és holnapután. Bár az első szerelemből ritkán lesz házasság.

Egy kicsit gondolkozott, aztán elmosolyodott.

- Persze kitalálhatjuk. Hogy hívták az édesanyádat?

- Anhalter Ceciliának.

Nem volt szerencsém. A nagybátyám ugyan nem emlékezett pontosan a lány nevére, de annyit biztosan tudott, hogy nem Ceciliának hívják. És hadd tegyem mindjárt hozzá, se apám, se nagyapám még akkor nem is ismerték anyámat. A nevét sem hallották. Néhány évvel később kellett volna érkeznem, hogy találkozhassem vele. Pedig higgyék el... vagy ezt nem is kell magyaráznom?

Első érdeklődésem tehát anyámnak szólt, s csak aztán kérdeztem meg, hogy ha nemcsak a füzetet, hanem a rádiót is felfedezték, sőt csúfolódott a nagyapámmal, amiért kis híján megölte az unokáját, mért tértek végül vissza ahhoz a gondolathoz, hogy a rendőrség küldött, ahelyett, hogy keresésemre indultak volna.

- Mert aztán szétszedtem a rádiót, és akkor egyikünk sem tudta elképzelni, hogy valóban olyan ostoba vagy, mint amilyennek mutatkoztál.

- Ostoba? - képedtem el. - Én? Ezt be kell bizonyítanod.

- Ostobának neveztelek? - csodálkozott ártatlanul. - Kár. A hülye jobb szó lett volna arra a viselkedésre, hogy egy ilyen soha nem látott csoda van a zsákodban, s nem azt dugdosod a nagyapád orra alá, hanem egy igazolványt, amilyent bárki, bárhol tud hamisítani, ha egy kis összeköttetése van.

Tiltakozni akartam, de nem hagyott szóhoz jutni.

- Tudom, mit akarsz mondani! Azt, hogy végül láttuk a csodát, és mégsem... Ez igaz is. Egy furcsa rádió még mindig kisebb csoda, mint az időgép; első pillanatban bizonyára akkor is kételkedtek volna benned, ha táncot lejtessz a fejed tetején. De mindenesetre végighallgatnak, és módot adnak, hogy kétségtelenül bebizonyítsd a kilétedet. Mondjuk úgy, ahogy végül engem meggyőztél. De persze ennél lett volna jobb módszer is.

- Például? - érdeklődtem gúnyosan.

- Én például - felelte ugyanúgy - ha tudom, hova utazom, magammal hozom az akkori lapokat, és megmutatom a nagyapámnak, mondjuk, a vasárnap este megjelenő Hétfői Naplót: „Nézze, én tudom, hogy a holnapi lap önmagában még nem bizonyíték, hiszen a rendőrség kérésére a nyomda kiszedne és kinyomtatna egy álpéldányt. De van itt szó olyan eseményekről is, amiről még ebben a pillanatban nem tudhat senki. Például hogy délután egy hirtelen támadt vihar kidönt a ligetben egy nagy platánfát. Én most nem is maradok tovább, és viszem magammal a cuccaimat is - de este visszajövök, és ha a fa addigra kidől, higgyenek nekem.”

Lehajtottam a fejem. Meggyőzött. Így kellett volna tennem, és Péter bizonyára így is tesz, ha gondolkozni hagyom az éjszakai átfázás után. Vili pedig nagyot lélegzett, aztán könnyörtelenül folytatta tovább:

- Ezek után értelmes magyarázatot kellett keresnünk erre a hülyeségre. Abból kellett kiindulnunk, hogy szándékosan akartad kidobadni magad. Sokféle lehetőség jutott az eszünkbe, de mindegyiknek volt valami hibája. Tulajdonképpen mindegyiknek ugyanaz: mi szüksége volt a rendőrségnek erre a hihetetlen komédiára? Mert ha például a készülék arra való, hogy lehallgassák a beszélgetésünket, akkor ugyebár, elhelyezhették volna akkor is, amikor nem vagyunk odahaza. Nem olyan nagy kunszt egy közönséges zárat kinyitani - még fregolikulcs

sem kell hozzá. Bevallom férfiasan, mennél tovább gondolkoztunk, annál kevesebbet értettünk az egész hülyeségből. Végül valóban úgy döntöttünk, hogy megvizsgáltatjuk valakikkel a gépet, akik minden szükséges eszközzel rendelkeznek ehhez.

Vállat vontam.

- Férfias vallomásod valóban megható. Végül azonban mégis az derült ki, hogy a rendőrségtől nem származhatott ez a hazugság, tehát én valóban én vagyok. Ezt viszont nem hittétek el.

- Természetesen - felelte olyan komolyan, mintha nem tudná, hogy csak gúnyolódok vele. - Igazság szerint engem is csak meggyőztél arról, hogy te te vagy, de még most sem hiszem el...

Komikus mozdulattal kapott a fejéhez.

- Egek! A gépet én találtam fel, tehát el is jöhettem volna vele. Akkor most két példányban állnék itt, és önmagammal vitatkoznék. Esküszöm, ez volna a megtestesült tudathasadás: a szkizofrénia...

- Ettől az egytől nem kellett félned - szaladt ki hebehurgyán a számon, és nyomban zavarba is jöttem, mert azt mégsem vallhattam meg neki, hogy utazásunk előtt egy nappal elhalálozott. - Trombóvizist kaptál a jobb lábadba, és kórházba szállítottak. Azért jöttem helyetted én...

- Még szerencse! - morogta. - Én ugyan nagyon kíváncsi ember vagyok, szeretném tudni, milyen leszek hatvanéves koromban, de találkozni mégsem szeretnék magammal. Túlságosan próbára tenné a józan eszemet...

- Ne hidd! - nevettem. - A valóságban minden más, mint amilyennek az ember képzeletében. Én például ismerem mind a kettőtöket, és - hogy a te kifejezésednél maradjak - csak tudom, hogy ugyanazok vagytok, de nem hiszem. Nem is érzem. Semmi közötök egymáshoz. Ő Vilmos bácsi, te meg Vili vagy. És az a fiú, akit a bátyádnál láttam, az sem az apám, hanem egy kölyök, akivel egész jó haverságba keveredhetnék, hiszen mindketten szégyent hozunk az apánk fejére. Te is így járnál Vilmos bácsival. A józan eszed elfogadná, hogy egy idegen emberrel beszélsz, aki furcsa módon mindent tud rólad - de azért mégsem te vagy. Nem lehetsz te, hiszen nem tudsz többet róla, mint, mondjuk, az apámról.

Elkomolyodtam.

- Az persze valószínű, hogy számára sokkal többet jelentett volna ez a találkozás. Legalábbis tudom, mennyire készült rá, amikor még azt hitte, ő utazik.

Elgondolkozott, aztán igazat adott nekem.

- És a nagyapád? - kérdezte kíváncsian.

Mosolyogva bólintottam.

- Természetesen megint egészen más. Ő a nagyapám. De ne feledd, hogy őt most látom először, mert nem éri meg a felszabadulást.

Erről aztán eszébe jutott, hogy az előbb a bátyját fenyegető veszélyről beszéltem. Most megijedt, és megkérdezte, mire gondoltam. Persze meg is kellett vallanom neki. Előbb megijedt, aztán gyanakodva nézett rám.

- Azért te mégis hazudsz, öcsi! - mondta. - Előbb azt mondtad, nálatok van a gép, megmutatod, aztán meg azt, hogy elveszett. Most melyiket higgyem el?

Sóhajtottam.

- Úgy látszik, legjobb, ha most én mesélek el mindent. Akkor mindent világosan érteni fogsz, ideszámítva azt is, hogy miért nem hoztam újságokat.

Egy jó óra múlva együtt indultunk hazafelé. Vilmosnak az volt a véleménye, hogy legelőször is az időjárót kell elhoznunk Farkaséktól, mert a férj bizonyosan kutatni fog a csomagunkban, attól pedig óvjon a magasságos ég. Én egyetértettem javaslatával, s csak az utcán jöttem rá, hogy semmi értelme nincs.

- Mert - magyaráztam - elhozni könnyű a gépet, de aztán hová vigyük? Sem nagyapámhoz, sem hozzád nem lehet. Még mindig inkább Farkas turkáljon a holminkban, mint a házkutásra érkező detektívek!

Kinevetett. Azt mondta, ezt csak bízzam rá. Aztán bevitt az első telefonfülkébe, feltárcsázta egy Kálmán nevű barátját, és minden teketória nélkül közölte, hogy el akar nála helyezni egy csomagot és két gyereket. Ár nem számít, de még ma ebéd után ki kell ürítenie az egyik szobáját.

- Látod - tette le aztán elégedetten a kagylót -, ez a jó! Barátomat nem érdekli sem a politika, sem a bűnözés, egyedül a pénz. Ha befogadott, nem fog érdeklődni, miért kell nála tartózkodnotok. A gépet pedig elzárjuk abban a kamrában, amelyben én is tartom a kész fregolikulcsokat. Jó zár van az ajtaján - én magam készítettem.

- És mit mondunk Farkaséknak? - kérdeztem. - Hova megyünk és miért?

- Győrbe, két hétre és anyagért. Üzleti ügy. Társultatok velem. Két hét múlva visszaérkeztek, addig előre kifizetitek a lakást.

Több ellenvetésem nem lévén, mehettünk tovább. Én halálosan fáradt voltam, de Vili siettetett. Különösen Péter füzte izgatta: találunk-e benne valamit, amivel meggyőzhetjük nagyapámat. Már úgy értem, hogy pár nap és nem három év alatt, mint Péter tervezte. Vagyis mielőtt sor kerülne arra a tüntetésre... Mert a bátyja nemcsak magát félti, hanem a pártot is, neki objektív bizonyíték kell. Holmi külföldi kormányválsággal nem éri be, mert arról a külügyminisztérium is előre tudhatott.

- Jó - egyeztem bele végül -, siessünk. Nekem is elég volt mára az izgalom. Hanem akkor ülünk taxiba. Én fizetem.

Taxiba ültünk, és tíz perc múlva megérkeztünk a házuk elé. Ő fizetett. Aztán beléptünk a lakásba. Ott volt az egész család, kivéve Pétert és a csomagot. Farkas néni nagyon meglepődött, mikor tőle kérdeztem, látta-e a barátomat.

- Nem - mondta. - Azt hittem, együtt vagytok oda.

Ismét vesztettem két hetet, csak most nem a sok dolgom miatt, hanem mert megpróbáltam rábeszélni Pétert, hogy legalább a most következő részt írja meg ő. Vagy ha attól fél, hogy néhány oldal papírra vetésétől letörik a keze, mondja nekem tollba, a szája bizonyosan nem fárad el. Nem is fáradt, hosszasan magyarázta, miért nem teljesítheti kérésemet. Hitvány érvei voltak, de fenségesen adta elő őket. Amikor én arra hivatkoztam, hogy itt az ő története következik, amit úgyis csak az ő elbeszéléséből ismerek, mégpedig nagyon is hézagosan, a kötelező stílusegységről fecsegett, meg arról, hogy legalább ebben az egy esetben nem fogom fölöslegesen szaporítani a szót. Ha pedig mégsem bírnám ki fecsegés nélkül, felhatalmaz, olyan érzelmeket tulajdonítsak neki, amilyeneket akarok, amikor a villamos után rohant. Elvégre Gárdonyi kevesebbet tudott Bornemissza Gergelyről, mint én róla, és mégis kitalálta, miket gondolt, mikor a szultánt akarták felrobbantani.

Ez persze igaz. De először is én nem vagyok az a kimondott Gárdonyi Géza, és ezt ő éppoly jól tudja, mint én. Másodszor: én nem regényt írok, hanem a magam és barátom történetét beszélem el, s így minden kitalálás nélkül csak a való igazságot mondhatom. Harmadszor - és

ez a legfontosabb - abban sem vagyok bizonyos, hogy amit elmondott, az legalább abszolúte hiteles. Van ugyanis egy kétes állítása, mégpedig éppen abban a kérdésben, amellyel hőstettének nagyságát lehet lemérni. Én viszont érdemét sem csökkenteni, sem növelni nem szeretném. Legjobb lesz tehát, ha azt is elmondom, amit ő állít, meg azt is, amit én hiszek. Aztán döntsék el maguk, melyikünknek lehet igaza.

Tehát:

Amikor az időjáróval lakásunkhoz ért, senkit nem talált odahaza. Ezt kihasználva, berakta csomagját a mi szekrényrészünkbe, rázárta az ajtót, és a kulcsot zsebre vágva eltávozott. Hogy miért, arra később világos magyarázatot adott. Unta, hogy eddig minden esetben csak afféle járulékos szerep jutott neki. Míg én nagyapáméknál voltam, ő az utcán várakozott. (Jobb szeretted volna, ha téged vernek el helyettem? - kérdeztem, de csak dühösen legyintett.) Aztán kórházban feküdt, mialatt én megteremtettem egzisztenciánk alapjait. A többi időben lógott utánam, mint a pudlikutya a gazdája után (hogy közben gyakran volt az övé a vezető szerep, az eszébe sem jutott), most pedig Vilihez is egyedül mentem el, s neki csak az a teljesen veszélytelen, de annál unalmasabb feladat maradt, hogy végigtrógerolja a városon a csomagot. Ettől aztán végleg elkeseredett, s mert jegyzeteiből tudta, hogy ezen a napon ismét történik valami érdekes, elhatározta, hogy odamegy, megnézi, s ha módja lesz rá, esetleg bele is avatkozik.

Én ebből a meséből majdnem mindent szó szerint elhiszek, csupán a „ha mód lesz rá, esetleg” kifejezés gyanús. Pontosabban szólva nem is a kifejezés, hanem ami mögötte van. A feltételes mód használatának tulajdonképpen még van valami reális értelme, „esetleg” valóban előfordulhatott, hogy egy különös véletlen folytán nem sikerül beavatkoznia. Abban kételkedem, hogy a beavatkozás tervezett módját és menetét hitelesen beszélte el.

De lássuk először, mit tartalmaztak Péter jegyzetei!

A Friss Újság című lapban megjelent egy színes riport, hogyan sikerült a rendőrségnek két veszedelmes kommunistát ártalmatlanná tennie.

„Tulajdonképpen véletlen szerencse játszott kezükre, de ahogyan ezt a véletlent kihasználták, az a főkapitányság embereinek ragyogó felkészültségére vall. Két polgári ruhás detektívnek feltűnt a Rákóczi úton egy, a nagyközönség számára gyanúsaknak éppen nem látszható kis csoport: három jól öltözött férfi, aki lassan sétált az utcán, és beszélgetés közben olykor »feltűnés nélkül« egymáshoz hajolt. Csakhogy éppen ezzel az óvatossággal hívták fel magukra a detektívek figyelmét, akik a kommunisták viselkedését kitűnően megtanulták. Jó szándékú polgárok ugyanis nem szokták titkolni, ha olyan közölnivalójuk van egymással, amit nem akarnak, hogy a járókelők meghalljanak. Ilyenkor vagy megállnak, és összedugják a fejüket, vagy zavartalanul odahajolnak egymás füléhez. Csak az összeesküvők akarják mindenáron azt a látszatot kelteni, hogy közömbös dolgokról beszélnek, és hajlandók ennek érdekében kényelmetlen, sőt természetellenes oldalmozdulattal, anélkül, hogy szembefordulnának, közelíteni egymáshoz a fejüket. Ezt a furcsa mozdulatot észrevéve, a detektívek átmertek az utca másik oldalára, előresiettek, hogy kellő távolságban visszatérve és visszafordulva, szemből is megnézhesék a gyanús viselkedésű egyéneket. A csel jobb eredményt hozott, mint amilyenre számítottak: a véletlen egy régen körözött kommunistát szolgáltatott a kezükbe, akinek a személyleírása már hónapok óta a zsebükből lapult. Nyomban hozzáléptek, igazoltatták, és őrizetbe vették.

Míg ők a körözött személlyel foglalkoztak, a másik két kommunista futásnak eredt. Az egyiknek a forgalmas utcán nyomban sikerült eltűnnie, s a másik is jókora távolságra jutott. Szerencsére ez utóbbi feltűnő színű kék velúrkalapot viselt, s ez messziről is fel-feltűnt a járókelők között.

Ekkor az egyik detektív a letartóztatott egyénnel maradt, a másik a menekülő után eredt.

Az üldözött előnye azonban túlságosan nagy volt, s így befordulhatott az Erzsébet körútra, még mielőtt a felügyelő kellően megközelíthette volna. Így tehát, ha ügyesebben viselkedik, például ha bemegy az egyik házba, vagy kalapját eldobva beáll sétálónak a járókelők közé, sikerül elmenekülnie, mert a detektív nem tudta megjegyezni az arcát. Minden törvénytisztelő polgár szerencséjére azonban a kommunista elvesztette a fejét, felugrott egy robogó villamosra, és azon menekült tovább. A felügyelő még meglátta a kék kalapot a villamos lépcsőjén, megállított egy arra haladó taxit, üldözőbe vette, és a második megállónál elérve a villamost, leszállította a velúrkalapos férfit, majd igazoltatás után a főkapitányságra kísérte.

A gyanúsított nevét a rendőrség nem hozta még nyilvánosságra, mert egyelőre tagad. Mint az igazoltatásakor kiderült, egyik nagy kórházunk alorvosa, és állítása szerint azért ugrott fel a robogó villamosra, mert sürgősen egy súlyos betegéhez kellett utaznia. Az alibit azonban várhatóan néhány óra alatt sikerül megdönteni, és akkor a hivatásáról megfélelmezett orvos nevét a közönség is megismerheti.”

Hogy aztán mi történt, azt utólag nem lehet pontosan megállapítani. Vagy a lap feledkezett meg ígéretéről, vagy az orvosnak sikerült mégis alibit bizonyítania. Tény, hogy a nevét később sem hozták nyilvánosságra, s így kilétét az újságokból nem lehetett megtudnunk. Pétert tehát nem lehet ténszerűen megcáfolni, amikor azt állítja, hogy teljesen gyanútlanul ment el az adott időpontra az Emke kávéházhoz, a Körút és Rákóczi út sarkára, és csupán azt tervezte, hogy ha alkalma lesz rá, az újság tanácsát fogja közölni a menekülővel: ugorjon be egy kapu alá, vagy dobja el a kalapját, mert az üldöző arról ismeri fel. Ott fedezte fel - legnagyobb meglepetésére - a kék kalapos férfin az egyik orvosát, aki a Szabolcs utcai kórházban kezelte és bújította, s csak ekkor, a pillanat hevében szánta el magát aktívabb támogatására.

Ez, ugye, első hallásra elég valószínű?

Én azonban már a rendőrség nyilatkozatából is csak a velúrkalapot hiszem el. Pontosán tudom, hogy a detektívek nem az úriembereket szokták gyanúsaknak találni, hanem a szegényeket. Ezért vették fel az elvtársak legjobb ruhájukat, amikor efféle találkozóra mentek. Vagy azonnal felismerték a körözött elvtársat, vagy az orvos ruhája sikerült túlságosan elegánsra két társához képest, és éppen ez az össze nem illő öltözködés hívta fel csoportjukra a figyelmet - a nyilatkozatban közölt állítólagos roppant finom megfigyelés csak azt célozta, hogy minél félelmetesebbnek, illetve csalhatatlanabbnak tűntessék fel a detektíveket. Szerintem tehát a kék velúrkalap már a történet kezdetekor is roppant fontos szerepet játszott, nemcsak végkifejletében.

Éppen ezért kételkedem Péter meséjében is. Kék kalapot akkor még ritkán hordtak a férfiak. Szerintem tehát Péter már a kórházban látta a doktort civil ruhában, és a kalapjáról előre tudta, hogy a menekülőben véletlenül őt fogja felismerni. Vagyis már otthon kitervezte közbelépésének módját, s csak nekünk nem merete bevallani, nehogy összeszidjam, amiért az időjárót a szekrényünkben hagyva, feleslegesen veszélynek tette ki magát.

Amikor ugyanis - állítása szerint - a menekülőben felismerte orvosát, rájött, hogy van a segítségnek egy ránézve veszélyesebb, de a doktor számára biztosabb módja is. Nyomban behúzódtott a Körútra, levette sapkáját, s mikor az orvos odaért, s egy pillanatra tanácstalanul megállt, kezébe nyomta azt, és ezt mondta:

- Adja ide a kalapját, és ugorjon be a kapu alá, doktor úr!

Ismétlem, én nem vagyok tehetséges regényíró, nem tudom, járhat-e a veszély pillanatában ilyen gyorsan egy tapasztalatlan fiú esze, vagy pedig az én feltevésem a helyes. Ezt döntsék el

maguk. Tény, hogy az orvos azonnal kapcsolt, és habozás nélkül követte Péter tanácsát. Ő pedig fejébe csapta a kék kalapot, és rohanni kezdett a villamos után.

Tulajdonképpen nem is vállalt túl nagy kockázatot. Ne felejtsek el: az orvos egy pillanatra magától is megállt, a villamos csak azután érkezett melléjük, és száguldott teljes sebességre felgyorsítva tovább. Így tehát egyetlen percet sem vesztek az eredeti történethez képest. Ez esetben pedig Péter tudhatta, hogy a detektív csak a kalapját fogja megismerni, az alakját nem. Mivel pedig a villamost csak a második megállónál éri utol, taxit sem sikerül azonnal szereznie. Így tehát, ha csak egy kis szerencséje is van, és a villamos nem lesz túlságosan tele, lesz ideje tervét végrehajtani.

A helyzet aztán a lehető legkedvezőbben alakult. Rendkívüli hideg volt, és így senki nem utazott a peronon, az ajtókon pedig - ki tudja, miért - akkoriban barna festékkel kenték be az üvegeket. Péter tehát sarokba dobta a kék velúrkalapot, kinyitotta az úttest felőli ajtót, majd az első megállónál szabályszerűen leszállt, és megindult visszafelé. Mivel manőverét senki nem látta, nem is kerülhetett gyanúba. Elsétált a sarokig - s ott megdöbbenve látta, hogy a másik detektív az elfogott kommunistával még nem indult el a kapitányságra, csak megbilincselte, és most a társára várakozott. Erről szó sem volt az újságban. Kérdés - gondolta aggódva -, hogy a doktor ilyen körülmények között megpróbálta-e a menekülést, vagy még a kapualjban várakozik? Befordult tehát a kapun, és a lépcsőfeljáróban a doktorba ütközött.

- Visszajöttél? - suttogta az felragyogó arccal. - Akkor nincsen semmi baj!

Ezt nem értette, de a doktor későbbre halasztotta a magyarázatot.

- Most csak az a fontos - mondta ehelyett -, hogy négy rovét hoztál az iskolából, és apádtól félve megmérgezted magad. Egyébként ne szólj egy szót sem, majd én beszélek helyetted is.

S most engedjék meg, hogy elnyomjak egy csendes káromkodást, s ne mondjam meg, mit kívánok a barátomnak, amiért makacskodásával ilyen lehetetlen helyzetbe hozott. Mert hogyan folytassam most az elbeszélést tovább? A doktor szavait semmiképpen nem érthette meg - ezt különben nem is tagadja -, tehát rá kellett bámulnia. De milyen tekintettel nézte: riadtan, értetlenül? Honnan tudjam, amikor nem voltam ott? Én a helyében bolondnak néztem volna társamat - vegyem ebből biztosra, hogy annak nézte ő is? Nem tehetem, hiszen az is lehet, hogy csak kérdően nézett rá, és reménykedve várta a megfelelő magyarázatot. Vagy ne törődjek az egésszel, mivel töprengésre amúgy sem maradt ideje? Néhány pillanattal később hangos szirénázással a kapu elé fordult ugyanis egy mentőkocsi, és az orvos nyakon ragadta Pétert, rohanva vitte kifelé. Mielőtt a mentők kiszállhattak volna, ő már be is tuszkolta a fiút a kocsiba, utána ugrott, becsapta maga mögött az ajtót, és izgatottan odakiáltott a sofőrnek:

- Teljes sebességgel a Szabolcs utcába!

Mint később kiderült, már volt valami találkozása a sarkon álló detektívvél, ha nem is komoly okból kifolyólag, s így joggal félt attól, hogy az is felismeri őt. Ezért nem mert kilépni az utcára, pedig ajánlatosnak vélte, hogy minél gyorsabban eltűnjék a kapu alól. Rövid töprengés után azt találta ki, hogy mentőautón távozik. Telefont könnyen talált ebben az előkelő házban, s most már csak az volt a probléma, miként magyarázza meg a mentőknek, hogy egyedül lép a kocsiba. Ezért örült meg annyira Péternek, s ezért szorítkozott csupán annak a magyarázatára, milyen okból kell őt sürgősen kórházba szállítania.

Mindez persze még csak a gyors távozást tette lehetővé, de nem oldotta meg az összes problémát. A futástól és az izgalomtól kipirult fiú igazán nem látszott betegnek. Ahogyan én ismerem, a furcsa, de remek ötleten álmélkodva bizonyára csodálkozó mosollyal ücsörgött a hordágyon, s a két mentősegédnek - nem tudom pontosan, így kell e nevezni őket - hamarosan gyanúsnak kellett találnia a helyzetet. Ezért a doktor megkérte őket, tartsanak valami edényt a

beteg elé, ráparancsolt Péterre, tátsa nagyra a száját, aztán bal keze két ujjával fogai közé szorította a pofáját, jobb mutatóujjával benyúlt a torkába, s úgy lenyomta a nyelvgyökét, hogy a fiúnak egyszerre felkavarodott a gyomra, és telerókázta az edényt.

- Luminál! - magyarázta közben. - Nem elég, hogy rovét vitt haza latinból, németből és matematikából, még öngyilkossággal is ijesztgeti a szüleit. Drága gyermek! Szerencsére a szomszédjukban lakom, s így egy gyomormosással megússza az egészet...

Pétert pedig annyira elgyalázta a hányás, hogy betegségében már senki nem kételkedhetett. Ám az orvos megnyugtató szavai után nem is sajnálkoztak rajta, hanem durva élceket gyártottak a rovására, sőt az egyik mentős azt állította, nem volt elég meghányatni, két pofont is kellene kapnia. Azt viszont belátták, hogy most minden a gyorsaságon múlik, és vad szirénázás közben a legsebesebben vágattak a kórház elé. Sőt, mielőtt az orvos és Péter kikászálódtak volna a kocsiból, a sofőr fürgén beszaladt a kórházba, és szólt az első útjába kerülő nővérnek, hogy sürgősen készítsék elő a gyomormosást.

- Sajnálom, pajtás - súgta akkor az orvos -, de ezt most már nem kerülheted el...

Szegény Péter! Hősiessége jutalmául a hánytatás után még a gyomormosást is el kellett túrnie! Rettentően kínos és lealázó beavatkozás lehet mind a kettő, s gondolom, az már kevésbé vigasztalta barátomat, hogy magukra maradva a doktor forró köszönetet mondott a segítségért, és elragadtatva méltatta gyorsan kapcsoló eszt.

Szerencsénkre legalább nem kellett a kórházban maradnia. A gyomortartalmat ugyanis vizsgálatra vitték, majd hamarosan megjelent a laboráns, és elképedt arccal súgott valamit a doktor fülébe. Az pedig vidáman felnevetett.

- Te Péter! Mit vettél be te tulajdonképpen? A vizsgálat nem talál a gyomrodban semmiféle mérget!

- Szódobikarbónát! - nyögte Péter feltalálva magát. - Előre bekészítettem anyám luminálos dobozába.

Így végül általános hahotában oldódott fel az incidens. Aztán az orvos taxit hívott, és azzal küldte haza Pétert.

Elképzelhetik ijedtségünket, mikor Péter helyett csak Farkasékat találtuk odahaza, és ők sem látták reggel óta a fiút. Igaz, mondták, hogy körülbelül egy órát távol voltak, de ettől még nem lettünk boldogabbak, hiszen semmi jel nem mutatta, hogy közben elhozta volna a csomagot. Most itt álltunk nagyszerű terveinkkel, és evett bennünket a penész. Szidtam magamat, amiért egyedül hagytam azt a szerencsétlent, holott tudtam, hogy életében nem tolt még talicskát, és nem is állt jól a kezében. Azt pedig nem is sejthettem, mi történhetett vele: lebukott, vagy csak elbámészkodott valahol? Én ez utóbbi véleményre hajlottam inkább, Vili az előbbire.

- Ha tíz percig nem jön - súgta idegesen -, elpucolunk. Majd leselkedünk valahol a ház előtt.

Ekkor végre észrevettem, hogy nincs a szekrényünkben a kulcs, és összerementem örömömben.

- Itthon volt! - böktém oldalba nagybátyámat. - Az időjáró a szekrényben van. Nem szoktuk magunkkal vinni a kulcsot, ha elmegyünk.

Vili nyomban látta, hogy igazam van. Megkért, kössem le kicsit a háziak figyelmét, aztán valami kulcsot húzott elő a zsebéből - gondolom, ez nem volt fregolikulcs -, a szekrényhez lépett, és könnyed mozdulattal kinyitotta a zárat.

- A csomagot elhozta! - mondta aztán nyugodtan. - Ha nem jön haza idejében, nélküle is elutazhatunk!

Képzeltetik, hogy megijedtek erre Farkasék! Kérdezték, hova utazunk, miért, mennyi időre, s csak akkor nyugodtak meg, mikor hallották, hogy hamarosan visszajövünk. Akkor is csak az asszony. Farkas csupán akkor hitte el a mesét, mikor odaadtam nekik a szerződést és száz pengőt. Akkor viszont ő örült legjobban, hogy az eddigieknél jobb üzleti lehetőséget találtunk, s nem kérdezte, mivel kereskedünk.

Így aztán megnyugodva várhattunk tovább, hiszen nem volt valószínű, hogy Pétert a gép nélkül is valami baleset érje. Csak akkor ijedtünk meg újra, amikor végül megérkezett, és megláttuk sápadt, meggyötört ábrázatát.

- Mi történt veled?! - kiáltottuk szinte egyszerre.

- Mi történt volna? - kérdezte nyugodtan. - Átfáztam. Unatkoztam nélküled, és megnéztem, milyen hely az a híres Zugliget. Hideg.

Mondtam már, ugye, hogy nem szeret hazudni, de tud?

Az igazságot aztán csak útközben tudtuk meg, akkor még egész röviden, mert sietnünk kellett. Vilmos azt akarta, hogy mielőbb barátja lakásán legyünk.

A barátja különben nekem nem tetszett túlságosan, s nem hittem, hogy annyira megbízható legyen, mint ő gondolja. A harminc év körüli, karcsú férfi éppen olyan lenyalt, fekete frizurát és fényes barkót viselt, amilyent én ki nem állhatok. Feltűnően fehér keze volt, finom, hosszú ujjai, előkelően mozgott, és szokatlanul halkan beszélt. Vilmos szerint zongoraművésznek készült, de ebből nem tudott megélni, s ezért inkább sérült régi bélyegek újrafogazásával és más ilyesmivel foglalkozott, amikhez majdnem olyan ügyesség kell, mint a pénzhamisításhoz, s a törvény mégsem bünteti.

Végeredményben minket nem érdekelt túlságosan szállásadónk személye, és kétségtelenül úgy viselkedett, ahogyan Vilmos ígérte. Mikor bemutatkoztunk egymásnak, nem ismételtette meg sietősen elhadart nevünket, hanem bevezetett a nekünk szánt szobába, és tüstént eltávozott. Mi hárman pedig körülültük az asztalt, nagybátyám előszedte az útközben vásárolt jó falatokat, és nekiláttunk a táplálkozásnak. Vilmos valóban kitett magáért, s mivel Péter meg én éhesek voltunk, mint a farkasok, sokáig csupán azért járt a szánk, hogy együnk, nem hogy beszéljünk. Azt viszont nem tudhatom, Vilmos miért falt fel bennünket is megszáégyenítő mennyiséget: éhes volt-e ő is, vagy inkább szórakozott. Az utóbbira gyanakszom. Egy-szerre ugyanis váratlanul becsukta a bicskáját, és azt mondta:

- Szóval akadémikus lesz belőlem! Szép dolog! Most már csak azt szeretném tudni, miért nem fogadta el az akadémikus úr Pista ajánlatát, mikor kétségtelenül neki volt igaza, s miért akart éppen minket meglátogatni?

Csodálkozva néztünk egymásra. Nem értettük, hogy ez miért érdekes.

- Vilmos bácsi nagyon jól tudta - mondta mindenesetre Péter -, hogy két géppisztollyal nem lehet megváltoztatni a szabadságharc kimenetelét.

Vilmos vállat vont.

- Ez persze ostobaság. De ha az ember már felfedezte az időjárót, az lenne a logikus, hogy olyan korba utazzék vele, amit még nem látott, és nem olyanba, ami már kijön a könyökén. Szerintem egyetlen oka lehetett: el akart dicsekedni a családjának, hogy mégiscsak vitte valamire. Legalábbis én úgy hiszem, hogy egy akadémikus a szocializmusban is nagy kutya, nemcsak nálunk.

Most aztán egyszerre tiltakoztunk mind a ketten. Mert Vilmos bácsi sem dicsekvő, sem gőgös nem volt soha.

- Lehet - hagyta ránk. - De az is lehet, hogy én mégis jobban ismerem. Szerintem éppen olyan. Péterrel még nem beszélhettem négyszemközt, de láttam rajta, hogy valamiért nem tetszik neki Vili. Most aztán ezt be is bizonyította. Olyan módon intette le, mint amilyenben apám szokott engem.

- Ismered ám a majd megmondom midet! - Legyintett. - Majd ha a lábujjaid lefagynak Voronyezsnél, és a Rákos-patakba lőnek a pártszolgálatosok, akkor mondd, hogy ismered!...

- Pártszolgálatosok? Voronyezs? - kérdezte Vili. - Beszélj egy kicsit értelmesebben! Mi történik velem?

- Semmi! - pirult el Péter. - Eljárt a szám. Erről egyelőre nem beszélhetek. Csupán azt akartam mondani, hogy végül majd neked is benő a fejed lágya, és te is segíteni fogsz a pártnak. És ezzel fejezzük is be ezt a témát, mert egy kicsit ízléstelen.

- Te tulajdonképpen tetszel nekem! - nevette el magát Vilmos. - Akkor vigyük a cuccot a kamrába, és nézzük meg, mit talált fel az öreg fiú.

A kamra ajtaján egy különös alakú lakat lógott, egészen kis lyukkal a közepén. Vilmos előbb megsimogatta, s csak aztán nyitotta ki egy tű formájú szerszámmal.

- Saját gyártmány! - magyarázta közben. - Ez már a betörőtechnika legújabb eredményeit is figyelembe veszi. A fregolikulcs például nem alkalmazható hozzá!

Hasztalan mondtam neki, hogy nem sokat láthat a gépen, ragaszkodott hozzá, hogy azonnal fűjjük fel és szereljük össze az időjárót. Azt szerencsére megértette, hogy a motortetőt nem nyithatja fel, mert a szerkezet azonnal használhatatlanná válik, de legalább töviről hegyre átvizsgálta a műszerfalat, s olykor-olykor - nem tudtam, miért - elégedetlenül csóválta a fejét. Én közben az ő szerszámaim vettem szemügyre, melyek egy kis asztalkán heverték a kamra ablaka alatt. Meglepő eszközöket fedeztem fel közöttük, melyek inkább óráshoz illettek volna, mint műszerészhez: csipeszeket, tűhegyes reszelőket és egy szemre csíptethető nagyítóüveget. El sem tudtam képzelni, mi szüksége lehet ezekre.

Ő közben befejezte a vizsgálódását, és megkérdezte, vette-e a műszereket az öreg, vagy maga készítette.

- Hát - mondtam -, van közöttük, ami készen kapható, és van, amit ő bütykölt össze. Ez utóbbiakban én is segítettem neki, mivelhogy én is elég jó műszerész vagyok.

- Te is? - hördült fel. - Te sem! Lehet, hogy nagy koponya az öreg, hanem a szakmáját gyalázatosan elfelejtette. Én segédnek se venném fel a műhelyembe. Mit gondolsz, tudna csinálni egy ilyet?

Azzal kihúzott egy kis fiókot, kivett belőle egy fregolikulcsot, és a kezembe nyomta. Végre megláthattam a nevezetes szerszámot. Első pillantásra éppen nem emlékeztetett kulcsra, viszont elragadóan bonyolult és precíz volt a szerkezete. Két vékony acélsín alkotta a vázat, amelyet felül egy forgatható gyűrűrendszer fogott össze, alul pedig egy kissé szétállt, és egy-egy keskeny hasítékába mindkét oldalon keskeny lemezek voltak beleillesztve. Minden lemezke egy hihetetlenül apró excenter kerékre támaszkodott, s a kerekeket egy-egy tengely kötötte össze a gyűrűrendszerrel. Hamar kitaláltam, hogy a lapocskák a gyűrűk segítségével egyenként mozgathatók, s így egy tetszés szerinti wertheimkulcs tolla alakítható ki belőlük - de mikor forgatni próbáltam a gyűrűt, Vilmos ijedten a kezemre ütött.

- Tönkreteszed! Tökfej!

A fiókban különböző vastagságú, oldalt felsliccelt vascsővecskék feküdtek. Kiválasztott közülük egyet, ráhúzta a kulcsra, annak sínjeit könnyedén összenyomta, s csak most kezdte forgatni a gyűrűket. A lapocskákból így már tökéletes kulcs alakult ki. De hallatlanul finom lehetett az áttétel a gyűrűk és az excenterek között, mert az előbbieket egy teljes fordulata csak egy negyeddel fordította el az utóbbiakat, s így a lapocskák hosszát tetszés szerinti pontossággal lehetett beállítani.

- Tudod, hány alkatrész van benne? - kérdezte büszkén, látva ámulatomat. - Harmincnégy!

- Harmincnégy? - csodálkoztam. - Hogy férhet bele?

- Így! - felelte, s egy csipesszel kiemelt a fiókból, helyesebben egy kis kazettából két pirinyó műtyűt, s a nagyítót kezembe nyomta, hogy azzal vizsgáljam meg alkotását.

Szemembe csíptettem hát a nagyítót, és elállt a lélegzetem. Két különböző vastagságú, csavarmenettel ellátott kónuszos tengelyt láttam egymás mellett. Nyilván ezek szolgáltatták az áttételt a gyűrűk és a tengelyek között, de el sem tudtam képzelni, hogyan lehet őket ilyen pontosan kireszelni még az óráshoz illő szerszámokkal is. El kellett ismernem: Vili éppen olyan zseniális műszerésznek, mint Vilmos bátyám feltalálónak.

- No igen! - vetette oda foghegyről. - Csak éppen ezeket nem volt elég kireszelni, hanem a méreteiket is ki kellett számítani! Azt hiszem, az akadémikus úr elsősorban nekem köszönheti, hogy akkora tudós lett - pedig én nem végeztem főiskolát...

Mulatságos volt, hogy ennyire féltékeny jövőendő önmagára, de talán megható is. Mindenesetre mi nem vitatkoztunk vele. Ő pedig felvette az egyik géppisztolyunkat, és sajnálkozva mondta:

- Hanem ez is csinos szerszámnak látszik! Kár, hogy nincs időm szétszedni. Indulnom kell a nagyapához.

Ekkor Péter valami nagyon furcsát kérdezett:

- És el fogja hinni Pista bácsi, hogy mi a jövőből érkeztünk?

Vili egészen elképedt.

- Ha én mondom? Miért ne hinné?

Ezzel kiment a szobából, de előbb még utasított, hogy csomagoljuk el ismét az időjárót, amíg visszajön.

- Úgy látszik - mondta Péter -, nem tudja, hogy a bátyja csirkefogónak tartja. Nem fog hinni neki. Legalábbis nem kockáztatja meg, hogy az ő szavára találkozzék velünk, hiszen neki nemcsak magát, hanem a pártot is védenie kell.

Ez így, sajnos, eléggé valószínűen hangzott. Letörve kérdeztem:

- Hát akkor mi lesz?

Vállat vont.

- Legjobb, ha üzenünk valamit, ami a közeljövőben bekövetkezik.

Elővette noteszát.

- Maradt még valami szenzáció?

- Amennyit akarsz. Az év végéig még két földrengés lesz, Anatóliában és Bali szigetén, egy nagy vihar Norvégiában, amely huszonegy halászcsonakot süllyeszt a tengerbe, és egy áruházi tűzvész San Franciscóban. Holnapután pedig elsüllyed egy francia tengeralattjáró, majd két héten belül még egy amerikai és egy angol is. Apád mesélte, hogy mindenki azt hitte, a

japánoknak van valami titkos fegyverük, és ők okozták a szerencsétlenségeket. Hanem aztán a háború bebizonyította, hogy ez nem igaz. Bármilyen hihetetlennek tetszik is, a három katasztrófa csak véletlenül esett össze. A világ egyébként is tele van szenzációval, csak hamar elfelejtjük őket - magyarázta. - Minden hétre esik valami, amivel igazunkat bizonyíthatnám.

A tengeralattjárók ügye nagyon tetszett nekem is, s elhatároztuk, ezt üzenjük meg Vilivel. Ő pedig először felháborodva tiltakozott a gondolat ellen, hanem aztán vállat vont, és megígérte, hogy ha más nem segít, megemlíti a tengeralattjárókat is.

- Hanem - mondta, látszólag minden apropó nélkül - lehet még egy ok, amiért éppen hozzánk akart ellátogatni az akadémikus úr. Hallottatok már valamit a vészes vérszegénységről?

- Hogyne! - feleltem. - Én igen.

Nagyot nyelt.

- Feltalálták már a gyógyszerét?

- Fel.

Elsápadt.

- Akkor azért akart jönni. Él ugyanis itt egy leány, akit valaha nagyon szeretett, s akinek vészes vérszegénysége van.

- A B₁₂-es vitamin! - kiáltottunk fel egyszerre Péterrel.

Azt hiszem, nem említettem még, hogy az időjáró gondolájában találtunk két doboz B₁₂-vitamint s egy injekciós fecskendőt is gondosan becsomagolva. Idáig nem is sejtettük, minek kellett ez Vili bácsinak. Végül arra gondoltunk, talán beteg, csak nem árulta el nekünk. Most persze világosság gyúlt agyunkban. Előkotortam a zsákból, és odaadtam neki a két dobozt.

- Itt a gyógyszered!

Mohón kikapta a kezemből, és - a változatosság kedvéért - ezúttal elpirult. Aztán a fiókjába süllyesztette az ajándékot, majd elindult kifelé. Útközben köszönés helyett ezt morogta:

- Mégis van az öregnek szíve!

Lehet, hogy tévedek, de én könnyeket láttam a szemében. Mindkettőnket meghatott ez a furcsa kis felfedezés: tudniillik, hogy nagybátyám még csak nem is célszerűségi szempontból döntött 1933 mellett, hanem egy leányon akart segíteni. Sőt, talán egyedül azért kívánt utazni, hogy hazahozhassa magával oda, ahol biztosan meg tudják menteni. Később kicsit vitatkoztunk, lehetséges-e, hogy e miatt a lány miatt nem nősült meg soha. Péter ezt nem tartotta valószínűnek, én viszont úgy hallottam, hogy a felnőtteknél még abban az esetben is előfordul ilyesmi, ha egyébként nagyon okosak.

No de nem volt kedvünk sokáig vitatkozni. Péter még nem heverte ki a gyomormosást, s ezért lefeküdt aludni. Én találtam egy detektívregényt, s olyan érdeklődéssel olvastam, hogy csak akkor ébredtem fel, amikor házigazdám megrázta a vállamat.

- Vilmos van a telefónnál. Gyere!

Félálomban botorkáltam át a másik szobába, és emeltem fülemhez a kagylót.

- Halló! Mi van?

- Sztrűj! - hangzott a gyors, de halk válasz. - Hallasz engem? Apádat letartóztatták!

Egyszerre kiment szememből az álom.

- Letartóztatták? - dadogtam. - Miért? Hogyan?

- Kuss! - intett le kurtán. - A barátomnak erről nem kell tudnia. Egyébként sem telefontéma. Majd elmondom, ha találkozunk.

- Jóságos ég! - sóhajtottam. - Csak miattunk történhetett! Az eredeti forgatókönyvben nem szerepelt ez a lebukás!

Mint látják, ha nem is tértem teljesen magamhoz az ijedtségből, azért már úgy választottam szavaimat, hogy házigazdánk ne érthesse meg. Vilmos fahangon nevetett.

- Nagypád mindenesetre így hiszi. Reménytelen eset. Kirúgott, amikor szóba hoztalak.

Fölkiáltottam:

- És a tengeralattjáró? Nem mondtad neki?

- Képzeld! - gúnyolódott. - Nem hiszi el!

- Most? - csodálkoztam. - Nem most kell hinnie, hanem holnapután!

- Azt mondja, az MTI minden hazugságot lead, ha a rendőrség úgy kívánja.

Elhallgattam. Ha doronggal vág fejbe, kevésbé szédültem volna meg. Úgy látszott, hogy min-
dennek vége - de én nem akartam elhinni, hogy megváltoztathatatlanul. Csak éppen semmi
nem jutott eszembe, amivel még próbálkozhatnék.

- Nos? - kérdezte Vili. - Sikerült már megemésztened?

- Nem! - feleltem. - Most mi lesz?

- Mi lenne? Mentek haza.

Bármennyire is elgyengített a váratlan katasztrófa, arra maradt erőm, hogy kereken ki-
jelentssem, erről szó sem lehet. Bosszúsan nevetett.

- Ostobaság! Reggel nálatok leszek, és megbeszéljük.

- Reggel? - ijedtem meg újból. - Hogyhogy? Ma már nem jössz haza?

- Dolgom van, és most már nem olyan sürgős a találkozás. Ne mozduljatok hazulról, amíg
nem jelentkezem!

Ismét tiltakozni akartam, de nem hagyott rá időt.

- Leteszem a kagylót. Nincs időm.

És letette a kagylót. Én pedig visszamentem a szobánkba, és felköltöttem Pétert. Ő is bele-
sápadt a hírbe.

- Vili csináljon, amit akar! - jelentette ki elszántan. - Én nem mehetek haza, míg át nem adtam
az üzenetemet. Mert a világtörténelem...

- Az isten áldjon meg! - suttogtam végleg kétségbeesve. - Hagyd ezt az örültséget. Nincs
olyan üzenet, ami megváltoztathatná a világtörténelmet!

Rám nézett, és engedékenyen elmosolyodott.

- De van! Figyelj ide!

Beszélni kezdett, s én egyre vadabb lelkesedéssel hallgattam fejtegetését. Valóban volt oka
kockára tenni az életét! Szégyellem magam, de én odáig nem is sejtettem, hogy milyen
rettenetesen okos fiú. Bebizonyította, hogy a híradás néha fontosabb lehet, mint a fegyverek, s
hogy van olyan információ, amelyet ha idejében megtud a szovjet hadvezetőség, évekkel
megrövidíthette volna a háborút. Csakhogy én most önöknek ezt az üzenetet nem mondom el.
Higgyék el: nem azért, hogy fokozzam kíváncsiságukat. Hogy elhárítsam a gyanújukat,

inkább mindjárt elárulom, hogy amúgy sem sikerült eljuttatnunk rendeltetési helyére. Csak azt szeretném megmutatni, micsoda nagyszerű fiú a barátom. Kérem, tegyenek próbát: képzeljék magukat a helyünkbe, és találjanak ki olyan, legfeljebb tízmondatos tanácsot, amit ha megfogadnak, a németek nem juthatnak el Leningrádig.

Őszintén megvallva nem hiszem, hogy ez sokuknak fog sikerülni. De kérem, játsszanak tisztességesen, s ne lapozzanak előre a könyvben, mint a gyerekek. Egy kurta fejezet után úgyis minden kiderül, s akkor módjukban lesz eldönteni, mi vagyunk-e bolondok, vagy önök nem elég ötletesek.

Itt tehát csak annyit: megígértem Péternek, hogy minden erőmmel támogatni fogom a kísérletét, és találok megbízható embert, akivel eljuttathatja üzenetét. Aztán, mert mást amúgy sem tehattünk, lefeküdtünk, és izgatottan forgolódva vártuk, hogy végre reggel legyen. Aztán eljött a reggel, de nem jött el Vili. Aztán jött a dél, és jött az este, de nem jelentkezett. Újabb álmatlan éjszaka után megvitattuk a helyzetet. Menjünk-e terepszemlére, vagy pedig várjunk még egy ideig? Én menni akartam, Péter maradni. Ám ebéd után berontott házigazdánk, és ránk ordított, hogy azonnal hagyjuk el a lakását. Kapjuk a cuccunkat, és tűnjünk el, mint a huzat. Éppenséggel nem viselkedett olyan előkelően, mint amikor megismerkedett velünk.

Meg is sértődtem.

- Mi ez? Mi történt magával?

Durván röhögött.

- Azt hittétek, Palira lehet fogni? Majd a hekusoktól fogom megtudni, mi történt? Ezt ni, barátocskáim! Vannak olyan informátoraim, mint a ti nagyszerű Vilikéteknek!

Elsápadtam.

- Bocsánat... - dadogtam. - Mi semmit nem hallottunk. Mi történt?

Felháborodva meredt ránk. Hanem aztán megértette, hogy nem komédiázunk, és abbahagyta az ordítózást.

- Így is lehet? - kérdezte elképedve. - Se kapcsolat, se üzenet? Azt sem tudjátok, hogy lebukott? Itt hagyott titeket a víz alatt?

Ekkorra persze már sejtettem, hogy ilyesmi történhetett, de azért az izgalom elvette a szavamat. Pedig sürgősen tisztáznunk kellett volna a helyzetet; egyáltalán nem volt mindegy, miért tartóztatták le: mert meglátogatta nagyapámat, vagy valamilyen más okból. Szerencsénkre, amint ez már történni szokott velünk, mire én elvesztettem a hangomat, Péter visszanyerte a magáét, s most ő kérdezett helyettem. Házigazdánk gúnyosan füttyentett.

- Higgyem el, hogy a Pecást sem ismeritek?...

- Vele bukott le?! - kiáltottam megkönnyebbülve. - De hiszen...

Azt akartam mondani, akkor semmi baj, de szerencsére idejében észbe kaptam, és nem fejeztem be a mondatot. Ő pedig gyanakodva sürgetett:

- De hiszen... De hiszen...?

- Mikor megegyeztünk, megesküdtünk, hogy minden kapcsolatot megszakít vele. Ennyi az egész! - mondta Péter hűvösen, s közben a bokámba rúgott. Válasza tökéletesen kielégítette házigazdánkat.

- Ilyen van - bólintott fensőségesen. - Nem tudtátok, hogy imádja a pénzt?

Ezt valóban nem tudtuk, s őszintén megvallva, nem is tételeztük volna fel róla. De közben már én is összeszedtem magam, s nem mutattam semmi meglepetést.

- Úgy kell neki! - vontam vállat. - Persze nekünk sem mindegy. De hogy maga miért van úgy oda, azt nem értem. Magát nem fogja beköpní, ezért én felelek.

- Nem ám - nevetett diadalmasan -, mert engem nem lehet! Ezért kell eltűnnötök a balfenéken. Gyerünk!

Megindult előttünk a kamra felé. Mikor odaért, kivett a szivarzsebéből egy vékony kis szerszámot, s egyetlen mozdulattal felpattantotta a csodalakatot.

- Magának ehhez kulcsa van?! - kiáltottam megdöbbenve és felháborodva.

- Hát? - pillantott vissza a válla felett. - Azt hitted, ha a kamrámat kiadom egy vagánynak, nem ellenőrzöm, mire használja? Nevetséges!

Kimarkolt az asztalfiókból egy teljes készlet fregolikulcsot a tartozékaival, aztán a két doboz vitamint a fecskendővel - esküszöm, azt hitte, morfium -, majd előhúzta a sarokból a zsákunkat, és ki akarta nyitni.

- Azt próbáld meg! - mondtam nyugodtan. - Úgy összeverlek, hogy a Rókusban térsz magadhoz.

- Te engem? - kérdezte. - Azt még megvárom.

Hanem azért nem nyitogatta tovább a zsákot. Odaadta nekem, s megvárta, amíg berakom a cuccokat. Aztán indult kifelé.

- És a szerszámok? - kérdeztem gúnyosan. - Azokat ellopod?

Csak most vettem észre ugyanis a nagy izgalomban, hogy áttért a tegezésre, s ezt nála különbektől sem tűrtem volna el viszonzatlanul. De ő nem sértődött meg sem a tegezésért, sem a gyanúsításért.

- Remélem, igen - mondta könnyedén -, mert az azt jelentené, hogy nem jött ki a rendőrség. Ha házkutatást tartanak, magukkal viszik. Én pedig akkor megkérdem: tilos volt kiadni a kamrámat egy órásnak? Ő ugyanis órásnak adta ki magát, és láttam is a szerszámait...

El kellett ismernem, kitűnően gondolta el. Ő nem dugta a fejét a hurokba, az pedig nem érdekelte, Vili hogyan húzza ki onnan a magáét. Az sem, hogy velünk mi lesz. Ez utóbbival azonban én nem tudtam egyetérteni. Meg kellett magunkat védenem. Ezért csak az első szobáig követtem engedelmesen, ott leültem egy székbe.

- Úgy! - mondtam. - Most pedig beszéljessünk egy kicsit. Ha mi most csak így kimegyünk az utcára, akkor lebukunk. Előbb találnunk kell egy másik lakást.

- Lehet! - felelte hidegen. - Ehhez azonban semmi közöm!

- Dehogy nincs! - nyugtattam meg. - Ha lebukunk, találkozunk a rendőrségen, vagy ha ott nem, a tárgyaláson. Megígérem.

Elmosolyodott.

- Akkor én most felhívom a rendőrséget, és bejelentem, hogy két gyanús fickó látogatott meg egy nagy zsákkal, s mindenáron be akar hatolni az albérlőm kamrájába. Ez nagyon jó vicc lesz, azt hiszem.

Elindult a telefon felé, de én elálltam az útját. Egy gyors mozdulattal félrelökött. Megvallom, nem néztem ki ennyi erőt vékony, fehér ujjából. De ő még rosszabbul becsülte fel az én erőmet. Csak egyet ütöttem, de azt övön alul. És mikor összegörnyedt, megkérdeztem:

- Na, mi lesz? Üssek a pofádba is, vagy tárgyalunk?

Kezét hasára szorítva, egy székhöz tántorgott és leült.

- Tárgyalunk. Csak hadd fúvom ki magamat.

- Nem tetszik a hangod! - mondta nekem Péter idegesen. - Beszélhetnél finomabban is.

Vállat vontam. Nekem sem tetszett, amit csináltam. Vagányként viselkedtem vagányok között - mást nem tehettem. Mindenáron meg kellett védenem magunkat. Elhatároztam, hogy Pétert elküldöm, nézze meg, mi a helyzet Farkaséknál, s ha tiszta a levegő, elköltözünk. Addig, ha kell, bezárom a kamránkba a házigazdánkat, de én maradok.

Csak hogy a gazfickó túljárt az eszemen. Vagy öt percig üldögélt előregörnyedve, aztán hirtelen kirúgta maga alól a széket, s az előszobába futott. Onnan kiáltotta vissza:

- Majd telefonálok az utcáról! Mire visszaérek, ne legyetek itt!

Utána futottunk. Kinyitotta a zárat, s a kilincsre tette a kezét.

- Ne siess annyira! - figyelmeztettem. - Ha kijövünk a börtönből, találkozunk. S akkor megismertetlek a bicskámmal is!

Ettől egy kicsit gondolkodóba esett. Aztán azt mondta, ha visszamegyünk a szobába, tárgyalhatunk. De ne higgyük, hogy megijedt a fenyegetésemtől. Ezer és egy módja van rá, hogy az olyan legényeket, mint mi, eltétesse láb alól.

Nem mentünk vissza a szobába, de nem is közeledtünk hozzá. Onnan tárgyaltunk az ajtó előtt. Felajánlottuk, hogy egyikünk elmegy és megnézi, rendben van-e a régi helyünk, s ha igen, egy órán belül elköltözünk. Nem egyezett bele. Legfeljebb azt engedte volna meg, hogy a csomagunkat nála hagyjuk, míg lakást keresünk. Bölcsen sejtettük, azért, hogy azt is ellophas-
sa, ha nem jön a rendőrség. Mielőtt azonban elutasíthattuk volna ajánlatát, váratlanul csengettek az ajtón, s ő oly hirtelen ugrott el a kilincstől, mintha áram rázta volna meg a kezét.

- Ha ez a rendőrség... - dadogta ijedten.

Közbevágtam:

- Ha ez a rendőrség, és rájön, hogy Vilihez van valami közünk, akkor három évet kapsz és nem három hónapot!

A fogason valami ócska kabát lógott - ki tudja, miért. Péter most levette a szegről, és kinyitotta a zsákot.

- Ha ez a rendőrség, akkor mi őszeresek vagyunk, és erre a kabátra alkuszunk...

Nem volt túlságosan jó ötlet, de akár el is sülnetett. Házigazdám tehát beleegyezően bólintott, s a második, most már türelmetlenebb csengetésre ajtót nyitott. Szerencsénkre nem a rendőrség várakozott odakint, hanem régi barátunk, Templomos Lőrinc. Én felkiáltottam meglepetésemben, házigazdánk pedig földbe gyökerezett lábbal állt a helyén, és kimeredt szemmel bámult a különös jelenségre, aki szinte az egész ajtót kitöltötte hosszában, és egy szeneszsákot cipelt a hátán.

- Mit akar? - kérdezte hebegve.

Nem kapott választ. Lőrinc eltolta útjából, és egyetlen lépéssel az előszoba közepén termett.

- Hát ti? - támadt ránk, amikor meglátta, hogy útra készülődünk. - Nem megparancsolta Vili, hogy várjátok meg az üzenetét?

- Nem várhattunk! - mondta Péter, és a házigazdánkra mutatott. - Kidobott a lakásból. Azzal fenyegetőzik, hogy feljelent.

- Te? - kérdezte Lőrinc. - Őket?

Minden sietség nélkül kinyújtotta véget nem érő karját, és egy mozdulattal úgy megcsavarta az emberke nyakravalóját, hogy az arca elkékült.

- Megfojtsalak, vagy csak verjelek agyon?

Nem tudom, ismerte-e már Lőrincet a házigazdánk, vagy csak megijedt a méreteitől, de tény, hogy még a nyakát sem merte kiszabadítani. Fulladozva könyörgött, eressze el, maradhatunk nála, ameddig csak akarunk. Lőrinc pedig egy mozdulattal bevágta a szobába, aztán undorodva törölte nadrágjába a kezét.

- Nem maradnak. De nem azért, mert te kidobod őket, te kukac, hanem mert Vilmos engem küldött értük!

- Vilmos? Kiszabadult? - kérdeztem boldogan.

Csodálkozva bámult rám.

- Bolond vagy? Én szabadultam, nem ő!

Akaratlanul elnevettem magam, nem annyira a váratlan válasza, mint arra a magától értetődő természetességre, amivel beszélt. Úgy látszik, megszokta, hogy hol letartóztatják, hol szabadon engedik. Házigazdánk megigazította nyakkendőjét, felállt a földről, leverte ruhájáról a port, s egyszerre megint olyan finom, jómodorú emberré vált, mint amilyenek két napon át ismertük.

- Nekem nem üzent? - kérdezte hanyagul.

- De igen. Nekik add oda a le nem lakott pénzt, nekem a kész fregolikulcsot, neki pedig őrizd meg a szerszámaid.

Ellenkezés nélkül leszámolt élénk százötven pengőt, Lőrincel közölte, hogy a kulcs már nálunk van, tőlünk kell elkérnie, s hogy hiánytalanul megőrzi a szerszámokat. Aztán sajnálkozását fejezte ki az incidens miatt, de be kell látnunk, hogy mindenkinek elsősorban saját magát kell megvédenie. Viszont nem is a rendőrséget hívta volna fel, hanem egy barátját, aki biztosan vette volna a lapot. Vilmos pontosan tudja, hogy ő csak a biztonságos üzletet kedveli. Soha senkit ki nem ad, de ha a biztonságnak vége, vége van az üzletnek is.

Bizonyára még tovább is bájolgott volna ebben a korban, de ekkor Lőrinc levette hátáról a zsákját, és barátunk lábára öntötte belőle a szenet. Erre elhallgatott, és ismét kidióztak a szemei.

- Ezt mért kellett? - kérdezte panaszosan.

- Mert nem szeretem, ha egy kukac még kaserolja is magát! - köpött Lőrinc a szén tetejére. Aztán elvette Pétertől a zsákunkat, a maga zsákjába gyömöszölte, majd csak úgy kézzel fölibe hánnya a szenet. Házigazdánk pedig nekilátott saját legfehérebb kezével segíteni.

- Úgy! - mondta Lőrinc, amikor elkészültek. - Most pedig két pengőért oda szállítom ezt a zsák szenet, ahová parancsolják a fiatalurak!

Tévedtünk. Lőrinc nem szokott előfordulni a főkapitányságon. Legfeljebb a toloncban szerváltak be néhányszor csavargásért, de azt is csak azelőtt, mielőtt bekerült Blum bácsi bizalmasai közé. Testőrjeit ugyanis megfelelő bizonyítvánnyal látta el a gondos öreg, és így megóvta magát és őket a kellemetlen meglepetésektől. Nem volt nehéz olyan csőd előtt álló kereskedőket találnia, akik néhány pengőért szívesen tanúsították, hogy az illető kifutóként náluk

dolgozik. Érvényes munkaadói igazolvánnyal a zsebében pedig bárki szabadon szedhetett csikket az utcán - persze saját használatára.

Ezúttal sem véletlenségből, hanem Blum bácsi kívánságára került a rendőrségre, ahonnan néhány nap múlva el kellett bocsátani. Az öreg kétségtelenül lángész volt a maga területén. Más az ő helyében figyelmeztetésünk után egy időre leállítja az ipart, és eltünteti a bizonyítékokat. Őtőle távol állt az efféle gyerekesség. Örömmel várta a rendőrség látogatását, s arra használta fel, hogy egyszer s mindenkorra vakító fehérre mosva magát, szinte törvényesítse az üzletét. Csak a töltőrészleget számolta fel átmenetileg, a csikkgyűjtés ütemét még fokozta is. Csakhogy közben szerződést kötött egy állástalan vegyész-mérnökkel, amely szerint az ő számára gyűjti a dohányt az utcán. Ő pedig egy kis pinceműhelyben kivonja belőle a nikotint, s némi rézgálic és egyéb vegyszerek segítségével univerzális növényvédő szert gyárt belőle szegényebb gyümölcstermesztők számára. Márpedig ezt a tevékenységet nem tiltotta a törvény.

Így mi Blum bácsi lángészének köszönhattuk, hogy Lőrinc találkozott Vilivel. Ő pedig - számomra ismeretlen okból - azt hitte, hogy mi ismerjük az öreg tervét, s ezért csodálkozott, amikor megkérdeztük, szabadult-e Vili.

Ráhárult ugyanis az a kétes megtiszteltetés, hogy a rendőrség látogatása napján Blum bácsi nevében vezesse a begyűjtőüzemet, s így Blum bácsi helyett a rendőrségen töltsön néhány napot. Nagyon jól érezte magát, s remélte, hogy gazdája megjutalmazza majd hűségese szolgálataért. És persze minket is, mert ingyen figyelmeztettük a készülő veszélyre.

- Másként nem egyezett volna bele, hogy hozzátok menjek a Csipás Tóni helyett! - bizonygatta.

Némi nehézségek árán aztán kiszedtük belőle Vili üzenetének pontos szövegét is. Azt kívánta, még aznap utazzunk haza, s hogy Lőrinc háza mellől nyugodtan startolhatunk.

- Hanem - mondta barátunk - ezt nem tehetitek meg velem...

- Veled? - kérdeztem báván. - Mit?

- Mondom, hogy Csipás Tóniért küldött az öreg!

Be kellett vallanunk, hogy semmiféle Tónit nem ismerünk, de nagyon nehezen hitte el. Kiderült, hogy az illető éppen olyan híresség a maga szakmájában, mint Blum bácsi vagy Pecás Feri. Messze földön ő volt a leghíresebb hesszelő, vagyis ő tudott legjobban örködni, hogy a rendőrség ne lepje meg munka közben a vagányokat. Nos, Blum bácsi másnapra éppen egy kényes akciót tervezett, s ezért küldte a Csipásért hűséges famulusát. Ám amikor meghallotta, hogy nekünk kell egy üzenetet átadnia, beleegyezett azzal a feltétellel, hogy mi fogjuk Tónit helyettesíteni.

- De ha ez nektek bűdös, köpjétek ki azonnal, és én megyek Tóniért. Blum bácsi megöl, ha elmarad a balhé...

- Milyen ügynél kell hesszelnünk? - kérdezte Péter.

- Majd megtudjátok holnap. Nem veszélyes. És én sem kérdeztem Vilitől, mit jelent a startolás.

Összemosolyogtunk a háta mögött. Igaza volt. Épp ésszel nem hihette, hogy mi a sátra mellől valóban startolni akarunk - titkos értelmet kellett a szó mögött keresnie.

Azaz a nyavalya akart startolni, nem mi.

Őszintén megvallva, nekem bűdös volt a hesszelés. Ám az is bűdös volt, hogy már megint az utcát róttuk, teljes bizonytalanságban a jövőnk felől. Csakhogy az ismert okokból nem utaz-

hattunk haza. Egyébként is volt pénzünk, voltak irataink, s e kettő birtokában minden mást meg lehetett oldanunk. Nem kellett Lőrincnél éjszakázunk. Visszamehettünk Farkasékhoz, de hálhattunk akár szállodában is. Persze csak akkor, ha Lőrinc őrizete alatt hagyhattuk az időjárót.

Mivel így meg kellett tartanunk a barátságát, némi habozás után beleegyeztem, hogy én helyettesítsem a Csipást - Péter addig egyedül vizsgálja meg a terepet. (Gondoltam, nem árt, ha meghagyom abban a hitben, hogy kasszafűrók vagyunk.)

Így aztán megegyeztünk egymással, s Lőrincnek fülig szaladt a szája örömeiben. Mi viszont csodálkozva láttuk, hogy nem a lakása felé haladunk, hanem Angyalföldre a ligeten át. Vigyorogva biztosított, hogy nagyon is jó irányba megyünk. Ugyanis elköltözött a régi helyéről, és a Rákos-patak mellett egy réten ütött tanyát, nehogy valaki gyanút fogjon, amiért olyan lassan készül el a csatorna a téren. Hanem aztán megkért, menjünk előtte vagy mögötte, hiszen ő most nem haverunk, hanem napszámos, aki a szénünket szállítja haza.

Mi tagadás: szívesen megfogadtuk a tanácsát, volt elég megbeszélhatalom Péterrel. Például hogy mi fog történni Vilivel. Pontosabban, hogy ezek után milyen lehetett Vilmos bácsi előélete? Mert arról gondos számítás után megbizonyosodhattunk, hogy csak apám letartóztatásáért lehetünk felelősek, az övéért semmi esetre sem. Pecás akkor sem kapja meg rögtön a fregolikulcsot, ha én nem vagyok vele. Este tehát ismét találkozniuk kellett mindenképpen, s mert ő a műhelyét nem kereste fel újra, nyilván Pecást követték a hekusok. Így csupán azt nem tudtuk kiszámítani, van-e ellene bizonyíték, vagy büntetés nélkül szabadul.

Előrementem tehát Lőrinchez, és megkérdeztem, mit vár Vili. Elítélik-e?

- Pecás nem mószerolt - mondta -, de a fregolikulcs még Vilinél volt, amikor elkapták őket. Hat-nyolc hónapot fognak rászólni.

- Úgy látszik - bölcselkedett Péter -, volt olyan ember is, akinek használt Voronyezs...

Én viszont állatian jól röhögtem.

- Hogy felhúszom apámat, ha visszaérkezünk!

No de hagyjuk az unalmas és hosszú utat. Péternek igaza lehet: egyáltalán nem érdekesek a mi gondolataink. Elég annyi, hogy túl későn érkeztünk Lőrinc kunyhójához, s már nem volt időnk szállást keresni, vele töltöttük hát az éjszakát. A csövezés örömeiről pedig már írtam eleget. A föld alatt sem volt sokkal melegebb, mint a föld színén, viszont kevesebb volt a levegő. Lőrinc szagát pedig jobb volna végleg elfelejteni. Viszont ez alkalommal sem fagyunk meg, s ennél többet nem is kívánhattunk egy sükséglakástól. Reggel korán keltünk, megreggeliztünk az egyik csehóban, aztán Péter elment Farkasékhoz, én meg elkísértem Lőrincet, hogy ígéretemhez híven helyettesítsem a Csipást.

Lőrinc egyébként ezen a reggelen mintha nem is lett volna Lőrinc. Üres volt mind a két keze, és mégsem szedett csikkeket. Ábrándos arccal baktatott mellettem, és szünet nélkül beszélt. De azért teljesen nem tudta megtagadni a természetét, s ha egy-egy különösen nagy cigaretta-csutkát látott az úton, abbahagyta a beszédet, s egy „hopp” kiáltással fürgén eltüntette a ritka zsákmányt. Aztán mintha mi sem történt volna, folytatta zavaros elbeszélését arról, hogy az élet piszok dolog, viszont a Martonné nagyszerű teremtes. Mert négy gyermeke van, és a férje megvakult a munkahelyén beszívott metilalkoholtól, de a házmester előre köszön neki, s a fűszeresnél korlátlan hitele van.

- Képzeld el! - magyarázta lelkesen. - Négy gyerek meg ők ketten: ez hat. De három ágy áll a szobájukban, matracon alusznak szalmazsák helyett, és mind a négy srágyeknek saját cipője van!

Sértődötten nézett rám, mert úgy látta, nem lelkendezem eléggé a vadidegen asszonyért.

- Nem hiszed?

Istenem! Miért ne hittem volna? Elvégre én nem az ő világában születtem, s még mindig csodálkoztam, ha azt láttam, hogy egy szalmazsákon zsúfolódik össze egy hattagú család, s nem voltam képes felfogni, miképpen lehet nagyszerű, ha a gyerekek másodmagukkal alusznak egy ágyon. Éppen ezért nem érdekelt a derék Martonné, s inkább azt szerettem volna tudni, mi lesz majd a feladatom. Ám annyira azért nem merült el az ábrándozásba, hogy ezt elárulja.

- Majd meglátod! Nekem fogsz hesszelni, mert az élet rettentően piszok...

Halkan sóhajtottam, s beletörődtem, hogy megismerkedjem Martonné minden nagyszerűségével. Martonnéval, aki úgy főz, mint egy királynő, és nem fél senkitől.

- Nem fél? - ismételttem szórakozottan. - Mitől kellene félnie?

- Mitől! Mitől! - dohogott. - Mindentől. Attól, hogy rárogyik az ég!

Valamiért nagyon letört, mert földön hagyott heverni három valóban isteni csikket, sőt még rájuk is taposott. Én pedig unalmamban megkérdeztem, honnan ismeri Martonnét. Eddig úgy tudtam, a banda tagjain kívül nem érintkezik senkivel.

Csodálkozva nézett rám.

- Nem mondtam? Ő is csikkszedő.

Tehát a családhoz tartozik! - gondoltam. - Így már érthető!

- Érted? - magyarázta. - A férjét kiállítja a standra, ő pedig besszei neki. Megfizethetetlen kincs egy ilyen vak férj! Blum bácsi három hónapig lenne kan kutya, ha egy vak árust tudna szerezni magának. Őten szedik neki a csikket, és ő eladja egyedül.

Számolni kezdte az ujján, mennyi lehet a heti jövedelmük, de nem tudtam követni az adatait. Csak annyit értettem, hogy Blum bácsi bandájában a felét sem tudná megkeresni, és se cipőt, sem írkát nem vehetne a gyermekeinek. Tehát az élet undorítóan piszkos dolog.

Éreztem, legjobb lesz, ha ebben végre igazat adok neki. Erre aztán elhallgatott, s a szavát sem hallottam, amíg a tett helyre nem értünk. A tett helye pedig a Conti utcában volt, a Népszínház utca sarkán. Ott megállt, s óvatosan kikémlelt a Körút felé.

- Közel van a Vig utcai kapitányság - súgta. - Azért kell nagyon vigyázni. De ha rendőrt láatsz, akkorát füttyenthetsz, amekkorát akarsz. Itt nem baj, ha zajt csinálsz!

Kilestem én is a sarkon. A túlsó oldalon egy vak ember álldogált a járdán, kis deszkával a nyakában s a deszkán néhány doboz cigarettával.

- No fene! - tettem próbát a füttyentésből. - Csak nem a Marton úr?

- De igen. S a kék ruhás mögötte a Martonné...

Ha van egy kis időm, talán rájövök, mi készül, s nem kerülök újabb gyalázatos kalandba. De mire jól megnéztem Martonnét - elnyűtt teremtség volt, ősz haja kócosan hullt a nyakába, és kopott slafrokot hordott vékony kabátja alatt -, Lőrinc már megszorította a karomat.

- Jönnek! Most vigyázz!

Blum bácsi gorillái közeledtek szép lassan a Népszínház utcán felfelé. Barátom éppen olyan lassan elébük sétált, s a vak árus előtt találkozott velük. Akkor Lőrinc és az egyik gorilla minden figyelmeztetés nélkül nekiesett a vaknak, ütlegelni kezdték, leszórták és összetaposták cigarettáit, letépték nyakáról és darabokra törték deszkáskáját. A másik gorilla ezalatt Martonnét vette kezelésbe. Talán a Körútig is elhallatszott az asszony sikoltozása és átkozódása:

- Gyilkosok! Gazemberek! Hogy rohadna le a karotok!

Persze senki sem mert rajtuk segíteni - kivéve engem. Sajnos, én is csak egy fél perccel később, mint kellett volna, mert az első pillanatban valósággal megbénított a szörnyű látvány. Hanem aztán szájamba kaptam két ujjamat, s akkorát füttyentettem, amekkorát csak tudtam. A három ember ekkor egyszerre elszelelt. Jelzem, nem mindjárt jöttem rá, mekkora veszélyt vállalok magamra, mert aligha ismernek irgalmat, ha rájönnek, hogy vaklármát csináltam. Hanem aztán szerencsém is volt: néhány másodperccel azután, hogy leadtam a vészjelet, a Tisza Kálmán térről a Népszínház utcába fordult egy rendőr, és megindult felénk. Így aztán sem Lőrincék nem vehettek gyanúba, sem a zsaru. Odarohantam tehát, ahol eddigre már nagy tömeg vette körül a károsultakat. Rémes látványt nyújtottak. A férfi orrából és egyik szemhéjából folyt a vér. Az asszonynak a feje bőre vérzett: egy marék haját kitepte a bitang! Ráadásul fel sem jelenthették támadóikat, hiszen a rendőr sem jelentett számukra kisebb veszélyt. Az asszony belekarolt a férfiba, s amilyen gyorsan lehetett, eltűnt vele a sarkon. Az ember sírt, az asszony káromkodott, a tömeg pedig ügyesen eltakarta őket a közeledő rendőr elől. Egy kisgyerek összekapott néhány épen maradt cigarettát, s a menekülők után futott. Egy valamivel idősebb suhanc összesöpörte a maradékot, zsebre vágta, s aztán elillant, mint a kámfor.

Leléptem én is. Forrt bennem a szégyen és a harag. Tanultam én az iskolában arról, hogyan rabolják ki a tőkések a kisebb tőkéseket, de ez eddig egyáltalán nem érdekelt, s főleg nem képzeltem volna, hogy ez a szegények között is így megy. Meg aztán más tanulni valamit, és más látni, hogy tesznek tönkre egy boldog családot néhány perc alatt. Mert most már persze értettem Lőrinc célzásait: Martonnénak azért kellett pusztulnia, mert keresztezte Blum bácsi útjait. Arra gondoltam, szólni kell Péternek, húzza át feljegyzéseit, és írja a helyükbe: „Igen! Igen! Igen!” - de olyan nagy betűkkel, ahogy csak belefér a füzetébe.

Hanem az egészben az volt a legelviselhetetlenebb, hogy ezután még találkoznom kellett Lőrincel, sőt tartanom a barátságot vele. Összekötözött kézzel ki voltunk szolgáltatva neki, sehol máshol nem helyezhettük el a cuccunkat. Képzeltetik, milyen szívvvel mentem el a megbeszélte találkozóra! Ő pedig örömmel üdvözölt:

- Nagy vagy! Csipás sem csinálta volna különbül!

- Ez mi volt? - támadtam rá. - Nem sül ki a szemed?

Vállat vont.

- Miért sülne? Figyelmeztettük elégszer! Blum bácsi háromszor is megüzenete, hogy takarodjék a területéről, vagy lépjen a szolgálatába. Senki nem tűr meg konkurenciát a területén.

Azért ez egy percre meggondolkodtatott.

- Miért nem mentek máshova?

Rám vicsorított.

- Ne játszd meg magad! Tudod jól, hogy nincs egy szabad hely Pestújhelyig. Abból pedig éppen éhen halna, amit ott keres.

Kiderült, hogy rég fel van osztva Pest egész területe a bandák között. A Teleki tér környéke például a Sóher Jakab bandájához tartozott. A IX. kerület Bak Ricsihez. Blum bácsi nem az

egyetlen vállalkozó volt, csak a legerősebb és legelőkelőbb. Maszekoknak sehol nincs helyük. Ha nem Blum bácsi vereti szét a standjukat, szétvereti más. Sóher Jakab vagy Bak Ricsi.

Persze ő nem a maszek szót használta, hanem azt: „greizleros”, de gondolom, nekünk érthetőbb az előbbi kifejezés.

Mindent megpróbáltam, hogy felébresszem a lelkiismeretét, de hasztalanul.

- Reggel még azt mondtad: nagyszerű asszony!

- Az is! - bölintott teljes nyugalommal. - Mondom, hogy az élet piszok dolog!

- És most mi lesz velük?

- Belép közénk. Addig verjük, amíg belép.

Gondoltam, én inkább agyonveretném magam; de hát nekem nem is kellett négy gyermeket és egy vak férjet eltartanom. Mondtam, legalább ő ne vett volna részt a verekezésben, van Blum bácsinak nélküle is elég embere.

- Én? - pislogott csodálkozva. - Én azt teszem, amit Blum bácsi mond. Ha nem tetszik, szedhetem a sátorfámat, és mehetek máshova.

Hanem ezt már úgy hangsúlyozta, hogy érthettem akár magunkra is: ha nem tetszik, szedhetjük a sátorfánkat, és állhatunk egy házzal odébb. Nem is lett volna rossz, de hát hova? Így aztán csak elkeseredetten sóhajtottam.

- Megmaradok mackósnak! Páncélszekrény van elég, és nálunk senki nem irigylé a másik sikerét.

Erre aztán ő is sóhajtott.

- Jó annak, akinek szakmája van! De én csak brúgó paraszt vagyok, nem hajlanak az ujjaim.

Meg kell vallanom: szinte megsajnáltam. Kétségtelenül szívesebben lett volna akár zsebes, akár kasszafűró, mintsem hogy csikket szedjen Blum bácsinak, és ártatlan embereket nyírjon ki a parancsára. De hát ezen az egyen kívül nem értett semmihez. Ehhez viszont kitűnően. Ismét meggyőződhettem rendkívüli képességeiről, mert visszafelé csikkszedésbe ölte bánatát. Fél óra alatt megtöltötte feneketlen zsebeit, s közben oly gyorsan haladt, hogy csak nehezen tudtam lépést tartani vele.

Péter már várt ránk. Jó híreket hozott. Farkaséknál nem történt semmi különös. Az asszony boldog, hogy visszaérkeztünk, s hogy éjszaka már én is náluk leszek. Így hát megoldódott szállásunk ügye, s búcsút vehettünk Lőrinctől. Némi habozás után megszorítottam a kezét, ő pedig ezt mondta:

- Nézd, nem rossz ember a Blum bácsi sem! A Sóher Jakab már rég szétverette volna Martonékat, amikor ő még mindig alkudozott velük...

Vendéglőben ebédeltünk, teljes kényelemben és nem is rossz helyen. Elmeséltem Péternek a történeteket, azután megkérdeztem:

- Jó ember Blum bácsi vagy komisz disznó ezek után?

Nevetve vakarta meg a fejét.

- Nehezeket kérdezel - morfondírozott. - Kérlek. Próbáljuk megtalálni a helyét. A volt házigazdánknál kisebb gazember. A Martonnénál nagyobb. Azt hiszem, körülbelül egy szinten áll azzal a kereskedővel, aki öngyilkosságba kergette a konkurensét. Meg vagy elégedve a besorolással?

Nem voltam meglegedve. Sőt. Úgy éreztem, nagyon is helytelenül beszél.

- Tudod - mondtam szomorúan -, én eddig nem is vettem észre, hogy Martonné is gazember. Pedig az. Mocskos dohányt ad el a dolgozóknak. Csak éppen te sem vettél volna észre, ha látod kopaszra tépett fejével. Akit éppen vernek, az ugyanis nem csirkefogó, hanem áldozat. Az ember megzavarodik, ha mélyebben belegondol.

Könnyedén vállat vont.

- Hát ne gondold bele. Úgysem az a fontos, hogy Blum bácsi gazember-e, hanem hogy mi milyenek vagyunk. Most, hogy megtudtuk Lőrinc viselt dolgait, minél előbb szakítanunk kell vele. Még ha áldozatokba is kerül.

Nagyot nyögtem.

- És ha nem tudtuk volna meg?

- Nem tudtuk volna, hogy el kell költöznünk tőle. Erre gondolsz? Csakhogy amiről az ember nem tud, arról nem is tehet. Vagy te nem így gondolsz?

Nem így gondoltam. De őszintén meg kell mondanom - s megmondtam Péternek is -, inkább azon töprengtem, mi lett volna akkor, ha nem vagyok ott Lőrincel, nem látom az egész szörnyűséget, hanem ő meséli el, hogy megverték két cigarettaárust. Vajon akkor tudtuk volna-e, hogy szakítanunk kell vele? Vagy azt mondtuk volna: megkapták, amit megérdemeltek! Hiszen a Garay téren mi is legszívesebben megvertük volna azt a rokkantat, amiért a gyanútlan vásárlók szájukba veszik a mocskos áruját! Vajon lett volna elég fantáziánk, hogy megértsük, Lőrinc megbocsáthatatlan dolgot cselekedett?

- Martonné négy gyerekről gondoskodik - tiltakozott Péter. - Bizonyára számításba vettük volna!

- Ha Lőrinc elmondja, lehet. Csakhogy nem mondja el. Mi pedig nem gondolunk ilyesmire. Honnét tudjuk, hogy a hadirokkantnak nincs tíz gyereke?

Azt hiszem, eddig azt hitte, unalmamban fecsegek és kötözködöm vele. Most megérezte izgatottságomat, és elgondolkozva kérdezte:

- Mért mondod ezeket? Gondolsz is valamire?

Gondoltam. Mégpedig arra, hogy ha két ember úgy él, mint ő meg én, akkor ha tudja, ha nem, mindig a mocskokba lóg a fél keze. Nem egészen véletlenül lettünk mi sztrájkőrök, s nem véletlenül próbáltuk megszarolni Blumot.

- Tudod, mik vagyunk? Tanultuk az iskolában! Lumpenproletárok vagyunk! Félbűnözők!

Összerezcent. Aztán harciasan kérdezte:

- Tehát?

Úgy látszik, rájött, mit akarok ajánlani. Hogy nem elég elköltöznünk Lőrinctől: haza kell utaznunk minél előbb.

Bólintott.

- Tulajdonképpen igazad van. Utazz haza. Én maradok.

Visszabólintottam neki.

- Nem felejtettem el a tervedet. Éppen ezért még ma elmegyek a nagyapámhoz. Lesz, ami lesz! Legfeljebb szétveri a fejemet.

VII. FEJEZET

Este aztán kiderült, nem is olyan könnyű meglátogatni nagyapámat, mint hittem. Hanem azért sikerült - s talán ez az egyetlen kalandom, amire még ma is maradéktalanul büszke vagyok. Mindenki azt mondja, valóban csinos trükköt sikerült kitalálnom, becsületére vált volna akár-melyik tapasztalt harcosnak is.

Nem tagadom: volt ebben némi szerepe a szerencsémnek is, mégpedig nem is egyszerű, hanem hármás szerencsének, de úgy gondolom, ez nem csökkenti az érdemeimet.

Az első szerencsém az volt, hogy Péter - teljes elképedésemre és nem kis bosszúságomra - sokkal kevésbé örült javaslatomnak, mint várható lett volna. Úgy vélte, hogy ha apámat letartóztatták, valószínűleg nagyapámat is figyelik, tehát túlzottan nagy kockázatot vállallok, ha csak úgy besétálok a lakásába. Mivel azonban jobb megoldást ő sem tudott ajánlani, nem tiltakozott a kísérlet ellen, csak arra kért, legyek nagyon óvatos.

- Ez tanács - kérdeztem dühösen -, vagy csak meg akarod nyugtatni a lelkiismeretedet? Hogyan legyek óvatos? A rendőrségnek százötven fogása van, hogy elrejtőzzék az elvtársak elől, s én ezek közül egyet sem ismerek. Kérdezzem meg a járőreket, nem láttak-e detektíveket?

Szégyenkezve lehajtotta a fejét. Én pedig bevallottam magamnak, hogy nem volt helyes megbántanom. Én is ilyeneket mondtam volna kínomban, ha őt kell eleresztenem. Ha az ember nyugtalan, nyugtatja magát - nem igaz?

Csak éppen ha ő nyugtalan volt, én féltem. Igen, féltem, beismerem. Valószínűleg akkor is féltem volna, ha csak egy előre megbeszélt találkozóra várakozom - az elvtársak azt beszéltek, hogy az első illegális megmozduláson még a bátor ember sem volt nyugodt. Nekem pedig mindjárt elsőre egy ritka veszélyes feladatot kellett megoldanom: felismerni lesben álló detektíveket, holott - mint a történelemből is tudjuk - azoknak gyakran jól képzett forradalmárokat is sikerült megféveszteniük.

És valóban: ha utólag mégis hasznosnak bizonyult Péter tanácsa, azt csupán második szerencsémnek köszönhettem. Annak ugyanis, hogy éppen egy új fogást próbáltak ki esetünkben, mégpedig egy olyan fogást, ami csak újdonságával hathatott, és sokszor nem volt alkalmazható, mert aki ismerte, az könnyen felismerhette a detektívet már messziről. Persze nem sejthették, hogy nekem majd valamikor 1960-ban elmesélik, hogyan próbálkozott a rendőrség kétszer is ezzel a trükkel (másodszor 1942-ben), s én az elvtársak tapasztalatát 1933-ban hasznosítani fogom. Így aztán, óvatosságra figyelmeztetve, már kétsaroknyi távolságról észrevettem, hogy a házzal szemközi járdán egy feltűnően elegáns, városi bundás férfi sétál, nyitott Rolleiflex géppel a hasán, amit csak éppen el kell kattintani, ha felvételt akar csinálni. Úgy látszik, mindenkit lefényképeztek, aki belépett nagyapámék kapuján.

Én persze nem engedhettem magam lefényképezni, viszont mindenáron be kellett jutnom a házba. Egyelőre befordultam az első mellékutcába, s vagy hat háztömböt megkerülve, az ellenkező irányból indultam visszafelé. Ott aztán rá is jöttem, hogyan járhatok túl a fényképész eszén.

A két utca kereszteződésében - mármint annak, amelyiken most baktattam és a nagyapáméké-
nak - pinceműhely állt, amelyben ócska vaságyakat pofoztak rendbe, és adtak el alig használt gyanánt. Nekem pedig, Vili gondoskodásából és harmadik szerencsémül, elegendő pénz lapult a zsebemben. Ez tette lehetővé tervem megvalósítását. Lesétáltam ugyanis a sarokig, és habozás nélkül bementem a pinceműhelybe. A detektív természetesen nem törődött velem -

azt hiszem, meg sem látott, mert éppen háttal állt felém. Lent aztán vásároltam egy összehajtható vaságyat - elég ócskát, de jó nagyot. A vállamra emelve, akkor mentem fel a lépcsőn, amikor a detektív a hátam mögé került. A pincéből kilépve ismét nem lehettem számára gyanús; az ágytól nem láthatta az arcomat, én viszont a teher alatt görnyedve, mehettem még nála is lassabban, s megvárhattam, amíg ismét elibém kerül. Így aztán a háta mögött fordulhattam be nagyapámék kapuján, s mikor később megfordult, aligha törte a fejét, hova tűntem el. Minden bizonnyal kifutófiúnak hitt, aki a megvásárolt árut szállítja haza gazdája vevőinek.

Megmondom úgy, ahogy van: kint az utcán meglehetősen csiklandósnak éreztem helyzetemet, s a biztonságos falak között aztán elkezdtem a csiklandozáshoz nevetni. Legényesen indultam fölfelé a lépcsőn, s közben azon mulattam, hogy elképed majd a nagyapám, ha vállamon az ócska ággyal benyomulok az ajtaján.

Így is történt. Az öreg félreállt az útból, hogy le ne üsse a lábáról, s csak amikor már belül voltam, kérdezte megrökönyödve, mit akarok.

- Én? - kérdeztem vissza, tőlem telhetően elváltoztatva a hangomat. - Idősb Vadász Istvánt keresem. Neki hoztam ezt a vaságyat.

- Nekem? - képedt el. - Miért?

- Mert - feleltem a legnyugodtabban - egy fényképész sétál a kapuja előtt, és e nélkül nem tudtam hozzá bejutni.

Gyorsan becsukta az ajtót, aztán hátralépett, és iparkodott az arcomba nézni.

- Nem látom a fizimiskádat. Ki vagy? És mért kellett hozzám bejutnod?

Gyorsan letettem az ágyat, és elszántan szembefordultam vele.

- Hogy szétverhesse a fejemet! A múltkor nem sikerült. Egyébként van egy jó jelszavam is: a tengeralattjáró elsüllyedt...

Nagy öröömre egyáltalán nem volt verekedős kedvében. Ellenkezőleg. Rám bámult, aztán két kézzel elkapta és megszorította a kezemet.

- Vakmerő legény vagy! De remekül kitaláltad! Ez a vaságy egészen eredeti ötlet. Most már elhiszem, hogy én vagyok a nagyapád.

Gyorsan betuszkolt a szobába, mert - amint mondta - a falaknak nála biztosan nincs fülük, hanem az előszobaajtónak lehet. Ott benn aztán leplezetlen kíváncsisággal vettük szemügyre egymást.

- Nem is hasonlítasz annyira a fiamhoz, mint hittem! Erősebb vagy nála, és az arckifejezésed még sokkal szemtelenebb.

- Te meg fiatalabb vagy az apámnál. Legalább tíz esztendővel. Hanem a szakállatok hajszálra egyforma. Téged is lerajzolhatnák, amikor befogod az esztergapad szánjába kés helyett. Hanem azért örülök, hogy megismertelek.

Felhorkant:

- Nem rajtad múlt! Ha nem jut eszembe tegnap este, hogy meghallgassam a szovjet rádiót, kidoblak másodszor is. Szerencsédre ők is bemondták a tengeralattjárót, tehát igaz. Ritka ostobán viselkedtél az első alkalommal. Voltaképpen te húztál be minket a csőbe, nem Schweinitzer.

Ezt nem értettem teljesen, de nem mutattam. Inkább biztosítottam, hogy az előbb tévedtem: éppen olyan, mint az apám. Az is akkor veszekszik, amikor nincs igaza.

Nem haragudott meg. De azt ajánlotta, hagyjuk egyelőre az enyelgést, és vizsgáljuk meg a helyzetet.

- Négy napja fényképeznek a házam előtt. Nem tartom tehát valószínűnek, hogy feljönnének. Azt hiszem, egyelőre biztonságban vagy. Hanem azért jobb lett volna, ha ragaszkodtok a megbeszéléshez, és Vilmost küldöd magad helyett.

Egyszerre elment a jókedvem.

- Nem tudod? - kérdeztem borúsan. - Lebukott. Rosszkor akart átadni egy fregolikulcsot, és elkapták.

Felszisszent.

- Csirkefogó! Ráparancsoltam, hogy ha mégis igaz, amit állít, jobban vigyázzon rátok, mint a szeme világára. Ne mozduljon el mellőletek. De hát neki a pénz az istene!

Mindenesetre részletesen elmagyaráztatta magának a történeteket, nincs-e benne mégis provokáció. Amikor pedig meghallotta, hogy nem is találkoztunk Vilivel, felkiáltott:

- Hiszen így nem is tudod, mi történt! Én meg már meg akartalak szidni, amiért nem utaztatok el!

És most félelmetes dolgokat kellett megtudnom. Apámék arra számítottak, hogy ha nem szólal meg a készülék, Schweinitzerék meglátogatják őket, hogy legalább visszaszerezzék. Megbeszélték tehát a védekezésüket. Először is letagadják, hogy nagyapám is találkozott a fiúval, apám pedig - mulatságos módon az igazságnak csaknem megfelelően - kijelenti, hogy pokolgépnek hitte a szerkezetet, és sürgősen bedobta a Dunába. Még meg is voltak lepve, hogy semmi nem történt. Az a mérnök, akit megkértek, vizsgálja meg a rádiót, egyszer jelentkezett, hogy nem megy vele semmire, de aztán ő is elhallgatott. Így jóformán már meg is feledkeztek az egész kalandról, amikor a rendőrség mégis megérkezett.

Közben persze a felsőbb pártszerveknek is jelentették, mi történt. Ott pedig már tudták, hogy nem egy gyerek, hanem „a Gyerek” buktatta le az elvtársakat, tehát az apámék ügye ezzel nem állhatott kapcsolatban, sőt az apámmal való hasonlóságom is csak véletlen lehetett. Ezért minden párttagot figyelmeztettek, hogy a rendőrség újfajta provokációval kísérletezik, ne ugorjanak be nekik. Ezen felbuzdulva, apám a barátai közül is elmesélte néhánynak, mi történt. Ez ugyan könnyelműség volt, de nem értelmetlen dolog, hiszen - legalábbis hitük szerint - olyan információt terjesztett, amiről a rendőrség amúgy is tudott. A valóságban azonban így kerülhetett a hír a rendőrség fülébe, ahol nyilvánvalóan nem vették komolyan, és jót mulattak azon, hogy öreg kommunisták felülnek egy ostoba gyerekcsínynek. Aztán az elvtársak is megnyugodtak, hiszen seholy nem ismétlődött meg a provokációs kísérlet.

Ekkor következett be a tragédia. Egészen más ügyből lebukott az a mérnök, akihez a rádiót küldték. Önmagában ez még nem lett volna baj, a rendőrségnek nem tűnt volna fel a lapos kis doboz, ha az illető nyugodtan viselkedik. Sajnos, elvesztette a fejét, és a detektívek szeme láttára szétzúzta egy baltával a rádiót, hogy ne jusson a rendőrség kezébe.

Ezek után nyilván összefüggést kerestek az előbbi hír és az érthetetlen szerkezet között. Talán még most sem vették teljesen komolyan a dolgot, de mindenesetre elmentek apámékhoz érdeklődni. Mégpedig nagyon fineszesen jártak el. Terjes nyugalommal arról a dobozról érdeklődtek, amelyet megbízottjuk juttatott el nagyapámékhoz, s mikor ők gyanútlanul, az előre kitervelt módon védekeztek, maguk bizonyították be, hogy az ügy egészen komoly. Persze nem figyelmeztették nagyapámékat. Azzal vitték el apámat, hogy addig benn tartják, míg a doboz elő nem kerül. Aztán - de csak egy héttel később - figyeltetni kezdték nagyapámat is. Egyelőre fényképezőgéppel.

Nagyapám körülbelül egyszerre kapta meg a mérnök letartóztatásának hírért, és tudta meg azt, hogy állítólag mégis a világon vagyunk. Nagyon megijedt. Adott esetben még mindig az lett volna a kedvezőbb, ha Vilmos híre bizonyul hamisnak, s ezért - érthető emberi gyengeségből - el is határozta, hogy az öccse vagy hazudik, vagy becsapták. Mikor aztán a tengeralattjáró mégis elsüllyedt, és nem lehettek további kétségei, rémülten kezdte törni a fejét, mit tegyen. Mert mindennek tetejébe a párt úgy határozott, hogy sürgősen el kell költöznie hazulról - ahogy mondani szokták, illegalitásba kell vonulnia. Mégpedig éppen azon az éjjelen, amelyen bizonyosságot szerzett létezésükről, hogy ne veszélyeztessen valami feladatot, amit neki kellett megoldania. Hosszas töprengés után úgy döntött, hogy még egy napot vár Vilire, s csak ma éjszaka távozik.

- Szóval - fejezte be elbeszélését - az utolsó percben érkezéltél, kis unokám. Ha holnap jössz, mindennek vége. Mert ha a rendőrség rájön, hogy kiröppentem a kalitkából, meg fogja szállni a lakásomat.

Sejthetik, hogy engem sem derítettek jókedvre e hírek. A hideg futkosott a hátamon, ha arra gondoltam, milyen véletlenül szántam rá magam az azonnali látogatásra. Azt viszont nem hittem, hogy ezek után is túlzott veszélyben lennék.

- Nézd, nagyapa - magyaráztam -, én erről nem tudhattam semmit, de ha tudok, sem viselkedhetem másként. Mindenáron beszélnem kellett veled. Ha viszont beszéltem, akár azonnal is elutazhatom.

Megnézte az óráját, és bólintott.

- Van három órád. Nyugodtan beszélhetsz, fiam.

Előbb azonban lehúzta a rolót, és felgyújtotta a villanyt, hogy a leselkedő hekus lássa, idehaza van. Megcsodáltam gondosságát: engem átültetett a szoba túlsó oldalára, hogy csak egy fej árnyéka látszódjék az ablakban.

- Hadd kérdezzek először én! - mondta aztán, és én mosolyogtam, mert sejtettem, mi következik. - Hányban győzött a világforradalom?

Rövid, pontos és kíméletlen választ adtam. Megmondtam, hogy a szocialista világrendszer ma is csak a föld egyharmadán uralkodik, és felsoroltam a határait. Azt is elmondtam, hogy összeomlottak a gyarmatbirodalmak, és sokféle még ma is szabadságharc folyik. De nem titkoltam azt sem, hogy gazdaságilag még mindig Amerika a legerősebb hatalom, s hogy egy atomháború veszélye fenyeget. Azzal fejeztem be, éppen azért kellett vele beszélnem, hogy változtathassunk ezen a helyzeten.

- Még csak egy pillanatig várj! - könyörgött. - Akkor azt mondd meg, nálunk mikor volt a forradalom!

- Semmikor! - feleltem. - Nálunk nem lesz forradalom. Minket a szovjet csapatok szabadítanak fel 1945. április 4-én...

Bosszús mozdulattal előrehajolt.

- És hol voltunk akkor mi?! - kérdezte szinte gőgösen.

Megértettem, hogy a magyar kommunistákra gondol, s megnyugtattam, hogy teljesíteni fogják kötelességüket.

- Apám például felrobbant egy német gépkocsit, tele katonákkal. Egy barátja a Kárpátokban harcol Kovpak partizánjaival. Még Vilmos bácsi is hamis papírokat fog gyártani, s ezért a Rákospatakba lövik a pártszolgálatosok. Igaz viszont, hogy Voronyezsből még hazajön...

- Voronyezs, Kovpak, pártszolgálatosok... - sóhajtotta, és megdörzsölte a homlokát. - Egy szót sem értek. Beszélhetnél egy kicsit világosabban.

- Beszélek, ha hagysz! - mondtam bosszúsan. - Azért jöttem ide!

Önöknek természetesen nem mesélem el, amit már úgyis tudnak. Viszont itt az ideje, hogy eláruljam Péter üzenetét, s aztán tisztázzák önmagukkal, sikerült-e kitalálniuk vagy legalábbis szerkeszteniük ezzel egyenértékű üzenetet.

Most már tudjuk, hogy a német támadás idejét többfelől is jelezték a szovjet kormánynak, de Sztálin nem adott hitelt a híreknek. Így aztán a Szovjetuniót felkészületlenül érte az első csapás, és éppen ez tette lehetővé, hogy a hitleristák eljussanak Moszkva alá. Nos, Péter azt üzenté meg, hogy higgyenek dr. Sorgénak és társainak, mozgósítsanak idejében, sőt hogy Szibériából is nyugodtan elvonhatnak csapatokat, mert Japán Amerika ellen készít elő orv-támadást. Ismerjék el, ezzel sok millió ember életét lehetett volna megmenteni, s talán felére is csökkenteni a háború tartamát.

Nagyapám fegyelmezetten végighallgatott, s csak ott szakított félbe, ahol nem beszéltem elég világosan. De láttam, hogy egyre sápadtabb, s egyre nehezebben esik némán hallgatnia. Mikor pedig eljutottam Berlin elestéig, s be akartam fejezni a történetet, ingerülten szólt rám:

- Még nincs vége! Folytasd tovább!

- Nem merem! - vallottam be szomorúan. - Félek, hogy a többi nem hiszi el.

- Miért? - csattant fel. - Mi volt?

Vállat vontam.

- Például ellenforradalom. Nálunk. Persze leverték.

Csodálkozva nézett rám.

- Mi van ebben hihetetlen? A Szovjetunióban is voltak ellenforradalmi kísérletek. Nem is egy. Felállt.

- Két dolgot mondtál eddig, amit nehezen hiszek. Az első, hogy tönkretették a Német Kommunista Pártot. A másik, hogy a Szovjetunióban egy ember dönthette el a kérdéseket. Ez teljesen érthetetlen. Még Lenint is leszavazta a Központi Bizottság, ha nem értett egyet vele. De hát lehet, hogy ilyen a történelem.

Sétálni kezdett a szobában.

- Bocsáss meg! Meg kell emésztennem.

Hallgattunk. Csak nagyapám cipője csikorgott a csöndben. Elfogódottan figyeltem az arcát. Emlékezhetnek rá: tudtam, mit várnak a közeljövőtől elvtársaink. Híreimnek tehát rettenetes megrázkódtatást kellett okozniuk. De azért nem látszott letörtnek. Kezét zsebébe dugta, tekintetét a földre szögezte, s láthatóan azon erőlködött, hogy túltéve magát a csalódáson, józanul tudomásul vegye az új helyzetet.

- Történelem! - sóhajtotta végül újból. - Hasztalan csináljuk mi, emberek, mégsem a mi méreteinkre szabták. Iszonyatos és könyörtelen. Emberi agy nem képes teljes folyamatát áttekinteni.

- Nagyapa! - kérdeztem bátoritanul. - Nem elég vigasztalás, hogy most biztosan tudod: a végén mienk lesz a győzelem?

Felkapta a fejét.

- Ezt eddig is biztosan tudtam, fiam! - Hanem aztán elmosolyodott, és visszaült a helyére. - Megértettem a feladatomat, és továbbítom az üzenetet. Nyugodtan utazhattok haza.

Megnézte az óráját.

- Negyven perc múlva indulhatsz is. És lehetőleg már ma éjjel repüljetek haza.

Persze erről szó sem lehetett. Még csak a Péter dolgát intéztem el, a magamét nem. Kínlódva törtem a fejem, hogyan mondjam el az üzenet második felét, azt, ami közeli halálára vonatkozott. Szerencsémre elibém sietett.

- Ördögbe is, még tizenkét esztendőnyi fasizmus és háború! - mondta. - Szamár vagy, fiam! A kommunista persze a közösségért harcol, de azért csak a bolond hiheti, hogy nem érdekli a saját sorsa is!

Előrehajolt, és kezemre tette a kezét.

- Az elbeszélésedben például mindenkiről megemlékeztél, csak rólam nem. Ezek szerint én nem érem meg a - hogy is nevezted? - a felszabadulást.

- Remélem, igen! - feleltem, s megpróbáltam úgy tenni, mintha valóban bizakodnék. - Csak hadd kérdezzek most én valamit! Miért kell illegálisba menned? Te vezeted a szombati tüntetést?

Meghökkenve nézett rám, aztán mosolygott.

- Nos, hát igen, ha már úgylátod.

- Én persze eddig azt reméltem - mondtam rekedten -, hogy apám letartóztatása után mást állítanak a helyedre... De talán akkor is...

Nem tudtam folytatni. Ő azonban kitalálta a gondolatomat.

- Megölnek? Ott esem el?

- Igen! - nyögtem. - Nem szabad elmenned, nagyapa!

Halványan rám mosolygott.

- Ha csak egyszerű résztvevő lennék, talán megtehetném. De én vezetem a felvonulást!

Hanem ezt olyan hangon mondta, hogy nem lehetett tovább vitatkozni vele. A kérdés kétségtelenül eldöntetett.

- Mindenesetre köszönöm - mondta akkor. - Legalább felkészülhetek. Bár sokkal könnyebb lenne, ha nem tudom...

- Félsz? - kérdeztem csendesen.

Bólintott.

- De nem fog rajtam látszani.

- Nagyapa! - könyörögtem. - Legalább a zászlót ne te vidd! Mert nem a tüntetés vezetőjére lőnek rá, hanem a zászlóvivőre...

Elvörösödött.

- Mást áldoznak fel magam helyett? Nem szégyelled magad? - Aztán felállt, és rám csodálkozott. - Úgy látszik, mégis változott valami. A zászlót nem én viszem!

Én felkiáltottam örömben. Ő azonban nyugtalannak látszott.

- Örülnék annak, hogy más hal meg helyettem? Szégyenletes!

- Eszedbe ne jusson! - kiáltottam rá ijedten. - Életben kell maradnod! Át kell adnod az üzenetet!

Bosszúsan nevetett.

- Attól tartasz, átveszem a zászlót? Nem is tehetem. Mindenkinek azt kell csinálnia, amivel megbízták, de azt lelkiismeretesen.

- Nem akarlak becsapni! - mondtam elszántan. - Nem utazom haza. Meg kell tudnom, mi történik veled!

Fejét csóválta.

- El akarsz jönni a tüntetésre? Nem teheted! Nem szabad!

Ezt persze tudtam. De azt is, hogy nem vállalom túl nagy kockázatot. Ismertem a tüntetés lefolyását: a hátul maradók közül senkinek nem görbült meg a haja szála sem. Megígértem, hogy én is hátramaradok. Nagyapám azonban úgy vélte, hogy én mindenki sorsát ismerhetem, kivéve a magamét, mert én nem szerepeltem az eredeti könyvben. Velem tehát bármi történhet.

- Akkor is! - feleltem eltökélten. - Legfeljebb Péter egyedül megy haza. Ő is be tudja kapcsolni az időjárót.

Megsimogatta a hajam.

- Ismerem a fajtámat. Tudom, hogy parancsolhatnék bármit, ott leszel. Holnap összehozlak valakivel, aki vigyázni fog rád. Add szavadat, hogy mindenben engedelmeskedni fogsz neki.

Szavamat adtam. Nagyapám pedig eloltotta a villanyt, aztán kinézett az ablakon. Egy darabig leskelődött, aztán elégedetten állapította meg:

- Minden program szerint megy. Leváltották a kullancsomat. Vedd a válladra az ágyat. Az új ember aligha tudja, hogy nap közben már előfordultál egyszer. De azért légy óvatos, és ne bízd el magad...

Megölelt, magához szorított.

- Csókoljuk meg egymást, aztán eredj!

Másnap aztán rendkívüli öröm ért a találkozón. Pontosan követve nagyapám utasítását, vettem egy fehér és egy zöld színű újságot (azaz egy sportlapot), s azzal felfegyverezve, lassan sétálni kezdtem az István úton a Csikágó mozitól a zsidó templomig. Egy ismeretlent vártam, akinek meg kellett kérdeznie tőlem, merre van a Filatori gát, mire nekem azt kellett mondanom: a Lágymányoson. Hanem aztán ismeretlen helyett ismerős érkezett: az a lány, aki segített Pétert beköltöztetni Farkasékhoz, s akit azóta is szerettem volna megtalálni. Már messziről felismertem, és sejtettem, hogy ő fog megszólítani. És valóban, amikor meglátta nálam az újságokat, rám mosolygott, és felragyogtak arcán csodálatos gödröcskéi. De azért előbb megkérdezte, merre van a Filatori gát, s csak akkor nyújtotta a kezét, mikor meghallotta a helyes választ.

- Kati vagyok. Te pedig csodálatosan hasonlítasz Pistihez.

- Ismered? - kérdeztem.

- Hogyne. Egy ificsoportba járok vele.

- És rólam is tudod, ki vagyok?

Bólintott.

- István bácsi mindent elmondott. Tudom, mit kell csinálnom. Vigyázni fogok rád. És remélem, István bácsinak sem lesz semmi baja.

- Én is remélem! - hajtottam le a fejem. - De félek.

- Hallom - mondta akkor -, Vili is lebukott. Szegény!

Tágra meresztettem a szemem.

- Őt is ismered?

- Igen. De nem Pisti révén. Egy súlyosan beteg barátnőmbe szerelmes.

Bosszúsan nevettem.

- Szóval mindenkit ismersz rajtam kívül. Pedig velem is találkoztál már!

Csodálkozva kérdezte, hol. Megmondtam neki. Őszintén megörült. Már ő is régen szeretne volna tudni, mi lett velünk.

- Induljunk el - ajánlotta aztán. - Nem helyes sokáig álldogálni egy helyen.

Elindultunk tehát a liget felé, s ha már konspirációról volt szó, én azt javasoltam, menjünk úgy, mintha szerelmespár lennénk - azt hallottam, úgy még sokkal biztonságosabb. Gyanútlanul beleegyezett, és kezembe csúsztatta finom kis kezét. Mi tagadás, nagyon kellemes volt így sétálni vele. Tudják, hogy én nem sokat törődöm a lányokkal, de Kati más volt, mint a többiek. Ma is szívesen törődnék vele. Soha nem fogom elfelejteni. Mindenesetre akkor úgy belefeledkeztem a sétába meg a beszélgetésbe, hogy csak a Hermína útnál kérdeztem meg, hová megyünk. Felkacagott.

- Puff neki! Hát én azt hittem, te vezetsz!

- Én? Én arra kaptam utasítást, hogy téged kövesselek!

Nem furcsa? Nagypám közeli rokonom, s mégis csak akkor éreztem magam igazán otthon nála, amikor búcsúzáskor megöleltük egymást. Katinak pedig megfogtam a kezét, és máris úgy éreztem, mintha öröktől fogva ismerném. Akkorát kacagtunk ott a sarkon, hogy meg kellett állnunk. Kati szinte fuldoklott, gyengéden meg kellett veregetnem a hátát, hogy könnyebben kapjon levegőt. Ha jól emlékszem, egy pillanatra át is karoltam, hogy ne szédüljön el. Aztán megmagyarázta, hogy neki most minden előkészületet ellenőriznie kell, például azt, hol állíthatja fel Péter az időjárót, mert nagypám azt akarta, hogy útra készen várja visszaérkezésemet. Így aztán azt hitte, én Péterhez vezetem.

Jó, visszafordultunk, s elindultunk Péterért. Egy kicsit kacsaringósan vezettem ugyan, hogy ha esetleg ránk akaszkodott valami hívatlan kísérő, észrevehessük, és lerázhassuk magunkról, de az irtó kellemes beszélgetés közben így is nagyon hamar megérkeztünk. Csak egyszer szomorodtam el útközben, amikor Kati közölte, hogy tulajdonképpen bocsánatot kell kérnie tőlem, mert ő az a lány, aki miatt két pofont kaptam István bácsitól Pista helyett. Akkor egy időre el is eresztettem a kezét. Kínos volt arra gondolnom, ugyanígy mentek apámmal is, sőt, akkor nemcsak a járókelők szemében akartak szerelmespárnak látszani. Hanem aztán erőt vettem magamon, és teljesítettem a konspiráció szabályait, bár már csak a kisujjunkt akasztottuk össze kézfogás helyett.

Kati nem jött be velem Farkasékhoz, és megegyeztünk, Péternek nem árulom el, kivel találkozunk. Ő szegény tulajdonképpen nem is látta a lányt; amikor a szobába cipeltük, a szemét sem bírta kinyitni. Így aztán, mikor meglátta messziről, kissé csalódottan kérdezte:

- Lányt küldtek? Azt hittem, fiút küldenek.

Hanem aztán mégis én estem pofára, nem ő. Mert amikor Kati szokása szerint rámosolygott, váratlanul felkiáltott:

- Te vagy az a lány, aki az orvost küldte értem?

- Honnét tudod? - kérdeztem bosszúsan, mert láttam, Kati azt hiszi, eljárt a szám. De kinevetett.

- Mért ne tudnám? - kérdezte ártatlanul. - Százszor is elmesélted, milyen kedves gödröcskék nyílnak az arcán, ha mosolyog!

Mit tagadjam? Mélyen elpirultam. Hanem Kati nem sértődött meg. Ezt abból láttam, hogy megpuszilta Pétert, és azt mondta:

- Kedves fiú vagy!

Hármasban aztán az látszott a legjobbnak, ha két oldalról belekarolunk Katiba, és úgy száguldunk végig a városon. Lőrinc szerencsénkre még nem volt otthon, s így zavartalanul körülnézhettünk. Nem messze a sátrától találtunk is egy megfelelő helyet. Egy kis tisztást, amit sűrű bokrok fogtak körül, s csak az egyik oldalán hagytak egy szűk bejáratot. Az időjárót itt el lehetett rejteni, Péter viszont a bejáraton keresztül szemmel tarthatta a patak felé az egész vidéket. Később ez igen fontosnak bizonyult.

Másnap túlságosan nyugtalan és izgatott voltam, s mert féltem, hogy Farkasék észrevesznek rajtam valamit, jó egy órával előbb indultam el hazulról, mint kellett volna. Péter szó nélkül vette a kabóját, és elkísért. Nekem még jól is esett ez a figyelmesség: egy darabig úgyis közös volt az utunk. Csakhogy aztán elég kellemetlen útítársnak bizonyult. Némán jött mellettem, és dühösen rugdalta a kavicsokat. Mintha jobban aggódott volna értem, mint én magamért. Végül már határozottan idegesített, s mikor láttam, hogy az útkereszteződésnél, ahol neki balra kellett volna fordulnia, sem válik el tőlem, megkérdeztem, meddig akar kísérni.

- Az egyedül tőled függ! - mondta közömbösen. - Ha így folytatod, alighanem a találkozóig.

- Tréfálsz? - kérdeztem dühösen. - Vagy megbolondultál?

- Lehet, hogy csak rossz a memóriám - vont vállat. - Legalábbis nem emlékszem, hogy megbeszélted volna velem a mai kirándulást...

Feldühödtem ezen a mérhetetlen fontoskodáson. Nagyon jól tudta, hogy nagyapámmal és Katival mindent részletesen megbeszéltem. Szerettem volna tudni, mi beleszólása lehet ezután még neki is abba, részt vesznek-e a tüntetésen...

- Nem sok! - mondta gúnyosan. - Legfeljebb annyi, hogy hármótok közül egyedül én tudom, hogyan fog lejártszódni az akció. No meg azt is, hogy mért nem szabad rendőrkekre kerülnöd.

Nem tagadhattam, hogy van egy csekélyke igaza, de csak annál dühösebb lettem.

- Hát akkor hátra arc! - mondtam kurtán. - Egy percen belül eltűnsz a szemem elől.

- Szívesen! - mondta szelíden. - Nélküled is eltalálok a Reitter Ferenc utcába.

Elképedtem.

- Szóval ha nem beszélem meg veled is az akciót, akkor te is részt veszel a tüntetésen? Ragyogó!

Nevetett.

- Én is? Te se! Nem engedem!

Most már én is nevettem, de kínomban.

- Szeretném tudni, hogyan fogsz megakadályozni!

- Például úgy, hogy megmondom az elvtársaknak, egy provokátor férközött közénk. Mármint te. Mire Kati megvédené, az elvtársak véresre vernek. Akkor én beültetlek egy taxiba, belegyömöszöllek az időjáró hátsó ülésébe, és hazaviszlek hatvanháromba. A kapcsolót én is el tudom fordítani. A kormányzáshoz te sem értesz.

Más talán nem vette volna komolyan a fenyegetőzését. Én igen. Tudtam, hogy megteszi, amit ígér. Kénytelen voltam tárgyalni.

- Mit kívánsz tulajdonképpen?

- Nem sokat. Add becsületszavadat, hogy teljesíted a feltételemet.

Be kellett ülnöm vele egy csehóba, és meghallgatnom a feltételét. De hogy ezt maguk is megérthessék, el kell mondanom nagyapám megölésének történetét.

A szerencsétlenség akkor következett be, mikor a menet eleje a Szent László út és Hungária körút sarkához ért. Ott szembe találták magukat egy biciklis rendőrrel, aki revolveréből kétszer nagyapámba lőtt, majd elmenekült. Az élen haladók ekkor körülvették a sebesültet. A következő percben megérkezett a riadóautó, beszorította őket egy mellékutca, s vagy egy tucatot letartóztatott közülük. A hátul haladók közül viszont senkinek nem történt baja.

- Természetesen én is hátul maradok - mondtam Péternek. - Ezt kívántad?

- Egy frászt fogsz hátul maradni! - intett le dühösen. - Azok semmit nem láttak az esetből. Apád például csak otthon tudta meg, hogy az apja volt az áldozat, s a részleteket is csak elbeszélésből ismeri. Neked tehát előre kell menned, és előre is mész, mert mást nem tehetsz, és én nem is akarlak visszatartani. Viszont szavadat kell adnod, hogy ha a lövés már eldőrdült, és a többiek előreszaladnak, te futni kezdesz visszafelé.

Megismételte:

- Futni kezdesz, és arccal sem fordulsz hátra!

Értik ezt?

Teljesen igaza volt. Ezt kellett tennem. De már előre is égett az arcom a szégyentől, hogy az egész tüntető tömeg gyávának, sőt aljasnak fog tartani.

- Becsületszavamra fogadom - mondtam, és kezet is adtam rá.

Odakünn aztán még egyszer kezet szorítottunk. Péter végre visszafordult a táborhelyünk felé, én meg elindulhattam a dolgomra. Mivel pedig én a történelemből már tudtam, hogy a rendőrség nem hallott a készülő tüntetésről, s nem tudta megzavarni a felvonulást, Kati azt javasolta, viselkedjem úgy, mintha egyszerűen beugrottam volna az apám helyére, menjek egyedül, s a többiekkel együtt majd mi is találkozunk. Neki ugyan eredetileg egy másik gyülekezőhelyre kellett volna mennie, de az semmi zavart nem okoz, ha ehelyett hozzám jön.

Meg kell mondanom, bizonyos zavaros, leginkább babonásnak nevezhető gondolatoktól befolyásolva, én még örültem is ennek a megoldásnak. Úgy gondoltam, ha valóban szó szerint sikerül bekerülnöm apám helyére, akkor engem sem érhet semmi baj.

Ebből kitalálhatják: félttem egy kicsit a tüntetéstől. Nem hiszem, hogy ebben bármi különös is volna, s még kevésbé, hogy okom lenne letagadni. Apám is félt annak idején, s ő sem restellte nekem bevallani.

- Nézd, fiam - szokta mondani -, akkoriban az is veszélyes volt, ha az ember a szomszédja fülébe súgva vallotta magát kommunistának. Elképzelheted akkor, micsoda veszélyt jelentett, ha néhány századmagával kivonult az utcára, ott éljenezte a pártot, énekelte az Internacionálét, és kiabálta a forradalmi jelszavakat. Leölhették, börtönbe zárhatták, halálra kínozhatták ezért. Az ember persze egy idő múlva megszokta a veszélyt, s akkor is meg tudta őrizni a hidegvérét, ha a bőrét kellett vásárra vinnie. De nekem az volt az első komoly tüntetésem. Előtte csak egy jelentéktelen röpgyűlésen vettem részt a jutagvár előtt, s az cseppet sem látszott veszedelmesnek...

Viszont éppen azért, mert apám egészen kezdő volt, történt vele egy olyan dolog, amiről pontosan megállapíthattam, bekerültem-e a helyére, vagy sem.

A Reitter Ferenc utcában volt a találkozójuk. Azt az utasítást kapta, hogy lehetőleg közömbösen járkáljon két megadott utcasarok között, s ha véletlenül meglát egy ismerős leányt, karoljon bele, és együtt sétáljanak tovább, mert az úgy kevésbé feltűnő. Ha aztán majd egy illető a Bunkócskát fűtyülve elindul valamerre, azt kövesse távolról, de azért úgy, hogy egyetlen percre ne veszítse szem elől. Érthető okokból ugyanis a tüntetés kiindulópontját csak egy-két elvtárs ismerhette előre, a többieknek a találkozók egész során keresztül, mind nagyobb csoportokká egyesülve kellett oda eljutniuk, nehogy egy esetleges árulás az akció egész sikerét veszélyeztesse, lehetővé téve a rendőrségnek, hogy előre megszállja és körülvegye a fő találkozóhely környékét. A Bunkócskát fűtyülő elvtársnak kellett őket a második találkozóhoz vezetnie. Hogy aztán onnét kit és milyen jel nyomán kellett tovább követniük, azt már csak az eredeti felvezetők tudták, tehát őket továbbra sem volt szabad szem elől téveszteniük.

Mindez eléggé komplikált feladatnak látszott, s apám meglehetősen izgatottan és elhagyottan sétált a kihaltnak látszó utcán a két sarok között, mikor a 47-es számú ház kapujából hirtelen hozzálépett egy lány, akivel a jutagvári röpgyűlésen találkozott, és minden teketória nélkül belékarolt.

- Túl feltűnően viselkedsz! - mondta. - Most veszel részt először tüntetésen?

Az igenlő válasza halkán felnevetett.

- Ne félj! Ez sem lesz veszélyesebb, mint a röpgyűlés volt a Juta előtt!

- Veszélyesebb nem - felelte apám, nehogy gyávának nézzék -, de sokkal izgalmasabb!

Csak hogy kettesben már valóban kevésbé volt félelmetes az egész várakozás. A lány behúzódtott az egyik kapualjba, táskájából kis dobozkát vett elő, és púderezni kezdte az arcát. Őt pedig utasította, hogy álljon elébe, és tegyen úgy, mintha bókokat mondana neki. És apám csak akkor vette észre, hogy nem az utca elhagyatott, hanem csak az ő gyakorlatlan szeme nem látta a kapuk homályában, mellékutcák bejáratában meghúzódott elvtársakat. Mikor aztán felhangzott a megbeszélt dallam, és egy kopaszodó, magas férfi megindult a Rákospatak irányába, lustán és lassan mozgásba jött az egész Reitter Ferenc utca. Innét is, onnét is párok tűntek elő, és haladtak a vezető után, de oly közömbösen és szétszórta, hogy a nem gyanakvó szem nehezen ismerte volna fel, hogy szervezett felvonulást lát. Ő maga jobban az elvtárs nyomába akart érni, de partnernője visszatartotta, és szinte utolsónak indult útnak.

- Gyerünk! - sürgette apám. - Elveszítjük a szemünk elől!

Ám az elvtársnő kinevette.

- Akkor látjuk az előttünk haladó párt! Semmi vész!

És valóban, nehézség nélkül érkeztek a második találkozóhelyre. Itt azonban már sokan voltak együtt, úgyhogy a vak is láthatta: történik valami. Amikor pedig - ezúttal rövid idő

múlva - ismét továbbindultak, annyian haladtak egy irányban, hogy már kíváncsiak is csatlakoztak a menethez, nem tudva, hová siethetnek.

A harmadik és utolsó találkozáson tudta meg azután, hogy az apja vezeti az egész felvonulást. Természetesen szeretett volna hozzá csatlakozni, de a lánynak valamilyen utasítás értelmében a menet végén kellett haladnia, s kérte apámat, maradjon vele. Így aztán nem is tudták, hogy a Hungária körút sarkán a menet elé kanyarodik az a bizonyos kerékpáros rendőr, s csak mikor a lövés hallatára előrerohantak, látták, hogy egy elvtárs, vörös zászlóval a kezében, lassan a földre hanyatlik. Mivel pedig egy pillanatra látta, vagy látni vélte a jól ismert fehér szakállt, apám kétségbeesetten próbálta magát átverekedni a tömegen, és nem is vette észre, hogy közben nagy szirénázással megérkezik a riadóautó, s a rendőrök gumibottal esnek az elől állóknak. A lány rántotta vissza karjánál.

- Eressz! - kiáltotta akkor. - A sebesült az apám!

Teljes fejvesztettségében bele is rohan a rendőrök karjába, ha a lány segítségül nem hív egy elvtársat, és ketten le nem fogják. Erőszakkal cipelték magukkal mintegy ötvenméternyire, innen aztán magával sodorta őket is a visszafelé özönlő tüntetők áradata. S most, amikor végre apám is megértette, hogy segíteni már úgysem tudna, és megbokrosodva ő is futni akart a menekülőkkal, azok ketten belekaroltak, és behúzták az egyik mellékutcába.

- Lassan! Nyugodtan! - biztatta a lány. - A rendőrök a szaladókat kergetik, nem a sétálókat. És egyébként is neked most előbb kell otthon lenned, mint a hekusok odaérnek.

Az egyik párhuzamos utcán haladva, vakmerően szembevezette a környéket lezáró és átfésülő rendőrökkel, s azok átengedték a lassan felénk ballagó párt minden akadékoskodás nélkül. És csak amikor a sötét ligetbe értek, húzta ki karját a karjából.

- Most aztán fuss, ahogy csak tudsz!

Most pedig foglaljuk össze, ami számunkra érdekes a történetből!

Apám tehát a saját maga választotta időben és útvonalon elment a Reitter Ferenc utcába, és egy rövid ideig ott is a saját kedvére sétált. Ezt az utat én megismételni semmiképpen nem tudom. Hanem aztán a 47. számú ház előtt belekarolt egy leány, s ettől kezdve már nem maga irányította a sorsát, hanem - azt a néhány percet leszámítva, amíg át akart törni a tömegen - társnője lépéseihez igazodott. Márpedig az ő útját pontosan előírta a történelem, s mint tudjuk, ez az út kikerülte a veszélyeket. Ha tehát sikerülne elérnem, hogy a lány most belém karoljon apám helyett, akkor az én sértetlenségem is sokkal meggyőzőbben van biztosítva, mint ha Kati vigyázza lépteimet. Abban állapotunk meg ezért, megpróbálok találkozni vele, s ha ez sikerül, Kati nem is csatlakozik hozzám, csak hátulról követ. Ha nem sikerül, úgy átveszi védelmemet.

Elképzелhető izgalommal kezdtem meg tehát sétámat a Reitter Ferenc utcában, s eleinte nem is figyeltem mást a környezetemből, csak a 47. számú ház kapuját. Azt viszont olyan jól, hogy azt is láttam, amit apám nem vett észre: a lány éppen nem rá várt. Legalábbis háromszor hagyott elsétálni a ház előtt, s végül is csak azért csatlakozott hozzám, mert látta zavaromat és idegességemet, s nyilván attól félt, hogy ügyetlenségemmel valami bajt csinállok.

Kétségtelenül így történt apám esetében is. Csak éppen megállapíthattam, hogy az öregem nem szó szerint szokta idézni találkozásukat, s a lány a valóságban sokkal erőteljesebb szavakat használt:

- Mit rohángalsz, mint valami félhülye! - mondta ugyanis. - Ez sem lesz veszélyesebb, mint a röpgyűlés!

Ha csak egy kicsit is sikerült megismertetnem magamat önökkel, akkor most kitalálják, hogy ettől a felfedezéstől egyszerre elmúlt az izgatottságom, és elröhögtem magam. S ha már röhögtem, mindjárt el is szemetelenedtem, s ahelyett, hogy megismételtem volna apám kifogását, hirtelen elhatároztam, megpróbálom megtudni, milyen feladat miatt kellett a menet végén tartózkodnia.

- Ha szaladgálok, miattad szaladgálok! - vágtam vissza bosszúsan. - Azt a parancsot kaptam, keresselek meg, és segítsek neked. Maradjak veled a menet végén; de hogy mi lesz tulajdonképpen a feladatom, azt majd te fogod megmondani.

Gyanakvás nélkül elhitte szavaimat. Természetesen nem sejthette, hogy majd harminc év múlva fogok különleges megbízatásáról hallani. Elmagyarázta tehát, hogy ezúttal nem szabad meghátrálnunk egy vagy két szembejövő rendőr elől, s a mi feladatunk az lesz, hogy visszatartsuk azokat, akik esetleg megfutamodnának, míg a zászlóvivő a menet élén „utánam, elvtársak!” kiáltással fogja támadásra húzni a tüntető tömeget.

Megvallom: újabb kő esett le a szívemről. Most már érthetővé vált, miért éppen a zászlóvivőre lőtt a rendőr, s hogy így a nagyapámra leselkedő veszély valóban kisebbedett. Persze ezt nem árultam el a kislánynak, hanem ehelyett ezt mondtam:

- Nem kellems feladat hátulról biztatni az elvtársakat. Szívesebben vinném a zászlót. De ha ez az utasítás, fegyelmezetten fogom teljesíteni. És azért itt se feledkezzünk el a konspirációról: beszéljük meg, honnan ismerjük egymást.

Elismerően bólintott, s mindjárt ajánlott is megoldást.

- Fél órája ismerkedtünk meg a vurstliban a körhintánál. Fizettél nekem három menetet. Én Rózsának mutatkoztam be, te Lacinak. Ennyi elég is. Az ilyen utcai ismerkedésnél nem meglepő, ha mindkét fél átejtette a másikat.

Ennyi elégnek is látszott. Annál is inkább, mert most már biztosnak látszott, hogy ha „Rózsához” igazítom lépéseimet, éppúgy baj nélkül térek vissza a tüntetésből, mint apám. Így aztán végre figyelni tudtam a környezetemre is. Először hátrasandítottam, s örömmel nyugtáztam, hogy Kati is ott van mögöttem. Éppen ekkor indult el a menet, úgyhogy a Bunkócskát füttyülő elvtársat nem is láttam, hanem csak Rózsit - akit valódi nevén Kovács Mártának hívtak - követve indultam el én is. De ezt a találkozót már jobban megfigyeltem, mint apám. Persze könnyebb helyzetben is voltam nála, hiszen én előre tudtam, mi fog történni. S bár az öregem igazán jó elbeszélő, ezt az esetet pedig különleges kedvvel szokta előadni, mégis meglepett a felvonulás hallgatag ünnepélyessége. Éreztem a csenden, hogy itt valóban vérre megy a játék, hogy voltaképpen itt nagyobb a veszély, mint magán a tüntetésen. Hiszen ahhoz már elegendő voltunk, hogy bármely arra vetődő hekusnak vagy rendőrnek tudnia kelljen, mire készülünk; ahhoz viszont még kevesen, hogy tömegünk erejével szálljunk szembe fegyvereivel. Lenyűgözött az a fegyelem és bátorság, amivel az elvtársak végrehajtották ezt a veszélyes manővert. Valósággal pattogott közöttünk a villamos feszültség, s mégis oly fesztelenül mozogtak, hogy a mozgalomban járatlan ember - pontosan úgy, ahogyan apám is mesélte - nem sejthette meg izgalmukat. Ezért is csatlakozott hozzánk olyan sok kíváncsi - ezt is helyesen látta az apám.

Végül a Béke tér mellett kezdődött el a tüntetés, egy kisebb utcában, ahova négy oldalról özönlöttek a gyülekezők. Nincs gyakorlatom a becslésben, lehet, hogy tévedek, de én úgy ötszáznak néztem a számukat. Pár perc alatt megtelt velük az úttest és a járdák. Akkor hirtelen kibomlott egy vörös zászló, és nagyapám - előbb hangjáról ismertem fel, s csak azután sikerült meglátnom - elkiáltotta magát:

- Éljen a Kommunisták Magyarországi Pártja!

Rögtön egész kórus vágott rá:

- Szabadítsátok ki Karikás Frigyes vasmunkást!

Aztán valaki énekelni kezdte az Internacionálét, az egész tömeg csatlakozott hozzá, és így vonultunk ki a Lehel útra.

Én persze megtartottam szavamat, és nem igyekeztem nagyapám közelébe jutni. Jó lehetőséget adott erre a megbízásom. Kissé félrehúzódva vártuk, hogy az elvtársak elvonuljanak előttünk, s aztán a sor végéhez csatlakoztunk. Közben megfigyelhettem, mit csinálnak azok, akik kíváncsiságból csapódtak hozzánk. Egyik-másik úgy megrökönyödött, hogy mozdulni sem tudott a helyéről, mások - mi tagadás, a többség - az első kiáltásra elpucoltak. De azért azok sem voltak kevesen, akiknek felragyogott az arcuk, látván, miről van szó, és rábeszélés nélkül beálltak a menetbe. A sarkon egy idősebb néni erőszakkal akart visszatartani egy fiút, de az kitépte magát a kezéből, fürgén megcsókolta az arcát, és utánunk loholt.

Nem sokáig mentünk a Lehel úton, ismét befordultunk a szűk angyalföldi utcákba, mert az volt a cél, hogy a rendőrség minél később találja meg a menetet. Amerre elhaladtunk, kinyíltak az ablakok, az emberek kiszaladtak a ház elé, és mindenütt akadtak néhányan, akik csatlakoztak hozzánk. Mire a Szent László útig értünk, lehettünk már nyolcszázan is.

Nekem azonban itt már elszorult a szívem. Tudtam, még néhány száz méter, aztán kifordulunk a Hungária körútra, és eldördül a végzetes lövés. És ekkor hirtelen rájöttem, hogy Mártával való tervem egyszerű ostobaság, hiszen onnan, ahol állunk, nem figyelhetem a menet elejét, márpedig nekem pontosan látnom kell, mi történik a nagyapámmal.

- Várj egy percet! - mondtam Mártának. - Meg kell valamit néznem, de nyomban visszajövök!

Mire a menet derekáig értem, már mellettem volt Kati, és belém karolt. Neki az volt az utasítása, semmiképpen ne engedjen előrébb, mint ahonnan már éppen látni a tüntetés elejét. Ha kell, húzzon vissza erővel. De erre nem volt szükség - én sem felejtettem el a kötelességemet. Kissé oldalt húzódva felleptem a járdára, s onnét világosan láthattam nagyapámat. Szilárd léptekkel haladt a menet elején, s mellette haladt a zászlót vivő elvtárs. Mielőtt elérték volna a Hungária körutat, az öreg egy kissé meglassította lépéseit, mintha késleltetni akarná a találkozás pillanatát. Más nem is árulta el izalmát. Ám ezzel a lassítással - persze csak számomra - mintha egyben az idő futását is lelassította volna: végtelennek tűnt az az egymásfél perc, amíg elébük gördült az a bizonyos kerékpár. Gazdája ugyancsak nyomta a pedált. Jó húsz méterrel a menet előtt leugrott biciklijéről, és revolvère után nyúlt.

A rendőr megpillantásakor nagyapám újból megnyújtotta lépteit, s ezzel együtt az idő múlása is felgyorsult. És pillanatok alatt lejátszódott az, ami nyilván először is történt, s amit apám ezek szerint nem ismert pontosan. Mert a zászlótartó megijedt a rendőrtől, s ahelyett, hogy az egész tömeget támadásba vezette volna, gyáván megfutamodott. Nagyapám erre kitépte kezéből a zászlót, és magasra emelte. Egy pillanatra hátrafordult: nyilván engem keresett a menetben. Remélem, sikerült is meglátnia. Én mindenesetre pontosan láttam az arcát. Esküszöm: mosolygott! Mosolya nem volt sem szomorú, sem vidám. Csak mintha csodálkozva azt akarta volna üzeni nekem: „Látod, kis unokám, ez az ellentmondás magyarázata...” Azzal már fordult is vissza a rendőr felé, és messze csengő hangon kiáltotta:

- Utánam, elvtársak! Éljen a párt!

Tudtam, hogy most dördül el a lövés. Kétségbeesett vágyat éreztem, hogy becsukjam a szememet. De erőt vettem magamon. Mindent végig kellett néznem. Látnom kellett, hogy roskad le a porba, s hogy menekül a gyáva gyilkos - öt golyóval a fegyverében - a rárohanó elvtársak elől.

- Lelőtték! - sikoltott mellettem Kati. - Gyere!

Rohanni akart előre. Én visszarántottam. Ekkor már hallottam a közeledő riadóautó szirénáját, és meg kellett tartanom a szavamat. De nem azt, amit Péternek adtam. Azt, amit ki sem vett belőlem a nagyapám. Ha ő tudta teljesíteni a kötelességét, nekem is ki kellett bírnom, hogy gyávának higgyenek. Katit magammal vonszolva, futni kezdtem visszafelé. Pedig akkor még mindenki előretolongott. Hallottam, amint valaki rám kiált: „Pfuj! Csibész!” Láttam Rózsai ijedt és utálgató tekintetét, és sejtettem, hogy Kati éppen így utálgozik. Mindegy! Végző erőfeszítéssel belöktem az első mellékutcaá, és utána ugrottam magam is. Ott megálltam, szembefordultam vele, és végző kétségbeesésemben ráordítottam:

- Mit csinálsz?! Nem szégyelled magad?!

Valóban szégyellni kellett volna magát, amiért ő vesztette el a fejét, nem én. De azt hiszem, nem is értette, mit mondok neki. Sírni kezdett, és az öklével verte a mellemet.

- Lelőtték a nagyapádat! Jaj, te! Te...

Könnyen lefoghattam volna, de lehanyatlott a kezem.

- Neked nem mondta meg, hogy megölik? - kérdeztem megdöbbenve.

Ezt már kezdte érteni.

- Te tudtad? - súgta iszonyodva.

Hanem aztán mintha hirtelen kivilágosodott volna a tudata, reszkető hangon tette fel most már az oda illő kérdést:

- Ő is tudta? - S mert nem feleltem rögtön, rám ripakodott: - Tudta, hogy megölik?

Persze én azon törtem a fejem, hogyan tudnám egyetlen mondatban a komplikált valóságot elmondani. Ezért így feleltem:

- Több történt ennél! Tudta, hogy ha a zászlót átveszi, megölik!

Megértette. Sóhajtott, megtörölte a szemét, aztán kiegyenesedett.

- Az én kötelességem pedig az, hogy épségben juttassalak el a Rákos-patakig. Gyerünk!

Ideje is volt indulnunk. Hátunk mögöl már zűrzavaros láрма hallatszott, megkezdődött az általános menekülés. Persze az előnyünk még így is elég volt ahhoz, hogy ne szaladjunk, hanem elsétáljunk a rendőrök elől. Egymásba karoltunk, úgy mentünk tovább.

- Láttad? - kérdeztem közben. - Mosolygott, amikor hátranézett...

- Láttam! - sóhajtotta. - Az a gyáva bitang meg elszaladt...

Természetesen a zászlótartóra gondolt. De én úgy éreztem, hogy azért rám is céloz egy kicsit.

- Furcsa az élet! - morogtam ezért. - Ő azért volt gazember, mert elszaladt. Én akkor lettem volna, ha maradok... - Ránéztem. - Tudod, mennyivel könnyebb lett volna maradnom?

Nyíltan a szemembe nézve felelte:

- Tudom! Te nagyszerűen viselkedtél, szívem!

Könyörgöm, higgyék el: nem dicsekvésből ismétlem el a szavait. Csak éppen elfog a keserűség, ha arra gondolok, hogy később otthon hányszor próbáltak bemocskolni, kétségbe vonni a bátorságomat. Azt hiszem, jogom van elmondani, hogy ő, aki látott, nem így ítélte meg magatartásomat!

Csendes beszélgetés közben egy jó negyedóra alatt oly messzire jutottunk, hogy joggal éreztem teljes biztonságban magam. Apám ennél kisebb távolságot tett meg a ligetig, ahonnan már nyugodtan szaladhatott hazáig. Csakhogy a mi menekülésünk irányát a gyakorlatban senki nem próbálta ki. Annyit tudtam, hogy a tüntetés azért tarthatott olyan sokáig, mert Angyalföld népe helytelen irányba küldte a riadóautót, és így rendkívül nehezen tudott találkozni velünk. Saját tapasztalataim tükrében vizsgálva, most úgy sejtem, nem egy, hanem két riadóautó kutatott utánunk, s azok valamiképpen kapcsolatban álltak egymással vagy a rendőrséggel. Bizonyára nem rádió útján, hiszen akkor még nem szerelték fel a riadókocsikat adó-vevő készülékkel, de talán időnként megálltak egy telefonautomatánál, és onnan hívták fel központjukat, vagy az útba eső rendőrőrszobákon hagytak számukra üzenetet. Mindenesetre, úgy látszik, az egyik autót még jobban sikerült útjáról eltéríteni Rákospalota felé, s valahol a mai Élmunkás-házak környékén kaphattak üzenetet, hogy az első autó megütközött velünk, ők tehát szálljanak le, és a Hungária körút felé haladva fésüljék át a környéket menekülők után. Mással legalábbis nehezen magyarázható, hogy mikor már biztonságban hittük magunkat, váratlanul két ember szaladt felénk a Rákos-patak irányából, és Kati azonnal látta rajtuk:

- Hekusok!

Nagy bajt ez nem jelentett volna, hiszen ők futottak, mi pedig andalogtunk - nyilván nem kerestek ilyen messze menekülőt. Kati ráadásul csodálatosan viselkedett. Még jobban hozzám simult, s mikor ők a közelünkbe értek, jó hangosan megkérdezte tőlem:

- Ezeket meg ki kergeti?

Én vállat vontam. S valóban, olyan természetes volt a modorunk, hogy a két hekus megállás nélkül továbbfutott. Kati még utánuk is bámult - jó feltűnően, hiszen az adott helyzetben ez volt a legkevésbé feltűnő reakció. És ez volt a szerencsénk, mert így látta, hogy mintegy ötven méterre tőlünk a két futó is hirtelen megtorpan, visszafordul, és az egyik azt mondja hangosan:

- De ő az! Esküszöm, hogy ő!

Mire a másik:

- Lehetetlen! Tudnom kellett volna, ha kiengedik...

- Rólad beszélnek! - súgta Kati. - Összetévesztenek Pistával! Gyerünk tovább! De nagyon lassan és óvatosan...

Nagyon lassan és nagyon óvatosan mentünk, de ez sem segített. Nem tudom, mi hozta őket utánunk: valószínűleg a kíváncsiság meg az, hogy a menekülőkre való vadászás már amúgy sem kecsegtethetett sok sikerrel. Eleinte hátulról követtek, aztán meggyorsították léptüket, utolértek, és elállták az utunkat.

- Ugye, hogy ő? - mondta ekkor az első. - Ő az kétségtelenül!

- Én vagyok - ismertem be -, csak az a kérdés, hogy kicsoda. Ha belém akar kötni, kaphat egy balegyenest...

Hanem a másik még most sem volt teljesen meggyőződve, és igazoltatni akart. Én persze tiltakoztam, mert az én igazolványom is Vadász névre szólt, s ha látják is, hogy nemrégén jöttem Öszödről, a névegyezés után ez a kis különbség nem segíthetett, inkább árthatott. Még rájöttek volna, hogy nem az apám, hanem az vagyok, aki miatt az apám letartóztatásban ül.

- Ezt a trükköt már ismerem! - mondtam gúnyosan. - Nem a hat húszassal érkeztem Budapestre!

Egyikük erre félrehajtotta gallérját, és mutatta a „detektívtesztület” feliratú táblát. Ezután már csak menekülni lehetett. Kati hirtelen mozdulattal magához szorította mind a kettőt, és rám kiáltott:

- Szaladj!

Na igen, de meddig tarthatott fel két kisportolt férfit egy fiatal leány? Az egyik bitang nyomban lefogta, a másik utánam rohant. Csakhogy rosszul számított, mert én öt méter megtétele után hirtelen félreugrottam, s mikor elszaladt mellettem, tenyéréllal a nyakszirtjére vágtam. Soha nem próbáltam ezt az ütést, de sikerült. Földre esett, s az orrán csúszott tovább. Akkor a másik ugrott utánam, de neki meg Kati egy ügyes mozdulattal hátulról összeakasztotta a lábát, s ő is hasra esett. Most aztán teljes erőből rohanni kezdtem, hiszen tudtam, mindkettő engem fog követni, s így Katit biztosan elszalasztják. Úgy is volt. Csak éppen mire feltápáskodtak, én már jelentős előnyhöz jutottam. Hasztalan kiáltozták: „fogják meg, tolvaj!”, senki nem járt az úton, s ha jár is véletlenül, azt hiszem, ezen a környéken a menekülőnek segítettek volna az emberek, nem annak, aki elől menekül.

Jobban futottak, mint én, de már közel volt a Rákos-patak, s minden bizonnyal könnyen megmenekülök, ha a medrébe leugorva nem rándítom meg a lábamat. Fájós lábbal azonban már nehezen kapaszkodtam fel a túlsó oldalon, s a mezőn gyorsan közeledtek hozzám. Ekkor, szinte a föld alól, hirtelen megjelent előttünk Péter. Meghallotta a kiáltozást, és az egyik géppisztollyal segítségemre sietett.

- Állj! Kezeket fel! - kiáltotta, és rájuk fogta fegyverét.

A két hekus azonnal engedelmeskedett.

- Ezért megütöd a bokádat! - fenyegetőzött egyikük.

Péter nem vitatkozott. Ehelyett megparancsolta, hogy kezüket feltartva, lassan kövessenek, engem pedig arra kért, hogy karját fogva, vigyázva vezessem hátra, nehogy elbotolják valamiben. Így vonultunk szép lassan a rejtekhelyig. Ott a bejáratnál megállítottuk a hekusokat, én beszálltam az első ülésbe, s most én vettem kezembe a másik fegyvert, s tartottam sakkban őket, amíg Péter is elhelyezkedik az ülésen.

A helyzet most ez volt: Péter ült, én még álltam. Az lett volna a helyes, ha én is leülök, s addig ő tartja szemmel a hekusokat. De akkor eszembe jutott a nagyapám halála, és elöntött a gyűlölet. Mindenáron bosszút akartam érte állni, s ezért leadtam géppisztolyomból a hekusokra egy sorozatot. Sajnos, nem jutott eszembe, hogy a rejtekhelyen való hosszas tárolás alatt be is rozsdásodhattak, s egyszer sem tisztítottam ki a csövüket. Így aztán a fegyver felrobbant a kezemben. Félig ájultan roskadtam az ülésre, s míg tekintetem lassan elhomályosodott, óriási erőfeszítéssel próbáltam a kapcsolót elfordítani. A két hekus közben felénk rohant, majd lassan elhalványodva, mind a kettő ködbe vészett. Csak abban nem voltam biztos, sikerült-e a kapcsolót elfordítanom, vagy csupán elvesztettem az eszméletemet...

Tavasszal cirkuszosok ütöttek tanyát egy Rákos-patak melletti réten. De nem akármilyen társulat volt: óriási sátor, kitűnő erők. A több száz főnyi nézősereg izgalmasabbnál izgalmasabb számokban gyönyörködhetett. Az egyensúlyozó művész a sátor tetejéig mászott föl a társa vállán tartott bambuszrúdon, a légtornász kétszeres szaltóval repült át a lengő trapézok között. Percekig zúgott a taps minden produkció után. A legnagyobb sikert mégis a bohóc aratta, aki két szám között beszaladt a porondra, s ügyetlen csetlés-botlás közepette utánozta az előző mutatványban látottakat. A kerékpározók csoportja után például egy aprócska biciklit tolt be maga előtt, s jó öt percig a legmulatságosabb mozdulatokkal próbált rá felülni, de mindig leesett - hol jobbra, hol balra, hol pedig nagy bukfencsel a kormányon át. Mindez

azonban nem zavarta mérhetetlen önérzetét, és minden bukása után tapsot várva hajolt meg a kacagástól már-már könnyeit törölgető közönség előtt. Az istállómaster végül türelmét veszítve a szolgálkkal kergettette ki a kis embert a porondról. Ő pedig addig futott előlük körbe-karikába, amíg megbotlott biciklijében, s újból előreesett. Ezúttal azonban a kerékpár érthetetlen módon felemelkedett alatta, s míg ő, mint egy üres zsák, keresztben lógott a vázon, vad iramban szaladt körbe a porondon, aztán oly sebesen kanyarodott a kapu alá, hogy az istállómaster csak riadt ugrással tudta elkerülni az összeütközést.

Hanem aztán következett a műsor fénypontja, a világhírű illuzionista, aki még a bohóc sikerét is elhomályosította elképesztő mutatványaival. Egyetlen eszköze egy hosszú, fehér lepedő volt, amit megmutatott kívül-belül, aztán csodálatos iramban kavargatta a levegőben, hogy előbb ide-oda tekergeti, mint a kígyó, majd szétterülve repülni látszott, mint a sárkány, s ha végül a művész leeresztette valamire, csodálatos változások történtek alatta. Az üvegmedencéből eltűntek a halak, a lány helyén oroszlán állt a ketrecben, s az előbb még üres asztalon vad harci táncba kezdett egy vörös fenekű pávián.

Ez volt az utolsó produkciója. S mikor a tapsokat megköszönve végül eltávozhatót, ismét bejött a bohóc. Mindenki kíváncsian várta, vajon ezúttal mit akar csinálni. Eddig mint egyensúlyozó és köteltáncos, mint kerékpáros és zsonglőr, minden esetben túlszárnyalta mutatványaival az artisták számait, de azt el sem lehetett képzelni, hogy az illuzionistát is sikerüljön fölülmúlnia.

A kis ember pedig kihúzott zsebéből egy piros kockás zsebkendőt, meglengette a levegőben, megcsóválta a feje körül, aztán kezdte leteríteni a földre, de meggondolta magát, újból felkapta, és nagy harsogással belefújta az orrát. Ám amikor a közönség tapsolni kezdett, haragosan integetett, hogy várjanak még a tetszésnyilvánítással, és előlről kezdte a mutatványt. Most aztán végre földre terítette a kendőt, de sehogy sem volt megelégedve elhelyezésével. Előbb egy kicsit jobbra húzta, aztán egy kicsit balra húzta, aztán visszatette eredeti helyére, végül elsimított rajta két ráncot, elégedetten elmosolyodott, majd kezére állva beletörölte a kendőbe izzadó homlokát. Persze a könnyű kelme ettől újra ráncokat vetett. Türelmesen újra kisimította, megfenyegette ujjával, mire a kendő ijedtében arrább ugrott egy kicsit.

Most azonban a bohóc is megelégedte a mókát. Bizalmaskodva intett a közönségnek, hogy végleg kitol a kendőjével. Óvatosan melléje lopózott, két ujjával megfogta egyik sarkát, hirtelen felrántotta - s abban a pillanatban nagy recsegés-ropogás közepette egy repülőgép formájú szerkezet termett a kendő helyén. A gép első ülésén egy gyerek ült a gép fedelére hajolva, míg egy másik gyerek kitárt karokkal a porondon feküdt. A közönség nem hitt a szemének: ez a produkció mindent felülmúlt, amit illuzionista valaha is bemutatott a földön. Egy pillanatnyi némaság után felzúgott a taps, az emberek véresre verték a tenyerüket. A bohóc pedig csodálkozva körülnézett, megingott - majd eszméletét veszítve, keresztben a porondon fekvő gyerekekre esett.

Így érkeztünk vissza 1964. május 27-én.

VIII. FEJEZET

Tehát visszaérkeztünk - kell-e még valamit elmondanom? Péter szerint már eddig is túl sokat fecsegetem; meséljem még el, hogyan ugrottam össze Kikap elvtársnővel, és mi lett ebből, aztán tegyek pontot az utolsó mondat után. Én ezzel lényegében egyetértek. Csak előbb szeretném végérvényesen tisztázni, ki vesztette el tulajdonképpen az időjárót. Valóban én loptam el a tudomány elől, mint ahogyan azt az emberek jó része olyan könnyedén állítja és hiszi, vagy vannak más, ugyanannyira felelősök is? Vagy esetleg a véletlenek összejátszása a felelős?

Mindenekelőtt szögezzük le: én a gépet hazahoztam, mégpedig majdnem épen, majdnem sértetlenül. Egy szenvedélyes fotóamatőr titokban felvételeket készített a cirkusz előadásáról, és megörökített minket is. A képen világosan látható, hogy a gép az orrával ért a földre, és gondolája alul behorpadt, de össze nem törött. Péter nyilván a fejem fölött bukfencet vetve zuhant a porondra, s ezért törte három bordáját az esésnél. Én, aki az ülésen maradtam, az összeütközést néhány kék folttal megúsztam. Az eszméletemet sem az ütdéstől vesztettem el, hanem az utazástól - ugyanúgy, ahogyan első ízben is történt velem. Mindezek után persze nem állíthatom, hogy az időjárót nagyobb javítás nélkül használni lehetett volna, de az nem kétséges, hogy megfelelő óvatossággal kezelve meg lehetett volna ismerni a szerkezetét.

A baleseti járőr már hasmánt fekvé találta a gépet, s az sem látott az orrán repedést. Nyilván a mentők billentették eredeti helyzetébe, amikor engem kihúztak az üléséből, kórházba szállításom előtt. Így azonban már a különös szerkezetről egyáltalán nem lehetett elhinni, hogy valahonnan érkezett. Mind a hárman azt állapították meg - és ez másképpen nem is történhetett -, hogy ez a játékszer repülésre nem használható. De akkor hogyan került a porondra?

Az egyetlen tárgyilagos tanú, az istállómeister, aki jól ismerte a bohóc produkcióját, és így nem esett az érzéksalódás áldozatául, azt állította, hogy a gép mintegy két méter magasságban hirtelen vált ki a levegőből, és úgy zuhant orral a földre, mégpedig elképesztő gyorsasággal, a másodperc törtrésze alatt. Ezt a vallomást azonban épeszű ember nem hihette el. Viszont mégiscsak kellett találni valami magyarázatot. A járőr ekkor még - legalábbis szerintem - a lehető leghelyesebben cselekedett. Mielőtt a géphez nyúlt volna, azt a helyet vizsgálta meg, ahol Péter a földre esett, és ott talált valamit, ami az egész ügynek új, kényes színezetet adott.

Hogy mit talált? Kitalálhatják. Egy széttört injekciós fecskendőt és két doboz B₁₂-vitamint.

És hogy mi ebben a különös?

Hát éppen az, hogy semmi. Mert ha valami ritka gyógyszer hever az áldozat mellett, feltételezhető volna talán, hogy egy ismeretlen szerkezetű mentőgép tévedt légiterületünk fölé, és zuhant le; hogy egy életveszélyben forgó betegnek szállítottak mentő gyógyszert valahonnan valahová. De B₁₂-vitamint? Hogy kerülhet egy ilyen titokzatos ügybe egyáltalán B₁₂-vitamin? Hacsak nem az a helyzet, amit a járőr vezetője - szerencsétlenségünkre, de nem jogtalanul - gyanított: tudniillik hogy az ampullákban éppen nem vitamin van, hanem egészen más. Például heroin vagy egyéb kábítószer.

Ezután már haladéktalanul megvizsgálták a gépet, s a hátsó ülésben találtak - közepén papirosba göngyölve - egy géppisztolyt. Óvatosan a gép mellé helyezték - és nem vizsgálták meg közelebbről a papírt. Ezzel azután elkerülhetetlenné vált a tragédia. Mert a járőr vezetője hamarosan észrevette, hogy a gép motorházának teteje felemelhető, csupán fegyverzárrakkal van a gép testéhez rögzítve. Némí habozás után a hátsó ülésbe dobta sapkáját, maga felszállt az elsőre, és az orr fölé hajolva óvatosan kinyitotta és felemelte a tetőt. Ebben a pillanatban a

motorházból olyan éles kék fény csapott ki, hogy ijedtében messze kiugrott a gépből. Alighanem az életét mentette meg ez az ösztönös mozdulat, mert a gép egy parányit felemelkedett a földről, aztán széteszlott a levegőben, és eltűnt a szemük elől - pontosan úgy, csak fordított sorrendben, mint ahogyan állítólag megérkezett. Magával vitte a szerencsétlen szerelő sapkáját is. Mulatnom kell, ha arra gondolok, hogy a szabályozás nélkül maradt időjáró esetleg az ókorig elrepült, s a sapkát most valamilyen szentélyben imádják égi ereklyeként, vagy talán - nem ismerve a gép teljesítőképességét, kizárni ezt sem lehet - dinosaurusfiókák játszódnak vele.

Sajnos, a járőr csak ezután szentelt figyelmet a fegyvert takaró papírnak, s találta meg rajta mindennek a - különben teljesen hihetetlen - magyarázatát.

A papíron ugyanis ez állt:

*Vigyázat! Időjáró!
Aki megtalál minket, ne nyissa fel a tetejét!
Értesítsék Benedek professzort!
Tanulmányozzák át a nemrég meghalt
Vadász professzor feljegyzéseit!*

Péter ugyanis az utazás alatt nem vesztette el az eszméletét, és mikor látta, hogy én ájultan hevelek a gép orrában, arra gondolva, hogy biztos szerencsétlenség felé rohanunk, kitépett két lapot a noteszából, és megpróbálta figyelmeztetni megtalálóinkat. Mivel pedig az utazás közben erős szél volt, hogy el ne vigye a papírszeletet, a fegyver köré tekerte, és így nyomtatta le. Szóval hallatlan önuralommal és gondossággal mindent elkövetett, hogy az időjárót arra az esetre is biztosítsa az emberiségnek, ha minket valami katasztrófa ér. Igazán sajnálatos, hogy az az egyetlen lehetséges ötlete, amivel plakátját megóvta az elrepüléstől, lett végül az okozója annak, hogy a járőr előbb cselekedett, s csak aztán olvasta el a figyelmeztetést.

Na persze, ha már levelet írt az emberiséghez, alá is írta, mégpedig mind a kettőnk nevében. Innen derült ki, hogy hívnak bennünket, s mivel ekkor már olyan emberek is bekapcsolódtak a vizsgálatba, akik korábban is foglalkoztak az ügyünkkel, hamarosan azonosítottak bennünket az eltűnt két gyerekkel, és értesítették szüleinket, hogy hazaérkeztünk.

Ekkor már én is visszanyertem eszméletemet, de még nem tudtam, hogy itthon vagyok. Én még ott tartottam, hogy vagy sikerült elindítanom a gépet, vagy sem; vagy elrepültünk, vagy Schweinitzerék kezében vagyok. A kórházban tértem magamhoz, és ebben a környezetben semmi fogózt nem találtam, amiből megállapíthattam volna, melyik eset következett be a kettő közül. Talán észrevehettem volna, hogy a szobám bár szűk, de igen barátságos, tehát nem valószínű, hogy rabkórházban volnék - de hát inkább azt figyeltem meg, hogy három ember van a szobámban: egy orvos, egy ápolónő és egy civil, s mikor gyorsan újra behunytam a szememet, hogy továbbra is ájultnak higgyenek, hallottam, amint a civil ezt mondja:

- És mikor lesz kihallgatható állapotban?

Mire az orvos:

- Nem tudom. Semmit nem találunk, ami indokolná az állapotát. Sem agyrázkódás, sem sérülés. Régen fel kellett volna eszmélnie.

Képzeltetik, hogy éreztem magamat! Lopva körülpillantottam, és láttam, hogy egyedül vagyok, Péter nincs velem. Ez újabb ok volt az ijedségre. Közben most az orvos kérdezett valamit a civiltől, amit nem lehetett érteni, csak a választ rá:

- Nem. Fogalmunk sincs róla, hogy kerültek a cirkuszba!

Értik ezt? Érthettem én a választ másként, mint félre? Hiszen én nem tudtam sem a porondról, sem a bohócról, s így a „cirkuszt” átvitt kifejezésnek kellett hinnem, amin vagy a tüntetést értik, vagy a lövöldözést. Vagyis Schweinitzerék vigyáztak rám, s ha rájönnek, hogy felébredtem, megkezdik kínzásomat.

Többet nem mertem kinyitni a szememet, hanem lehunyt pilláim alól lestem öreimet, s míg látszólag eszméletlenül hevertem, már azon törtem a fejem, mit tegyek. S mert irgalomra nem számíthattam részükről, az tűnt a legjobbnak, hogyha végleg megbizonyosodom arról, hogy a civil horthysta detektív, megvárom, míg mind a hárman ismét hátat fordítanak, akkor óvatosan felkelek az ágyról, közelebb lopózom, majd egyetlen lendülettel kiugrom a nyitott ablakon.

Amint látják, hamar megállapítottam, hogy az ablak nyitva van. De érdekes módon arra jöttem rá legkésőbb, hogy ez mit jelent. Úgy emlékszem, legelőször azt találtam különösnek, hogy a detektív inkább aggódva néz rám, mint gonoszul, s ez valahogyan nem illett elképzelésembe. Másodszor azt éreztem, hogy az ég kékebb és szelídebb, az ablakon túli világ világosabb, mint decemberhez illenék. S csak amikor már mindezt kezdtem megemésztetni, fogtam fel, hogy enyhe levegő árad be a nyitott ablakon, következésképpen odakünt nem tél van, hanem tavasz... Mivel pedig az orvos előbb már megállapította, hogy nincs rajtam sérülés, tehát nem fekhetem hónapok óta eszméletlenül. Tehát: nem lehetek 1933-ban. A gép elindult velünk, s valahova megérkezett. Hogy hova, az éppen nem bizonyos. Nem oda, ahova indultunk, hiszen akkor éppúgy tél volna, mintha 33-ban maradunk. Valamivel korábban szálltunk le. Lehet, hogy 63 tavaszán vagyunk, de az is lehet, hogy csak harmincnégyben. De akár egyik, akár másik esetben azok, akik a szobámban vannak, nem tudhatják, kik vagyunk. Tehát fel kell ébrednem, s meg kell kérdeznem, hol vagyok.

Mielőtt azonban erre sor került volna, bejött a szobába egy újabb orvos, mondott valamit a két férfinak, mire azok rendkívüli izgalomban kirohantak a szobából. Ezt látva, én a legnyugodtabban fölálltam az ágyról, és kissé még szédülve, de egyébként minden nehézség nélkül odasétáltam az ablakhoz. Az ápolónőnek leesett az álla a csodálkozástól.

- Felébredtél? Mit akarsz az ablaktól? Fekszel vissza mindjárt!

Nekem persze beszélhetett. Lenéztem az utcára, és láttam, hogy a baleseti kórház egyik felső emeletén vagyok, szemben velem a Kerepesi temető, a fái zöldellnek, a sírdombjai virágosak - tehát tavasz van. A fákon túl pedig egy terjedelmes fehér épület áll, előtte hármasszoborcsoportozattal.

- A Panteon! - kiáltottam fel boldogan. - A Munkásmozgalmi Panteon! Hazaérkeztem!

Az ápolónő aggódva nézett rám. Mielőtt azonban visszaparancsolhatott volna az ágyba, odakünt meghallották a hangomat, és visszaviharzott a szobába az orvos és a civil. Utóbbi két kezével elkapta a vállamat.

- Igaz, hogy a múltból tértetek vissza?

- Igaz! Most már csak azt szeretném tudni, hányba: 1963-ba?

- Nem! - felelte a férfi. - 64-be!

- Hogyhogy? - kérdeztem tanácstalanul. - Mióta fekszem eszméletlenül?

Mikor meghallottam, hogy csupán egy-két órája, megijedtem. Pedig akkor még nem tudhatam, hogy lesz okom megijedni.

- Nem téved? - kérdeztem. - Mikor elindultam, még tél volt. A gép pedig nem lépheti át a jövő határát...

- Tipikus! - mondta az orvos, és nevetett. - Aki hosszú ájulásból tér magához, mind ilyen jelentéktelen dolgokon töpreng! Csakhogy ott kint két tucat ember várakozik, hogy beszélhessen veled. Először beengedem az apádat.

Az öreg úgy ölelt magához, hogy minden csontom ropogott. Aztán büszkén kiáltotta:

- Egy percig nem hittem, hogy disszidáltatok!

Én persze akkor még nem értettem, milyen nagy dolog, hogy egy pillanatig sem ingott meg bennem a bizalma. De ez egyelőre nem is volt fontos. Csak az volt fontos, hogy karjai között végre, hónapok óta először, teljes biztonságban éreztem magam. Szótlanul adtam át magam a boldogságnak. Csak amikor kibontakozott ölelésemből, és kissé eltolt magától, hogy jobban megnézhessen, vettem észre én is, hogy a fél év alatt jócskán megöregedett. Idáig ismeretlen ráncokat láttam az arcán. És mégis, most jobban hasonlított nagyapámhoz, mint ezelőtt. Éreztem, hogy könnyes lesz a szemem. Végre elpanaszolhattam a bánatomat:

- Apa! - suttogtam. - Próbáltam megmenteni nagyapát. Nem sikerült!

Most pedig itt az ideje, hogy az egész történet összegezéséként megpróbáljak leszámolni a legendákkal. Már tudniillik azokkal a legendákkal, melyekről a könyv elején beszéltem, s melyek annyi keserűséget okoztak nekem. Azokkal a különböző okokból és forrásokból származó vádakkal, melyeket egykor emeltek ellenem, s melyek mind megdőltek, s azóta teljesen összekeveredtek egyes tájékozatlan, de magukat tájékozottnak hívó emberek fejében, s ezért feljogosítva érzik magukat arra, hogy engem valamiféle megbízhatatlan és kétes hírű fickónak kezeljenek, aki mérhetetlen kárt okozott a tudománynak.

Tehát: mint megérkezésünk hiteles körülményeiből maguktól is kitalálhatták, engem hivatalosan soha nem vádoltak meg azzal, hogy elpusztítottam az időjárót. Nem is vádolhattak, hiszen használható vagy legalábbis tanulmányozható állapotban sikerült visszahoznom. Igaz, egyszer sem dicsértek meg azért, hogy Vilmos bátyám tilalma ellenére útnak indultam vele. De elismerték, hogy túlságosan nagy volt a kísértés, s végül is nem követtem el túl nagy ostobaságot az utamon.

Ellenkezőleg: eleinte, míg nem teljesen jogtalanul azt remélték, hogy Benedek professzornak és társainak sikerül Vilmos bátyám feljegyzéseiből megfejteni a gép titkát, még bizonyos dicsőséget is láttak abban, hogy én utazhattam elsőnek a múltba. Ezt aztán egy szenzációhajhász újságíró meghallotta, és már úgy közölte a nagyközönséggel, mintha örökre beírtam volna nevemet a Kolumbuszok és más nagy utazók sorába. És persze, mikor a remények csalókáknak bizonyultak, és kiderült, hogy az időjáró titka örökre elveszett, ki indított ellenem nyilvános támadást? Természetesen megint csak ő. Ő találta ki a vádat, hogy önhittséggel okoztam a katasztrófát. Mert az odautazás után, mikor kiderült, hogy a gépen elvesztem eszméletemet, meg kellett volna tanítanom a kormányzásra Pétert, s neki kellett volna átengednem a vezetést. Azt azonban elfelejtette megmondani, mikor tanítottam volna be és hogyan.

Az időjáró természetesen se nem autó, se nem repülőgép, hogy ide-oda kellene változtatni az irányát. Kormányzása egyetlen műveletre szorítkozott. Megérkezése előtt tizenöt másodperccel kigyulladt műszertábláján egy vörös fény, s akkor egy gombbal, a másodpercmutatóra figyelve, megadott ritmusban és hallatlanul pontosan úgy kellett az üzemanyag-ellátást csökkenteni, hogy éppen addigra álljon le teljesen, mire egy kék fény a megérkezést jelzi, és az automatika kikapcsolja a működő szerkezeteket. Csakhogy ez hallatlanul kényes művelet volt, s nagybátyám ezerszer is elpróbáltatta velem mesterségesen felvillantott fényjelek között, mert ha túl gyorsan vettem volna le az adagot, a gép a kívánt korszak közvetlen közelében száll le; túl közelről pedig nem lehetett visszatérni a jövőbe, mert - nagybátyám szerint - ha gyorsabban éri el a jelent, mint automatikus kikapcsolója működik, az úgynevezett jövőfalba

ütközik, és minden rajtlelvővel együtt megsemmisül. A landolás elvetése esetén tehát előbb a múltba kellett volna visszatérni, és onnan indulni újból hazafelé.

Mondják meg, hogy tudtam volna én Péterrel *1933-ban* begyakoroltatni ezt a műveletet?

No, de ez az egész ügy csak afféle újságszenzáció volt, amiből - mint Péter mondta még 33-ban - mindennapra esik valami, s amelyet aztán éppen olyan gyorsan el is felejtene. Én ugyan dühögtem, de az okos emberek azt tanácsolták, ne is törődjek vele.

És valóban, nem is lett volna semmi kellemetlenségem, ha nem merül fel néhány furcsaság az utazásunk körül: először is egy véglegesen megfejthetetlennek látszó tudományos probléma, másodsor néhány apróbb ellentmondás kettőnk tapasztalatai és apám emlékei között, melyek azonban azóta kielégítően tisztázódtak. És főleg ha nincs Kikap elvtársnő, aki ugyancsak másod- vagy harmadkézből hallott ezekről, de azért nem ártallotta azt hinni, hogy joga van őket saját módján tisztázni és ezen az alapon kétségbe vonni a becsületesemet. Ráadásul úgy, hogy előbb heteken át a hátam mögött terjesztette rágalmaikat, s csak azután tett fel nekem kérdéseket. Mivel pedig ezt az utóbbit még róla sem tételezték volna fel a tisztességes emberek, meg voltak arról győződve, hogy állításainak legalább valamelyes alapja van.

No de nem szeretnék rébuszokban beszélni. Lássuk, miféle ellentmondásokról volt szó!

A tudományos problémára már céloztam, s akik nemcsak a napilapokat olvassák, hanem a tudományos folyóiratokat is, azok onnét, egy rövid, de heves vitából ismerhetik. A késérről van szó. Arról, hogy májusban érkeztünk meg december helyett.

Hogy kimutassam, mennyire aljas volt az egész rágalomhadjárat, szeretném hangsúlyozni, hogy a tudósok eleinte nem is sejtették, hogy ez valami problémát jelenthet. Ébredésemkor nem voltak jelen, és nem hallották erre tett megjegyzésemet, nagybátyám feljegyzéseiben pedig nem volt utalás arra, hogy a gép csak a múltba utazhat, a jövőbe nem. Állítom, hogy maguktól nem is jöttek volna rá az igazságra. De természetesen engem is kikérdeztek a gép felől, s akkor mondtam meg nekik, hogy a jövő megismerésére az időjáró amúgy sem volna használható. Sőt: én hívtam fel a figyelmüket arra is, hogy ez a számomra érthetetlen késés esetleg a valóság egy titkáról lebbenti fel a fátylat, s talán érdemes lenne megfejteni az okát. És valóban, Benedek professzor egy idő múlva közzétette hipotézisét a gyorsulva haladó időről, mint ami egyedül volna alkalmas a jelenség megmagyarázására - de a többi tudós valósággal leradírozta a papírról elméletét. (Erre a vitára utaltam előbb.) Benedek professzor ugyanis azt gondolta, hogy az idő lassabban telt el a múltban, mint most, s erről mi csak azért nem tudunk, mert ezzel együtt az életritmusunk is felgyorsult. Ha ugyanis ez így volna - állította -, akkor a késésünk azzal magyarázható, hogy mialatt 1933-ban csak három hónapot éltünk át, addig 63-ban hét hónap telt el. Mivel azonban be kellett vallania, hogy fizikai szempontból nem képes megmagyarázni ezt a jelenséget, a többiek leintették, mondván, hogy jobb, ha egy ismeretlen jellegű egyetlen kísérlet eredményéről bevalljuk, hogy nem értjük, mintsem hogy elhamarkodottan olyan következtetést vonjunk le belőle, mely a fizika egyéb jelenségeivel nem egyeztethető össze.

Nos, erre a tudományos problémára talált Kikap magyarázatot - hogy milyent, azt tüstént el fogom mondani.

Mindenesetre megkönnyítette dolgát, hogy - mint erre már szintén céloztam - az apámmal való beszélgetések is tartogattak számomra néhány meglepetést.

Meg kell mondanom, váratlanul strammul viselkedett az öreg, egy szó szemrehányást nem tett kalandom miatt. Még azt sem mondta, hogy jobb lett volna, ha a titkomba őt is beavatom - nyíltan bevallotta utólag is, megakadályozta volna elutazásomat. Így aztán félelem nélkül, szívesen meséltem el kalandjainkat, nem tartottam attól, hogy ostobaságaimba beleköt. És

természetesen nagyapám halálával kezdtem: elmondtam, milyen csodálatosan viselkedett akkor is, amikor már tudta, hogy elkerülhetetlenül halálát jelenti a zászló átvétele. Most láttam először könnyezni apámat, amióta ismertem. Természetesen már itt is volt némi ellentét közöttünk: nem hitte el, hogy eredetileg sem nagyapám vitte a zászlót. Hanem aztán Bandi bácsi megerősítette, hogy nekem van igazam. Ő annak idején az első sorokban menetelt, s így inkább azon csodálkozott, miért ismerte apám rosszul a történeteket.

Később aztán az öreg - minden szemrehányó él nélkül - elmagyarázta az eset tanulságait. Tudnom kellett volna ugyanis, hogy nagyapám minden körülmények között teljesíteni fogja kötelességét, nem menthetem meg az életét - tehát nem is lett volna szabad figyelmeztetnem, hogy a tüntetésről nem tér haza. Hazudni nem szabad - de ez nem azt jelenti, hogy mindig el kell mondanunk, amit tudunk.

- Sőt - tette hozzá - úgynevezett kegyes csalás is létezik, például ha az orvos azt ígéri a gyógyíthatatlan betegnek, hogy meg fogja menteni az életét. Boldoggá tehetted volna apám utolsó óráit, ha azt füllentetted neki, hogy a forradalom egy éven belül győzedelmeskedik.

Ekkorra már én is megértettem egyet-mást, és elismertem az öreg igazát. Sajnos, bármilyen strammul viselkedett is, mégsem tudta teljesen levetkőzni rossz szokásait, s ha már elérkezett az egyik vesszőparipájához, nem állta meg, hogy ne pattanjon a hátára. Kifejtette, hogy mi, mai fiatalok ugyan többet tudunk az ő kortársainál, de kevesebb a tapasztalatunk, és így például ő aligha követte volna el helyemben ezt a hibát. Biztosan volt ebben is valami igaza, de azért nem kellett volna próbára tennie a türelmemet. Sejthette volna, hogy odaát lelepleztem néhány „kegyes csalását” - többek között olyat is, amit magáról hirdetett, s ha alkalmam lesz rá, ezeket az orra alá dörgölöm. Márpedig ezzel el is érkezett a dörgölés ideje, s elhatároztam, hogy egy kicsit megugratom.

- Erről jut eszembe! - mondtam ezért ártatlanul. - A Kati üdvözl.

- Kati? - mosolyodott el. - Nagyon kedves tőle. Köszönöm. Bár, az igazat megvallva, sejtellem sincs róla, ki az a Kati...

- Nem?! - kiáltottam felháborodva. - Talán nem is kaptál nagyapától két pofont egy lány miatt?

Jókedvűen nevetett.

- Szóval most már ilyesmikről is tudsz, te csirkefogó? Jaj az apai tekintélyemnek! Csakhogy a lányt nem Katinak hívták, hanem Zsuzsinak!

Semmiképpen nem tudtuk tisztázni a névcserét. Apám szerint az sem történhetett, hogy a találkozón hamis néven mutatkozott be nekem. Ugyanis nem volt mozgalmi lány. Éppen ezért Farkaséknál sem lehetett jelen. Egyáltalán nem ismert olyan varázslatos mosolyú lányt, mint amilyenről mesélek. Zsuzsának pedig nem voltak gödröcskék az arcán.

- De azért átkozottul csinos volt, elhiheted.

Mikor pedig végső kísérletképpen elmondtam, hogy az a bizonyos Kati-Zsuzsi ismerte Vilmos beteg menyasszonyát, végleg kiborult. Azt hitte, ugratom. Hogy hallottam valamit harangozni a két pofonról, s az ő kedvéért ehhez találtam ki az egész históriát.

- Vilmosnak nem volt menyasszonya, nem is udvarolt. Hogy letartóztatták és elítélték, az igaz. De nagyon tévedsz, ha azt hiszed, szégyellem, amiért ezt nem mondtam meg neked!

Mint kiderült, nagybátyám a börtönben teljesen megváltozott. Szabadulása után egy eszten-deig szinte búskomor volt. És végleg szakított alvilági ismerőseivel, sőt soha többé nem is üzletelt.

Ez nekem szeget ütött a fejembe. Megkérdeztem apámtól, nem tartja-e lehetségesnek, hogy Vilmos már eredetileg sem a saját kedvéért akart sok pénzt keresni, hanem hogy külföldi orvosokhoz vihesse a lányt. S hogy azért esett búskomorságba, mert amíg börtönben ült, elpusztult a menyasszonya.

- Nem azért maradt agglegény?

Két pofont ígért, ha nem hagyom abba a hülyéskedést. Nem fogom átejtetni. Tudja, hogy nem szoktam hazudni, viszont nem is megyek a szomszédba segítségért, ha egy ugratás kedvéért föllenteni akarok.

- Csakhogy - mondtam nagyon dühösen - azóta láttam meghalni nagyapát. És most már föllenteni sem fogok.

Egyszerre elkomolyodott.

- Bocsáss meg! - mondta. - Akkor valami félreértés van közöttünk. Remélem, majd egyszer kiderül!

Ki is derült. Mégpedig különös körülmények között. A dolog ugyanis nem maradt titok. Vilmosról ugyan nem beszéltünk, de a Kati históriáját nem titkoltuk ismerőseink előtt, sem apám, sem én. Ez az ügy jutott el aztán Kikap füléhez, és a késéssel összevegyítve, erre építette fel rágalomhadjáratát.

Mint mondtam, akkoriban mintha megfagyott volna körülöttem a levegő. Az emberek nem fordultak hozzám kérdéseikkel, s ha én kezdtem valakivel beszélgetni, néhány mondat után otthagytak. Eleinte azt hittem, talán annyi az egész, hogy túlságosan érzékeny vagyok. Mint minden csodának, nekem is lejárt a három napom: nem húzódoznak tőlem, csak unnak az ismerőseim. Megbántva vonultam vissza magamba, és a munkának szenteltem minden figyelmemet. Aztán egy nap az egyik barátom elárulta, hogy aljas vádak terjesztenek rólam a háttam mögött, de nem mondta el a részleteket. Másnap pedig felrobbant a bomba: megkeresett a KISZ-titkár, hogy ne menjek el a taggyűlésre, míg nem tisztáznak néhány kérdést az utazásom körül. Hogy milyen kérdésekről van szó, ő sem közölte. Csak azt, hogy egy-két nap alatt megtudom.

Nyomban bementem apámhoz, és kérdőre vontam, miért nem közli, ha valami baj van velem. Elvörösödött. De nem szégyenében, hanem mérgében. Neki sem szóltak eddig semmit, sőt, ő még annyit sem vett észre a változásból, amennyit én. Vette a kabarját, és rohant Bandi bácsihoz, hogy kérdőre vonja, amiért nem vele beszélnek először, ha a fiával nincsenek megelégedve. Míg ő távol volt, értem küldött Kikap. Meglepetésemre eléggé barátságosan fogadott. Ebből aztán rögtön sejtettem, hogy valami átlagon felüli disznóság készül ellenem, bár első néhány mondata nem adott okot gyanúra.

- Kár, hogy velem nem beszélgetett, Vadász! Én ugyan nem vagyok tudós, de ismerem az életet. És képzelje, megtaláltam a kézenfekvő magyarázatát annak, amit az akademikusok nem tudnak megfejtetni. A késésükre gondolok. Azért kérettem, mert azt gondoltam, magát is érdekelni fogja a magyarázatom.

Hogyne érdekelt volna! Nagyon érdekelt!

- Mindjárt gondoltam! - mondta szárazon. - De előbb javítson ki, ha tévedek. Ugye, arról van szó, hogy tudományosan képtelenségnek látszik, hogy maguk decemberben indultak el, s az időgép mégis csak májusban ért ide? Lám, lám! Ez először is azt bizonyítja, hogy Arany János kitűnően ismerte a tudósokat. Ismeri véletlenül a versét?

*Nagy lett volna a tudósnak
az ő tudománya,
de mi haszna, ha kevés volt
a vágott dohánya...*

Elsápadtam.

- Mit akar ezzel mondani?

- Csak azt, hogy ha valami lehetetlen, akkor nem is igaz! Ezek szerint nem arra kell magyarázatot találni, miért értek haza májusban, ha decemberben indultak el, hanem hogy miért állítják, hogy már decemberben elindultak, ha ott maradtak májusig.

Értik ezt?

Én értettem azonnal, és úgy becsavarodtam a dühtől, hogy csak dadogni tudtam, és alig találtam szavakat.

- Miért hazudtuk volna? Hiszen...

- Ó, azt majd maga fogja megmondani! - gúnyolódott. - Nyilván azért, mert úgy éltek az utolsó három hónapban, hogy nem merik bevallani! Talán elkapta magukat a rendőrség, és titkokat árultak el. Talán csak a csikkszedőkhöz csatlakoztak - no de ezt maguknak kell eldönteni!

Közben azonban megérkezett Bandi bácsi az apámmal, és kopogtatás nélkül belépve a szobába, hallotta az utolsó mondatokat.

- Előbb azonban én fogok kérdéseket feltenni, Kikap elvtársnő, ha megengedi! - mondta nagyon dühösen, Kikap pedig gőgösen felkapta a fejét.

- Megengedem!

Bandi bácsi nagyot lélegzett.

- Honnét vett bátorságot - hadarta aztán egy szuszra -, hogy rágalmakat terjesszen a fiúról, mielőtt az apjával beszél? Hogy merészelt javaslatot tenni a KISZ-nek, mielőtt a párttal közölte volna gyanúját? És ki engedte meg, hogy magához rendelje a fiút?

Kikap gúnyosan mosolygott.

- Onnan volt bátorságom, hogy nemcsak Kikap Erzsébet vagyok, hanem Kovács Márta is. És hogy én, Kovács Márta voltam a titkára annak az ifjúmunkás-csoportnak, amelyben maguk ketten megtették első lépéseiket a mozgalom felé. És hogy ezért én, Kikap Erzsébet, mind a kettőjüknél jobban ismerem azt a kort, amiről beszélnek. És most maguk mondják meg nekem: ismertek egyáltalán a csoportban egy Katit? Vagy ismertek egy leányt, akinek gödrök nőttek az arcán, amikor mosolyog?

Csönd lett. Láttam, hogy apám ajka reszket, és valami nagyon csúnyát készül mondani. Én azonban megelőztem. Odaléptem Kikaphoz, és közvetlen közelből arcába vágtam a dühömet:

- Kár, hogy előbb nem tudtuk a régi nevét, Kikap elvtársnő! Ha ismerjük, mégiscsak tudtunk volna a világnak valamit segíteni! Mert a madarak is vidámabban csicseregének, ha maga nem rontaná itt a levegőt!

Sarkon fordultam, és dübörgő léptekkel kimentem a teremből. Bevágтам magam mögött az ajtót.

Bizonyára elhűlve néztek utánam. Kikap bizonyára kiáltozott. Csak sejthetem, mert nem voltam ott. Azt azonban tudom, hogy Bandi bácsi ezt mondta neki:

- Azt kaptad, amit megérdemeltél. Egyébként ismertünk olyan lányt a csoportban, akinek griberlik támadtak az arcán, ha elmosolyodott. Hogy István nem emlékszik rá, az érthető, de hogy te is elfeledkeztél róla, az nagyon szomorú.

- Ki volt az? - kérdezte apám.

- Ki lett volna? Ő maga!

- Nem emlékszem! - mondta Kikap keményen. - És nincsen hozzá semmi közöm!

Apám pedig ezt mondta:

- Hát miatta nem kaptam két pofont...

No de semmi értelme nem volna, hogy megpróbáljak visszaadni egy veszekedést, amit csak elbeszélésből ismerek. Elég annyi: végül Bandi bácsi úgy látta, elsőnek Kati kilétét kellene tisztázniuk, hogy megítélhessék Kikap vádjait. Felkérte tehát a nőt, hogy mint Kovács Márta, tehát az akkori ifik legjobb ismerője, segítsen ebben nekik.

- Ő? - nyögte apám. - Akkor már inkább a hóhér!

Bandi bácsi azonban biztosra vette, hogy Kikap elárulja Kati igazi nevét, ha felismeri. Mivel pedig apám durcásan hátat fordított, ő mondta el mindazt a helyzetet, amiben Katival találkoztam. Úgy mondja, Kikap egyre izgatottabban hallgatta, s mikor Vili állítólagos menyasszonyáról beszélt, felemelte a kezét.

- Ez volna hát a vitaminos fiolák magyarázata? Rettenetes!

- Tessék! - dühöngött apám. - Újabb lovat adtál alá!

- Te pedig hallgass, vén bolond! - intette le Kikap. - Valóban nem kaptál pofonokat, mikor tőlem mentél hajnalban haza. De csak azért nem, mert utasításokat kellett átvenned. A lebukások ügyében.

- Tehát a menyasszony...? - hördült fel Bandi bácsi, akinek apámnál gyorsabban járt az esze.

- Minden egyezik! - sóhajtott a nő. - Az én barátnőm volt. Én költöztettem vissza Farkasékat. Ezek szerint én mutatkoztam be Kati néven Pistinek.

Aztán rájuk szólt:

- Most pedig takarodjatok, és küldjétek hozzám a gyereket! Muszáj beszélnem vele!

Nem akartam kötélnek állni. Egyáltalán nem hatott meg, hogy Katival azonos. Ellenkezőleg. Nem tűrhettem, hogy elrontsa legszebb emlékemet.

- Nem is hiszem el - mondtam. - Rettenetes! Bandi bácsi csendesen mosolygott a bajusza alatt.

- Én együtt inaskodtam apáddal - magyarázta -, és mi tagadás, elég rossz társaságba kerültünk. Ittunk, kártyáztunk, és rossz hírű helyekre jártunk táncolni. Ez még nem is lett volna olyan nagy baj, de én belekerültem a Béke téri srácok egy kompániájába - ma úgy mondanátok, galeriba -, és onnan rendszerint egyenes út vezetett a züllés felé. Egy délután éppen lent voltam a téren, amikor megjelent három csaj, akiket nem láttunk azelőtt. Kettő csúnyácska volt közülük, hanem a harmadik... Mit mondjak: arca mint a rózsza, és ha mosolygott, kedves gödröcskék nyíltak az arcán. Én megszólítottam, igazi Béke téri modorban, mire ő úgy válaszolt, hogy kétfelé állt tőle a fülem. Ha férfiúi méltóságomra hallgatok, azonnal otthagynom. De annyira szép volt, hogy ehelyett elkullogtam utána az ifjúnunkás-csoportba, s aztán ott maradtam akkor is, amikor már láttam, hogy csak mint az elvtársa érdekelem, mint fiú, nem...

- Ez a Kovács Márta volt? - kérdeztem gúnyosan. - De mi köze van ehhez a Kikap Erzsinek?

- Mindjárt megtudod - sóhajtott a Bandi bácsi. - Csak előbb elmesélem a te Katid további sorsát.

És elmesélte. Megtudtam, hogy nem sokkal találkozásunk után férjhez ment egy elvtárshoz, szült két gyereket, aztán elfogták, és hétévi fegyházra ítélték. Kevéssel azelőtt szabadult, hogy a németek megszállták az országot. Azon az éjjelen újra eljöttek érte, de sikerült megszöknie. Letartóztatták hát helyette anyját és két öccsét. A férje akkor már Ukrajnában volt, sőt valószínűleg már el is esett, a két gyereket a szomszédok vették pártfogásukba. Neki körülbelül addig sikerült bujkálnia, míg anyját és testvéreit Németországba hurcolták, aztán elfogták őt is, és Bergenbelsenbe vitték. Felszabadulásuk után, alig kiállott flekktífusszal, negyvenhét kilósan elsők között szökött haza, hogy megkeresse családját. Egyikükkel sem sikerült többé találkoznia. A két gyerek bombatámadás áldozata lett, a többiekről azt sem tudja, merre nyugsznak csontjaik.

- A munka nyújtott számára egyedül vigasztalást. Kérte, hogy a legveszélyesebb helyre küldjék. Az akkoriban Sopron megye volt. Ott aztán újra megszeretett egy férfit, és feleségül ment hozzá. Két hét múlva, éjjel, az egyik járási székhelyről hazatérőben, orvul lelőtték férjét a bujkáló nyilasok. Kikap elvtársnő azóta egyedül él, fél a boldogságtól, és sajnos, gyógyíthatatlanul gyanakszik mindenkire...

Meghallgattam az elbeszélést, aztán őszintén megvallottam, hogy bármilyen rettenetes is, nem hozta hozzám közelebb Kikapot, és főleg, hogy Kati továbbra is az maradt számomra, akinek megismertem - nem tudom Kikappal azonosítani. De azért nem vagyok ostoba: megértettem, amit mondtak, és kész vagyok Kikapnak megbocsátani. Csak azt ne kérjék, hogy találkozzam vele.

- Márpedig ezt meg kell tenned! - mondta ekkor apám. - Szüksége van rád. Hátha neked még sikerül megmentened!

Értik ezt? Én mindaddig azt hittem, apámék miattam akarják a találkozást. Azért tudniillik, hogy megnyerjem az öreg hölgy jóindulatát, és biztosítsam kedvező vallomását, ha a pletyka továbbterjed, és őt is megkérdezik. De amikor ezt elmondtam nekik, mind a kettő komolyan megharagudott.

- Ostoba vagy! - mondta Bandi bácsi. - Annyit még te is megérthetnél, hogy Kikapot az igazságtól sem jobbra, sem balra erővel sem lehet eltéríteni. Ha legközelebbi találkozásotokkor fenéken billented, és homokot szórsz a szemébe, akkor is melletted fog vallani. És ha ellopod a gyár legjobb esztergapadját, és eladod a MÉH-nek, akkor ki fogja jelenteni: mindig tudta, hogy csirkefogó vagy. Hanem amit az utazásodról mesélsz, az szó szerint igaz. Érted?

Megértettem. És ha erről volt szó, természetesen vállaltam a megbízatást. Különösen amikor az is kiderült, apámék nem azt kívánják, hogy kíméletesen bánjak vele. Ellenkezőleg: azt, hogy mondjam meg neki nyíltan az igazat.

Meg kell vallanom: nem is volt nehéz. Egyáltalán nem várt tapintatot. Az íróasztala mögött ülve fogadott. Nem állt fel, amikor beléptem.

- Későn jöttél! - mondta köszönés helyett. - Ennyire nehezedre esett?

Sóhajtottam.

- Meg kell őszintén mondanom...

Félbeszakított:

- Nem kell. Rá van írva az arcodra. Leolvashatom. - Most ő sóhajtott. - A tettetéshez nem értesz. Sajnálom, hogy megrágalmaztalak!

Hát ez óriási volt! Dühösen nevettem.

- Nem fogom megbocsátani. Nem tudom, mit gondol magáról és az emberekről. Hogy minden ok nélkül joga van beszennyezni a becsületüket.

Nem felelt. Leültetett magával szemben, majd az asztalon át közelebb hajolt.

- Beszélj róla! Milyennek láttad?

Tulajdonképpen szívesen beszéltem volna, de nem akartam Kikapot fölöslegesen megbántani. Lehajtottam a fejemet.

- Akkor ezt is az arcodról olvasom le! - mondta. - Pedig beszélhetnél nyugodtan. Nekem ahhoz a lányhoz nincsen semmi közöm.

Ijedten néztem rá. Egyenesen ült, és kővé dermedtek vonásai.

- Nincs! - erősítette meg. - Legfeljebb rettenetesen irigylem, amiért még nem tudja, mit csinálnak belőle. - Hidegen mosolygott. - Te persze azt hiszed, neki van igaza!

- Hiszem? - kiáltottam fel. - Tudom! Nézze: én azt a lányt soha nem fogom elfelejteni, és nem is akarom...

Vállat vont.

- Engem sem fogsz! Pedig engem szeretné! Csakhogy én azért maradtam életben, hogy a háborúra emlékeztessem az embereket.

Némán meredtem az arcába. És egyszerre - ez elég kellemetlen érzés volt - észrevettem, hogy nem is változott meg annyira, mint hittem. Mert bármennyire idegennek tűnt, itt is, ott is felfedeztem vonásaiban egy-egy részletet, ami Kati arcára emlékeztetett. Őt viszont idegesíthette kutató pillantásom, mert megkérdezte, hogy mit bámulok.

- Nem bámulok! - igazítottam helyre. - Nézem. Azt nézem, hogy ha mosolyogna, még mindig megjelenének a gödröcskék az arcán. Maga nem vette észre? Vagy soha nem mosolyog?

Nem felelt. Oldalt egy tükör lógott a falon, eléje állt, és nézte magát. Aztán visszafordult.

- Néha. A tükör előtt. Ha valamiért meg akarom büntetni magam.

Összeszorult a szívem. Hiszen kezdtem én érteni, mit beszél, csak nem akartam elfogadni ezt a makacs önkínzást.

- Magának ez büntetés? - kérdeztem elfogódva és bánatosan.

- Különben sem szeretek tükörbe nézni! - mondta keményen és valami különös kegyetlenséggel a hangjában. - Mert én nem úgy látom benne magamat, ahogyan ti. Hanem így!

És most valami szörnyűség történt. Levette a haját, és ott állt előttem teljesen kopaszán. Parókat hordott. Egyetlen szál haj nem nőtt a feje bőrén.

Iszonyodva fordultam el, és eltakartam a két tenyeremmel a szememet.

- Ne! - könyörögtem. - Nem bírom! Kérem, tegye fel!

- Nekem mindennap el kell bírnom! Te egyszer sem bírod el? Követelem, hogy nézz ide, ha férfinak hiszed magad!

Megpróbáltam férfinak hinni magam, és visszafordultam. Hanem addigra már eltakarta kopaszságát, és ezzel mintha eltűnt volna a gonoszsága is. Szelíden nézett rám, s talán egy kicsit gúnyosan.

- Kérem! - könyörögtem egész elgyengülve. - Mit akar tőlem? Miért hívott ide?

- Szegény fiam! - mondta, és úgy éreztem, hogy valóban sajnál. - Azért, hogy lásd, milyen volt valójában az a kor, amiről azt hiszed, megismerted. Olyan, ami a Kovács Mártákból Kikap Erzsébeteket csinált - csak éppen kevesen éltek túl a Kikapok közül.

Megszorította a vállamat.

- És most menj haza.

Meghajoltam, és kis híján megcsókoltam a kezét. Aztán mentem haza. Nem mentem: szaladtam, ahogyan az erőmből kitelt. Megegyeztem apámékkal, otthon várnak reám. Berobbantam hozzájuk a szobába.

- Tudjátok - kiáltottam -, hogy teljesen kopasz? Nincs egy szál haja!

Hanem Kikap azért javíthatatlan. Tudják, mit kínzott, amíg sikerült elérnem a felszabadulásomat? És sikerült. És most már nem is fog sikerülni senkinek kitűzött célomtól eltéríteni engem. Láttam meghalni nagyapámat, s úgy akarok élni, ahogyan ő. Kitüntetéssel végeztem el a dolgozók iskolájában az első osztályt, és el fogom végezni az egyetemet is.

Péter is egyetemre jár. Természetesen történész lesz belőle. Felvételi nélkül jutott tovább, mert megnyerte a középiskolások versenyét. Az egyik versenytéma ez volt: a Horthy-korszak hétköznapijai. Dolgozatával óriási feltűnést keltett, és bírálói csak ebből a könyvből fogják megtudni, honnan vannak olyan elképesztő ismeretei.

Különben ez az egyetlen szakasz, amit írásomból nem mutatok meg neki. Nagyon szeretem, és nagyon nagy koponyának tartom. De azért szeretném legalább ennyivel megbosszantani, s visszaadni azt a sok kellemetlen megjegyzést, amivel könyvem megírása közben, jó tanácsok ürügyén, ugratott.